EKOTOPYA • Ernest Callenbach

ekotopya

ERNEST CALLENBACH

İngilizceden çeviren: Osman Akınhay

AYRINTI

ERNEST CALLENBACH

Ernest Callenbach yedi dile çevrilmiş olan *Ecotopia*'nın yanı sıra *Ecotopia Emerging, The Ecotopian Emeylopedia for the 80s: A Survival Guide to the Age of Inflation* ve *Publisher's Lunch* adlı kitapların yazarıdır. Ayrıca eşi Christine Leefeldt'le birlikte *The Art of Friendship* ve Michael Phillips'le birlikte *A Citizen Legislature* adlı kitapları yazmıştır. Çeşitli doğal tarih kitaplarının ve Kaliforniya Üniversitesi Yayınları'nın çıkardığı *Film Quarterly* dergisinin editörlüğünü yapmakta, dünyanın dört bir yanında çevre ile ilgili konferanslar vermektedir.

Ayrıntı: 86
Edebiyat dizisi: 29

Ekotopya
Ernest Callenbach

İngilizceden çeviren
Osman Akınhay

Yayıma hazırlayan
Işın Eliçin

Kitabın özgün adı
Ecotopia
The Notebooks and Reports
of William Weston

Bantam Books/1990
basımından çevrilmiştir.

Kapak illüstrasyonu
Masahiro Ohoka

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi 516 94 15

Baskı
Renk Basımevi 518 54 36

Birinci basım
Ocak 1994

ISBN 975-539-056-1

AYRINTI YAYINLARI
Piyer Loti Cad. 17/2 Çemberlitaş-İstanbul Tel: (212) 518 76 19 FaX: (212) 516 45 77

Ernest Callenbach

EKOTOPYA

William Weston'ın Defterleri ve Haberleri

AYRINTI

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR
Milan Kundera/9. basım

KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ
Peter Handke/2. basım/tükendi

YÜZBAŞI ve KADINLAR TABURU
Mario Vargas Llosa/3. basım

BİZ
Yevgeni Zamyatin

KESİK BİR BAŞ
Iris Murdoch/2. basım

YENİ TANRILAR
Alberto Vasquez-Figueroa

İNFAZA ÇAĞRI
Vladimir Nabokov

EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?
Woody Allen/4. basım

ÇALI HOROZU
Michel Tournier

BANYO
Jean-Philippe Toussaint

BALKON
Jean Genet

GÜNEŞ İMPARATORLUĞU
J.G. Ballard

BEYAZ ZENCİLER
İngvar Ambjörnsen/2. Basım

SİYAH MADONNA
Doris Lessing

KAPANDA ÜÇ KAPLAN
G. Cabrera Infante

ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN
Marge Piercy

ANARŞİNİN KISA YAZI Buenaventura Durruti'nin Yaşamı ve Ölümü
Hans Magnus Enzensberger

FOTOĞRAF MAKİNESİ
Jean-Philippe Toussaint

GÜLÜN GÜNLÜĞÜ
Ursula K. LeGuin

HOTEL DU LAC
Anita Brookner

AZİZLER ve ÂLİMLER
Terry Eagleton

VEDA YEMEĞİ
Michel Tournier

ORLANDO
Virginia Woolf

UTANÇ BİTTİ
Anja Meulenbelt

YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI
J. G. Ballard

KARANLIĞIN SOL ELİ
Ursula K. LeGuin

AĞ
Iris Murdoch

WATT
Samuel Beckett

EKOTOPYA
Ernest Callenbach

GECEYİ ANLAT BANA
Djuna Barnes

HAZIRLANAN KİTAPLAR

AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI 1
TUNC
Lawrence Durrell

AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI 2
NUNQUAM
Lawrence Durrell

MYRA
Gore Vidal

MÖSYÖ
Jean-Philippe Toussaint

İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK
Ingvar Ambjörnsen

DUYGUSAL BİR YOLCULUK
Laurence Sterne

SU TOPRAKLARI
Graham Swift

BEYAZ OTEL
D.M. Thomas

MURPHY
Samuel Beckett

FRANSIZ TEĞMENİN KADINI
John Fowles

GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA
Anja Meulenbelt

ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI
Robert M. Pirsig

İçindekiler

William Weston Ekotopya yolculuğunda **13**

Ekotopya sınırını geçerken **16**

Ekotopya başkentinin caddeleri **22**

Yiyecek, kanalizasyon ve "kalıcılık" **29**

Ekotopya'nın yeni kasabalarında arabasız yaşam **38**

Ekotopya'nın sportif olmayan yaşamı **52**

Ekotopya televizyonu ve yayınları **57**

Ekotopya ekonomisi: Krizin meyvesi **63**

Ekotopya'nın büyük ormanlarında **78**

Düşüşsüz gerileme mi?
Ekotopya nüfusu meydan okuyor **86**

Geri getirilen vahşilik: Ekotopya'nın karanlık tarafı **99**

Onların plastikleri ve bizimkiler **105**

Kadınlar iktidarda:
Ekotopya'da politikacılar, cinsiyet ve hukuk **113**

Ekotopya'da işçi denetimi, vergiler ve işler **121**

Ekotopya'da ırk: Apartheid mi eşitlik mi? **132**

Güneş ve su enerjisi **136**

Ekotopya'da iletişim araçları:
Basın, televizyon ve yayıncılık **145**

Ekotopya eğitiminin sürpriz yanları **153**

Plastik borularda yaşamak **162**

Fonksiyonların ayrılması:
Ekotopya'da araştırma ve öğretim **168**

Ekotopya'da müzik, dans ve diğer sanatlar **174**

Hastaneler ve sağlık bakımı: Ekotopya tarzı **185**

Ekotopya: Meydan okuma mı yanılsama mı? **195**

Ekotopyalılarda iş ve oyun **205**

ECO
Grekçe *oikos*'dan
(ev, yuva)

-TOPIA
Grekçe *topos*'dan
(yer)

Doğada hiçbir organik madde,
çevrimden eksilmesi bir biçimde
telafi edilmeden sentezlenmez;
çevrimin sürdürülmesi teşvik edilir.

BARRY COMMONER

WESTON'IN YENİ GÖREVİ: EKOTOPYA

Times-Post nihayet açıklayabilir: En gözde dış haberler muhabirimiz William Weston önümüzdeki günlerde altı haftalığına Ekotopya'ya gidecek. Gazetecilik alanında eşi görülmedik bir örnek oluşturan bu gelişme, en üst düzeydeki diplomatik girişimler sayesinde gerçekleşmiştir. Bu olay, Bağımsızlık ilanından sonra normal seyahat ve iletişim yollarının kapanmasından bu yana, bir Amerikalının Ekotopya'ya yapacağı, resmi kanallarla ayarlanmış ilk ziyaret olacak.

Times-Post, Weston'ı ilk defa gerçekleşecek ve altından kalkılması bir hayli güç olan bu araştırma görevine yollarken, Ekotopya hakkında gerçek olgulara, yerinde gözlemlere dayalı bir değerlendirme yapılmasının, yirmi birinci yüzyıla girerken büyük önem taşıdığı inancındadır. Eski anlaşmazlıklar Ekotopya'da olup bitenleri yakından takip etmemizi çoktan beri engellemiştir (Ekotopya yakın zamanlara kadar dünyanın yakınımızdaki bir parçasıydı, gözümüzde aziz ve aşina bir yeri vardı, ama yirmi yıllık bağımsızlığı süresince dışa kapanmıştır ve giderek esrarengiz bir yapıya bürünmektedir).

Şimdiki sorun, Ekotopya'ya karşı olmaktan ziyade, uluslararası alanda iyi ilişkiler kurulması davasına yardımcı olabilecek şekilde onu anlamaktır. *Times-Post* her zamanki gibi bu davaya hizmet etmeye hazırdır.

(3 Mayıs)

İşte gene beraberiz, sevgili günlük. Doldurulmayı bekleyen boş sayfalarıyla yepyeni bir defter. Sonunda yola çıkmış olmak güzel. Arkamızda gözden kaybolup giden Alleghany Dağları, yosun kaplı bir havuzdaki soluk yeşil renkli dalgacıklar gibi görünüyorlar. Bu gezinin ilk fiili adımlarının ne zaman atıldığını hatırlamaya çalışıyorum; bir yıl kadar önce miydi? Beyaz Saray'dan dikkatli bir biçimde sızdırılan işaretler bir bakıma Başkan'ın elektrik süpürgesi gibi zihninin her an çekip yutacağı kırıntılara benziyordu. Ta ki bu kırıntılar bir nevi top şeklinde bir yumak oluşturana ve Başkan'ın gözüpek fikri olarak ortaya çıkana kadar: Tamam, oraya resmi niteliği bulunmayan birini gönderin, ama kesinlikle gayri resmi bir görevle gitsin; yönetimimizle çok yakından bağ kurulamayacak, havayı koklayıp ilginç şeyler yakalayabilecek, birkaç güzel balon uçurabilecek ve zarar veremeyecek bir muhabir! Başkan'ın geniş katılımlı bir Brezilya brifinginin peşinden bu niyetini kesin bir biçimde belli ettiği, iç gıcıklayıcı bir an. O meşhur hınzırca gülümsemesi! Derken, aklına küçük bir serüven geldiğini, bunu benimle şahsen tartışmak istediğini söyleyişi...

Başkan'ın tereddütlü hali sırf alışılmış ihtiyatlılığından mı kaynaklanıyordu, yoksa bir aksilik çıkarsa ziyaretin (ve ziyaretçinin) politik açıdan feda edilebileceğinin bir göstergesi miydi?

Neyse, bu gezi dış politikamızda önemli bir başlangıç. Böyle olduğunu doğrulayan bir sürü etkili argüman var. Kardeşler arasındaki, ulusu ikiye bölen bu ayrılığa bir son verilmeli ki, kıtamız, yükselen açlık ve devrim dalgasına karşı tekvücut olabilsin. "Batı'nın kayıp toprakları"nı zorla geri almak isteyen şahinler galiba giderek güç topluyorlar; onları nötralize etmek gerekiyor. Ekotopyacı fikirler sınırdan daha tehlikeli biçimlerde sızıyor, artık görmezlikten gelinemez; sanırım teşhir ederek zehiri boşaltılabilir. Falan filan.

Belki diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasını öneren sözler işitebiliriz; herhalde ticaret yapma önerileri de gelir. Yeniden birleşmek için hafif bir umut ışığı. Sadece Vera Allwen'la reklamı iyi yapılacak bir sohbet bile yarar getirebilir ve bizim

Başkan da geleneksel esnekliğiyle bundan hem şahinleri hem yıkıcıları safdışı bırakmak üzere yararlanabilir. Kaldı ki, doğallıkla üç duble konyak yuvarladıktan sonra benimle alay eden Francis'e söylediğim gibi, Ekotopya'yı yalnızca var olduğu için görmeyi istiyorum. Şeyler sahiden göründükleri kadar garip olabilirler mi? Bunu çok merak ediyorum.

Oraya gittiğimde neleri yapmamam gerektiği konusuna uzun uzun kafa yoruluyor. Bir kere, ayrılma olayına hiç dokunmamalı: Hâlâ çok sert bir tepki doğurabilir çünkü. Oysa geçmişe ilişkin etkileyici hikâyeler anlatılıyor orada: Ayrılma yanlıları New York ve Washington'da kurulduğunu iddia ettikleri nükleer santrallardan nasıl uranyum yürütmüşler; lanet olası kadınların önderliğindeki politik örgütleri, düzenli politik yapıyı felce uğratıp daha sonra onun yerini almayı nasıl başarmış, cephaneliklerle Muhafızlar'ın kontrolunu nasıl eline geçirmiş; kendilerine çok elverişli bir ortam sunan ulusal ekonomik krizin ağırlığından yararlanarak nasıl iş bırakma blöfü yapmışlar. Geçmiş tarihle ilgili bir gün anlatılacak bir sürü gerçek var; ama şimdi zamanı değil bunun...

Uzun bir geziye çıkacağı zaman çocuklarla vedalaşmak her seferinde daha da zorlaşıyor. Aslında yeni görevim o kadar büyük bir iş değil; hem zaten buralarda olduğum zamanlarda bile bazen haftalarca ortadan kaybolduğum olur. Ancak bu kadar sık uzaklaşmam artık onları huzursuz ediyor gibi. Çocukları Pat kışkırtıyor olabilir; bu konu üzerine onunla konuşmak zorunda kalacağım. Yoksa benimle beraber gelmeyi istemek Fay'in aklına nereden gelecek? Tanrım, daktiloyla ve sekiz yaşında bir kızla koyu karanlık Ekotopya'ya gitmek...

Bundan böyle altı hafta Francine yok. Bir süre uzaklaşmak bana daima canlılık kazandırıyor; şu ya da bu serüveni yaşamış olmanın yüküyle geri döndüğümde Francine gene yerinde olacak. Onunla, yazı kuruluyla, aslında bütün ülkeyle temasımın tamamen kaybolacağını düşünmek hakikaten heyecanlandırıyor beni. Telefon yok, telgraf ise dolaylı yollardan ulaşıyor: Eko-

topyalıların yirmi yıldan beri kendilerini tecrit etmekte anlaşılmaz bir ısrarları var! Pekin'de, Bantustan'da ya da Brezilya'dayken ülkeyle bağlarımın kopmamasını sağlayacak bir Amerikalı yorumcu mutlaka olurdu. Bu sefer küçük Amerikan tepkilerimi paylaşacağım kimse olmayacak.

Üstelik potansiyel olarak bayağı tehlikeli. Ekotopyalılar kesinlikle çabuk öfkeleniveren insanlar; bu yüzden başıma kolayca ciddi dertler açılabilir. Hükümetin halk üzerindeki denetimi bizimkine kıyasla ilkel bir görüntü sunuyor. Amerikalılara karşı yürekten nefret besliyorlar. Bir punduna getirip beni köşeye kıstırırlarsa Ekotopya polisi kılını bile kıpırdatmayabilir; doğrusu, görünüşe bakılırsa, silahları bile yok.

Evet, şimdi ilk yazının taslağını hazırlamalı. Uçakta olmam başlamama engel sayılmaz herhalde. ✍

William Weston Ekotopya yolculuğunda

New York'tan Reno'ya giden 38 sefer sayılı TWA uçağı, 3 Mayıs. Bu görev için yola çıktığımda, bindiğim uçak ilkin Reno'ya, Ekotopya'nın kapalı sınırlarını koruyan heybetli Sierra Nevada dağlarından önceki son Amerikan şehrine doğru, batıya yöneliyor.

Aradan geçen zaman Ekotopya'nın Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılmasının yarattığı şoku hafifletti. Kaldı ki Ekotopya örneği, şimdi h[illegible]sin bildiği gibi, o sıralarda sanıldığı kadar yeni bir olay değildi. Biafra Nijerya'dan ayrılmaya kalkışmış, fakat başarılı olamamıştı. Bangladeş Pakistan'dan kopmayı başarmıştı. Belçika üç ülkeye bölünmüştü. Sovyetler Birliği'nde bile "azınlıklar" ayrılıkçı ayaklanmalar çıkarmışlardı. Ekotopya ABD'den ayrılırken, kısmen Quebec'in Kanada'dan ayrılmasını model almıştı. Dünya çapında bir eğilim halini almıştı bu. Örnek verebileceğimiz yegâne önemli zıt gelişme ise İskandinav ülkelerinin birleşmeleri: İskandinavl[illegible] kültürel bakımdan gerçekte tek bir halkı oluşturduk-

larına göre, bu da herhalde ancak kuralı kanıtlayan bir istisna olmaktadır.

Bununla birlikte, Washington, Oregon ve Kuzey Kaliforniya'yı kapsayan bölgenin ayrılmasının ardından sökün eden korkunç kıtlık; meyve, marul, şarap, pamuk, kâğıt, kereste ve diğer batı ürünlerinin yetersizliği hâlâ çok sayıda Amerikalının belleğindedir. Bu problemler o dönem kronik enflasyonumuzla körüklenen ABD'deki genel ekonomik depresyonu iyice derinleştirmiş ve hükümet politikalarına karşı yaygın bir hoşnutsuzluk doğurmuştu. Dahası Ekotopya, Amerika'nın temel ulusal felsefesine (ilerlemenin sürekliliğinin sağlaması, sanayileşmenin meyvelerinin her şeyden üstün tutulması ve Gayri Safi Milli Hasıla'nın artması) karşı rahatsız edici bir meydan okuyuşu temsil etmektedir hâlâ.

Biz halk olarak, son yirmi yılda, aslında aptalca bir girişim olduğunun nasılsa anlaşılıp kısa sürede vazgeçileceği umuduyla Ekotopya'daki gelişmelere gözlerimizi kapatmak için, elimizden ne geliyorsa yaptık. Oysa Ekotopya'nın, çoğu Amerikalı analistin ilk dönemlerde öngördüğü şekilde çökmeyeceği şimdi bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Ekotopya'ya ilişkin daha belirgin bir anlayış geliştirmemizin zamanı gelmiştir.

Ekotopya'daki toplumsal deneyin saçmalık ve sorumsuzluktan ibaret olduğunu gözler önüne serersek, kolayca etkilenebilecek genç Amerikalı beyinleri kışkırtan bir özelliği kalmaz. Ekotopyalıların tuhaf geleneklerinin söylentilerde aktarıldığı gibi sahiden barbarca olduğunu kanıtlarsak, Ekotopya, öfkeli dünya kamuoyunun önünde bunun bedelini ödemek zorunda kalır. Ekotopyacı iddiaların temelsizliğini ortaya koyarsak, Amerika'nın politikasını belirleyen organlar bu bilgiden yarar sağlayabilirler. Sözgelimi, Ekotopya'da artık hava kirliliği ve kimyasal kirlenme nedeniyle hiç kimsenin ölmediği iddiasını değerlendirmeye ihtiyaç duymaktayız. Bizdeki ölüm oranı yılda 75.000'den 30.000'e düşmüştür (aslında bu gene de trajik bir sayıdır); ancak buna bakarak Ekotopya'da benimsenen önlemleri önermek durumunda olmamalıyız. Kısacası, Ekotopya'nın meydan okuyuşuna cehaletle ve üçüncü elden edinilmiş haberlerle değil, doğruluğundan emin olduğumuz bilgilerle karşı koymalıyız.

Dolayısıyla önümüzdeki altı haftadaki görevim Ekotopya'daki yaşamı tepeden tırnağa incelemek, söylentilerin arkasında yatan gerçeklikleri ortaya çıkarmak, Ekotopya toplumunun fiili işleyişini somut ayrıntılarına kadar inerek anlamak, yüz yüze geldiği problemleri belgelemek ve gerekli olduğu noktalarda da elde ettiği başarıları kaydetmek olacak. Eskiden yurttaşımız olan insanların şu anda içinde bulundukları durum hakkında ilk elden bilgi edinirsek, onları bir zamanlar birliğimize bağlayan, ancak daha sonra alelacele reddettikleri bağları yeniden kurmaya bile başlayabiliriz belki.

(3 Mayıs)

Reno, eski iyi günlerin hüzünlü bir gölgesi. Kârlı Kaliforniya kumar ticaretinin ayrılıktan sonra kesilmesiyle beraber, şehir çabucak çürümüş. Eskiden gösterişli kumarhanelerin bulunduğu oteller şimdi yalnızca yoksulların kaldığı bakımsız yerler; sahipleri ise çoktan Las Vegas'a kaçmışlar. Yolda rastladığım insanlara Ekotopya hakkındaki düşüncelerini sora sora havaalanı yakınındaki sokaklarda yürüdüm. Çoğu bir fikir beyan etmiyor, oysa tavırlarında bazen bir nebze burukluk yakalayabileceğimi düşünmüştüm. "Yaşa ve yaşat" dedi ak saçlı bir ihtiyar, "orada yapılana yaşamak diyebilirsen tabi." Kovboyluk taslayan genç bir adam sorumu dinleyince gülümsedi. "Vaau" dedi, "oraya kız araklamak için geçtiğini söyleyen bazı kişileri tanıyorum. Dağ geçitlerini bilirseniz oraya gitmek sahiden tehlikeli değil. Bir şeye yeltenmediğiniz sürece kesinlikle dostça yaklaşıyorlar. Ama unutmayın, kızların hepsinin tabancası var! Oraya gidenler söylüyor. Bu size sarsıcı gelebilir, değil mi?"

Beni sınırdan geçirmeye istekli bir taksi sürücüsü bulmak bayağı vaktimi aldı. Nihayet, sanki yirmi yıl bir ağılda kalmışa benzeyen birini ikna ettim. Yalnız hem çift tarife uygulamasına hem de üstüne yüzde 25 bahşiş vermeye boyun eğmem gerekti. Aldığım pis bakışlar ve dinlediğim iddialı sözler de cabası oldu: "Oraya gitmeyi öylesine mi istiyorsun, yoksa biraz kafadan çatlak mısın? Orası Allah'ın belası yamyamlarla dolu! Sen asla sağ çıkamazsın, umarım ben çıkarım."

Sierra Express uçağı, Tahoe-San Francisco, 4 Mayıs. Ekotopya sınırlarına şimdi girdik. Bilindiği kadarıyla on dokuz yıl önce bağımsızlık ilan etmesinden bu yana yeni ülkeyi ziyaret eden ilk Amerikalıyım.

Uçağım Reno'ya indi. Ekotopya hükümeti, yaygın olarak bilinmemekle birlikte, hava ve gürültü kirliliğine yol açtıkları gerekçesiyle uluslararası hatlardaki uçakların dahi kendi hava sahasından geçmesini yasaklıyor. San Francisco ile Asya arasında gidip gelen, hatta kutup üzerinden Avrupa'ya yönelen uçaklar şehrin kırk mil uzağındaki bir havaalanını kullanmak zorunda kaldıkları gibi, bir de yollarının üstünden geçen rotaları takip etmeleri gerekiyor. Hawaii'ye giden Amerikan uçakları Los Angeles yoluyla uçmak durumundalar. Bu yüzden San Francisco'ya varmak için Reno'da uçaktan inmek ve Tahoe Gölü'nün kuzey ucundaki tren istasyonuna kadar pahalı bir taksi yolculuğu yapmak zorunda kaldım. Tahoe'den oraya sık sık hızlı tren seferleri düzenleniyor.

Asıl sınır, büyükçe bir kapısı olan, belli ki çok az kullanılan, pitoresk görünümlü, kırık dökük tahta bir çitle işaretlenmişti. Bindiğim taksi durduğu zaman etrafta kimse yoktu. Haliyle şoförün taksiden inip taştan yapılmış ufak bir muhafız odasına gitmesi ve Ekotopya askerlerinin kâğıt oyunlarını yarıda kesmesi gerekti. Üniformaları ütüsüz iki genç adam vardı odada. Ama benim geleceğimden haberliydiler. Bilgili bir otorite edasıyla kâğıtlarımı kontrol edip taksinin kapıdan geçmesine izin verdiler. Yalnız bunu, içten yanmalı bir motorun kutsal kapılarından geçmesi için özel izin alması gerektiğini, üzerine basa basa vurguladıktan sonra yaptılar. Ben de tren istasyonunun oradan ancak yirmi mil mesafede olduğunu söyleyerek yanıtladım. "Şanslısınız ki rüzgâr batıdan esiyor" dedi bir tanesi. "Doğudan esseydi sizi bir süre burada tutmamız gerekebilirdi."

Bagajımı merakla kontrol ederken, uyku haplarımı ellerinde bir hayli evirip çevirdiler. Ama sonunda sadık 45'liğim ile meşin kılıfı dışında her şeyi yanımda alıkoymama izin verdiler. Söylediklerine bakılırsa, New York'ta olağan sayılabilirdi bu durum, oysa saklа-

nabilen silahlar Ekotopya'da serbest değildi. Muhafızlardan birisi, herhalde hafiften rahatsızlık duyduğumu fark ederek, Ekotopya sokaklarının gece gündüz daima güvenlikli olduğunu belirtti.

Ardından elime *Ekotopya Açıklıyor* başlıklı ince bir kitapçık tutuşturdu. Bu doküman güzel basılmış olmakla birlikte, içinde oldukça tuhaf resimler de vardı. Anlaşılan esas olarak Avrupa'dan ve Asya'dan gelecek turistlere göre hazırlanmıştı. "Duruma alışmayı kolaylaştırabilir" dedi öteki muhafız. Yumuşak, neredeyse imalı biçimde, dostça bir ses tonuyla konuşmuştu. Bu tavrın ulusal bir özellik olduğunu fark etmeye başlıyordum. "Gevşeyin, burası özgür ülke."

"Bak dostum" diye karşılığı yapıştırdım, "bu ülkeden daha yabancı olduğum bir sürü cehennemde bulundum ve canım ne zaman isterse o zaman gevşerim. Şimdi, kâğıtlarımla işimi bitirdiyseniz bırakın da yoluma gideyim."

İkinci muhafız pasaportu şaklatarak kapattı, ama bana vermeden elinde tuttu. "Weston" dedi gözlerini gözlerime dikerek, "sen bir yazarsın. Burada bulunduğun sürece sözcükleri seçerken titiz davranacağına güveniyoruz. Bu yoldan geri gelirsen belki bu 'dost' sözcüğünü samimiyetle kullanabilirsin belki. Umarım öyle olur." Sonra yüzüne sıcak bir gülümseme yayıldı ve elini uzattı. Daha çok şaşkınlıktan olsa gerek, uzatılan eli sıktım ve kendi yüzümde de bir gülümseme yakaladım.

Ekotopya tren sistemine bağlı Tahoe istasyonuna kadar yola devam ettik. İstasyon iri kerestelerden yapılmış kaba bir yerdi. Amerika'da kocaman bir kayak merkezi olarak kullanılabilir. Bekleme odalarında (birisi bir tür lokanta, diğeri herhalde insanların dans ettiği yerde müzik topluluğuna ayrılmış bölümüyle geniş, boş bir oda, bir diğeri deri koltukları ve dizi dizi kitaplarıyla ufak, sakin bir istirahat odası olmak üzere bunlardan pek çok vardı) şömine bile vardı. Genellikle yalnızca iki-üç vagonu olan, ama saat başı işleyen trenler istasyonun peronuna geliyorlardı. Soğuk havalarda

içeri kar ve rüzgâr girmesin diye, vagonlar perona girer girmez, arkalarından dev kapılar kapanıyordu.

Kayakçılar için özel olanakların -malzeme rafları ile kilitli dolaplar- bulunduğu açıktı, ama yılın bu zamanında karlar büyük ölçüde erimiş olduğundan kayak yapanların sayısı çok azdı. İstasyondan kayak merkezlerine ve yakın kasabalara mekik dokuyan elektrikli minibüsler hemen hemen boş.

Trenime atladım. Trenden çok kanatsız bir uçağa benziyordu. İlk başta henüz tamamlanmamış bir vagona bindiğimi sandım; oturulacak hiçbir yer yoktu! Zemin, süngeri andıran kalın bir halıyla kaplıydı ve diz boyundaki bölmelerle kompartımanlara ayrılmıştı. Birkaç yolcu sağa sola atılmış, geniş, çuvalı andırır deri minderlere uzanmıştı. Yaşlıca bir adam vagonun öbür ucundaki yığından bir battaniye alıp kestirmeye başladı. Şaşkınlığımdan yabancı olduğumu anlayan bazıları çantamı nereye yerleştireceğimi gösterip, öteki vagondaki görevliden nasıl yiyecek içecek isteyeceğimi anlattılar. Zeminden on beş santim kadar yukarıdaki kocaman pencelerden dışarısının iyi görüldüğünü fark ederek minderlerden birinin üstüne oturdum. Yol arkadaşlarım, kokusundan marihuana olduğunu tahmin ettiğim sigaralarını yakıp sırayla aralarında dolaştırmaya başladılar. Ben de ilk uluslararası iyi niyet jesti olarak birkaç nefes çektim. Az sonra topluca koyu bir sohbete kaptırmıştık kendimizi.

Doğaya karşı duygusallıkları, Ekotopyalıları trenlerini bile yeşilliklerle donatmaya götürmüş. Her taraf ne olduğunu kestiremediğim küçük bitkiler ve tavandan sarkan eğrelti otlarıyla doluydu (oysa yol arkadaşlarım bitkilerin botanikteki isimlerini tam adlarıyla çabuk çabuk sıralayıvermişlerdi). Vagonun sonunda, her birinin üstünde M, C ve P gibi büyük bir harfin yazılı olduğu, çöp tenekelerine çok benzeyen kutular duruyordu. Bunların "yeniden değerlendirme kutuları" olduğunu söylediler. Amerikalıların aklına muhtemelen böyle bir şey gelmez, oysa bu trendeki insanların yolculuk boyunca istisnasız bütün maden, cam, kâğıt ve plastik artıklarını uygun kutulara attıklarını gözledim. Ekotopyalıların göğüs kabartıcı bir gurur vesilesi olduğu söylenen yeniden değerlendirme ve yeniden kullanma alışkanlıklarıyla ilk tanışmam oldu.

Yeraltındaki bir Ekotopya treninde hemen hiç hareket hissetmi-

yorsunuz. Tren manyetik durdurucular ve iticilerle işlediği için ne tekerlek gürültüsü oluyor ne de herhangi bir tıkırtı ya da sallanma. İnsanlar konuşuyor, bardak ve fincan şangırtıları duyuluyor, bazı yolcular perondaki dostlarına el sallıyorlar. Bir anda tren sanki yerin altında uçar gibi oluyor; oysa gerçekte tekne şeklindeki bir kızağın beş-on santim üstünden gidiyor.

Yol arkadaşlarım bu trenlerin geçmişiyle ilgili bir şeyler anlattılar. Anlaşılan, Seattle'daki Boeing şirketi, Bağımsızlık ilan edildiği sıralara dek, uçak dışında başka ulaşım araçları üreterek ürünlerini çeşitlendirmeyi ciddi olarak hiç düşünmemiş. Yeni uçaklar konusunda dünya pazarı oldukça rekabetçi bir nitelik kazanmış. Her ne kadar kendi uzun dönemli ekonomik politikaları her şehir ve bölgede üretimin çeşitlenmesini ve yerelleşmesini gerektiriyorsa da, Ekotopya hükümeti, yeni ulusal sisteminin kurulmasına katkıda bulunması amacıyla Boeing şirketinin olanaklarından geçici olarak yararlanma yoluna gitmiş. Almanlarla Japonlar *otomatik motorlu, manyetik askılı* trenlerde öncülüğü yapmışlarken, Boeing şirketi bağımsızlıktan yalnızca bir yıl sonra bu sistemde üretime başlamış. Sistemin dev maliyetinin nasıl finanse edildiğini sorduğumda yol arkadaşlarım bana güldüler. İçlerinden birisi, San Francisco'dan Seattle'a uzanan bütün yol yatağının maliyetinin yaklaşık on SSU projesinin maliyetine eşdeğerde olduğunu söyledi ve kendi trenlerinde herkese mil başına düşen toplumsal maliyetin, bin milin altında bir mesafedeki hava yolculuğunda kişi başına düşen toplumsal maliyetten daha az olduğunu ileri sürdü.

Elimdeki kitapçıktan trenlerin normalde saatte 360 kilometre yol aldıklarını öğrendim (Ekotopya'nın her tarafında aynı metrik sistem kullanılıyor). Saatte yaklaşık 225 mile denk gelen bu hızla güzel bir kır manzarası oluşuyor. Ve biz bu hıza yirmi dakika kadar ağır ağır gittikten, saatte doksan milden daha yavaş bir hızla Sierra Nevada'nın heybetli doğu yamacını aştıktan sonra ulaştık. Donner Geçidi soğuk, çıplak ve ürkütücüydü; herhalde orada kaybolan Donner öncü grubu da geçide aynı gözlerle bakmıştı. Norden'da mola verdiğimizde sezon sonuna kalmış birkaç kayakçıya rastladık. Bizim kayakçılarımız gibi onlar da neşeli bir gruptu; yalnız, ikinci elden alınmış gibi görünen kürk ceketleriyle pejmürde

elbiseler giymişlerdi. Evde yapılmış sırt çantaları, ilkel kayakları (dayanıksız, eski moda şeritleri olan, uzun, ince kayaklar) vardı. Akabinde tren Sierra ormanlarının uzun vadilerine daldı; zaman zaman, kayaların arasından mavi-siyah kabarcıklar çıkaran bir nehrin yanından hızla geçiyordu. Birkaç dakika içinde sessiz sedasız Auburn'u geride bırakmıştık. Trenlerle otobüsleri birleştiren karmaşık bir ağın yaklaşık tarifeleri ile rotaları grafikle gösteren zaman tablosunda, San Francisco'ya varmadan önce üç durak yeri göze çarpıyordu. İnsanlar mola yerlerinde tipik Ekotopyalı gevşekliğiyle etrafta avare avare dolaşsalar bile, ben altmış saniyeden daha az durmamızdan memnundum.

Vadi'nin dibine ulaştığımızda, ben ilginç bir şey görmediğim halde, yol arkadaşlarım etrafa hâlâ büyülenmiş gözlerle bakıyorlardı. Geçtiğimiz tarlalarla ormanlardaki değişiklikler üzerine konuşuyorlardı. Ağaçlı bir bölgede, yanında iki yavrusuyla birlikte gezinen dişi bir geyik gördü birisi; sonra bir dağ tavşanı hepimizi bir hayli eğlendirdi. Çok geçmeden San Francisco Koyu'nun çevresindeki tepelik bölgeye ulaştık ve otla kaplı, meme şeklindeki yeşil tepelerde süratle bir dizi tünele girip çıktık. Epeyce dağınık olsalar da artık daha fazla ev göze çarpıyordu. Galiba bunların pek çoğu küçük çiftliklerdi. Meyve bahçeleri, tarlalar ve çitler, hemen hemen Batı Avrupa'dakiler gibi şaşırtıcı derecede bakımlı, daha canlı bir izlenim veriyordu. Gene de çiftlik binalarının görünüşü, Iowa ya da New England'ın beyaz boyalı çiftlikleriyle kıyaslandığında ne kadar da pis ve yoksuldu! Ekotopyalıların boyaya karşı olumlu bir alerjileri olmalı. Binalarını taş, kerpiç ve kesilmiş tahtalarla (gözlediğim kadarıyla, ellerine geçen hemen her şeyle) yapıyorlar. Üstelik malzemeleri bir boyayla örtecek estetik duygusundan kesinlikle yoksunlar. Sanırım bir evi boyamaktansa asmayla ya da çalılarla donatmayı daha uygun görüyorlar.

Apaçık biçimde izole edilmiş olması manzaranın kasvetini artıran bir etkendi. Yollar dar ve dolambaçlıydı, ağaçlar tehlikeli biçimde kaldırımlara yakındı. Yollarda hiç araba yoktu sanki. Herhangi bir reklam panosu görülmediği gibi, benzin istasyonu veya telefon kulübesi de yoktu. Böyle bir arazide karanlıktan sonraya kalmak kesinlikle güvenlikli olmaz.

Tahoe'yi arkada bıraktıktan bir saat on beş dakika sonra trenimiz koyun kıyısının yakınındaki bir tünele daldı ve birkaç dakikada San Francisco'nun ana istasyonunda düze çıktı. Gelecek yazımda şehre Altın Kapısı'ndan (eski Amerikalıların talihlerini altın alanlarında aramak üzere geçtikleri yer) bakarak ilk izlenimlerimi anlatacağım.

(4 Mayıs)

Genel izlenim: Ekotopyalıların birçoğu eski zaman Batılılarına benziyor. Altına hücum karakterleri canlanmış sanki. Tanrı biliyor ya New York'ta da garip kılıklı bir sürü insan var, ama onların gariplikleri kasıtlı, yapmacık, teatral bir gösteriş biçimi. Ekotopyalılar ise neredeyse Dickensvari insanlar: Gene oldukça acayipler, ancak '60'lı yılların hippileri kadar çılgın veya sefil bir görünüşleri yok. Tuhaf şapkalar ve saç şekilleri, ceketler, yelekler, tozluklar, külotlu çoraplar; ister inanın ister inanmayın, sanırım bir codpiece bile gördüm; ya gerçekti ya da herif Tanrı'nın sevgili bir kuluydu. Küçük kabuklardan, tüylerden yapılmış çok sayıda işleme, süs ve yama var; fazlalıkları yeniden değerlendirmek için bu denli çaba harcandığına bakılırsa muazzam bir kumaş darlığı çekiliyor olmalı.*

Davranışları da fazlasıyla iniş çıkışlı. Caddelerde kadınların gözlerini doğrudan gözlerime diktikleri elektrikli anlar oluyor; şu ana kadar gözlerimi kaçırdım, peki ama ilişki kurarsam ne olacak? İnsanlar, sanki başka hangi olasılıkların gerçekleşebileceğini anlayacak kadar zamanları varmışçasına oldukça rahat ve neşeliler. Bizdeki halka açık yerlerdeki şiddet olaylarını hatırlatan gizli bir tehdit havası bile sezilmiyor, yalnız göstere göstere ifade edilen inanılmaz derecede güçlü bir duygu seli var! Tren yolculuğunun huzuru ara sıra bağrışlı çağrışlı tartışmalar ya da hakaretlerle bozulmuştu; insanlarda genellikle dargınlıklara yol açan küstahça bir merak duygusu hâkim. Bizi kalabalık sayılar halinde bir arada yaşatan anonimlik duygusu-

* On beşinci ve on yedinci yüzyıllar arasında erkeklerin giydiği dar pantolonların ön kısmındaki torbaya benzer ek parçaya verilen ad. (ç.n.)

nu kaybetmişler sanki. Bu yüzden Ekotopyalı bir görevliyle bizdeki gibi ilişki kurma şansınız yok. Tren bileti bölmesindeki Ekotopyalı kendisiyle benim alıştığım tarzda konuşulmasına hoşgörüyle bakmıyor; bana kendisinin bilet dağıtan bir makine olduğunu sandığımı mı sordu. Canı istese onunla gerçek bir insan gibi diyalog kurana kadar size bilet vermez ve sorular sorarak, içten bir tepki beklediği sözler sarfederek, tepki alamazsa bu sefer bağırarak sizinle ilgilenmekte ısrar eder. Gelgelelim bu öfkeli bağırışlardan çoklukla bir anlam çıkarılamaz. Zararsızların arasında tehlikeli akıl hastaları da bulunabilir tabii, ama ben henüz görmüş değilim. Tek umudum kendi akıl sağlığımı koruyabilmek. ✍

Ekotopya başkentinin caddeleri

San Francisco, 5 Mayıs. Tren garından caddeye çıktığımda, bir zamanlar korkunç bir depremin ve yangının külleri arasından yeniden doğmakla övünen bu şehirden ne bekleneceğine ilişkin pek az fikrim vardı doğrusu. San Francisco eskiden "Amerika'nın en gözde şehri" diye tanınıyordu ve turistlerin gözünde müthiş bir cazibesi vardı. Dramatik tepeleriyle köprüleri, pitoresk teleferikleri, kültürlü; ama gene de rahat insanları, ziyaretçileri tekrar tekrar oraya gelmeye zorluyordu. San Francisco'yu hâlâ şık ve uygar bir yer, ününü hak eden bir şehir olarak bulacak mıyım yine?

Çantamı şöyle bir kontrol edip etrafa biraz göz atmaya çalıştım. İlk şoku caddeye adım attığım anda yaşadım. Her yerde tuhaf bir sükûnet hüküm sürüyordu. Şehirlerimizin telaşlı koşuşturmacasına, klakson çalan otomobillere, deli gibi sürülen taksilere, şehir yaşamının hayhuyunda oraya buraya sürüklenen insan yığınlarına hiç olmazsa azıcık benzeyen bir durumla karşılaşmayı ummuştum. Sükûnetin uyandırdığı şaşkınlığı üzerimden attıktan sonra gördüğüm manzara, zamanında rıhtıma kadar şehri boydan boya kesen görkemli bir bulvar olan Market Street'in, şimdi binlerce ağacın dikildiği bir alışveriş merkezine çevrilmiş olmasıydı. Elektrikli taksi-

ler, minibüsler ve teslimat arabalarının kedi mırıldamasını andıran seslerle geçip gittikleri "cadde", daralarak çift şeritli bir yola dönmüş. Geriye kalan kocaman alanı ise bisiklet şeritleri, çeşmeler, heykeller, büfeler ve banklarla kuşatılmış absurd küçük bahçeler işgal ediyor. Her yerde, bisikletlerin pedal sesleri ve çocuk çığlıklarıyla kesilen, sinsi bir sessizliğin egemenliği var. Ara sıra, bir başkentin kalabalık ana caddesi için inanılmaz sayılabilecek bir kuşun öttüğü bile oluyor.

Şuraya buraya dağılmış konik çatılı büyük çadırların ortasına, gazete, mizah kitapları, dergiler, meyve özü ve atıştırılacak yiyecek satan birer büfe kondurulmuş (sigara da var -Ekotopyalılar tütün içme duygusunu bastırmanın bir yolunu *bulamamışlar!*) Öyle anlaşılıyor ki bu çadırlar aynı zamanda minibüs sisteminin de durakları ve insanlar burada yağmurdan korunarak bekliyorlar. Otobüsler, San Franciscoluların bir zamanlar tutkun oldukları antika teleferiklere benzeyen, komik, aküyle çalışan düzenekler. Sürücüleri yok; onları, sokağa gömülmüş telleri takip eden elektronik bir alet harekete geçirip, durduruyor (Herhangi birinin önünden kaçamaması halinde otobüsleri durduran bir güvenlik tamponu takılmış). Otobüsün durduğu on beş saniye içerisinde insanları çabucak indirip bindirebilmek için, zemin, yer yüzeyinin yalnızca beş-on santim yukarısında tutulmuş; tekerlekler aracın iki ucunda yer alıyor. Koltuk sıraları dışa dönük, öyle ki kısa bir yolculuk yapıyorsanız hemen oturabilir, ayakta durabilir veya tutamaklardan birine asılabilirsiniz. Kötü havalarda otobüslerin saçaklı bez çatıları daha fazla koruma sağlasın diye dışa doğru genişletilebiliyor.

Otobüsler ağır ağır saatte on mil kadar gidiyor, ama her beş dakikada bir geçiyorlar. Yol parası *alınmıyor*. Denemek için birisine bindiğimde, ilk gördüğüm yolcuya neden para alınmadığını sordum ve caddeler için olduğu gibi minibüslere de genel vergi fonundan para ödendiği karşılığını aldım. Adam gülümseyerek, para toplayacak bir şoför tutulmasının maliyetinin daha fazlaya çıkacağını da ekledi. Ekotopyalıların çoğu gibi o da gevezelik etmeye bayılıyordu. Sanki bana satmaya çalışıyormuşçasına, minibüs sisteminin bütün ekonomik mantığını bir çırpıda özetleyiverdi. Verdiği bilgiler için kendisine teşekkür ettim ve birkaç blok sonra aşağı atladım.

San Francisco'nun yeni kırsal atmosferi, herhalde en iyi biçimde Market Street ile başka bazı caddelerin aşağısında şimdi akmakta olan derelere bakarak anlaşılabilir. Bu dereler çok önceleri, büyük meblağlar harcanarak, şehirlerde yaygın olarak uygulanan biçimiyle dev yeraltı arklarına çevrilmiş. Ekotopyalılar ise onları tekrar toprak yüzeyine çıkarmak için çok daha fazlasını harcamışlar. Sonuçta şimdi bu geniş bulvarda, suyun büyüleyici küçük şelalelerle çağlayıp akışını izleyebilir, kayalarla, ağaçlarla, bambu ve eğreltiotlarıyla kaplı kanallara rastlayabilirsiniz. Suda golyan balıkları bile var galiba, ama bu balıkların çocuklarla kedilerin ellerinden nasıl korunduğunu kestiremiyorum doğrusu.

Sükûnete rağmen sokaklar -Manhattan yoğunluğunda olmasa bile- insanlarla dolu (yaya trafiğinin bir kısmı, bazen on beş-yirmi kat yüksekliğindeki gökdelenleri birbirine bağlayan dantel gibi köprülere aktarılmış). Pratikte bütün cadde alanı "yaya kaldırımı" olduğundan engeller -ya da kaldırımda oluştukça çiçek ekerek doldurulan çukurlar- kimseyi kaygılandırmıyor. Yolda, bir harpikord* ve bir sürü başka enstrümanla Bach'tan parçalar çalan sokak müzisyenine rastladım. Parlak renkli el arabalarını iterek sıcak yiyecek, kestane, dondurma satan satıcılar da dikkat çekiyor. Bir ara bir alay çocuğu eğiten bir hokkabaz ve sihirbaz ekibi bile gördüm: Bana bir ortaçağ filmini hatırlattı. Ayrıca çok sayıda bebek arabası, uyuşuk ve avare insan var. Gözle görülür bir işi olmayan insanlar, caddede, oturma odalarının bir uzantısıymış gibi rahatça dolaşıyorlar. Gene de Ekotopya caddeleri, boşta gezen bir sürü insan olduğu halde, emniyet kapıları, kapıcılar, muhafızlar veya diğer güvenlik önlemleri gibi şeylerden komik derecede yoksun. Bizim bir yerden başka bir yere gitmemizi sağlayan otomobillere duyduğumuz ihtiyacı burada paylaşan hiç kimse yok.

Trende Ekotopya elbiselerinin çok bol olduğunu, stilde ve kesimde görülmeyen şıklığı telafi etmek amacıyla parlak renklerle donatıldığını fark etmiştim. Binlerce San Franciscoluyu yakından gözleyince bu izlenimim doğrulanıyor. Tipik Ekotopya erkeği, kolay tarif edilemeyen pantolonların üzerine, sıklıkla çirkin bir gömlek, süveter, yağmurluk veya ceket giyiyor (kot kumaşı bile

* Klavsen tipi eski bir piyano. (ç.n.)

yaygın; acaba ayrılıktan önceki '70'li yılların Amerikan modalarına duyulan nostaljiden mi kaynaklanıyor?). Genellikle üşütücü, soğuk bir hava egemen olduğu halde iki cinste de sandaletler yaygın. Kadınlar pantolon da giyiyor, ancak kolayca havalanan Çingene işi etekler daha fazla. Dalgıç elbiselerine benzeyen, ama benim bilmediğim bir kumaştan dokunmuş olan, tuhaf, vücudu sıkı sıkıya saran elbiseler giymiş insanlarla da karşılaşıyorsunuz tek tük. Alışılmadık giysilerine bakarak tahmin yürütürsem bunlar özel bir grubun üyeleri olabilirler. En çok tutulan malzeme deri ile kürk; anlaşılan çanta, torba, pantolon ve ceket yapımında hep bunlar kullanılıyor. Çocuklar yetişkinlerin elbiselerinin minyatür modellerini giyiyorlar; belli ki onlar için tasarlanmış özel giysiler yok.

Bir iki bloktan daha uzağa gitmek isteyen Ekotopyalılar, genellikle sokaklarda yüzlerce adet bulunan ve herkesin serbestçe kullanabildiği beyaz renkli Provo bisikletlerinden birine biniyorlar. Yurttaşların gece gündüz bindikten sonra sağa sola bıraktıkları bu bisikletler, gece ekipleri tarafından toplanıp ertesi gün ihtiyaç duyulan yerlere bırakılıyor. Dostça davranan bir yayaya bu sistemin hırsızlarla bozguncuların ekmeğine yağ süreceğini söylediğim zaman, sözlerime hararetle karşı çıktı. Peşinden, tamamen zoraki sayılmayabilecek bir örnek verip, birkaç bisiklet kaybetmenin çok daha fazla sayıda minibüs ya da taksi temin etmekten ucuza geldiğini anlattı.

Görülüyor ki Ekotopyalılar, sanki üstlerine vazifeymiş gibi bu tür sorularla ilgili istatistikleri işgüzarca sıralayıveriyorlar hemen. Kaçınılmaz olarak bir ölçüde iyimser tahminlerde bulunmayı gerektiren hesaplamalarına "toplumsal maliyetler" unsurunu sokma alışkanlığı edinmişler. Bu bilgileri aktaran insanları, bizdeki otomobil ya da karayolu kuruluşlarının aklıselim sahibi uzmanlarından (Ekotopyalıların arabaları kaldırmalarından kuşkusuz dehşete kapılacak türde insanlardır bunlar) biriyle karşı karşıya getirmek ilginç olurdu.

Gelişigüzel yürürken alışveriş bölgesinin, bürolarda ve mağazalarda çalışan insanların dışında, anlaşılmaz biçimde çocuklarla ve onların anne babalarıyla da dolu olduğunu fark ettim. Yoldan geçenlere sorduğum sorulara aldığım yanıtlar (inanılmaz bir sabırla

yanıtlamışlardı hepsini) Ekotopya'da şimdiye kadar karşılaştığım herhalde en hayret verici olguyu suyüzüne çıkarıyordu: Bir zamanlar çok çeşitli kolları bulunan şirketlerin merkezlerinin yer aldığı gökdelenler apartmanlara çevrilmişti! Bu gelişmeyle ilgili berrak bir tablo çıkarabilmem için başka bilgiler de edinmem gerekiyor; ama bugün caddelerde tekrar tekrar dinlediğim hikâye, eskiden çok geniş bir bölgeye yayılmış bulunan yerleşim yerlerinin büyük ölçüde terk edilmiş olduğu. Üç katlı binaların çoğu zaten dokuz yıl önceki depremde ağır hasar görmüş. Yeni semtlerde ucuz malzemelerle inşa edilen sıra sıra evlerin binlercesi (bilgi istediğim kişiler bunlara aşağılayıcı bir dille "kibrit kutuları" adını takmışlar), elektrik tesisatı, camları ve madeni aksamları söküldükten sonra buldozerlerle yıkılmış. Oranın sakinleri şimdi alışveriş bölgesinde, hem dairelerin hem de çocuk yuvalarının, bakkal dükkânları ve lokantaların, ayrıca zemin katlarda mağazalarla büroların yer aldığı binalarda yaşıyorlar.

Caddelerde hâlâ Amerikanvari bir görünüm hâkim olmakla birlikte, Ekotopya'da neyin ne olduğunu tanıyıp anlamak insanın sinirlerini tepesine çıkaracak derecede zor. Binaların cephelerinde ancak minnacık işaretlerin bulunmasına izin veriliyor; sokak işaretleri çok az ve fark edilmesi zor, çoklukla köşelerdeki binalara yerleştirilmiş. Bütün bu engellere rağmen güç bela istasyona dönüş yolumu buldum, valizimi aldım ve bir Amerikalı için uygun olduğu tavsiye edilen, ama gene de "Ekotopyalıların nasıl yaşadıklarını ilk elden görme" fırsatı verebilecek olan yakındaki bir otele yerleştim. Bu değerli kuruluş, görülmesi hemen hemen olanaksız derecede kendi ününü korumuş. Oldukça rahat ve burada kaldığım sürece bana bir üs işlevi görecek.

Ekotopya'daki her şey gibi benim odam da çelişkilerle dolu. Kendi standartlarımıza göre biraz eski moda olsa bile, odam rahat. Gelin görün ki yatak berbat, yayı yok, tahtanın üzerine öylesine bir sünger atılıvermiş, üstüne de nedense şık bir pike örtülmüş. Bir elektrikli ısıtıcıyla demliğin bulunduğu geniş bir çalışma masası koymuşlar. Masanın yüzeyi düz, anlaşılmaz lekelerle kaplı tahtası

verniksiz; bir de küçük, düzgün bir görüntülü telefon göze çarpıyor (Ekotopyalılar, modern aletlerin çoğundan hoşlanmadıkları halde, bizimkinden bile iyi donanımlı olan bazı aletler yapmaktan geri kalmamışlar. Örneğin görüntülü telefonların kullanımı, bir televizyon ekranıyla bağlantı yapılması gerekse de bizimkilerden çok daha kolay ve görüntü kalitesi çok daha iyi). Tuvaletimde baş hizasının üzerinde, ABD'de 1945'lerde vazgeçilen türde, garip kollu bir sifonla çalışan su deposu bulunuyor. Tuvalet kâğıdı ekolojik bir ucube olmalı, kaba ve düz. Yalnız küvet olağan ölçülerden daha geniş ve derin. Şaşaalı Japon hanlarında hâlâ kullanılan küvetler gibi hafif koku veren ağaçlardan yapılmış.

Görüntülü telefonu, yarın Gıda Başkanı'na yapacağım ziyaretin ön hazırlıklarını teyit etmek amacıyla kullandım. Ekotopyalıların şiddetli tartışmalara konu olan "kalıcı" ekolojik sistem iddialarını araştırmaya bu görüşmeyle başlayacağım.

(5 Mayıs)

Sanırsınız ki taş devrine geri dönmüşler. Daha ilk akşam, cafcaflı ok ve yaylar taşıyan, yeni vurdukları bir geyiği yükledikleri bir minibüsten atlayarak inen bir grup avcıyla karşılaştım. Avcılardan ikisi minibüsten iner inmez geyiği yukarı kaldırdılar, omuzlarında taşıdıkları bir sopanın ucuna geçirdiler ve sokak boyunca yürümeye koyuldular (yanlarında iri bir avcı köpeği usul usul yürüyordu ve bu köpek, hayvanların belli ki elden geldiğince evcilleştirilmediği, halkın arkadaş olarak onlara ihtiyaç duymadığı Ekotopya'da gördüğüm ilk evcil hayvandı). Grubun etrafında, avcıları seyreden bir kalabalık toplanmıştı. Küçük oğlanlar zıplaya zıplaya çevrelerinde dolaşıp duruyorlardı. Avcılar benim yakınıma gelince biraz dinlenmek ve sanırım insanların kendilerine hayranlıklarını göstermelerine fırsat tanımak için durakladılar. Birisi benim bakışını fark etti; gözlerimdeki tiksintiyi anlamış olmalıydı. Eliyle hâlâ kan lekelerinin bulunduğu geyiğin yarasını ovaladı ve sanki beni de ava dahil ediyormuşçasına kanlı parmağını yanağımda gezdir-

di. Aniden geri sıçradım, şok olmuştum; kalabalıktan çirkin kahkahalar yükseldi.

Daha sonra bazı insanlarla konuştum ve grubun belli ki geyiklerin bol olduğu şehrin hemen dışındaki bir bölgede avlandığını öğrendim. Uzun bıçakları, sakalları, kaba elbiseleriyle avcıların vahşi görünüşleri vardı, oysa açık ki ava çıkmış olan sıradan yurttaşlardı. Geyiğin kesilmesinden sonra eti bölüştürülecekti: Dinlediğim kadarıyla Ekotopya'nın yemek rejiminde önemli bir et kaynağıydı bu oyun ve "tinsel" niteliklerinden dolayı da ödüllendiriliyordu!

Ava çıkmak gibi pratiklere kıtlıklar yüzünden mi başvurduklarını, yoksa bilinçli bir atavizm politikasının sonucu olarak mı yöneldiklerini henüz bilmiyorum. Ama çöken akşam karanlığındaki manzara oldukça iç karartıcıydı (Ekotopya'nın çoğu caddesi geceleri zifiri karanlık oluyor; görülen o ki elektrik tasarrufu politikaları yüzünden gece aydınlatmasından neredeyse tamamen vazgeçmişler. Bu durumun neden bizdeki gibi bir suç patlamasına yol açmadığını bilemiyorum. İnsanlara geceleri kendilerini emin hissedip hissetmediklerini sorsam, hiç tereddüt etmeden "evet" derler ve konuşmayı, ateşböcekleri gibi şehrin orasında burasında dolaşan bisiklet ışıklarının nasıl göründüğü ya da şehrin içinde bile yıldızları görebilmenin ne kadar güzel olduğu gibisinden ilgisiz konulara kaydırırlar. Arabalarının olmaması iyi, yoksa kaza oranları korkunç yüksek olurdu).

Dün gece hizmetçi kızla küçük bir sorun çıktı, benim özgürlükleri çiğnediğimi sanmıştı. Sokaktan biraz çiçek toplayıp onları odama getirmem konusunda atışmıştık. Açıkçası Ekotopyalılar çiçek toplamıyor, çiçekleri büyüdükleri yerde sevmeyi tercih ediyorlar; hizmetçi kız gayet neşeli bir havayla bu konuda aydınlattı beni. Belki yalnızca dostça davranmaya çalışıyordu, ama bende gözü var gibiydi, gene de oyuna gelmeyecektim. Eh, bu tür övgüler kalemi mi güçlendiriyor mu dersiniz? (Hayır, bende Francine'i bir iki günlüğüne buraya getirme arzusu uyandırıyor).

Güzel giyinmeyi severim, ne var ki New York giysilerim burada farklı olduğumu hemen belli ediyor; bu yüzden yeni giye-

cekler satın aldım. Başlıklı, koyu yeşil bir anorak; yumuşak ama sık dokunmuş, yağmurdan koruyacağını söylediler (ve herhalde ıslak bir koyun gibi de kokutacak). Kendime yakışan parlak renklerde bir iki bol gömlek, bir yelek, sarkık bir süet ceket, iki blucin pantolon. Ayrıca bir çift kalın ayakkabı, şık İtalyan sokak ayakkabılarım buraya gitmez! Aynaya bakıp bakıp gülüyorum. Bu kıyafetle Francine'in kapısını çalsam anında polis çağırır (New York'a sızıp gizli bilgileri öğrenmek amacıyla sayılı kadın gazetecilerden birini ayartan Ekotopyalı ajan tarafından baştan çıkarılmak, onunla şimdiye kadar hiç oynamadığımız bir oyun).

Kısa alışveriş maceramdan çıkarabildiğim, buradaki elbiselerde naylon, orlon, dakron veya diğer sentetik maddelerin olmayışı ("Bir iki gömleğe ihtiyacım var, sıkmadan kurutabileceğim türde." Kuşkulanan tezgâhtarın yanıtı: "Bir tür elyaf gömlek mi istiyorsunuz? Yirmi yıldır satmıyoruz." Ardından, sentetik maddelerin üretiminde çok fazla elektrik ve suyun gerekli olduğu üstelik yeniden değerlendirilmelerinin mümkün olmadığı üzerine bir konferans dinledim). Göstere göstere "yeniden değerlendirilebilir yün" yazısının kazındığı etiketler takılmış bazı giysiler gördüm. Kumaşlar da elbiseler de tamamen yerli malı ve fiyatlar korkunç yüksek.

Sentetikten kaçma fetişizminden hoşlanmıyorum, ama iyi bir pamuklu gömleğin bedende ne kadar güzel bir duygu uyandırdığını unutmuşum doğrusu. Zaten imalatçılar da bu niteliğe dikkat çekiyorlar, kumaşların satışa sunulmadan önce defalarca yıkandığını belirtiyorlar... ✍

Yiyecek, kanalizasyon ve "kalıcılık"

San Francisco, 6 Mayıs. Bakanla yapacağım görüşme için Gıda Bakanlığı'na gittiğimde benimle görüşemeyecek kadar meşgul ol-

duğunu öğrenmek keyfimi kaçırmıştı. Onun yerine, otuzlu yaşlarına yeni girmiş bir adam olan ve beni üzerinde bir iş tulumuyla karşılayan Bakan Yardımcısı'yla tanıştırıldım. Makam odası önemli bir adama göre şaşırtıcı derecede görterişsizdi. Ne yazı masası vardı ne geniş toplantı masası ne de yumuşak koltukları. Duvarların biri boyunca tahta dosya kutuları, kitap rafları ve karmakarışık kâğıtlarla dolu masalar yığılıvermiş, başka bir duvarın önüne çeşitli deney aletlerinin dizildiği bir tür laboratuvar düzeneği kurulmuştu.

Bakan Yardımcısı, çoğu Ekotopyalı gibi, insana kendine güvenini kaybettirecek şekilde rahat, boğuk sesle ve ağır ağır konuşan birisiydi. Çevresi sarmaşıkla sarılmış bir tavan penceresinin altında, salonun güneş alan bir köşesine yerleştirilmiş el yapımı minderlere sere serpe kurulmuştu. Laboratuvar asistanı bir gaz ocağında çay suyu kaynatıyordu. Beceriksizce çömelip Ekotopya'nın tarımsal üretimi hakkında dikkatlice hazırlanmış sorularımı peş peşe sormaya koyuldum. Bakan Yardımcısı benim sorularıma aldırış etmedi ve onun yerine bana "biraz temel bilgi" aktarmakta ısrarlı davrandı. Ardından kendisi tartışma açtı; ama bu, tarımla ilgili değil, kanalizasyonla ilgili bir tartışmaydı. Bağımsızlıktan sonra kendi bakanlığının ilk büyük projesinin ülkesinin yiyecek akışının kalıcı bir temele oturtulması olduğunu anlattı: Bütün yiyecek artıkları, lağım pislikleri ve çöpler organik gübrelere dönüştürülüp tekrar yiyecek üretim devresine sokulmak üzere toprakta kullanılacaktı. Bunun için her Ekotopya ailesine çöplerini gübre olabilir ve yeniden değerlendirilebilir diye kategorilere ayırma zorunluluğu getirilmişti; bu iş için herhalde muazzam bir kişisel çaba harcayacaklardı. Üstelik çok büyük bir çöp kamyonu filosu da gerekliydi.

Bakan Yardımcısı'na göre, geçmişten miras kalan kanalizasyon sistemine ancak "boşaltma" sistemi denebilirdi. Eski sistemde lağım ve sanayi atıkları üretken biçimde yeniden kullanılabilir hale getirilmiyor, yalnızca, az çok zehirli bir durumda nehirlere, koylar ve okyanuslara boşaltılıyordu. Bu uygulama salt kamu sağlığı ve su canlılarının yaşamları açısından tehlike yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda savurgan ve doğal olmayan bir amaç da taşıyordu. Bakan Yardımcısı, ağzına yayılan bir gülümsemeyle, eski günler-

deki kanalizasyon pratiklerinden bazılarının bugün uygulanmaya kalkışılsa suç bile sayılacağını da ekledi.

"Şuradaki belgelerde" dedi: "Lağım pisliklerini yakan makinelere büyük meblağlar harcandığını gösteren tarihsel raporlar bulabilirsiniz. Bu makineleri tasarlayanlar aletlerinde görece az is çıkaran bacalar olmasıyla övünüyorlardı. Biz ise elbette, Milwaukeeli atalarımız gibi, 'lağım sosyalizmi'yle suçlanıyorduk. Gene de ulusal bir çamur kurutma ve doğal gübre üretme sistemi kurmayı başardık. Yedi yılda tamamen kimyasal gübre çıkaracak güce ulaştık. Bu başarıyı kısmen artıkların yeniden değerlendirilmesine, kısmen çöplerin gübreye çevrilmesine, kısmen bazı yeni, azotu katılaştırıcı tahıllara ve sırasıyla tahıl yetiştirmeye öncelik vermemize, kısmen de hayvan gübresinden yararlanma yöntemlerine borçluyuz. Trenden dışarıya baktığınızda bizim çiftlik hayvanlarımızın sizdeki gibi kapalı yerlerde tutulmadığını görmüşsünüzdür belki. Onları doğala yakın koşullarda yaşatmak istiyoruz. Ama bunun tek nedeni duygusal olmamız değil. Aynı zamanda, sizin mezbahalarınızda ve tavuk çiftliklerinizde büyük dert olan dev gübre yığınlarının oluşmasını da önlüyor."

Doğal ki bu kibirli anlatım bütün kuşkularımı ayağa kaldırmıştı, bunun üzerine böyle bir sistemin yol açtığı ekonomik güçlükleri sordum kendisine. Gelgelelim sorularım kesin bir inkârla yanıtlandı. "Tam tersine" dedi: "Bizim sistemimizde ***bütün*** maliyetler hesaba katıldığında bile sizdekinden çok daha ucuzdur. Sizdeki maliyetlerin bir kısmı ya gözardı ediliyor, ya da refah veya halk bahane edilerek geçiştiriliyor. Biz ise bütün maliyetleri dikkate almak zorundayız. Aksi takdirde temel ekolojik ve politik hedefimizi oluşturan kalıcı yaşam sistemlerini kurma umudumuz kül olur gider. Sözgelimi, sizdeki atıkların 'özgürce' su yoluna akıtılması uygulamasını sürdürmüş olsaydık, er geç biri çıkar, bu yüzden ölüp giden nehirlerle göllerin maliyetini hesaplamak (ve bunun yükünü taşımak) zorunda kalırdı. Biz bunu kendimiz üstlenmeyi tercih ediyoruz. Açık ki bazı maliyetleri saptamak kolay değil. Ama bunu işlerlikli bir temelde -özellikle bizim ülkemiz ölçeğe karşı görece duyarlı olduğu için- yaklaşık sayılarla ortaya çıkarabilirdik."

Bakan Yardımcısı'nın iddialarını dayandırdığı ayrıntılı analizle-

ri temin ettim ve boş bir zamanımda bunları inceledim. Sonuçları doğrulamak ya da çürütmek için geniş kapsamlı objektif araştırmalara girmek gerekiyor. Bu analizlerde şaşırtıcı bir katılık görülüyor. Kuşku yok ki Ekotopya'nın koşulları, kendi hükümetlerine, bizim demokrasimizin denetim ve dengeleri yüzünden olanak bulunamayan adımları atma fırsatını sağlamış.

Bakan Yardımcısı'na bir sonraki sorum Ekotopya'da yiyecek üretim ve işlemenin durumuyla ilgiliydi. Son yıllarda bizim gıda sanayiimizin gerek sentetik et ile diğer proteinli yiyecekleri geliştirme alanında, gerekse pişmiş yiyecek ve ambalajlamada kaydettiği görkemli başarıların farkında olması gerektiğini biliyordum. Ve onun, bir sürü söylentiye göre Batı tarımını karanlık çağlara döndürmüş olan uygulamaları, kütükler ve kızgın fırınlarla yemek pişirmelerini (mikro dalgalı fırınlar Ekotopya'da yasaktır) nasıl mazur göstereceğini dinlemeye can atıyordum. Verdiği yanıtı gene uzun uzun aktarayım. Anlamaya başladığım kadarıyla, Bakan Yardımcısı'nın bu sözleri, Ekotopyalıların aşırı politikalarını hangi yollarla haklı gösterdiklerini bilmek açısından karakteristik bir örnek.

"Hatırlarsınız" diye başladı, söze, "Ekotopya ilk başlarda yiyecek üretim kapasitesinde muazzam bir fazlalıkla yüz yüzeydi. Tek başına Kaliforniya, Amerika Birleşik Devletleri'nde yenilen yiyeceğin yaklaşık üçte birini üretmekteydi. Oregon ile Washington'da tonlarca meyve ve tahıl yetiştiriliyordu. Dolayısıyla kendi nüfusumuzun ihtiyacı olan yiyecek miktarından beş kat fazlasını üretebiliyorduk. Bizim problemimiz, politik kriz nedeniyle ABD'ye yaptığımız ihracatın kesilmesinden sonra, tarımsal üretimde ciddi bir azalmayı nasıl sağlayacağımızdı. Aynı zamanda çiftçilikte doğal maddeleri işleyen ve kirlilik yaratan yöntemlere son vermek istiyorduk. Neyse ki normal çalışma haftasını yirmi saate indiren yeni istihdam politikaları işimize çok yaradı. Fazlalık tarım emeğini, yeniden değerlendirme sistemlerimiz açısından gerekli inşaatlara aktarmayı da becerdik. Yiyecek işleme sürecindeki basitleştirmelerle yiyecek üretiminde bir hayli tasarruf sağladık. Mağaza müdürlerinizin iyi bildiği gibi, sizdeki beş bine yakın kalem mal satan

bir mağazayı idare etmek, bin kalem malın bulunduğu bir mağazayı idare etmekten çok daha zor ve külfetlidir. Ama herhalde en büyük tasarrufu, çok işlemli ve ambalajlı yiyecek üretimini durdurarak elde ettik. Bu ürünler ya sağlık gerekçesiyle yasaklandılar ya da kötü uygulama listelerine dahil edildiler."

Anlattığı durum büyük ve oldukça totaliter bir farenin yerleşebileceği bir kovuğu andırıyordu. "Nedir bir listeler ve nasıl uygulanıyor" diye sordum.

"Aslında hiç yürürlüğe girmedi. Onlara bir ahlaki ikna mekanizması diyebilirsiniz. Ama kesinlikle resmi bir liste değil. Tüketim kooperatiflerindeki çalışma gruplarınca hazırlanıyor. Genellikle, bir ürün bu listeye alınınca ona yönelik talepte hızlı bir düşüş gözleniyor. Bu durumda söz konusu ürünü üreten şirket üretimi durdurmak zorunda, yok durdurmazsa da o zaman ancak özel mağazalarda satabilir."

"Tabii bu komitelerin, bilimsel kanıtlar ya da hükümetin izni olmadan, keyfi biçimde davranmaları engelleniyor, değil mi?"

Bakan Yardımcısı'nın yüzünde zayıf bir gülümseme belirdi. "Ekotopya'da" dedi, "pek çok şeyin hükümetin izni olmadan gerçekleştiğini göreceksiniz. Ama çalışma komiteleri, hayal edilebilecek en gelişkin ve bağımsız tipteki bilimsel tavsiyelerle faaliyet gösterir. Ekotopya'daki bilimcilerin, sundukları danışma veya tavsiye hizmetleri nedeniyle devlet işletmelerinden olsun özel işletmelerden olsun para ya da özel bir iltimas kabul etmeleri kesinlikle yasak. Bu nedenle her yurttaşla aynı biçimde, yozlaşmamış bir ilişki kurmaları mümkün olabiliyor. Diyeceğim o ki, sizin bütün petrol uzmanlarınızın petrol şirketlerinin emrinde çalıştığı, bütün tarım uzmanlarınızın tarım şirketlerinden para aldığı berbat durumları yaratmamaya büyük özen gösteriyoruz."

Artık çizmeyi aşmıştı. "Hiç kuşku yok ki" dedim, "Bağımsızlık ilan ettiğiniz sırada sahip olduğunuz dev sınai mirası tahrip edenler, olağanüstü cadde ve karayolu sisteminizi tam bir harabeye çevirenler, güzelim tıp merkezlerinizi darmadağın edenler de sizin bilim adamlarınız. Bilim adamlarınız bundan sonra uygarlığın hangi nimetlerini yok etmeye hazırlanıyorlar acaba?"

"Yiyecek sorunları dışında konuşmayacağım" diye yanıt verdi.

"Ekotopyalıların yeryüzündeki bütün uluslardan daha iyi beslendiğini, çünkü yiyecekleri güzel görünüşleri ya da kullanışlı ambalajları için değil, besleyici ve lezzetli olmalarına bakarak yetiştirdiğimizi kanıtlamakta ihtiyaç duyacağınız bütün kanıtları size takdim edeceğim. Yiyeceklerimize bitki ve haşere ilaçları bulaştırmayız, çünkü yabani otlardan ekimde, böceklerden biyolojik denetimlerde yararlanırız. Besin değerlerini yok eden işlemlerden kaçındığımız için yiyecek hazırlama usullerimiz güvenlidir. En önemlisi, tarımımız, atıklarımızın yüzde 99'dan daha fazlasının yeniden değerlendirilmesi sonucunda neredeyse tamamen kalıcı bir dengeye ulaşmış durumda. Özetle, sonsuza kadar dayanıklı olabilecek bir yiyecek sistemi kurduk. Tabii, yağmurun ve rüzgârın topraklarımıza bıraktığı yabancı zehirlerin düzeyi bugünkü mazur görülemez rakamların üstüne çıkmadıkça."

Bakan Yardımcısı o anda ayağa fırladı, raflara yöneldi ve altı tane broşür çıkardı. "Bunlarda konuyla ilgili bilgilerin özetini bulacaksınız" dedi. "Size tavsiyem olsun, bu bilgileri iyice sindirdikten sonra tuvalete boşaltmadan Ekotopya yollarında biraz yürüyün."

Bu pis şakayı duyunca hayretten donakaldım, ama havadaki gerginliği de yatıştırdı; bunun üzerine ben de güldüm. Bakan Yardımcısı beni kapıya kadar geçirdi. Son olarak ciddi bir ses tonuyla, "Başka sorularınız olursa bir telefon etmeniz yeter" dedi.

Otelime geri dönüp broşürleri okudum. Broşürlerden bir tanesi, lağım çamurları, doğal gübre koşulları, yeraltı su düzeyleri ile toprak üstünde kalan yağmur suları, tarım gübresi ve çeşitli hasta organizmalar arasındaki ilişkiler hakkında hayli teknik bir tartışmaydı. Ahlaki üslubuyla beni özellikle altüst eden bir diğeri, Bağımsızlık'tan önce herkeste gözlenen yiyecek alışkanlıklarının sağlık açısından tehlikeli sonuçlarını analiz ediyordu. Alaycılığa prim vermeyen bir yaklaşımla sodalı içkilerin insanlığa karşı düzenmiş bir komplo olduğu iddia edilmekteydi. Anlaşılan, otuz yıllık bir dönemi geride bıraktıktan sonra, somut olarak saptanan on milyar diş çürüğünden kişisel olarak Amerikan soda üreticileri sorumlu tutulmalıydı! Sorumluluğu üreticilere yıkan bu acımasız eğilim, anlatmaya başlıyorum ki, Ekotopya yaşamında çok yaygın.

Verdiğimiz bu örnekte soda tüketicilerinin payına en ufak bir sorumluluk düşmüyor.

Bereket versin odamda üçlü bir yeniden değerlendirme kutusu var ve ben şimdi, tam bir Ekotopyalı gibi, okuduğum broşürleri dikkatle P işaretli olan kutuya koyuyorum. Ekotopyalılar iyi ki çiklet çiğnemiyorlar, yoksa onu hangi kutuya atacaklardı?

(7 Mayıs)

Bu kalıcı durum kavramı, en şahsi olandan en genel olana kadar yaşamın her yönündeki uzantılarını kavramayı denemezseniz yararlı görünmeyebilir. Oysa örneğin, çürümeyeceği için ayakkabılara pençe vurmalarına gerek kalmıyor. Sonra, küçük parçalara ayrılınca toprağa karışan yeni cam ve çömlek türleri geliştirmişler. Başka bir şeyle ikame edilemeyecek tek tük örnekler dışında, alüminyum ile demir içermeyen diğer madenlerin kullanılmasına büyük oranda son verilmiş. Ekotopyalıların gözünde yegâne "doğal" maden, zamanla paslanarak çürüyen demir. Tokalar kemikten ya da çok sert ağaçtan yapılıyor. Yemek pişirme kaplarının içi plastik astarla kaplanmamış ve genellikle kalın demirden imal ediliyor. Boyalı gördüğüm hemen hiçbir şey yok, çünkü boyanın ya kurşun ya kauçuk ya da plastik üzerine sürülmesi gerekir ki ve bu maddeler de doğada erimiyorlar. İnsanlar çok az şey -örneğin, kitapları- biriktiriyorlar. Okumaya Amerikalılardan daha yatkınlar, ama okuduklarını ya arkadaşlarına veriyor ya da yeniden değerlendiriyorlar. Elbette yaşamın, kalıcılık kriterinin dışında kalan yönleri de var: Araçlar lastik tekerlekli, diş dolguları gümüşten, bazı yapılar ise betonarme, falan filan. Gene de sevindirici bir süreç yaşanıyor ve insanların bu süreci daha ileri noktalara taşımaktan korkunç bir haz duydukları hemen belli oluyor.

(Daha fazla çöp kamyonuna ihtiyaç duyulduğunu düşünmekle yanılmışım: Aslında Ekotopyalılar bizim çöp diyebileceğimiz ve bir çöplüğe boşaltmamız gereken maddelerden çok az üretiyorlar. Tabii, yeniden değerlendirme kutularındaki malzemeyi nakletmeleri için daha çok sayıda kamyonları olmalı.)

Bu insanlar ürkütücü derecede aşırı duygusal. Dün gece akşam yemeğinden sonra oteldeki odamda yazmakla meşgul olduğum bir sırada koridordan canhıraş feryatlar geldiğini duydum. Bir adamla bir kadın, birbirlerini galiba öldürmekle tehdit ediyorlardı. İlk başta karışmamamın daha iyi olacağını düşündüm. Holden aşağı inmişlerdi. Ya dışarı çıktıklarını ya da odalarına geri döndüklerini tahmin ettim. Ama az sonra bağırıp çağırmaya devam ederek geri geldiler, tam kapımın önüne kadar. Nihayet dayanamayıp kafamı dışarı uzatınca, onları ses çıkarmadan seyreden ve müdahale etmek için parmaklarını dahi kıpırdatmayan üç-dört otel sakini daha gördüm. Olay, acı sonuna gelen tutkulu bir aşk vakasını andırıyordu. Ağlamaktan kızarmış; ama güzel yüzü yarı yarıya saçlarıyla örtülü kadın, adama bağırıp hırçın tekmeler savururken, seyredenlerden hâlâ hiçbir hareket gelmiyor, hatta bazılarının kıs kıs güldüğü anlaşılıyordu. Yüzü öfkeden morarmış adam ise kadını omuzlarından yakalamış, başını duvara çarpmaya çalışıyordu. Tam çarpmayı başaracaktı ki orada bulunan Ekotopyalılardan ikisi öne fırlayıp kollarıyla adamın omuzlarına sarıldılar. Hareket edemez hale gelen adam, kadının kafasına vuramayınca, bu sefer yüzüne tükürmeye başladı. Kadın da bir kişinin şahsına yönelik şimdiye kadar duyduğum (kendiminse çok daha az kullandığım) en yaralayıcı ifadelerle adama lanetler ve hakaretler yağdırarak karşılık vermeye koyuldu. Gelin görün ki adamda ne alçalmış bir ruh hali vardı ne de şaşırmış; sadece aynı iğrençlikle hakaretleri geri iade etmekle meşguldü. Seyircisi gittikçe artan bu manzara herhalde on beş dakika kadar sürdü. İtalya'da gördüklerimden bile daha teatraldi. Sonunda adamla kadının öfkeleri tükendi. Gevşemiş bir halde birbirlerine bakakaldılar. Ardından ağlaya ağlaya ve yavaşça birbirlerinin kollarına atılıp sallana sallana odalarına yöneldiler. Onlar gözden kaybolur kaybolmaz da koridordaki seyirciler birbirlerine olayla ilgili canlı gözlemler aktarmaya, bizim boks maçlarında özellikle sert geçen bir raunddan sonra alışkanlık edindiğimiz gibi değerlendirme ve karşılaştırmalar yapmaya başladılar. Olayın ne olduğunu kimse umursamıyor gibiydi; belki de yoğun

duyguların bu şekilde ifade edilmesinin heyecanını tatmışlardı! Anlaşılan bu ülkede kişiler arası davranışlara konan kısıtlamalar çok gevşek; aşırı düşmanlık normal bir davranış sayılabiliyor.

Şu günlerde iyi bir yolcu değilim herhalde. "Doğal" mutfaklarıyla ne kadar övünürlerse övünsünler, şekersiz Ekotopya yiyecelerini pek yiyesim yok. Hastalanırsam ya da kaza geçirirsem ne yaparım diye kaygılanıyorum. Ekotopyalılar tıbbı elli yıl geriye götürmüşler. Ortaçağdaki gibi kan kaybından ölme *ihtimalim var.*

Dün gece Pat ve çocuklarla geçen yıllarımı, neredeyse tutkuyla özlemeye bile başladım. Belki yalnızca evimde olmanın verdiği rahatlığı özledim (Bu gezi niçin bu kadar kafamı karıştırsın ve beni bitkin düşürsün? Heyecanlı bir hikâye, olağandışı bir fırsat, bütün meslektaşlarım bana imreniyor. Bu fırsatı kendim yakalamış numarasına da yatamam). Çocuklar pazar sabahları bizle yatarlar ve Ayı Dağı Aşıyor şarkısını kıkırdayarak, kendilerini yerden yere atarak ve sevgi dolu tavırlarla söylerlerdi. Çocuklar dışarı çıkınca Pat şaşmaz biçimde gene uzağa gidip gitmeyeceğimi sorardı. Kimse kahvaltıdan önce serzenişler dinleyerek yaşayamaz. Ama ben Pat'i kendimce sevdim.

Ekotopya'daki çalışma takvimi ve iş ile oyunun birbirine karışması, pratikte en basit şeylerin kotarılmasını dahi olanaksızlaştırıyor. Dün haberimi yollamak üzere telgraf idaresine gittim. Ayrılık olayından bu yana kıta içinde doğrudan hat kalmadığından telgrafım Seattle ve Vancouver yolunu dolaşmak zorunda. Dairedeki başka bir memur kâğıdı eline aldıktan sonra yavaş yavaş okumaya başladı, güldü ve yiyecek işlerinden sorumlu adamı anlatış biçimim hakkında benimle tartışmaya koyuldu. "Bakın" dedim, "ben sadece işimi yapıyorum, siz de kendi işinizi yapsanız nasıl olur? Şu siktiğimin telgrafını çekin artık!"

Sanki bürosunun pis koktuğunu söylemişim gibi bana derinden kırılmış bir ifadeyle baktı. "Bu kadar aceleniz olduğunu fark etmemiştim" dedi. "Biliyorsunuz, burada her gün Amerikalı muhabir çıkmıyor karşımıza ve sizin yazdıklarınız hakikaten ilginç. Yoksa kaba davranmak gibi bir niyetim yoktu."

Bu insanlarla tartışamazsınız. "Devam edin, okuyun" dedim, onu utandırıp çabuk hareket etmeye zorlayarak. Ama o içi ferahlamış bir bakış fırlatıp "Teşekkürler" dedi ve okumayı sürdürmek üzere arkasına yaslandı. Bir süre parmaklarımı ritmik bir şekilde tahtaya vurarak oyalandım, ama Ekotopya'da boş zamanın iyice yerleşmiş olduğu açıktı. Nihayet okumayı bitirip makineye doğru yöneldi, oturdu, yüzünü bana döndü ve "Evet, başlangıç olarak iyi. Sizin için acele çekeceğim" dedi. Sonra da telgrafı yaklaşık dakikada seksen sözcük hızla çekti! İşi bitince ağzında geniş, memnun bir gülümsemeyle kâğıdı bana uzattı. "Ha, benim adım Jerry. George'la (Bakan Yardımcısı) aynı okula gittim, onun hakkından çok iyi gelmişsiniz." Neyse, gülümsemeyi geri çeviremem. "Teşekkürler, Jerry" dedim. "Yarın görüşmek üzere." ✍

Ekotopya'nın yeni kasabalarında arabasız yaşam

San Francisco, 7 Mayıs. Yeni rejimde Ekotopya'nın yerleşik şehirleri bir ölçüde bölünüp semtlere ya da topluluklara dönüştürülmüş, ama Ekotopya'daki yaşam kalıplarının ideal uzun vadeli gelişme seyrinin hâlâ bir parça dışında kalan örnekler olarak değerlendiriliyorlar. Bu ademi merkezileşmiş toplumun daha aşırı şehir görünüşünü yansıtacak şekilde ortaya çıkan, garip yeni mini şehirlerden birini ziyaret etme fırsatı bulabildim. Burası bir zamanlar gürültüsüz ve sakin bir köymüş. Adı Alviso ve San Francisco Koyu'nun güney kıyılarında bir yerde. Oraya, sizi büyükçe bir binalar kompleksinin zemin katında bırakan şehirlerarası trenle gidiyorsunuz. Köyün merkezindeki yapı hükümet binası veya adliye sarayı değil, bir fabrika. Bu fabrikada, insanlarla malların Ekotopya şehirleri

arasında nakledilmesinde ve bütün ülkenin genel ulaşımında kullanılan elektrikli çekme üniteleri üretiliyor; bunlara bizim terimlerimizle araba ya da kamyon demek pek mümkün değil (Bağımsızlık'tan hemen sonra "arabasız" bölgelerde özel taşıtların kullanılması yasaklanmış. Bu bölgeler ilk önceleri yalnızca kirliliğin ve trafik tıkanıklığının çok yoğun olduğu alışveriş merkezlerini kapsıyormuş. Minibüs hizmetleri genişledikçe "arabasız" bölgeler de genişlemiş. Şimdi şehirde yerleşimin yoğun olduğu bütün alanları içine alıyor).

Fabrikanın çevresinde, dev bir park yeri işlevi görebilecek arazide kurulmuş olan Alviso, her yerin ağaçlarla kaplı olduğu karmakarışık bir binalar yığını. Restoranlar, bir kütüphane, fırınlar, bakkaliye ürünleri ile giyim eşyalarının satıldığı bir "iç mağaza", küçük dükkânlar, hatta fabrikalarla atölyeler; hepsi de apartmanların ortasına dizilmiş. Bu yapılar genellikle üç ya da dört katlı; Paris'e görülen türde merkezi bir avlunun çevresine kurulmuşlar. Ve bütün yapılar, neredeyse istisnasız hepsi yeniden ağaçlandırma programı nedeniyle Ekotopya'nın başlıca inşaat malzemesi haline gelen ağaçtan yapılmış. Modası geçmiş bir görüntü sundukları halde, tatlı küçük balkonları, terasları ve verandaları var; hemen her yere bitkiler, hatta küçük ağaçlar dikilmiş. Daireler bizim standartlarımıza oranla çok geniş; komünal yaşam gruplarını barındırsın diye on-on beş oda olarak düzenlenmişler.

Numarayla değil, birer isimle adlandırılan Alviso caddeleri ortaçağ şehirlerinde olduğu kadar dar ve dolambaçlı; bir yabancının rahat rahat dolaşmasına elverişli değil. Yalnız iki arabanın geçebileceği genişlikte; ama zaten hiç araba *yok,* dolayısıyla problem de yok. Yayalarla bisikletliler yan yana gidiyorlar. Arada bir, mobilya ya da büyükçe bir eşya taşıyan bir nakliye kamyonu görülüyor, ama Ekotopyalılar genelde mağazalardan aldıkları malları evlerine ya filelerle ya da büyük bisiklet seleleriyle götürüyorlar. Ekotopya'daki çoğu mal gibi mağazaların malzemeleri de kolilerle taşınıyor. Bunlar bizdeki kargo taşıyıcılarından çok daha küçük ve Ekotopya'daki yük trenlerinin elektrikli vagonlarına uyacak boyutta ayarlanmış. Örneğin tarım ürünleri, ya çiftliklerde ya da mini şehrin kenarına kurulan terminallerde bu tür kolilere yükleniyor. Ter-

minalden çıkıp mini şehirdeki bütün mağazalarla fabrikaları birbirine bağlayan bir yeraltı taşıma kayışı sistemi var; her birimde diğer kolilerin geçmesini sağlayan bir yan hat da bulunuyor. Bu fikri herhalde bizim otomatik eşya depolarımızdan almışlar, ama tam aksi yönde. Görünüşte çok iyi işliyor, oysa metroya benzeyen yoğun bir yeraltı geçidi sistemi varsa orada mutlaka korkunç bir kargaşa da vardır.

Bu gezideki rehberlerim, fabrikadaki çıraklık yıllarını yeni tamamlamış olan iki genç öğrenciydi. Bir hayli bilgi ve gözlemleri var. Galiba bütün Alviso halkı, yaklaşık 9.000 kişi, transit istasyonun yarım millik yarıçapını kaplayan bir alanda yaşıyor. Ne var ki bu yoğunlukta bile parka benzeyen birçok yer (bazen geniş caddeler, bazen de ekili bahçeler) göze çarpıyor. Her köşeye ağaç dikilmiş, güneş gören hiçbir geniş kaldırım bırakılmamış. Kasabanın kenarlarında okullar ile çeşitli eğlence yerleri bulunuyor. Kasabanın kuzeydoğu köşesinde bataklıklara, çamur dolu gölcüklere ve tuzlu kumsallara rastlıyorsunuz. Küçük teknelerin dolaşabilmesi için limanın dibi taraklarla temizlenmiş; liman, gemilerin geçeceği, bir şilebin fabrika iskelesine kadar yanaşabileceği bir kanala açılıyor. Bilgi aldığım kişiler huzursuz bir yüz ifadesiyle elektrikli araçlarda mütevazı çapta bir ihracat yapıldığını kabul ediyorlar. Ekotopyalılar, ihraç edilen elektrikli motorlarla diğer madeni parçalar karşılığında ihtiyaç duydukları madenleri ithal etmekte bir sakınca görmüyorlar.

Çocuklar fabrika iskelesinde balık avlıyorlar. Su berrak. Ekotopyalılar suyu seviyorlar. Limandaki sandallar hem geleneksel hem de ortodoks olmayan dizaynların oluşturduğu güzel bir koleksiyon. Coşku dolu rehberlerim, bu limandan sık sık koya ve deltaya açıldıklarını, hatta Altın Kapısı'ndan denize çıkıp kıyı boyunca Monterey'e kadar uzandıklarını anlatıyorlar. Bindikleri sandal sevimli, ama hantal görünüşlü bir tekne. Koltukları kabararak, eğer vaktim varsa beni sandallarına bindirmek istediklerini söylediler.

Karmakarışık bir yer olan fabrikayı dolaştık. Söylediklerine göre, Ekotopya'daki diğer işyerleri gibi bu fabrika da gerçekten verimli bir kitlesel üretim yapmak açısından genelde vazgeçilmez önem taşıdığı düşülen montaj ilkelerine göre düzenlenmemiş. Bazı

aşamalar -elektrikli motorların, asma kasaların ve diğer belli başlı parçaların üretimi- otomasyona bağlanmış. Ancak bu parçaların montajı, fiilen, bu parçaları otomatik makinelerin sürekli dolu tuttuğu malzeme kutularından alarak birer birer bağlayan işçi gruplarınca yapılıyor. Detroit'teki bir tesisin gürültü patırtısıyla kıyaslandığında burası sakin ve hoş bir yer. İşçiler, Detroit'teki yüksek üretim baskısını hissediyormuş gibi görünmüyorlar. Kuşkusuz Ekotopya'daki taşıtların aşırı derecede basitleştirilmesi imalat sürecinin planlanıp yönetilmesini çok daha kolaylaştırıyor olmalı. Aslında niçin tam otomasyona geçilemediğini gösteren fazla neden de yok gibi.

Ayrıca, fabrikanın üretiminin büyük kısmının bitmiş taşıtlardan oluşmadığını keşfettim. Ekotopya'daki yaşamın temel yönlerinden birisini ifade eden "kendi işinizi kendiniz yapın" merakına kapılmış görünen bu fabrika da esas olarak "ön taraf", "arka taraf" ve akümülatör imal ediyor. Daha sonra çeşitli bireyler ve kuruluşlar bu fabrikada üretilenleri kendi tasarladıkları gövdelere bağlıyorlar. Bu parçaların pek çoğu, San Francisco'daki minibüslere oldukça sıradan bir görüntü kazandıracak tuhaflıkta. Örneğin, nehirlerde ve denizde kıyıya vuran tahta parçalarından yapılmış, her yanı kabuklu deniz hayvanlarıyla süslü olan bir kamyon gördüm. Kıyıdaki bir balıkçı komününe aitti bu kamyon.

"Ön taraf", her biri bir elektrik motoruyla hareket eden ve bir fren takılmış olan iki tekerlekten oluşuyor. Tekerlekler bir kasayla itme ve durdurma birimine bağlanıyor; basit bir direksiyon, gaz pedalı, fren, kontrol tablosu ve bir çift far da var. İtme motoru (yer seviyesinde!) saatte otuz milden daha hızlı yol alamadığından, mekanize donanımları küçük çaplı olmalı. Gene de rehberlerim askı yönteminin yeni olduğunu, çok az ek maden gerektiren akıllı bir hidrolik yük azaltıcı aletten yararlanıldığını açıkladılar. "Arka taraf" daha da basit, çünkü harekete geçirilmesi gerekmiyor. En iyi Japon ithal türlerimizden bile daha küçük ve hafif görünen akümülatörler ise, farklı modellerle de kullanılabilecek şekilde tasarlanmış. Bunların her biri uzun bir bobinli ekleme kordonuyla bujiye bağlanıyor.

Fabrikada, itici güç ünitelerinin her uçta sadece dört cıvatayla

bağlanabileceği çeşitli tipte standart gövdeler üretilmekte (bunlar, tamir gerektiğinde daima yerinden çıkarılıyor). En küçük ve en yaygın gövde, bizdeki kamyonet karoserinin ufalmış bir çeşidi. Sadece iki kişinin oturacağı ufak bir kapalı bölümü, arkada alçak, kare şekilde, açık bir kasası var. Oturulacak kabinin arkası bir çatı oluşturacak şekilde üste kıvrılabiliyor, bazen de çadır bezinden yapılma yanlarıyla kasayı tamamen kapatabiliyor.

Taksi tipinde bir gövde de, az sayıda da olsa, hâlâ imal ediliyor. Minibüs sistemi ile transit sistemler yavaş yavaş geliştirilirken, taksilerin pek çoğu Bağımsızlık'tan sonra şehirlerde geçici vasıtalar olarak kullanılmış. Taksi gövdeleri yoğun plastikten kocaman bir kalıba oturtuluyor.

Açık ki bu ilkel ve gücü yetersiz araçlar, Amerikan otomobil sanayiinin ve bizim mütecaviz anayol programımızın sağladığı hız ve özgürlük dürtüsünü karşılamaktan çok uzak. Bu konuda rehberlerimle hararetli bir tartışmaya girdik ve itiraf etmeliyim ki rehberlerimin, her türlü hızlı hareketin olanaksız hale geldiği şehirlerdeki yollarımızda zaman zaman egemen olan durumdan fazlasıyla haberdar olmaları beni bayağı tedirgin etti. Gelgelelim Ekotopya'nın binlerce millik kır yollarına -yol hakları kısmen trenlere devredilmiş olsa bile, yoğun trafiğe artık hiç rastlanmıyor- uygun hızlı araba imal etmemesinin nedenini sorduğumda ağızlarını bile açamadılar. Bunun üzerine zihinlerine birkaç kuşku tohumu ekmeye çalıştım: Onlara, açık bir yolda araba kullanmanın verdiği hazza kimsenin duyarsız kalamayacağını; güçlü, rahat bir arabayı kullanmanın rüzgârda dalgalanan bir kızın saçı kadar heyecan verdiğini anlattım...

Öğle yemeğini fabrika yakınındaki restoranlardan birinde, keyifli ve gürültücü bir yurttaşlar ve işçiler topluluğu arasında yedik. Onların çorbalarını içip sandviçlerini yerken, nefis bir tadı olan yöre şarabından biraz yuvarladıklarını da fark ettim. Yemek bitince apartmanlardan değişik bir yanı olmayan, mütevazı bir ahşap yapıdaki belediye binasını ziyarete gittik. Orada, çevredeki, her birinin merkezi kendi hızlı transit durağı olan yeni kasabaların gösterildiği bir bölge haritasını inceleme fırsatı buldum. Galiba koyun etrafında, yeni kasabalardan meydana gelen bir halka oluşturuyor-

lar. Kasabalar kendine yeterli birer topluluk, ancak komşularına tren yoluyla bağlılar. Bu sayede, kasabalar gerdanlığından bir şehir çıkacak. Söz gelimi, transit istasyona beş dakikada varabileceğiniz, istasyonda beş dakika kadar bekleyip on durak uzaktaki kasabaya giden bir trene binebileceğiniz ve sonra da o kasabada gitmek istediğiniz yere gene beş dakikada ulaşabileceğiniz vaat ediliyor. Bana bu sistemi anlatanlar, park etme, trafik sıkışıklığı ve kirlilik gibi sorunlar bir yana, bizim benzer bir yolculukta geçireceğimiz zamanın yarıya ineceğine de inanmışlar.

Yeni mini şehirler kurulurken var olan şehirlerin kaderi ne olacak? Tabii zamanla yok olacaklar, ama birkaç bölge de delikanlıların şaka yollu söyledikleri gibi, "barbar geçmişimiz"in canlı müzelikleri olarak korunacaklar. O araziler otlaklara, ormana, meyve tarlalarına ya da bahçelere dönüştürülecek. Tahmin ettiğim kadarıyla, şehirden gelen grupların kırlık bölgelerde, derme çatma ufak bir kulübe kurup belki sebze yetiştirdikleri ya da yalnızca manzara değişimi olsun diye gittikleri arazileri var.

Alviso'dan ayrıldıktan sonra, eskiye dönme sürecinin nasıl işlediğini görmek üzere Redwood City'ye giden trene bindik. Burada koy boyunca, yaklaşık yarım millik bir araziyle birbirlerinden ayrılmış bulunan üç yeni kasaba boy göstermiş. İki yeni kasaba da dağın eteklerinde, koyun millerce gerisindeki başka bir kordonun parçası olacak şekilde kuruluş halinde. İkisinin arasında kalan bölgede, yerleşim alanı olarak kullanılan eski varoşların bir kısmı şimdiden ormanlara ve otlaklara çevrilmiş. Gördüğüm manzara bana çocukluğumda Pennsylvania'da geçirdiğim yazları hatırlattı. Sarmal bir çizgideki dereleri şerit halindeki ormanlar izliyor. Atmacalar havada tembel tembel dönüp duruyorlar. Okları ve yaylarıyla ava çıkmış olan delikanlılar, yanlarından hızla geçip gittikçe trene el sallıyorlar. Bir zamanlar hareketli olan bir uygarlığın izleri (sokaklar, otomobiller, benzin istasyonları, süpermarketler) sanki asla var olmamışlar gibi tamamen silinip yok olmuş. Karşımdaki manzara oldukça etkileyiciydi. Acaba fetihçi Romalıların antik Kartaca'yı yakıp yıkmasından sonra Kartacalılar da mı böyle duygular hissetmişlerdi?

(8 Mayıs)

Burada tuhaf *bir şeyler oluyor. Hissettiğim duygunun kaynağını henüz tam bir yere oturtamıyorum. Bir rüyadan uyanıp rüyada neler gördüğünü hatırlayamamak gibi bir şey. İnsanların birbirleriyle ve benimle ilişki kurma biçimleri bana hep bir şeyler çağrıştırıyor, ama bunun ne olduğunu bilmiyorum. Beni hep hazırlıksız yakalayan, az önce kaçırdığım güzel bir kişisel fırsatla -bir dost, önemli bir bilgi öğrenme, aşk- karşılaşmışım gibi bir duyguya kapılıyorum... Genellikle şaşırmış görünüyorlar, belki de biraz hayal kırıklığı; ben sanki çok hızlı öğrenme becerisi olmayan bir çocukmuşum gibi (oysa, benden ne öğrenmemi bekliyor olabilirler?)*

Buradaki yaşam bazen, ancak eski fotoğraflardan bilebileceğim bir geçmişe geri dönüşü andırıyor. Ya da zaman tünelinde ileriye doğru *bir sıçramayı: Toplumsal yaşamdaki alışılmadık uygulamalarına rağmen çok fazla Amerikalı özellikler sergileyen bu insanlar bizim gelecekteki halimizi temsil ediyor olabilirler (Tabii, bu duruma alışmam gerektiğini söylemek için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar). Gene kırda tatile çıkıp kapana kısılmış duygusuna kapılıyorum. Bunun nedeni her tarafın ağaç olması, belki bir de karanlık geceler (sanki elektrik kesintisi uygulanıyormuş izleniminden bir türlü kurtulamıyorum). Üstelik sessizliğe alışmak da zor. Hadi şurada burada tabanca patlamasını ya da bir çığlık duyulmasını saymıyorum, ama klakson seslerine, keskin gıcırtılara, vızıltılara, ani patlamalara, kapı çarpmalarına tepki gösterecek şekilde ayarlanmış New York'taki paranoya sistemim için bir şeyler yapmam gerekiyor. Açık araziye çıktığınızda sessizlikle karşılaşacağınızı doğal olarak tahmin edersiniz. Oysa çevrenizin durmadan insanlarla sarılı olduğu birkaç milyonluk bir metropol bölgesindeyim ve hakikaten yüksek denebilecek yegâne gürültüler ya insan sesleri ya da bebek ağlamaları. Ekotopya'da "Yeni İnsan" saçmalığından eser yok, hadi bunu anladım, ama sessizliğe nasıl dayanıyorlar?*

Dahası, bizden ayrı olmaya nasıl dayanıyorlar? Küstahça bir kendine yeterlilik duygusu geliştirmişler. Dünyanın bizim

dışımızdaki kısmıyla şaşırtıcı derecede iyi ilişkileri var gibi, oysa bize gelince tamamen kendi içlerine kapanıyorlar, tıpkı anne babalarının yaptıklarını yapmayan büyüme çağındaki çocuklar gibi. Her böyle kalamazlar.

Ekotopyalılar zamanla pek ilgilenmiyorlar, bunu fark ettim. Çok azı saat takıyor ve saatten ziyade gündoğumu, günbatımı gibi göstergelere ya da dalgaların durumuna dikkat ediyorlar. Sanayi uygarlığının gerekliliklerine uyum sağlayacaklar, *ama gönülsüz biçimde. "Asla saat takan bir Kızılderili göremezsiniz" diyorlar. Ekotopyalılar, Kızılderililerin sözü açılınca epeyce duygusal davranıyorlar; Kızılderililere, onların Amerika'nın vahşi topraklarında kaybettikleri doğal yerlerine imreniyorlar. Doğrusu bu, kaydadeğer bir Ekotopya mitine benziyor; sürekli olarak, belirli bir durumda Kızılderililer şunu yaparlardı, şunu yapmazlardı gibisinden sözler duyuyorum. Bazı Ekotopya malları -giysiler, sepetler, süs eşyaları- herhalde doğrudan Kızılderililerden esinlenerek yapılmış. Ama en önemlisi, doğayla dengeli yaşama, "toprağa hafifçe basarak yürüme", toprağa bir anne gibi davranma özlemleri. Böyle bir ahlakta endüstriyel işlemlerin, çalışma programlarının ve ürünlerin çoğunun kuşku uyandırıcı bir hale gelmesi beklenebilir bir şey. Bir buldozere kim kendi annesi gibi davranır?*

Otel bir süre için iyiydi, ama zamanla sıkmaya başladı. Bunun üzerine birkaç blok ötede, limanın hemen altındaki Franklin'in Yeri'ne takılır oldum. Bir tür basın komünü olan bu yerde yaklaşık kırk kadar Ekotopyalı gazeteci, yazar ve televizyoncu yaşıyor. Son derece konukseverler, bu da sahiden hoşuma gidiyor. Burası eskiden ambarmış galiba, şimdiyse oda oda bölünmüş. Topluca yemek pişiriyorlar, ortak çalışma odaları (elektrikli daktilolarının olmaması dikkatimi çekti, ama elle taşınan video cihazlarından bir sürü var), hatta bir tür jimnastik salonları bile var. Arka taraftaki güzel yabanıl bahçede güneşli günlerde sağa sola uzanarak vakit geçiriyorlar. Bahçenin bir kısmı ambarın bir duvarının irili ufaklı yıkıntıları arasında yer

alıyor, kimse bunları küçük parçalara ayırıp taşıma zahmetine katlanmamış (oradakilerden birine, bu çirkin görüntüye nasıl katlandıklarını sorduğumda bana şu karşılığı verdi: "Zaman kendi yolunda gidiyor, biz de buna izin veriyoruz"). Tam orta yerde yumuşak koltuklar ve kanepelerle dolu bir kütüphane odası bulunuyor. Buraya o kadar çok takılıyorum ki çok sevdiğim bir koltuğum bile var.

Erkek olsun kadın olsun Ekotopyalılar kendilerini rahatça hayvan olarak düşünebiliyorlar. Franklin'in Yeri'nde tamamen gevşemiş bir halde uzanıyor, kendilerini sedirlere ya da döşemeye atıveriyor, bir araya kümelenmiş kediler gibi görünen ufak kilim ya da hasırların güneşli kısımlarına serilip uyuyorlar. Bazen öylesine uzanıyor, bazen yer değiştiriyor, bazen de yogaya benzer esrarengiz hareketler yapıyorlar. Anladığım kadarıyla bedenlerinden korkunç hoşlanıyorlar. Üstelik bu tavırları sırf kendileriyle sınırlı da değil. Defalarca yerde sevişen insanların arasından yürüyerek geçtim, bir tanesinde bile ne sıkılganlık ne de kızgınlık belirtisi gördüm; yanlışlıkla banyo yapan birisinin yanına girmekten farksızdı. Biyolojik varoluşlarına karşı bu kadar rahat olduklarını görünce içimden onları kıskandığımı sezdim. Böyle daha iyi soluk alıp verir, daha rahat hareket eder gibiler. Ben de deniyor, onları taklit etmeye çalışıyordum.

İnsanlar, elbette gün boyunca boş zaman bulduklarında da bir araya gelseler bile, özellikle akşamları toplanıp sohbet ediyorlar; üniversite yıllarında boş zamanlarımda bu tür sohbetlere bolca vakit ayırırdım. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bu insanlar konudan konuya atlıyor, gerektiği zaman birbirlerine moral veriyorlar, ama genellikle yoğun biçimde ilgilendikleri temel bir konuları da oluyor. Geçen akşam orada karşılaştığım ilginç bir adamla bayağı uzunca bir süre konuştuk. Adı Bert Luckman (herhalde gerçek *ismi). Bağımsızlık zamanında Berkeley'de öğrenim görüyormuş, New Yorklu parlak bir Yahudi delikanlı. Bir dönem Maocu aşamadan geçmiş, sonra ayrılık-*

çı harekete katılmış. San Francisco Times'*da politika ve bilim yazarlığı yapıyor (burası için tuhaf bir bileşim değil bu). Kozmoloji üzerine bir kitap kaleme almış, mistik bir damarı var, ama gene de işinin ehli bir muhabir: Oturaklı, iğneleyici, iyi düzenlenmiş yazılar yazıyor. Bürokrasiden kaynaklanan bir kabızlığın ve savurganlığın hâkim olduğunu düşündüğü ABD'deki bilime karşı şaşırtıcı bir kuşkuculukla yaklaşıyor. "Bilimdeki kurulu düzeninizi, güvenilebilecek kadrolu uzmanlara emanet etmekle çok büyük hata yaptınız" dedi: "Oysa önemli yeni fikirleri bulanlar esas olarak genç ve güvenilmeyen bilimadamlarıdır. Sizde de hâlâ tek tük başarılara rastlanmıyor değil, ama ihtiyaç duyduğunuz itki eksik" (Acaba doğru mu söylüyor? Geri döndüğüm zaman bu konuya eğilmeliyim).*

Birkaç içki yuvarladıktan sonra sohbet iyice koyulaştı ve daha kişisel bir havaya büründü. Ben de biraz sondaj yapmanın yerinde olacağını düşündüm. "Bu istikrarlı devlet meselesi korkunç durağanlaştırıcı bir şey değil mi? Aklıma gelen şey, belirli bir noktayı geçtikten sonra sizi delirteceği!"

Bert yüzüme alaylı alaylı baktı ve topu geri attı. "Bakın, bizim istikrarlı olmamız gerekmediğini unutmayın. İstikrarı sistem sağlıyor ve biz bu sistemin içinde aykırı olabiliriz. Demek istediğim şu: Biz kusursuz olmaya çalışmıyoruz, yalnızca ortalama bir başarı düzeyi tutturmak istiyoruz. Bunun da anlamı, artılar-eksiler yığınına bir artı daha eklemektir." Hemen söze karıştım: "Ancak ilerleme nosyonundan vazgeçmek anlamına da gelir. Siz sadece o istikrarlı noktaya gelip orada kalmak istiyorsunuz."

"Öyle görünebilir, oysa pratikte istikrarlı, bir nokta yoktur. Biz hep o noktaya yaklaşmaya uğraşıyor, ama bir türlü ulaşamıyoruz. Üstelik tam olarak ne yapılması gerektiği konusunda, nasıl görüş ayrılıklarına düştüğümüzü de bilirsiniz; sadece temel gereksinimlerde anlaşıyoruz, onun dışında her şey tartışmalı." Sözlerinin burasında dişlerimi göstererek sırıttım. "Fark ettim ki siz de bir hayli kavgacısınız!" "Söz konusu temeller üzerinde anlaşınca sorun olmuyor bu. Hem birbirimizle ilişki kurmak, -farklı perspektiflerle hareket etmeye, diğer insanların

neler hissettiklerini anlamaya çalışmak- epeyce hoş."

"Gene de bunun anlamı gerçekliğe boyun eğmemek, istikrar sağlamak için uğraşmak oluyor." Bert bu saptamamı daha fazla ciddiye aldı. "Öyle mi? Ancak biz istikrara benzeyen bir şeyi gerçekten sağladık. Sizinki durmadan sarsıntılar geçirirken, bizim sistemimiz dolambaçlı da olsa kendi barışçı yolunda ilerliyor. Kendimizi güneşlik bir çayır gibi düşünüyorum. Pek çok değişiklik oluyor, bitkiler büyüyor, başka bitkiler kuruyup ölüyor, bakteriler onların çürümesine neden oluyor, fareler tohumları yiyor, atmacalar da fareleri yiyor, bazı ağaçlar iyice büyüyünce otları gölgelemeye başlıyor. Ne var ki çayır istikrarlı bir temelde kendisini koruyor. Tabii insanlar ortaya çıkıp bu durumu bozmadıkça."

"Demek istediğinizi anlamaya başlıyorum. Ama farelerin gözüne o kadar durağan görünmeyebilir."

Bert öğrencilik yıllarından sonra birçok yeri (Kanada, Latin Amerika, Avrupa ve Asya'da) dolaşmış. Gizlice ABD'ye de gitmeyi düşünmüş, ama gitmemiş (ya da gitmiş ama saklıyor). Kendisinden bir iki yaş daha büyük olan ve o da gazetecilik yapan, Clara adlı, büyüleyici güzellikte bir kadına tutulmuş. İkisinin Franklin'in Yeri'nde ayrı odaları var. Bert amaçsızca dolaşmaya devam edecekmiş izlenimi veriyor. Daha önce Seattle'da, Vancouver'da ve Mendocino denen Kaliforniya kıyısındaki küçük bir tatil kasabasındaki gazetelerde de çalışmış. Birbirimize yaşam öykülerimizi anlatırken, seyahatlerimin, hükümetimizdeki kaynaklarla ilişkilerimin vb. gizli yönlerini öğrenmek için durmadan ağzımı aradı. Bir iki yalanımı da yakaladı, ama bu yalanların boyutlarının önemsiz olduğunu da fark etti. Sohbetimizi samimi ve sanki kardeşçe bir tonla sürdürdükçe, daha çok içten ve özenli olmaya gayret sarf ediyorum. Ona Francine'i anlattım. Bert de Francine'le ilişkimin niteliğini tam olarak öğrenmek istedi ve üç yıldan beri sürmesine rağmen hâlâ kalıcı bir ilişkimiz olmadığını duyunca afallamış göründü. "Bana çelişkili geliyor" dedi: "Ayrı evlerde yaşıyorsunuz, birbirinizi haftada birkaç kere görüyorsunuz, üst üste bir sürü haftayı birbirinizden tamamen uzakta geçiriyorsunuz.

Bunun yanında, hep bir arada yaşayacağınız, sizi duygusal anlamda destekleyecek, siz uzakta olduğunuz zaman kolektif yaşamın aktif ve güçlü biçimde sürmesini sağlayacak bir grubunuz yok. Bence çok yakında birbirinizden uzak kaldığınız bu dönemlerden birinde ayrılırsınız. İkinizden biri ciddi biçimde başka birisine tutulur ve ardından şimdi sahip olduğunuz iki dünya yerine, iki ayrı küçük dünyanız olur. Bunu çok tedirgin edici buluyorum."

"Zaten çok tedirgin edici" dedim: "Bir iki sefer başkalarıyla ilişki kurduk. Ama her seferinde birbirimize dönüyoruz." Bert kaşlarını çatarak, "Bana aptalca geliyor" dedi. "Yalnızlığı çok fazla derinleştirir. Bizse burada ilişkileri çok sık yalnız kalmayacağımız şekilde ayarlamaya dikkat ediyoruz. Böylece bir sürü duygusal hata yapmaktan korunuyoruz. Bağlanmayı sizin kendi başınıza yönlendirdiğiniz, yalnız ikinizi ilgilendiren bir şey olarak düşünmüyoruz. Bağlanmanın bir yapısı, güvenle dayanabileceğiniz toplumsal bir ortamı olmalı. İnsanlar kabile halindeki hayvanlardır, bilirsiniz. İnsanın çoğul ilişkilere ihtiyacı vardır."

"Haklı olabilirsiniz" dedim, kuşkulu bakarak. "Kendimi özellikle böyle düşünmemiştim hiç. Gerçi bir keresinde düzinelerce çocuk sahibi olmanın iyi bir şey olup olmayacağını merak ettiğimi hatırlıyorum." "Evet, bildiğiniz gibi, başka tür aileler de var" dedi nazikçe ve ağzında hafif bir gülümsemeyle: "Sizi bu ailelerden birine ziyarete götüreceğim."

Flow *adlı önemli bir dergide yazarlık yapan Tom'la da güzel sohbetlerimiz oldu. Tom otuz beş yaşlarında, ama çizgilerini şimdiden belli eden bir yüzü var. Ayrıca aksi. Onu ilk gördüğüm zaman, Brezilya'daki son Amerikan stratejisiyle ilgili görüşlerine karşı çıkan birisine verip veriştiriyordu. İlk başta sessiz kaldım, oysa Tom'un haklı olduğunu biliyordum: Sao Paulo'da, her ne kadar şehrin gelişmesini amaçlayan bir önlem olarak gösterildiyse de aslında gerilla hareketlerini denetim altında almayı hedefleyen, elektrikli tellerle çevrili bir kapalı böl-*

geler sistemi kurmuştuk. "Bakın" dedi Tom sonunda, "işte burada lanet olası Amerikalı bir muhabir var, niçin ona sormuyoruz?" "Peki" dedi diğer adam da bana dönerek, "Bu konuda bir bilginiz var mı?"

"Eh" dedim, "biraz var. Tom doğru öğrenmiş. Sao Paulo'nun her tarafında girilmesi yasak olan bölgeler kuruldu. Ordu, olup biten her şeyden haberdar oluyor." "Bu bilgiyi nasıl edindiniz? Emin misiniz?"

"Elbette eminim. Başkan'ın bu emri verdiğini duymuştum. Ayrıca Başkan'ın basına, eğer bu haberi basarsak yalanlamak durumunda kalacağını söylediğini de duydum." Tom bir kahkaha kopardı. Tom ile rakibi bu olaydan sonra günlerce konuşmadılar, ama Tom'la ben bu boşluğu doldurduk. Sadece Brezilya'dan değil, gazetecilerin görevlerinden, Ekotopya'da kadın-erkek ilişkilerinde meydana gelen değişikliklerden de söz ettik. Tom'a bakılırsa, Ekotopya'daki kadınlar, bizde hâlâ oynamaya eğilimli oldukları bağımlı rollerinden tamamen kurtulmuşlar. Ancak işte ve ilişkilerinde tıpkı erkekler gibi iktidar arıyorlar. Her şey bir yana, erkekleri alttan alta idare etmek zorunda değiller. Yaşam Kavgası Partisi'nin öncülüğünde ve genel toplumsal gelişmeler sayesinde, toplum, kadınların nesnel durumunun erkeklerle eşit olduğu bir şekilde düzenlenmiş. Böylece insanlar, bizim cinsiyetlere atfettiğimiz simgeler olmadan, sadece birer insan olarak yaşamlarını sürdürebiliyorlar (bununla birlikte, Ekotopya'daki kadınların, biyolojik çekiciliklerinin, hatta doğurganlıklarının yarattığı rahat havayla bana hâlâ kadınsı göründüklerini fark ettim, ne var ki bunu omuzlarına düşen ağır sorumluluklarla ve yoğun çalışma tempolarıyla nasıl bağdaştırdıklarını anlayamadım. Erkekler de duygularını, hatta zayıflıklarını, Amerikalı erkeklerden daha açıkça ifade edebilmelerine rağmen, hâlâ erkeksi görünüyorlar).

Tom cıvıl cıvıl ve her iyi gazeteci kadar alaycı, ama geleceğe karşı garip bir iyimserlik de besliyor. Politik iktidarın niteliğinin değişmekte olduğunu, bilakis teknoloji ile toplumsal yapının insanlığın hizmetine koşulabileceğine inanıyor. Anladığım

kadarıyla kuşkucu ama katı değil. Böyle düşünebilmek insanı rahatlatıyor olmalı.

Francine'in sevimli "dikkat et!"lerini özlüyorum (ne zaman uzakta olsam, Francine'in sadık bir oyun arkadaşı olduğunu yeniden fark ediyorum; üstelik bilinçli olarak asla birbirimize sadık kalmamaya karar verdiğimiz halde). Çevremdeki her kadının gizlice, durmaksızın sikiştiği, bir tek parolayı bilmekle onlara sahip olabileceğim yönünde berbat bir kuşkum var, ama nedense ben beceremiyorum. Bir şeyleri yakalayamıyor olmalıyım. Franklin'in Yeri'ndeki kadın gazeteciler anlamadığım bir biçimde beni itici bulabilirler mi? Hepsinin yeterince dostça, doğrudan, açık bir yaklaşımları var. Bazen bana dokunuyorlar ve bu elbette kendimi iyi hissetmemi, damarlarımdaki kanın daha hızlı akmasını sağlıyor. Ama yaklaşımları yine de kardeşçe: Ben de onların sırtına dokunacak olsam, çirkin bir hareket yaptığımı düşünüp hemen uzaklaşırlar. Burada bir kadın size yaklaştığı zaman atılacak doğru bir adım olmalı, ama ben bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ekotopya erkeklerini gözlüyorum, biraz gülümsemenin dışında değişik bir şey yapar gibi görünmüyorlar; sonra o noktada ilişki başlıyor ya da başlamıyor. Her şey çok rastgele ve kimse de bundan kaygı duyar gibi görünmüyor. Çevremde gördüklerim kafamı allak bullak ediyor; kendi kalıplarımın işimi güçleştirdiğini hissediyorum. Ekotopyalı kadınların çoğu sade, süslenmemiş halleriyle zaten güzel. Çekicilikleri kozmetiğe ya da elbiseye bağlı değil. Güçlü, emin, hazdan hoşlanan, duygusal açıdan çok dürüst ve dobra dobra konuşan insanlar oldukları izlenimi veriyorlar. Beni sevdiler sanki: Caddelerde olduğu gibi Franklin'in Yeri'nde de bakışlarıma açıkça karşılık veriyorlar, benimle bir hayli kişisel konuşmalara girmekten memnunlar. Gene de bu aşamayı geçip hakiki bir adım atamıyorum. Bu konuda biraz daha çaba harcamalıyım. Belki bir şeyler öğrenirim. ✍

Ekotopya'nın sportif olmayan yaşamı

San Francisco, 9 Mayıs. Amerikan spor meraklıları Ekotopya'ya gelseler eminim çok kötü günler geçirirler. Burada ne beyzbol ne futbol ne basketbol, hatta ne de buz hokeyi bulabilirler. Gazeteler "spor sayfası" yazılı sayfalar çıkarıyorlar ama, bunlar garip bireysel sporlara ayrılmış. Özellikle kros stilindeki kayakçılık geniş yer kaplıyor. Genellikle balıkçılık ve avcılıkla birlikte yürütülen dağ yürüyüşleri ve kamping yapma spor sayılıyor. Yüzme, yelkencilik, jimnastik, pinpon ve tenis bir hayli ilgi topluyor. Tabii satranç da! Ekotopya'da boks ya da güreş yapılmadığı gibi, at yarışları da düzenlenmiyor. Kısacası Ekotopya, spor tutkunları için hayal edemeyecekleri ölçüde sıkıcı: Spor alanları yalnızca faaliyetlere katılanlar göz önünde bulundurularak düzenlemiş.

Diğer yandan, vücut sağlığı açısından sıradan Ekotopya yurttaşları hayli zinde görünüyorlar. Benim gibi bir Amerikalı burada kendisini biraz hantal hisseder. Ekotopyalılar her yere yürüyerek gitmeye, sırt çantaları ve dükkânlardan satın aldıkları mallar gibi ağır yükleri uzak mesafelere taşıyarak götürmeye alışmışlar. Fiziksel hareketlilikleri genellikle Amerikalılardan daha üst düzeyde. Özellikle kadınlar, bizim ölçütlerimize uymasalar bile, muazzam derecede sağlıklı görünüyorlar. Bizim şehirlerimizin caddelerinde görmeye alıştığımız şişman ve çökmüş insanlara rastlayamıyorsunuz burada. İhtiyarlar bile şaşırtıcı derecede dinamik ve güçlü görünüyorlar. Ekotopyalılar bu konudaki sorularıma, "Evet, doğa bizi iyi donatmış, biz de aktif fiziksel yaşamlar sürüyoruz" gibi yanıtlar veriyorlar. Başka ülkelerde yaşayan insanların aynı derecede biçimli *olmaması* anlaşılan akıllarına bile gelmiyor.

Ancak daha sonra da devam eden araştırmalarım sonucunda, aslında yoğunlukları bakımından neredeyse Spartalıları andıran, ama ilk bakışta dikkati çekmeyen geniş bir fiziksel etkinlikler ağı ortaya çıkardım. Küçük spor etkinliklerine atılmak Ekotopyalıların hemen hepsinde görülen genel bir eğilim. Voleybol bile -Tanrı yardımcıları olsun- çok tutulan bir eğlence; öğlenleri, daha doğrusu hemen her saatte fabrika avlularında veya caddelerde zıplayarak topa vuran gruplara rastlayabilirsiniz. Pek rekabet eder görünmüyorlar, ama belli ki çok eğleniyorlar.

Ekotopyalılar, iyi bir egzersiz olan dans etmeyi de seviyorlar. Yürümeye tutkun olmaları ise onları arabaları yasaklamaya kadar götürmüş; herhalde sağlıklı olmanın bedeli bu (İnsanların koşması, ister sağlık nedeniyle isterse aceleleri olduğu için, gündelik yaşamın olağan bir parçası). Pinpon masaları en yaygın mobilyalardan biri. İtiraf etmeliyim ki acemi görünen, henüz yirmi yaşına bile basmamış bir yeniyetmeyi dostça bir oyuna çağırdığımda hemen hakkımdan geliverdi!

Gevşek bir müfredat programıyla (ve daha iyi bir atmosferle) faaliyet gösteren Ekotopya okulları, çocuklara açık havada oynamaları için bizdekinden çok daha fazla zaman bırakıyor. Böylece gençler bütün okul yılları boyunca oldukça yoğun fiziksel etkinliklere katılıyorlar. Okul grupları sık sık geziler düzenliyorlar: Bayağı ürkütücü bölgelerde dört-beş gün sürebildiği söylenen dağ yürüyüşlerinde, daha büyük çocukların yanında ağır sırt çantalarıyla güç bela yürüyen beş-altı yaşındaki çocuklara rastlamak çok sıradan bir görüntü. Okulda daha üst seviyelere ("mezuniyet" terimi bizim anladığımız anlamıyla kullanılmıyor burada) çıktıkça çocukların temel eğitim becerilerine ayrılan zaman azaltılıp balıkçılığa, avcılığa ve hayatta kalmalarını sağlayacak hünerlere ayrılan eğitim zamanı çoğalıyor. Yalnızca temel teknikleri değil, ayrıca vahşi yerlerde ekolojik bakımdan kabul edilebilir eşyaları (kancalar, kapanlar, oklar, yaylar vb.) kendi başlarına nasıl yapıp kullanacaklarını da öğrenmek zorundalar.

Bazı anne babalarla bazı başka yetişkinler de çocukların kır gezilerine -avcılık yeniden ağaçlandırılmış bölgelerde artık topluca yapıldığı için kâh et yemek amacıyla, kâh spor olsun diye- gönüllü olarak katılıyorlar. Dolayısıyla geyiklerin, tilkilerin ve tavşanların yanında dağ aslanları, yaban kedileri, ayılar (boz ayılar dahil) ve kurtlar da avlanabiliyor (Ekotopya'daki yaşam birimlerinden çoğunda av tüfeği bulunsa bile, avcılık genelde ok ve yayla yapılıyor). Çocukların deneyimleri bitkilerin, hayvanların ve doğal yapının öğrenilmesiyle sıkı sıkıya bağlı. Bu tür konuları küçücük çocukların dahi biliyor olması beni çok etkiledi. Altı yaşındaki bir çocuk, gündelik yaşamında karşılaştığı yaratıklarla bitkilerin "eko-

lojik rolleri"yle ilgili her türlü bilgiyi aktarabilir size. Bu çocuklar hangi köklerle meyvelerin yenebileceğini, sabun bitkisinin nasıl kullanılacağını, bir tencere sapını bir daldan oyarak nasıl yapacaklarını biliyorlar.

Kıyı suları soğuktan donsa bile, gençler için şihirli bir çekim gücü olan Ekotopya nehirleri ve gölleri dev bir spor alanı. Bağımsızlık ilanından kısa süre sonra, bir kamulaştırma yasası çıkarılarak sahildeki bütün mülkler "su parkları"na çevrilmiş. Güzel, muhteşem villalara el konulmuş ve bunlar balıkçı komünleri, okullar, hastaneler, okyanus ve tatlı su kuruluşları, doğal tarih müzeleri haline getirilmiş. Eskiden çitlerle çevrilmiş, özel muhafızlarca korunan özel bloklarla kuşatılmış göllerde sandal gezilerine, balıkçılığa ve yüzmeye izin çevrilmiş. Yeni hükümet, nehirlerde inşa edilmiş olan, büyük çabalar harcanarak ve halkın büyük desteğinden yararlanarak kurulmuş barajların bazılarını ("akarsu" sandal gezisi eğlencelerini engellediği ya da som balığı sürülerine zarar verdiği şeklindeki sudan gerekçelerle) dinamitleyerek yıkacak kadar ileri gitmiş.

Ekotopya'daki yaşamın vücudu zinde tutan alışılmadık bir boyutu da şu: Okulda marangozluk ve diğer aletli çalışma sınıfları (kız olsun, oğlan olsun, öğrencilerin çoğu bunları tercih ediyor) genellikle kereste, beton ve diğer ağır malzemeler kullanılmasını gerektiren inşaat projelerini yürütüyorlar.

Bir Amerikalı için Ekotopya'daki sporların en tuhaf yanı, oğlan çocuklarının kendilerini özdeşleştirecekleri yıldız oyuncular, top oyunlarımızın üstüne koparılan yaygaralar ya da beyzbol salonlarımızın yol açtığı heyecan, dram ve gerilim olmadan nasıl başarılı olduklarını anlayabilmektir herhalde. Göze göründüğü kadarıyla bizim başlıca sporlarımıza yüklediğimiz heyecan, Ekotopya'da bütünüyle "savaş oyunları" dedikleri oyuna hasredilmiş. Ne var ki bu oyunlar spor sayfalarında hiçbir zaman tanıtılmadığı gibi, işin doğrusu hiçbir yayında da yer almıyor. Bu "oyunlar" hakkında sorular sorduğumda insanlar hep kaçamak yanıtlar vermeyi tercih ediyorlar; oysa Ekotopya'nın sınırlarını aşıp bize kadar ulaşan söylentilere bakarsak, oldukça vahşi pratikler söz konusu. Bilhassa gençlerin sohbetlerinden çıkardığım sonuç, Ekotopyalıların bu kanlı ayinler-

le yakından ilgileniyor olmaları. Her yıl bu oyunlarda yüzlerce Ekotopyalı genç telef oluyor. Çok geçmeden bu tartışmalı gösterilerden birini kendi gözlerimle görüp bir haber hazırlamayı umuyorum.

(10 Mayıs)

Başkan Allwen'la bir randevu ayarlama çabalarımda hiçbir ilerleme yok. Yalnız, Başkan'ın yardımcısının tavırları oldukça dostça. Randevunun uygun bir zamanda ayarlanacağını söyleyip niçin ondan önce ülkeyi biraz daha dolaşmadığımı soruyor. "Böylece hakkında konuşacak gözlemleriniz olur" diyor. İmalı sözler ederek çektiğim bütün telgrafların alınıp alınmadıklarından emin olmam gerektiğini belirtti. Bana kesin bir randevu verip vermemeyi kararlaştırmadan önce yazdığım şeyleri görmeyi mi bekliyor acaba?

Allwen'ı bir güneş enerjisi tesisiyle ilgili bir televizyon programında gördüm. Bizim kurdele kesme törenlerimizle uzaktan yakından ilgisi olmayan bu törene katılan insanlar, aynı zamanda o işi yapan kimseler. Kameraman kamerasını herkesin üzerinde gezdiriyor; her şeyi gelişigüzel, edilgen biçimde kenarda duran hiç kimse yok gibi, herkes herkesle bir şeyler konuşuyor. Kamera bir süre çeşitli grupların üzerine kilitlendi. Bu gruplardan birinde, oldukça sade görünüşlü ve dikkati çekmeyen bir kadın, grup üyeleriyle senli benli konuşup gülüyor. İnsanlar ona bazı kâğıtlar gösterirlerken, o da onlarla şakalaşıyor. Aradan biraz zaman geçince bu kadının Vera Allwen olduğu anlaşılıyor. Ne var ki hiç kimse ondan bir konuşma yapmasını istemiyor. Vera, hemen yanıbaşındaki bir kadına dönüp, "Niçin ortaya çıkıp herkese bütün bunların nasıl başladığını anlatmıyorsun?" diyor.

Kadın, ciddi bir ses tonuyla, ama kesinlikle büyük laflar etmeden tesisin yapılması düşüncesinin nasıl ortaya çıktığını (niçin burada yapılması gerektiğini, tesisi çalıştıracak topluluklardaki insanların ne tür bir tesis yapılması gerektiğine nasıl karar verdiklerini, bazı yeni bilimsel keşiflerin nasıl uygulandı-

ğını) anlatıyor. Sonra yüzünü diğer insanlara çevirip fiili yapım sürecinden söz ediyor. Bizdeki ciddi tavırlı "Çağa katkı yaptık" saçmalıklarına benzemeyen, eğlenceli hikâyeler bunlar. Tesisin bazı yönleri açık ki kusursuz değil -en azından bazılarına göre- ve en ufak eleştiriler bile hasır altı edilmiyor. Konu biraz sıkmaya başlayınca Allwen yeniden konuşmaya girdi. Ama bilgiç bir hakem ya da anne rolü oynamaya kalkmadı; gene terslikler-le karşılaşılan başka bir örneğe değinip oradaki insanların nasıl bir araya toplanıp işleri öyle ya da böyle yoluna koyduklarını politik bir anekdotla anlattı. Sonuçta hava yumuşadı ve karşılıklı güven yeniden sağlandı.

Derken, herkes söylemek istediğini ifade etmiş görünürken, rastgele seçilen bir grup, şalteri kaldırmanın zamanı geldiğine karar verdi. "Belki çalışmaz" yollu şakaların ortasında şalteri itsin diye bir çocuk öne çıkarıldı. Sistem çalıştı. Ampuller yandı; insanlar alkışlayıp birbirlerini kucakladılar. Nihayet şampanya şişesi çıkarılınca, kamera ekibinde yer alan insanlar da aletlerini yere bırakıp ellerine birer bardak aldılar ve yayın sona erdi.

Boş vakitlerimi videomla Allwen'ın toplu konuşmalarını izleyerek de değerlendiriyorum (Dönerken beraberimde götürmek üzere eksiksiz bir takım satın aldım). Vera Allwen belli ki ilgi çekici bir kadın: Samimi ama gene de oldukça politik konuşma yeteneğiyle güçlü bir kişiliğe sahip. Epey sıcakkanlı olmakla birlikte tavırlarında belli bir tehdit de seziliyor: Onun düşmanı olmak istemezsiniz. Yoksa yaşlı kraliçe Elizabeth'e mi benziyor, dersiniz? Allwen aynı zamanda "onlar"a karşı "biz" kozuna hiç bel bağlamıyor. Temel çıkış noktası daima bir tür birlik sağlama çabası; birini cezalandırdığı zaman bile hareketlerinden bir aile duygusu yayılıyor. Herhangi bir insanın, hangi politikayı benimserse benimsesin, onun kötü davranışlarına maruz kalacağından kuşkuluyum! İzleyiciyi kendisine güvendirmeyi ön plana çıkaran bir üslubu var, öyle ki onun argümanının mantığı ve düşüncelerini paylaşmanız zor olmuyor. Bizdeki

televiyon konuşmalarının çoğunda görüldüğü gibi, size bir şeyler satıyormuş *duygusuna kapılmak güç. Tersine, oldukça* verici *bir kişiliği var, açıklık, kuvvet, bilgelik yayılıyor kendisinden. Belki bir politikacı olduğu kadar dinsel bir lider; belki devlet ekoloji kilisesinin başı, başrahibesidir... Tanrı biliyor ki öyle görünmüyor! Ama ne olursa olsun, dikkate alınması gereken bir kişilik.* ✍

Ekotopya televizyonu ve yayınları

San Francisco, 10 Mayıs. Ekotopyalılar, modern teknolojiyi kılı kırk yaran bir titizlikle incelediklerini ve sonuçta ekonolojiye zarar verdiği gerekçesiyle büyük oranda reddettiklerini iddia ediyorlar. Ancak, teknolojiye genelde mesafeli bir biçimde yaklaştıkları halde, video cihazlarını bizden bile daha yaygın kullanıyorlar. Vücutlarını bir yerden başka bir yere taşıma duygusunu ancak haz almayı bekledikleri durumlarda hissettiklerinden, bizim gibi "iş gereği" seyahatlere çok ender çıkıyorlar. Bunun yerine, işlerini görüntülü telefonlardan yararlanarak yürütmeyi tercih ediyorlar. Görüntülü telefonlar televizyon hatlarıyla aynı kablolarla işliyor; kırsal yörede kıyıda köşede kalmış tek tük yerler dışında bütün ülke kabloyla birbirine bağlanmış (bizim alışık olduğumuz türde radyo yayını yok). Video setlerini her yerde görebilirsiniz, ancak çok tuhaftır, Amerikalıların yaptığı gibi, ekranın önünde kendini kaybedercesine oturan insanlara çok seyrek rastladım. Bu eğilimin esrarengiz ulusal özelliklerini mi yansattığını, belirgin derecede farklı bir programlamadan mı kaynaklandığını, yoksa her ikisinin de sonucu mu olduğunu şimdilik söyleyemem. Benim gördüğüm, Ekotopyalıların, televizyonun kendilerini kullanmasına izin vermektense televiyonu kendilerinin kullandıkları.

Bazı kanallar belli ki yönetim yapısının ayrılmaz parçaları, haber ajansına sahip bir encümen kurulu gibi. İnsanlar, yerel yönetimlerin ya da ulusal meclisin icraatları yayınlandığı zaman genellikle seyrediyorlar (ne olursa olsun hükümetin hiçbir icraatı basına

ve halka kapalı değil). İzleyiciler salt seyretmekle yetinmiyorlar, onlardan programa bizzat katılmaları da isteniyor. Telefonla kâh programa katılan görevliye, kâh televizyon ekibine sorular yöneltip yorumlarda bulunabiliyorlar. Yani televizyon sırf haber vermekle kalmıyor. Programlarının çoğu zaten haber. Rutin hükümet programlarının arasında, kamuoyunda tanınmış kişilerin katıldığı tartışmalara, bir kamu görevine atanmak isteyen taliplere, mahkeme tutanakları ile yönetim kurulu toplantı zabıtlarına, meclislerin ve özellikle meclis komitelerinin toplantılarına da yer veriliyor. Ateşli partizanların analizleri dahil, çeşitli çevrelerden gelen yorumlar, karmakarışık bir sırayla aktarılıyor. Bizim haber yayınlarında istendiği gibi, objektif olmayı öngören hiçbir kural yok. Ekotopyalılar genelde fikri, bir "burjuva fetişi" olarak küçümsüyor ve doğruya hizmet etmenin en iyi yolunun, genel konumunuzu yansıtan bir etiket yapıştırıp, daha sonra ona saldırmak olduğuna inandıklarını söylüyorlar.

Başka kanallarda, filmler ve çeşitli eğlence programları da gösteriliyor tabii, ancak ticari reklamlar, programların arasına serpiştirilmek yerine, berbat biçimde şov aralarında topluca gösteriliyor. Bu uygulama televizyonda bizim alıştığımız ritmi yok etmekle kalmıyor (reklamlar bize dramadan kopmak için gerekli dinlenme zamanını sağlar), bunun yanında ticari reklamların birbirleriyle yarışma eğilimini de arttırıyor. Oysa bu zaten çok kötü bir durum, çünkü reklamlar, temsili ev kadınlarına ya da başka tüketicilere hemen hemen hiçbir gönderme yapmadan salt açıklamalarla sınırlı tutuluyor (dergiler ve gazetelerdeki ilanlar da aynı ölçüde sıkıcı olduğundan, bence bütün medyaya bazı yasaklamalar getirilmeli). Bir ürünün özelliklerinin liste halinde sıralanması karşısında heyecan duymak güç, ne var ki Ekotopyalı izleyiciler ne yapıp edip onları izliyorlar. Bazen yalnızca bir sonraki karşı-reklamı -anonsu yapan spikerin dudak bükerek ikisini karşılaştırdığı, rakip ürünle ilgili bir açıklama oluyor bu da- görme umuduyla izlediklerini bile aklıma getiriyorum.

Ayrıca ticari reklamlar, Ekotopya'daki "normal" televizyon programını meydana getiren bakış açıları, kişisel ve görsel imge kalitesi kargaşasında, akla hitap eden biricik adacıklar oldukları

için de izleniyor olabilir. Bazı kanallarda bir anda yönetim kadroları bile tamamen değişiyor; program listesinde öğlen ya da akşamüstü altıda, politik gelişmeleri ya da haberleri yayınlayacağını açıklamış olan bir kanal, ansızın ailelere dönük tavsiyeler, gürültülü rock müziğine veya yaşamı renklendirmek üzere en kötü kâbuslarınızı yansıtan acayip gerçeküstü filmlere atlayabiliyor (Ekotopyalılar renk uyumuna sanırım gereğinden fazla inanmıyorlar. Kanal teknisyenleri zaman zaman şaka yapmayı deneyip insanları, turuncu fonda yeşil ya da eflatun renginde gösteren sinyaller gönderiyorlar). Bunun hemen ardından, Kanada'dan ya da İngiltere'den satın alınmış çok ciddi bir programla karşılaşabiliyorsunuz. Amerikan uydu sinyallerini çeken cihazlarıyla bizim tekrarlarımızı izleyen ya da reklamlarımıza katıla katıla gülen tek tük insanlar da çıkıyor. Ancak bu, azınlık bir kesimin sonradan edinilmiş bir zevki, zira sinyalleri doğrudan çekmenin maliyeti bir hayli yüklü, özel bir adaptör takmayı gerektiriyor.

Hemen bir not düşeyim; televizyon, Ekotopyalıların maddi mallara karşı anlaşılmaz tutumlarının önemli bir nedeni olabilir. Elbette birçok tüketim malı ekolojik bakımdan zararlı diye hiçbir yerde satılmadığından, kimsede yok: Dolayısıyla elektrikli konserve açacakları, bigudiler, kızartma tavaları ve oyma bıçakları hiç bilinmiyor. Bizim mağazalarımıza çok güzel bir görünüm kazandıran sanayi ürünlerindeki çeşitlilikten eser yok burada. Çok sayıda temel ihtiyaç maddesi tamamen standartlaştırılmış. Örneğin, banyo havluları ancak tek bir renkte, beyaz olarak satın alınabiliyor; insanlar dilerlerse havlularını sevdikleri desenlere kendileri boyamak zorundalar (bana söylediklerine göre, bunu da bitkilerden ve madeni kaynaklardan elde edilen hassas doğal renklerle yapıyorlar). Ekotopyalılar genellikle yanlarına ağır yükler almadan, sadece birkaç parça eşyayla seyahat ediyorlar, gene de her ailede gerekli bütün kap kacak takımı bulunuyor. Kişisel mallar konusunda Ekotopyalıların sahip oldukları ya da özen göstererek kullandıkları biricik eşyalar, bıçak ve benzeri eşyalar, elbise, fırça, müzik aleti gibi şeyler; yalnız bunların en yüksek kalitede olmasına dikkat ediyorlar. Kaldı ki bunlar da el yapımı ve sahipleri bir sanat eseri

kadar değer veriyorlar. İtiraf etmeliyim ki bazıları gerçekten bir sanat eseri.

Mağazalarda bulunan eşyalar oldukça eski moda. Ekotopyalıların elinden çıkan ve Amerikan TV'sinde ilkel görünmeyecek çok az alete rastladım. Buna gerekçe olarak, kullanıcıların kolayca onarabilecekleri şekilde tasarlanmış olmaları gösteriliyor. Nasıl olursa olsun, bu eşyalar bizim alıştığımız kadar sağlam değil. Parçaları tuhaf açılarla birleştiriliyor, cıvatalar ve diğer bağlantılar göze batacak şekilde belli oluyor; bazen tahtadan yapıldıkları bile oluyor.

Ekotopyalıların, kendi eşyalarını kendilerinin tamir ettiklerini de gözlemledim. Doğrusu, caddelerde tek bir tamirci dükkânı bile görülmüyor. Bunun tuhaf bir doğal sonucu da hiçbir malda garantinin olmayışı. İnsanlar, imal edilmiş malların sağlam ve dayanıklı olup rahatlıkla kullanılabileceğinden zaten eminler. Tabii bizimkilere kıyasla yapıları görece daha basit oluyor. Bu aşamaya kolay gelinmemiş. İlk günlerde üretilen gülünç tasarımlar, imalatçılara karşı açılan davalar ve diğer aksaklıklar üzerine bir sürü eğlenceli hikâye dinledim. Şu anda yürürlükte bulunan bir yasaya göre, yeni aletlerin pilot modellerinin on sıradan insanın ("tüketiciler" sözcüğü buradaki nezaketli konuşmalarda kullanılan bir terim değil) katıldığı bir açık oturuma sunulması gerekiyor. Ancak bu insanların hepsinin de bozulan yerlerin normal aletlerle tamir edilebileceğine kanaat getirmeleri koşuluyla o malın imal edilmesine izin veriliyor.

Diğer yandan, video ve elektronik aletler için birtakım istisnalar getirilmiş. Elektronik aletlerin standart modüler parçalarla yapılması gerekiyor. Dükkânlar, kullanıcılar bozuk parçaları kolayca çıkarıp değiştirebilsinler diye, hem modül parçaları hem de deneme aletlerini bulundurmak zorundalar. Ve kuşkusuz, elektronik dişlilerin çoğu, bozulurlarsa yeniden değerlendirilmeleri gerekeceğinden, çok küçük yapılıyor şimdi. Aslında Ekotopyalılar büyüklüğü bir tabağı geçmeyen stereo müzik setleri, güneş enerjili ısıtma sistemleri ve sınai süreçlere göre ustaca yapılmış kontrol aygıtları ve ufak bir kulaklığa yerleştirilmiş kısa menzilli radyolu telefonlar gibi epeyce minyatürleştirilmiş elektronik araçlar üretmişler. Bunlar, açık ki yoğunluğu, hafifliği ve düşük enerjili aletler için duyulan ulusal bir ihtiyacı karşılamaya yetiyor.

(11 Mayıs)

Bu sabah, toplu eleştiri diye bilinen tuhaf Ekotopya pratiğiyle ilk defa karşılaştım. Çok zengin bir kahvaltı yapabileceğiniz, küçük ve önü açık kafelerden birine girmiştim. Kafeye aile tipi masalar konulmuştu, ama henüz vakit erkendi ve rastgele sohbetler yapılıyordu. Birden, yanımdaki yağda pişmiş yumurta ısmarlayan adam, garson tabağı getirir getirmez sessizliği bozdu.

"Şu yumurtalara bakın!" dedi. Ancak bunu, bizdeki gibi garsona değil, kafedeki herkese seslenerek söylemişti. Yumurtaları herkesin göreceği biçimde yukarı kaldırdı: "Hepsi bayat!" O anda garsonun müşteriyi yatıştırmaya çalışıp yeni bir yumurta tabağı getirmesini bekledim. Gelgelelim hem müşteri hem garson, odanın yan tarafındaki bir tezgâhla ayrılmış olan mutfak kısmına yöneldiler (Ekotopyalılar malzemeleri kontrol edebilmekten ve yedikleri yiyeceklerin nasıl pişirildiğini görmekten büyük zevk duyuyorlar. Mutfaklara her zaman bakılabiliyor ve bizim pizza makinesini izlememiz gibi onlar da aşçıları seyrediyorlar). Müşteri, "Bu yumurtaları kim pişirdi" diye sordu. Aşçılardan kadın olan birisi, elindeki tavayı bir kenara bırakıp soruyu kimin sorduğunu görmeye çalışarak bir iki adım attı.

"Ben pişirdim. Nesini beğenmediniz?" Adam şikâyetini tekrarladı, kadın bunun üzerine eline bir çatal alıp yumurtalara baktı ve "Onları tabağa yaymış olmalısınız" diye karşılık verdi: "Hem tabak da soğumuş." Tabağa dokunmak üzere birkaç el uzandı ve ayrı bir tartışma patlak verdi. Uzlaşılan nokta, tabağın hâlâ yeterince sıcak olduğu, kadının yumurtaları fazla pişirmiş olduğuydu. Müşteri, "Niçin dikkat etmediniz?" diye sorunca, kadın da "Çünkü iki ocağım ve on dört siparişim daha var!" dedi.

Bu sırada yiyeceklerden şikâyeti olmayan bazı müşteriler, Ruth'un mükemmel derecede titiz bir aşçı olduğunu, kendi yumurtalarını nefis pişirdiğini söyleyerek konuşmaya katıldılar. Derken orada bulunan herkes bağıra bağıra Ruth'un aşırı iş yükü sorununu tartışmaya başladı (gelen yeni müşteriler de

topluluğa katılıyor ve tartışmaya bir yerinden giriyorlardı. Bu arada masalardaki kahvaltıların buz gibi oluşu, kimsenin umurunda değildi). Birisi Ruth'a siparişlere yetişemediği zaman neden yardım istemediğini sorunca, yüzü kızaran kadın, aşçı arkadaşlarına kızgın bakışlar fırlatarak bunun kendi işi olduğunu, tek başına yapabileceğini söyledi. Galiba Ruth'u tanıyan diğer müşterilerden birisi de kendisi gibi onun da işleri başından aşkın olan diğer işçilerden yardım istemeyeceğini bildiğini belirtti, oysa ara sıra siparişlerin üst üste yığıldığını kabullenmenin ve yardım istemenin neresi yanlıştı?

Kafeye gelen müşteriler birkaç dakikalığına mutfak kısmına geçip yardım etmekten memnun olacaklarını ifade ederek lafa karıştılar. Tam bu anda Ruth, ya utançtan ya da rahatlama duygusundan olsa gerek, ağlamaya başladı. Bir iki müşteri mutfağa girip kadına sarıldılar ve kollarını sıvayarak yardıma koyuldular. Ruth diğer siparişlere tuzlu gözyaşlarını da katmıştır herhalde. Sonunda hemen herkes, bütün olup bitenlerden tatmin olmuşa benzeyerek masasına geri döndü. İlk şikâyette bulunan müşteri de Ruth kendi elleriyle masasına getirdiği zaman (bu sırada çevredeki herkese bir gülümseme yayılmıştı), yüksek sesle ve candan teşekkürler yağdırarak yeni yumurtalarını afiyetle midesine indiriverdi.

Ekotopya yaşamında buna benzer küçük duygusal dramalar anlaşılan çok yaygın. Bu olaylarda sıkıntı verici ve alt sınıfa özgü bir yan olsa da bir şekilde sevimli olmayı beceriyor, bu sayede de gerek olaya katılanlar gerekse gözlemciler taze enerjiyle yükleniyorlar.

Ben, genellikle gezilere çıktığımda, birkaç gün geçtikten sonra kendimi cinsel açıdan oldukça hayal kırıklığına uğramış hisseder ve şu ya da bu yolla kadınların dikkatini çekmeye gayret ederim. Ekotopyalı kadınlar benim sinyallerime karşılık vermiyorlar. Kesinlikle yanıt vermiyorlar, çünkü kendi cinsellikleriyle ilişkilerini kaybetmişler! Bir keresinde caddede karşılaştığım bir kadınla cilveleşiyordum. Biraz zaman geçince, "Bak, eğer canın

beni sikmek istiyorsa bunu niçin açıkça söylemiyorsun?" dedi ve tiksinti duyan bir bakışla yürüyüp gitti. Ne olursa olsun, bu bana yetti. Evden uzaklaştığım zamanlarda genellikle düşündüğümün tersine, bu sefer yalnızca *sikişmek istemediğimin farkına vardım. Aslında bu ülkede erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkileri kavramak istiyor, buna ayak uydurmaya çalışıyorum: Ne yalan söyleyeyim, birbirleriyle benim anlayamadığım yollarla ilişki kuruyorlar. Kendimi kıskanç ve yüzüstü bırakılmış, üstelik meydan okuyan ve garip bir ruh halinde hissediyorum. Kafamın karmakarışık olması, bir yandan hazırda beklerken, öbür yandan sabırlı davranıp sakinliğimi korumaya çalışmama yol açıyor: Sanki yakında bu eğilimlerimi açığa çıkaracak birisiyle karşılaşmak zorundaymışım gibi. Ancak bu rahatlığım, Ekotopyalıların sevişirken çıkardıkları gürültülerden şikâyetçi olmadığım anlamına gelmiyor. Otelimdeki duvarlardan, pek ince de olmadıkları halde, ahlar, nefes nefese solumalar, titreme ve inleme sesleri geliyor. Durum açıkça ortada ki yaptıklarını başkalarının duymasından en ufak bir rahatsızlık duymuyorlar.* ✍

Ekotopya ekonomisi: Krizin meyvesi

San Francisco, 12 Mayıs. Amerikalılar arasında Ekotopyalıların miskin ve tembel insanlar olduklarına dair yaygın bir inanış vardır. Bu izlenim Ekotopyalıların Bağımsızlık ilanından sonra çalışma haftasını yirmi saate indirmelerinden çıkarılan doğal bir sonuçtu. Oysa bence Amerika'da hiç kimse, bu gelişmenin bizim yaşam tarzımızdan muazzam bir kopuşu temsil ettiğini tam anlamıyla kavrayabilmiş değil. Ekotopya meclisinin ilk iktidar gösterisi olarak böylesine devrimci bir önlemi alabilmesi şimdi bile büyük hayret uyandırıyor.

Bilgili Ekotopyalıların ısrarla ileri sürdüklerine göre, söz konusu olan, Amerika'nın varoluşunun temelindeki Protestan çalışma etiğinin revizyondan geçirilmesinden başka bir şey değilmiş. Bunun çok ağır sonuçları olmuş. Ekotopya kendi ekonomisini,

daha çok çalışan halkların rekabetinden korumak zorunda kalmış. Ekonomideki düzensizlikler yıllarca sanayilerinin başına büyük dertler açmış, Gayri Safi Milli Hasıla'da üçte birden daha fazla azalma görülmüş. Ancak haftalık çalışma saatinin azaltılmasının en derin sonuçları felsefi ve ekolojik boyutluymuş: Ekotopyalıların varsayımına göre, on dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyıl başlarında inanıldığı gibi, insan varlığının anlamını üretimde bulmuyor. Tersine insanlar, pürüzsüz, kalıcı canlı organizmalar ağında, bu ağı olabildiğince az rahatsız eden mütevazı bir yer kapmak için vardı. Bu da şimdiki tüketim kalıbından vazgeçilmesi demek olacaktı, ama bu gelecekteki yaşamın kurtarılması (belki eski "kurtuluş" öğretilerine yakın, neredeyse dinsel bir amaç halini almıştı bu) demekti. İnsanlar, yeryüzündeki diğer canlı varlıkları egemenlikleri altına aldıkları ölçüde değil; onlarla dengeli biçimde yan yana yaşadıkları ölçüde mutlu olacaklardı. Yüzeysel bir bakışla, bu felsefi değişiklik zararsız görünmüş olabilir. Oysa bu değişimin ciddi sonuçları hemen kendini göstermiş. Kimileri Amerikan toplumunda da büyük saygı gören Ekotopyalı ekonomistler, yaşam standartının, sadece çalışma saatleri ve işçi üretkenliği üzerinde amansızca baskı uygulanmasıyla korunup artırılabileceğinin çok iyi farkındalarmış. İşçiler buna "hızlandırma" adını vermiş olabilirler, gelin görün ki emek ürününde, yavaş ama devamlı bir yükseliş olmadan sermaye ne çekilebilir ne de elde tutulabilir. Bu durum çok çabuk mali çöküşle sonuçlanır.

Birkaç Ekotopyalı militanın, bu kabul görmüş düşünme biçimine soktukları köklü yenilik, ekonomik felaketin insanların yaşamlarının mahvolmasıyla aynı şey olmadığı, özellikle yeni ülkelerin yaşamı gerçek enerji, bilgi, hüner ve maddi kaynaklarını hayatta kalmanın temel gerekliliklerine hasredecek şekilde düzenleyebilirlerse, mali bir paniğin avantaja dönüştürülebileceği görüşünü yaymak olmuş. Bu tarz bir örgütlenme gerçekleştirilirse, GSMH'da (sözü geçen militanlara göre, zaten büyük oranda savurgan faaliyetlerin bir toplamıydı bu) muazzam bir düşüş bile politik açıdan yararlı olabilirdi.

Kısacası, mali kaosa katlanılması gerekmeyecek, bilakis kaos

bilinçli biçimde yönlendirilecekti. Sonuçta sermayenin ülkeyi terk etmesiyle birlikte, çoğu fabrika, çiftlik ve diğer üretim tesisleri olgun erikler gibi Ekotopyalıların ellerine düşecekti.

Gerçekte de bu can sıkıcı gelişmeleri ateşlemek için birkaç hayati önlem almak yetmiş. Bu önlemler şöyle sıralanabilir: Tarımın ulusallaştırılması; petrol sanayiindeki faaliyetlerde çok geçmeden moratoryum ilan edileceğinin açıklanması; Sears, Pennys, Safeway ve buna benzer mağaza zincirlerinin oluşturduğu temel mallardaki perakende ağının mecburi uygulamalarla güçlendirilmesi; kereste sanayicilerinin kârlarını tehdit eden koruma yasalarının çıkarılması.

Kuşkusuz bu önlemler Washington'da büyük bir gürültü koparmıştı. Durumdan etkilenen çeşitli çıkar çevreleri adına lobi faaliyeti yürütenler, federal hükümeti askeri müdahalede bulunmaya ikna etmeye çabaladılar. Ancak bu olaylar Bağımsızlık ilanından birkaç ay sonra gündeme gelmişti. Ekotopyalılar da zaman geçirmeden ulus çapında bir milis gücü kurup milisleri yoğun eğitime tabi tutmuşlar. Milislerin ihtiyaç duydukları silahlar, uçaklarla Fransa ve Çekoslovakya'dan getirtilmiş. Amerikalılar arasında başka bir yaygın inanç da Ekotopyalıların, bizden ayrıldıkları dönemde, gizlice imal ettikleri ya da silah araştırma laboratuvarlarından ele geçirdikleri atom silahlarını belli başlı Doğu şehirlerine yerleştirdikleriydi. Bunun üzerine Washington, Ekotopyalılara karşı ağır bir ekonomik ve politik baskı kampanyası başlatmasına rağmen, daha sonra işgale girişmemeye karar vermişti.

Bu haberler, İkinci Dünya Savaşı'nda enterne edilen Japon Amerikalıların başlarına gelenleri hatırlatan -bana böyle söylediler- biçimde, fabrikaların bir dalga halinde kapanmasına ve işyerlerinin satılmasına yol açmış. Eski seçkin San Francisco ailelerinin mensupları, yeni rejimin temsilcileriyle en elverişsiz koşullarda pazarlığa yanaşmak durumunda kalmışlar. Geçmişi İspanyol hükümetinin tanıdığı imtiyazlara kadar uzanan mülkler, alelacele elden çıkarılmış. Yerel yöneticilere ve meclise kendi politikalarını dikte ettirmeye alışkın dev şirketler, bir anda kendilerini tazminat için dilenen ve mülklerinin, aslında beyan edilmiş vergi gelirinden çok daha değerli olduğunu açıklamaya can atan bir durumda buluvermişler.

Sonuçta on binlerce çalışan işsiz kalmış. Yeni hükümet bunlara iki yol göstermiş. Bu yollardan birincisi, işsiz kalanların bir kısmını, demiryolu ağıyla kanalizasyon sisteminin ve kalıcı yaşam sistemlerinin kurulmasında zorunlu olan yeniden değerlendirme tesislerinin inşaatlarına çekmek olmuş. Bir kısmı da benzin istasyonları gibi eski düzenin tehlikeli sayılan ya da hoşa gitmeyen kalıntılarının ortadan kaldırılması işlerinde çalıştırılmış. Hükümetin benimsediği ikinci adım, pratikte iş hacmini iki katına çıkaracak biçimde, ama bireysel geliri de neredeyse yarı yarıya düşürerek temel haftalık çalışma saatinin yirmi saat olarak saptanmasıymış (Bütün temel yiyecek maddeleriyle diğer temel ihtiyaçlarda yıllarca sıkı fiyat denetimleri uygulanmış).

Doğal olarak, bunu izleyen geçiş dönemi, birçokları o günleri heyecanlı günler diye hatırlasa da çalkantılı olmuş. O devirde yaşayan pek çok insan, her ne kadar yaygın bir huzursuzluğa yol açmışsa da yiyecek, barınak giyecek ve sağlık hizmetlerindeki eksikliklerden kimsenin ciddi bir zarar görmediğini iddia ediyor. Otomobil ve otomobille ilintili sanayilerde, okullarda ve diğer bazı toplumsal fonksiyonlarda muazzam iniş-çıkışlar yaşanmış. Bir sürü yurttaş, alışkın oldukları, büyük zahmetlerle kazanılmış konforlardan mahrum kalmışlar: Arabaları, hazır ve lüks yiyecekleri, yeni elbiseleri, aletleri, etkili hizmet sanayileri ellerinden alınmış. Gerçi yaşlıca bir adamdan, kendisinin İkinci Dünya Savaşı sırasında yeniyetme bir oğlan çocuğu olduğunu, o günlerde farelerle ve küflü patateslerle iç içe yaşadıklarını, Ekotopya'da yaşanan deneyimin görece daha sancısız geçtiğini dinledim, ama gene de bu çalkantılar özellikle yaşlı insanlara ağır gelmiş. Aynı çalkantılar gençlerde ise, sanırım bir tür savaş heyecanı doğurmuş: ABD'nin saldırabileceği korkusu gerçekten de daha gönüllü fedakârlıklar yaptırmış olabilir. Ancak bazı insanlar, asıl yeni hükümetin biyolojik yaşamın sürekliliğini öne çıkaran çizgisinin birleştirici ve güven verici bir güç olduğunu söylemekteler. Panikten kaynaklanan yiyecek istifçiliğinin ender görüldüğü belirtiliyor (günümüz Ekotopya yaşamının önemli bir görünümünü meydana getiren yiyecek bolluğu galiba o dönemin bir ürünü).

Elbette, Ekotopya'yı oluşturan bölgenin geçiş dönemini kolay-

laştıran doğal üstünlükleri de etkili bir faktör. Birliğin diğer bölgelerinin çoğuna göre, bu bölgedeki eyaletlerde kişi başına düşen doktor sayısı daha fazlaydı, eğitim düzeyi daha yüksekti, vasıflı işçi oranı daha büyüktü ve mühendislerle diğer teknisyenlerin sayısı daha çoktu. Ekotopya'nın Seattle dışındaki başlıca şehirleri, yaşamak açısından gerekli hemen hemen bütün maddeleri üreten ticaret komplekslerine ve imalat sektörüne dayanmaktaydı. Üniversiteleri mükemmeldi, bilimsel araştırma kaynakları arasında ABD'deki en gelişkin tesisler de yer alıyordu. İklimi, eve kapanmayı gerektirmeyen bir yaşam tarzına olanak tanıyor; ekolojik politikaların neden olduğu yakıt darlıklarını, Doğu'daki sert kışlarda görüldüğü gibi bir ölüm-kalım sorunu olmak yerine, en fazla, kızılacak bir konu haline getiriyordu. İnsanların doğa hakkında ve doğanın korunması konusunda olağanüstü derin bilgileri vardı; sürekli kamp yapıyorlar, ömrü uzatmayı sağlayan hünerleri öğreniyorlardı.

Bununla birlikte, geçiş sürecinin gerçekleştiği politik bağlamı görmezlikten gelemeyiz. Ekotopyalı militanların kavradıkları biçimiyle, yüzyılın son on yılına gelindiğinde, azgelişmiş dünya üzerindeki Amerikan kontrolü çökmüştü. Amerikan birlikleri Vietnam'ı ele geçirmeyi başaramamıştı; diğer bir çok uydu ülkenin halkları da ayaklanıyordu. Kongre'nin denetimlerinden kurtulmayı başaran ABD yönetimi bu ayaklamalara karşı giriştiği gizli savaşları sürdürdü, muazzam büyüklükte bir orduyu ayakta tutmayı amaçlayan harcamaların yükü Amerikan sivil sanayisinin dünyadaki rekabet gücünde uzun vadeli derin bir düşüşe yol açtı. Kişi başına düşen gelirin yavaş yavaş azalması yoksulluğu yaygınlaştırdı, zenginlerle yoksullar arasındaki gerilimi arttırdı ve yurttaşların ekonomik kazançlara duydukları güveni ortadan kaldırdı; işçilerin izinsiz grevleriyle fabrika işgalleri Ulusal Muhafızlar'ın her an harekete geçmeye hazır durumda beklemelerini gerektiriyordu. '70'li yılların başlarında, fiyaskoyla sonuçlanmış kirliliği önleyici çabaların ardından, ölüm ve yıkım faturası yeniden kabarmaya başlamıştı. Enerji krizleri yüzünden ekonomi darboğaza girmiş, fiyatlar tavana vurmuştu. Üstüne üstlük Washington'un kronikleşmiş skandalları merkezi hükümete duyulan bağlılığı önemli ölçüde azaltmıştı.

Konuştuğum Ekotopyalılardan birisi, "Bütün bu gelişmeler, hayatta kalmak istiyorsak olayların kontrolünü kendi ellerimize almamız gerektirdiğine inandırdı bizi" dedi. Ben de söylediklerinin, çoğunluk adına hareket ettiğini varsayan, ama çoğunluğun hakiki bir güç sahibi olmasına aldırış etmeyen konspiratif devrimcilerin alışılmış iddialarını yansıttığına işaret ettim. "Evet" diye yanıtladı: "İşler açıkça kötüleşiyordu, bunun için insanlar değişime gerçekten hazırdılar. Tam anlamıyla, kötü havadan, kimyasal maddelerle dolu yiyeceklerden, aptalca reklamlardan dolayı hasta düşüyorlardı. Gözlerini politikaya çevirdiler, çünkü eninde sonunda kendilerini korumalarının biricik yolu politikaydı."

"Yani" diye karşılık verdim ben de: "Aşırı bir ekolojik programın uygulanabilmesi için milyonlarca insan bütün ekonomik ve toplumsal refahlarının tehlikeye atılmasını istiyordu, öyle mi?"

"Refahları o sırada çok iyi değildi zaten" dedi. "Bir şeyler yapılmalıydı. Ve kimse yapmıyordu. "Hem", bu sözcükten sonra omuzlarını silkip sırıttı: "Biz çok şanslıydık." Bana İsraillileri ya da Viyanalıları hatırlatan bu darağacı alaycılığı Ekotopya'da yaygın bir eğilim. Herhalde işlerin nasıl yürüdüğünü açıklamaya da katkıda bulunuyor.

(13 Mayıs)

Ekotopyalılar anlaşılmaz biçimde, kendilerini teknolojilerinden "ayrı" hissetmiyorlar. Galiba biraz Kızılderililerinkine benzer duyguları var: At, çadır, ok, yay, her şey -insanoğlu gibi- organik biçimde doğanın rahminden çıkıyor. Kuşkusuz Ekotopyalılar doğal maddeleri, Kızılderililerin taşı sürtüp ok ucu yapmalarından ya da çadıra gömmelerinden çok daha yaygın ve karmaşık yollarla işliyorlar. Gelgelelim malzemelere aynı saygıyla, aynı yoldaşlık ruhuyla davranıyorlar. Geçen gün bir binanın önünde çalışan marangozları seyretmek üzere durmuştum. Doğramayı sevgiyle (bizim bıçkı makinelerimizi değil, kendi kas güçlerini kullanarak) işaretleyip kesiyorlardı. Çivi modellerinin güzel seçildiğini, çekici sabırla, çok sakin bir ri-

timle salladıklarını fark ettim. Tahta parçalarını yerine oturttukları zaman dikkatle tutup öyle çakıyorlar (bağlantıları hem çivi çakarak hem de boşluklara oturtarak yerleştiriyorlar). Doğramayı bina biçimine sokmaktan ziyade, onunla işbirliği yapıyor gibi bir halleri vardı...

Dün gece oteldeki telefondan, bir iki arkadaşıyla birlikte benimle görüşüp görüşemeyeceğini soran boğuk sesli bir adamdan tuhaf bir davet aldım. Konuşmaya başlarken kendi telefonundaki görüntüsünü silmişti, ama onunla konuşmaktan zevk duyacağımı söyledikten sonra ekranda görüntüsü belirdi. Onun önerdiği yerde, erkek lokali havasında bir kafede buluştuk: Koyu renkli ahşap doğramaları, duvar boyunca raflara sıralanmış gazeteler, bira, iyi kahve, pastalar. Söze, benim ziyaretimi öğrenince buna ne kadar memnun olduklarını ve iki ülke arasındaki ilişkilerin bundan böyle düzelmeye başlayacağını umduklarını dile getirerek başladılar.

İşte haber bu: Şimdiye kadar karşılaştığım hiçbir Ekotopyalı ABD'yle ilişkiler konusuna şu ya da bu şekilde fazla ilgi göstermemişti. Sohbet arkadaşlarımı daha yakından incelemeye koyuldum. Hepsinin de bir tür işadamı olduğu belliydi: İş sahibi insanlar, mülk sahipliğinin insanları birbirine benzettiğini düşünürler. Büyük ihtimalle kim olduklarını anlamaya başladım: Muhalefet!

Boğuk sesli adam bizi tanıştırdı. Peşinden, oldukça ihtiyatlı bir ses tonuyla, kendi konumlarını açıklamaya başladılar: Yeni hükümetin ekolojik reformlarının birçoğu kuşkusuz gerekli ve arzu edilirdi, ama birçoğu da onların girişimci ruhlarını boğuyordu. "Ekonomi, şimdiye kadar görmüş olduğunuz gibi, sürekli iniş trendinde. Kaybımız korkunç. Daha kötüsü, ABD'yle çatışmanın eşiğindeyiz."

"Nasıl, yani" diye sordum.

"İzah edeyim. Biz çok büyük bir ulusun çevresinde yer alan küçük bir ulusuz. Bu ekolojik delilikte ısrar etmek, er geç silahlı çatışmaya yol açacak ve sonunda yok olup gideceğiz. Geç-

mişte Vietnam'a, şimdi Brezilya'ya ne yaptığınızı biliyoruz. Bizim atom madenlerimizin bir blöf olduğu anlaşılabilir. O zaman buraya da gelebilirsiniz."

"Sizin yapabileceğiniz ne var?"

"Daha yumuşak bir çizgi izleyebilir, birkaç uzlaşmaya yanaşabiliriz. Sizin gelişinizle heyecanlanmamızın nedeni, iki ülke arasında yeniden normal ilişkiler kurulmasına katkıda bulunabilecek olmanız. Yöneticilerin yönetmesine ve giderek karşılıklı ekonomik bağımlılığın gelişmesine izin verdiğiniz zaman, neler olup biteceğini görmek üzere pilot tesislerin karşılıklı değişimine bu açıdan bakabiliriz. Zamanla kendi ekonomimizi tekrar modern bir doğrultuya oturtabiliriz."

"İlerici Parti bu amaç için çalışmıyor mu?"

Bir suskunluk oldu. "Evet, ama onlar öylesine mücadele ediyorlar. Değişim fikrine sahte bir bağlılıkları var, iş hakiki değişikliklere geldiğinde ayaklarını sürüyorlar. Bu konuda aslında Yaşam Kavgası Partisi yanlıları kadar kötü bir sicilleri var. Onlardan umudumuzu hemen hemen kestik."

"Peki, sizin planınız ne?"

Tedirgin olmuş gibi yerlerinde kıpırdandılar. "Öncelikle, ziyaretiniz bizi çok umutlandırdı. Sizden hem buradayken hem de Washington'a geri döndüğünüzde ilişkilerin normalleşmesi fikrinden yana konuşmalar yapmanızı istiyoruz. Bunun gidişatı hızlandıracağını umuyoruz. Diğer yandan, fikirlerimiz uğruna savaşmaya hazır olduğumuzu bilmenizi de istiyoruz."

Ağzım bir karış açık halde yüzlerine baktım: "Savaş mı?"

Çok ciddi bir edayla düşünceye daldılar. İşte en büyük kozlarını o zaman kullanmaya karar vermiş olmalılar. "ABD hükümetinin, dost sayılmayan hükümetlerin bulunduğu ülkelerdeki gizli grupları desteklediğine inanmamız için nedenlerimiz var. Olağan politik eylem araçlarının artık bir işe yaramayacağı günler geliyor. Birileri Ekotopya'ya yönünü değiştirmek zorunda *olduğunu hatırlatmalı. Biz her şeye hazırız. Ama yardıma ihtiyacımız var."*

"Amerikan ajanlığıyla suçlanmaktan korkmuyor musunuz?"

"Kullanmak zorunda olduğumuz bir fırsat var. Elbette kay-

nağı ABD'ye dayandırılmayacak malzemeler gönderilmesini isteyeceğiz." Duraklama sırası bana gelmişti. "Yani, patlayıcı istediğinizi, silah istediğinizi mi söylemek istiyorsunuz?" Bana biraz hayal kırıklığına uğramış gözlerle baktılar. "Tabii. O zaman, şimdiki yönümüzün kabul edilemez bir maliyeti olduğunu dramatize edecek bir konumda olacağız. Bunu yapmanın tek yolu var."

"Peki" dedim: "Ancak benim bir CIA ajanı değil, gazeteci olduğumu unutmamalısınız." Bana kibarca, ancak kuşkulu bakışlarla gülümsediler. "Ama sanırım, bana anlattıklarınızı, ilgili kimselere aktarabilirim. Önerdiğiniz eylemler için halktan ne kadar destek bulabilirsiniz?"

"İnsanların nasıl hareket ettiklerini bilirsiniz. Bizzat kendi çıkarlarına ters düşse bile o sırada ne popülerse ona uyum sağlarlar. Dramatik eylemler ise müthiş bir coşku uyandıracaktır."

Hepsini dikkatle inceledim. Geleceğin teröristleri olarak çok inandırıcı bir halleri yok, ama zaten teröristlerin çoğu da böyle görünür herhalde. Bir iki tanesi elli yaşın üzerinde. ABD'de olsalar Rotary kulübün ya da başka bir sosyal kulübün üyesi (normal, üretken yurttaşlar) olurlar, burada ise kendilerini uyumsuz buluyorlar. Birkaçı genç, coşkulu, öfkeli, tehlikeli. Bu yolu nasıl seçtiklerine ilişkin hiçbir fikrim yok, ama herhalde hangi rejimde yaşasalar hepsine muhalif olurlar. Şimdiye kadar, kaydadeğer bir toplumsal tabana oturduklarını gösteren hiçbir işarete rastlamadım. Yalnız onları nasıl bulabileceğim konusunda bir sürü not aldım. Kafeden çıkınca, bölgenin paylaşılması üzerine daha yeni anlaşmış olan işadamları gibi görünmüş olabiliriz... ✍

(15 Mayıs)

Marissa Parlakbulut. Kendisinin seçtiği, Kızılderililerden esinlenmiş bir isim; birçok Ekotopyalı böyle isimler kullanıyor. Dün birkaç günlüğüne kerestecilik ve ormancılık uygulamalarını izleyeceğim orman kampına götürmek üzere tren istasyonunda karşıladı beni. İlk başta bir tür halkla ilişkiler ya da hükü-

met görevlisi olduğunu sandım. Daha sonra, kampları çalıştıran ve on binlerce dönümlük ormanı işleten, seçimle gelmiş komitenin yedi üyesinden birisi olduğunu öğrendim. Güçlü, sıcak bir kadın. Ufak ama diri kalçaları var; koyu kıvırcık saçlar, kocaman parlak gözler: Bir İtalyan ailesinde yetişmiş herhalde. Havada hâlâ sabah rutubeti var. Marissa kaba örülmüş bir süveter, blucin pantolon, bir tür dağ ya da iş ayakkabısı giymiş. Yegâne süsü, boynuna sardığı hafif bir ipek eşarp; çiçekli, hoş bir model.

Bize bisiklet ayarlamış. Birden paniğe kapılıverdim: Yıllar var ki bisiklete binmemiştim! İlk denememde sendeledim. Marissa sessiz bir keyifle benim bisiklete binmemi seyrediyordu; sonra birlikte istasyondan geçip ormana doğru yöneldik. Ağzından çok az söz çıkıyor, merakla beni süzüyordu. Mola verdiğimiz, manzarası güzel bir tepeden ormanlık alanı seyrettik. Eliyle bir jest yaptı, peşinden, sanki nasıl tepki göstereceğimi bekliyormuşçasına bir eliyle kolumdan tuttu. Orman çok tatlıydı, ama benim aklıma, "Güzel manzara" demekten başka hiçbir şey gelmedi. Ne tür bir insan olduğumu merak ediyormuş izlenimi vererek, hafif bir sabırsızlıkla gözlerini üzerime dikti.

"Bu orman benim evim" dedi sakin bir ses tonuyla: "Ağaçların arasına girince kendimi çok iyi hissediyorum. Çıplak arazi bana hep yabancı geliyor. Maymun atalarımız haklıymışlar. Ağaçların arasında güvenliktesiniz, özgür olabilirsiniz." Tabii bunları esrarengiz gülümsemesiyle söylemişti.

Aklıma verebileceğim hiçbir karşılık gelmedi. Marissa pedalları çevirerek yola koyuldu. Daha hızlı sürüyor gibiydi; peki ama, ya yorulursam? Biraz sıkıntı çektim, umarım gizleyebilmişimdir. Sonunda kampa ulaştık.

İri ağaçlardan meydana gelen bir koruda viran yapılarda yaşayan bir grup. Eski ve boyasız olan, ancak görünümlerinden eski yaz kampları gibi belirgin bir zarafet yayılan yapılar, tam ortadaki yemek yenen, hep birlikte oturulan binanın etrafında düzensiz biçimde kurulmuştur. Bir tarafta makineyle dolu bir çiftlik ambarı; onun ötesinde binlerce ufak ağacın filiz verdiği, büyük ve açık bir fidanlık. Yavaş yavaş üzerine bastığımız hu-

muslu toprak tabakasına karışan ağaç yapraklarının kokusunu alıyorum. Her taraf ağaç kokuyor. Büyük ağaçların arasından süzülen ışık -tuhaf, yumuşak bir atmosfer- karanlık bir kilisenin içindeymişim gibi garip duygular uyandırdı bende.

Oraya varır varmaz bizi karşılamak üzere binalardan dışarı onlarca insan fırladı. Anlaşılıyor ki bir ziyaretçinin gelmesi onlar için müthiş bir olay. Üstümüze doğru gelip etrafımızı sardıklarında, Marissa koruyucu tavırlarla benim yanımda durdu. Önce baraj soruları: Şimdiye kadar neler görmüşüm, ABD'de nerede yaşıyormuşum, burada neyi görmek istiyormuşum, en çok sevdiğim ağaç neymiş (aklıma gelen tek isim "Christmas ağacı" demek oldu -botanikte iyi değildim- ama bunu anlayışlı kahkahalarla karşıladılar). Ormanda ağaç kesecek birine pek benzemediğim konusunda espriler yaptılar. Aniden grubun yaklaşık yarısının kadın olduğunu fark ettim. Kadınların esas olarak fidanlıkla ve taze ağaçların ekimiyle uğraşıyor olacaklarını tahmin ettim; daha sonra ağaçların kesilmesine katıldıklarını, traktörleri çalıştırdıklarını ve büyük dizel motorları da kullandıklarını öğrendim.

Marissa, yüzünde hafif bir gülümsemeyle, "Ona çalışmalarımızı göstermeden önce, konuğumuz banyo yapsın" dedi. Ekotopyalıların onlarla kalmaya gelen insanları (benim gibi yalnızca bir saatlik yoldan gelmiş olsalar bile) selamladıkları banyo töreni için hazırlanmaya götürdüler beni. Marissa şimdi daha konuşkan. Bu kampta yıllarca yaşamış, arada sırada bir aylığına şehre gidiyor (bazen tatil olsun diye, bazen de değişik bir görevle). Açıkçası çok çalışkan bir insan. Aynı zamanda canlı ve kadınsı. "Orman hizmetleri"ni yapmakta olan şehirli kamp ekibi hakkında pek hayırlı konuşmuyor. Epeyce yüklü bir kereste satın almak (söz gelimi, bir ev yapmak amacıyla) isteyenler, ilk önce bir orman kampında birkaç ay (ağaç dikerek, orman bölgesinin bakımını yaparak ve bir gün, şu anda satın almakta oldukları kerestenin yerine geçeceği varsayılan yeni ağaçların büyümesine katkıda bulunarak) çalışmak zorundalar (gerçi kereste kaynaklarına karşı daha iyi davranmalarını sağlayabilir bu uygulama, ama bana sorarsanız şiirsel olmakla birlikte aptalca bir uygulama).

Marissa geride bir ailemin olup olmadığını, evimin kimlerden oluştuğunu öğrenmek istiyor (karımla ve çocuklarımla beraber yaşamadığımı, büyükbaba ve büyükannelerim, kuzenlerim, arkadaşlarım, meslektaşlarımla ise daha az görüştüğümü, otuz mil uzaktaki kendi yerimde tek başıma oturduğumu, ne var ki başka bir kadınla da epeyce beraber vakit geçirdiğimi öğrenince çok şaşırmış göründü). Zevklerimin neler olduğunu sordu; samimi biçimde yanıtlamakta zorlandığım bir soruydu bu. Gene de yanıtlamaya çalıştım, merakı işimi kolaylaştırıyordu. "İlkin iktidar duygusu, insanlara, kalabalık gruplara ve çalışmalarımla harekete geçirebileceğim önemli kişilere ulaşma duygusu. Sonra yazıda ustalık kazanma, zeki olma, iyi bir birikime sahip olduğumu bilme ve sıradışı olayları kavrayıp onları bir perspektife oturtma özgürlüğü. Tabii lüks mallara, en azından güzel şeylere düşkünlük: En iyi restoranlarda yemek yeme, en iyi elbiseleri giyme, en iyi insanlarla birlikte görülme." Marissa sözümü keserek takıldı. "Kadın arkadaşınız en iyi insanlardan birisi mi?"

"Eh, bir bakıma. Daha doğrusu, gerçekten en iyilerinden olmasa bile, onun gibi bir hayli iyi insan var."

Hamam ormanın iki yüz metre kadar içinde. Oraya yaklaşırken konuşma tuhaf biçimde kişisel bir yöne kaymıştı. "Kendiniz ile erkek ya da kadın, diğer insanlar arasındaki zevklerden söz etmediniz. Arkadaşlarınız yok mu, insanları sevmek istemiyor musunuz?" "Tabii ki var!" Ama yanıtlarken hazırlıksız yakalandığımı hissetmiştim. Hamama girişin kapısını açtı ve beni elimden tutarak karanlık iç kısma doğru sürükledi. Banyo suyunun musluğunu açtı, suyu ısıtan ateşe biraz daha odun attı, yüzümü sıcak, alaycı bir gülüşle süzdü, biraz daha yaklaştı ve bir elini omuzuma koydu. "Benimle sevişmek ister misin?"

Son birkaç gündür hayal kırıklığına uğrayıp gerilmiştim, ama Marissa'nın ataklığı bir anda gevşememi sağladı. Hiç de uysal ya da hassas biri değil. Sadece bana yakın olmak, benimle oynaşmak, sevişmek istedi. Banyodan sonra böyle bir şey olabileceğini düşünmüştüm, ama şimdi kendimi bir anda hama-

mın tahta döşemesine yatırılmış halde buluverdim. İsa aşkına, dedim kendi kendime, bu kadın benden daha güçlü!

Bütün kuvvetimi toplayıp onu altıma aldım. İkimiz de aniden çok heyecanlandık. Elbiselerimizi çabuk çabuk beceriksizce çıkarırken Marissa kıkır kıkır gülüyordu. Sonunda üstümüzdekilerden kurtulmayı başardık; şimdi bana içimi delip gelen bakışlarla bakıyordu, artık gülümsemesi kalmamıştı. Bacakları adaleli; ben içine girerken o da bacaklarıyla beni sıkı sıkıya sarmaladı. Hızlı, kısa ve ıslaktı; cinsel kokuları güçlü. Altımdaki sert zemini, kocaman yuvarlak küvete durmadan akan sıcak suyu tamamen unutmuştum. Derken gülerek kendini kurtardı. "Hoştu" dedi: "Seninle trende karşılaştığım zaman ilişki kurmaya yanaşmayacağını tahmin etmiştim." Bana acayip acayip baktı bir an. "Sana ormanı göstermek için mola verdiğimiz yerde bir hamle yapmak gelmedi mi hiç aklına? Orada hoş bir yer biliyordum, düşünmüştüm ki."

"Sanırım, hâla, bir konuğun bu tür bir şey düşünmesinin haddini aşmak olduğunu hissediyorum."

"Evet, bu aklıma geldi. Senden hoşlandım, iyi bir bisikletçi olmasan da ciddi bir insansın! Bisikletin üstünde sersem bir tavuğa benziyordun. Her neyse, konuklarda fazla bir ayrım yapmıyoruz. Senden de her işe sarılman bekleniyor. Yarın çalıştıracağız seni. Şimdi ise nasıl yıkandığımızı göstereceğim."

Küvetten su almak için bir bulaşık tasından yararlanarak birbirimizi garip şekilli bir süngerle ovaladık (duş yok galiba). Sonra durulanmak üzere küvetin içine girdik, Marissa halinden memnun memnun gülümsüyordu. Bu, daha önce hiç karşılaşmadığım kadar başdöndürücü bir görüntü gibi geldi bana. Harika bir güzelliği yok, en azından benim alıştığım ölçütlere göre. Ama bazen, bana baktığı zaman, sanki hem hayvan hem insan, vahşi ve anlaşılmaz bir yaratıkla karşılaşmışım gibi saçlarım dimdik oluyor. Gözleri koyu kahverengi, derinlerine inmek zor. Suda oynaşırken biraz kabaydı; beni ısırdı, zıplayıp durdu. Sonunda ona nazik davranmamı istemediğini fark ettim. Salakça şefkat gösterilerine girişmemi engelliyor; iterek ya da ısırarak beni kışkırtıyordu.

Çok heyecan vericiydi bu. Işıl ışıl parlayan gözleriyle küvetten atlayarak çıktı ve üzerinden sular damlaya damlaya kapıdan dışarı fırladı. Hayretten ağzım açık arkasından bakakaldım. Az sonra zıplayarak tekrar içeri girdi, komik ama ayartıcı kısa bir dans yaptı, sonra gene, gülerek ve ağzından tek bir sözcük dökülmeden dışarı çıktı. Onun çıktığını görünce ben de yerimden fırladım ve ormanda bir yola kadar peşinden koşturdum. Tazı gibi hızlı ve ağaçların arasında koşmakta çok usta. Birlikte ormanın derinliklerine daldık. Aniden dev gibi bir servi ağacının yanında yere doğru eğildi ve ağacın dibindeki oyukta kayboldu. Arkasından seğirtince kendimi bir tür mabette buluverdim. Orada derindeki, loş ışıklı bir yaprak yatağında, göğsünden soluk ala ala uzanmıştı. Ağacın yanık iç tarafına asılmış halde, kemikten, dişten, tüylerden ve parlak cilalanmış taşlardan yapma muskalarla süsler görülüyordu. Sanki ağaca doğru, güçlü bir ruha doğru çekiliyormuşum duygusuna kapıldım. Karanlıkta, hayli yüksekçe bir yerden yumuşacık, özgürce düşüyormuşum gibi onun üstüne kapaklandım. Benliğimin muhabir yanı uçup gitmişti.

Saatlerce sevişmiş olmalıyız. Nasıl olduğunu tarif edemem. Zaten etmeyeceğim de.

Nihayet kalktık ve hamama geri döndük. Ağaçtan uzaklaşırken Marissa bir an duraklayıp anlayamadığım birtakım sözler mırıldandı. Ansızın bunun bir tür dua olduğu, bu inanılmaz kadının lanet olası bir rahibe ya da öyle bir şey, ağaca tapan biri olduğu sezgisi doğdu içime!

Kampa geri dönerken ayaklarım yere zorlukla basıyordu. Geldiğimiz anda herkes öğle yemeği için yemek binasında toplanmıştı. Gürültülü, neşeli bir sahne, büyük, uzun masalar. İnsanlar gülümsediler, aralarında yer açtılar (İki üç kadın gülümsemedi, ama beni dikkatlice süzdüler ya da ben öyle sandım. Acaba hepsi Marissa gibi mi?)

O günün daha geç saatlerinde, erkeklerden birisiyle konuşurken, Marissa'nın yürütme komitesinde en sorumlu ve en ça-

lışkan kişilerden biri olmakla ünlü olduğunu öğrendim. Onu öğleden sonra bu özelliğiyle çalışırken görme fırsatı bulsam bile, düşüncelerimi kişiliğinin bu yanına yoğunlaştırmak benim için hayli güç. Kampta düzenli bir âşığının olduğu anlaşılıyor. Ama ilişkilerini öyle bir ayarlamışlar ki kaldığım süre boyunca benimle olabiliyor. Âşığı sarışın, çekingen biri, birçok şeyden dolayı yüzü kızarıyor, ne var ki kadının benimle sevişmesini kıskanır gibi bir tavrı yok. Belli ki kendini avutabileceği başka kadınlar var! Gece yarısına kadar kimin kimle yatacağından emin olamadım. Ama Marissa, olup bitenlerden en ufak bir endişe duymuyormuş gibi, bana tahsis edilen küçük kulübeye geldi.

Cinsel ilişki sırasında yaptıklarımız şimdiye kadar yaşadığım deneyimlerden çok farklı. İlk adımları attıktan sonra tamamen gevşiyoruz. Birbirimize sımsıkı sarılıyor yerde dönüyor, hiç ses çıkarmadan birbirimize bakarak uzanıyor, bazen erotik olan, bazen olmayan hafif dokunuşlarla birbirimizi okşuyoruz. Ne yapacağımız belli değil: Marissa beni korkunç arzulasa bile, onu sikmek için hiçbir dürtü hissetmiyorum. Yaptığım bir hareketten hoşlanıp hoşlanmadığını asla sözcüklerle ifade etmiyor. Sanki son zamanların Amerikan cinsel "devrim"i, talepleri ve karşı talepleri, eğitimi, seksi çözülmesi gereken bir problem gibi gören yaklaşımıyla tamamen aklımdan çıktı. Her şey duygularımıza bağlı. Bazen basit bir bakışla heyecanlanıyor, bazen neredeyse korkutucu, sefihçe hazlarla doruğa erişiyoruz. Ancak bunlardan herhangi birisinin daha önemli olduğunu düşündüren hiçbir belirti yok. Ne olursa olsun, aramızda o kadar olağanüstü bir şey filizleniyor ki bir anda onun uzatmalı âşığına ya da onunla neler yapıyor olabileceğine kafamı takmadığımı fark ettim.

Hoşlanmadığım tek şey, göğüslerini ağzıma almama izin vermeyişi oldu. "Sen bebek değilsin" dedi ve onun yerine elimi göğüslerinden birine bastırarak ağzımı uzaklaştırdı: Göğüsleri diri, tam ellerime göre, uyarılmaya karşı çok hassas. "Hiç çocuğun oldu mu?" diye sordum. "Henüz olmadı" dedi, "ama yakında olacak." "Everett'ten mi?" "Oh, hayır! Biz sadece iyi

arkadaşız; sevişen partnerler, ama eş değiliz. "Eşini nasıl bulacaksın?" Bu sorumu omuz silkerek karşıladı: "Ne soru ya! Sen bilmiyor musun?"

Aklıma Pat geldi. "Bir zamanlar bildiğime emindim, ama galiba tam senin dediğin gibiydik, evet, beraber yaşayan partnerler. İki çocuğumuz oldu, sonra da koptuk." "Sizin ülkenizde çocuklar için çok zor olmalı, öyle değil mi? Çocukların anne babalarının dışında kendilerini sevecek birileri olsa bile, burası da kötü durumda." "Evet, öyle. Tekrar çocuk yaparsam onları bırakmam." Ormanın kubbesinden kulübeye süzülen loş ışıkta beni onayladığını sandığım bir bakışla baktı. Ardından bana sarıldı ve uyumak üzere kıçını döndü. ✍

Ekotopya'nın büyük ormanlarında

Healdsburg, 17 Mayıs. Ağaç, karmakarışık olmuş Ekotopya ekonomisinde (hem kereste ve kâğıt kaynağı hem de Ekotopyalı bilimcilerin geliştirdikleri bazı ilginç plastik maddelerin kaynağı olarak) önemli bir faktör. Şehirdeki ve kırdaki Ekotopyalılar ormana karşı aynı biçimde derin ve kalıcı bir ilgi duyuyorlar. Ağacı koklamayı, hissetmeyi, oymayı ve cilalamayı seviyorlar. Böylesine miyadını doldurmuş (elbette Amerika Birleşik Devletleri'nde artık tamamen alüminyum ile plastiğin kullanılması yüzünden eski) bir malzemeyi kullanmakta bu kadar ısrarlı davranmalarının nedenini araştırdığımda hep kızgın yanıtlar alıyorum. Ekotopyalılar, uzun vadeli kalıcı odun ihtiyacını güvence altına almak için, Bağımsızlık ilanından önce kerestecilikle uğraşan şirketlerin kesip tükettikleri dev alanları yeniden ağaçlandırarak işe başlamışlar. Ayrıca, bir zamanlar meyve bahçesi ya da tarla yapmak amacıyla temizlenmiş, ama insanların kırlardan şehirlere akın etmeleri yüzünden yeniden vahşileşmiş olan ya da kullanılmadan duran yüz binlerce dönümlük araziyi de ağaçlandırmışlar.

Keresteciliği ve ağaç dikme işlerini yürüten orman kamplarından birini ziyaret etme ve Ekotopyalıların ağaç sevgilerini nasıl ha-

yata geçirdiklerini gözlemleme fırsatını buldum. Ormanı bütün bütün kesmiyorlar, ormanlarında hem karışık yaşta ağaçlar hem de karışık ağaç türleri bulunuyor. Yaşlı ağaçların kesilmesinin maliyetinin, aslında ormanın tamamen kesilmesiyle kıyaslandığında kereste başına daha az olduğunu; ancak bu gerekçe olmasaydı bile gene de böceklerin daha az zarar vermesi, daha az erozyon olması ve kerestelerin daha hızlı büyümesi nedeniyle gene aynı yolu tercih edeceklerini ileri sürüyorlar. Ne var ki bu tür argümanlar, hemen hemen ağaca tapınma diye adlandırılabilecek tutumlarını haklı göstermeye yarayacak, pek sağlam olmayan bir dayanak ortaya atmaktan başka anlam taşımaz herhalde. Ekotopya yaşamını zamanla daha fazla gözlemledikçe, bu hipotezimi güçlendiren başka uygulamaları görmek beni şaşırtmayacak (örneğin, oturdukları bölgelerin dışındaki yerlerde birtakım vahşi görünüşlü totem direklerine rastladım).

Ekotopya kereste sanayiinde bizdeki müşterilerin kesinlikle barbarca diye görecekleri bir uygulama da var: Keresteden bir yapı inşa etmek isteyen talihsiz kişi ya da gruplar, ilk önce bir orman kampı ayarlayıp "orman hizmetleri"ni yerine getirmek zorundalar. Bunun anlamı, kurama göre, söz konusu kişi ya da grupların tüketecekleri ağaçların yerine yeni ağaçların büyümesine yeterince katkıda bulunmaları düşüncesiyle bir süre fiilen çalışmaları demek. Ekonomik verimsizlik ve dalgalanmalar açısından baktığınızda bu sistem korkunç bir savurganlık yaratıyor olmalı, oysa Ekotopyalılar, hiç değilse kereste kamplarında yaşayıp, buraları işleten insanlar, bundan ufak bir rahatsızlık duyar gibi görünmüyorlar.

Kerestenin toplanması, Ekotopya'daki çalışma alışkanlıklarının genelde gevşek olduğunu dikkate alırsak, aslında göz kamaştırıcı bir verimlilikle yürütülüyor. Orman kamplarında kaytarmacılık yaygın, ancak bir ekip işe koyulduğu zaman, daha önce rastladığım bütün işçilere göre daha hızlı çalışıyor ve daha etkili bir işbirliğine giriyorlar. Ağaçları tuhaf, neredeyse dinsel denebilecek bir saygıyla kesip buduyorlar: Bu, bizim ancak bir baleye hazırlanırken gösterebileceğimiz duygusal yoğunluk ve titizliği çağrıştırıyor.

Ağaçların daha sık ve çalışmanın daha zor olduğu yerlerde, tıpkı Altına Hücum çağında olduğu gibi, kerestecilikte öküzlerden,

hatta atlardan yararlanıldığını anlattılar. Bir sürü bölgede de kesilmiş ağaçlar, iple bağlı bir balon ve kablolarla yukarı kaldırılıp en yakındaki ağaç kesim yollarına taşınıyor. Ancak benim ziyaret ettiğim kamptaki (doğrusu, güzel bir sergi yeri olabilir) başlıca makine, dört kocaman lastik tekerleği olan büyükçe bir elektrikli traktör. Bu traktörlerin, keresteyi, bir tür kızakla sürüklemesi gereken öküzlere kıyasla ormanın zeminine daha az zarar verdiği söyleniyor. Ağır olmalarına rağmen, hem ön hem arka tekerlekleri dönebildiği için şaşırtıcı bir manevra kabiliyetine sahip bu traktörler. Tam orta yerinde mahfazalı bir operatör kabini bulunuyor; bir ucunda, ancak en büyük ağaçları kesecek boyda zincir testere taşıyan bir tutma kolu var ve testerenin yer seviyesinin on-on beş santim yukarısından kesmesini sağlıyor (estetik açıdan bakıldığında elbette çok hoş, ayrıca her yıl milyonlarca metre keresteyi kurtardığı ve ormanın zemininin kontrol altında tutulmasına yardımcı olduğu da iddia edilmekte). Bu testere, ağaçları kamyonlara yüklenebilecek uzunluklarda da kesebiliyor.

Ekotopyalı ormancılar bunun, ağaçların altındaki çalıları tutuşturabilecek egzozu olmadığından, ağaç kesmeyi kuru havada bile güvenlikli biçimde yapmalarını sağladığını savunuyorlar. Kullandıkları yöntemlerin ormana fazla zarar vermediği galiba doğru; orman, ağaç kesiminden sonra da doğal ve çekici görünüyor. Bazı ağaç tipleri genellikle beraber büyüyorlar ve doğal yaşamı güçlendirip vahim böcek ve mantar istilalarını azalttıkları düşünülüyor. Çok tuhaftır, böcek yutan ağaçkakanların yaşaması için evlerin yanında birkaç devrilmiş ağaç da bırakılıyor. Yer yer, geyiklerin ve diğer hayvanların büyümesini sağlayan çayırlar göze çarpıyor. Daha yaşlı ağaçlar genç ağaçları tohum vererek doğal yollarla büyütüyorlar, bu yüzden ormancılar genellikle, yeniden ağaçlandırma çalışmalarının yürütüldüğü bölgelerde suni ekimle yetiniyorlar. Kubbesindeki yoğun sıklık ormanın zeminini soğuk ve nemli tutuyor, bu sayede çok zevkli bir yürüyüş yapabiliyorsunuz. Kaldığım süre içerisinde birkaç sa[illegible] yağmur yağdığı halde, kampın hemen yanından akan derenin çamurlanmadığını fark ettim. Besbelli Ekotopya'daki kerestecilik, iddia ettikleri gibi, toprağın üst tabakasına zarar vermiyor, erozyonu azaltıyor ve balıkları öldürmüyor (işin

doğrusu tek bir tane balık dahi görmedim, ama ben zaten nerede olursam olayım balıkları kolay kolay göremeyen bir insanım).

Kereste kamplarının kendi ihtiyaçları için küçük miktarlarda kaba tahta kesebilecekleri taşınabilir aletleri var, ama bıçkıhaneleri yok. Kerestenin dört köşe haline getirilip kesilmesi ve kâğıt üretimi için dış tabakasının alınması işi, daha açık arazideki, kütükleri orman kamplarından satın alan atölyelerde yapılıyor. Oradan elde edilen tahtalar, daha sonra, neredeyse tamamen, atölyenin hemen etrafındaki büyük bir arazide satışa çıkarılıyor. Kereste satışları yalnızca ülke içinde yapılıyor; Ekotopya kereste ihracatına Bağımsızlık ilanından hemen sonra son vermiş. ABD eskiden konut yapımında kullanılan kerestenin yarısını buradan, geri kalanı da batısından temin ederek ihraç ettiğinden, bu yeni ülke kurulduğu andan itibaren zaten belli bir fazlaya sahipti. Ekotopyalı ormancılar, kendi politikalarının o zamandan beri kişi başına düşen kereste kaynaklarını en azından iki katına çıkardığını ileri sürüyorlar. Gene de ihracatın yeniden başlaması doğrultusunda mevcut bir planları yok.

Çok ilginç bir durum da Ekotopyalıların kütükleri taşımakta yararlandıkları kocaman dizel kamyonlar konusunda hararetli bir tartışma yürütüyor olmaları. Birçok orman işçisi hâlâ bu gürültülü, pis kokan, iri ve hantal dizellere muhtaç oldukları için benden özür diledi. Buna rağmen akşam paydos saatinden sonra işçiler bir araya toplanıp onları yağlamaktan ve parlatmaktan geri kalmıyorlar; çünkü bu kamyonlar, arabasız toplumda insanın güçlü makine aşkını hâlâ diri tutabileceği az sayıdaki araçlardan biri. Benim gördüğüm kamyonlardan birinin tamponu çıkarılmış ve onun yerine geniş, sağlam bir tahta parçası takılmış. Kamyonlar eskiyip çalışamaz hale gelince tamamen ortadan kaldırılacaklar; çünkü yerlerini elektrikli araçlar alacak. Bu arada tamponlar konusunda iddialı bir tartışma sürdürülüyor. Aşırı uçtaki ideologlar, tamponların (zaten krom levhadan değil, paslanmaz çelikten yapılmışlar) kaldırılıp hepsinin yerine tahta parçalar takılmasını; geleneksel uygulama yanlıları ise kamyonlara müzelik kalıntılar gibi bakılıp orijinal halleriyle korunmaları gerektiğini savunuyorlar. Her iki kesim de yaklaşık eşit bir güçte olduğundan, gelenekselciler şimdiye kadar fii-

len üstün gelmişler. Çünkü böylesine "köklü" bir yapısal değişim ancak etkili bir konsensüsün sağlanması durumunda gerçekleştirilebilir.

Bizim ekonomistlerin gözüyle bakıldığında, Ekotopya kereste sanayii kuşkusuz tam bir çelişkiler labirentidir. Benim gibi bir gözlemci yalnızca bazı genel sonuçlar çıkarabilir. Ama kesin olan bir şey var; Ekotopyalılar ağaçlara sanki insanca duygulara sahip bir canlıymış gibi davranıyorlar. Bir keresinde, hiç de uyuşturucu almışa benzemeyen, ama kocaman bir meşe ağacına yaslanıp "Ağaç kardeş!" diye mırıldanan sıradan görünüşlü bir gence rastladım. Aynı derecede kesin olan başka bir şey de Ekotopya'da kerestenin (üretimde ne kadar klasik olmayan araçlar kullanılırsa kullanılsın) ucuz ve bol olduğu. Dolayısıyla, bizim her yerde kullandığımız alüminyum, ziftli kaplamalar ve diğer modern malzemelerin yerini ağaç almış.

Ekotopya'nın orman politikasının önemli bir yan ürünü de erozyona neden olmadan kereste toplanamayacak kadar dik ya da engebeli olan geniş arazilere vahşi doğa statüsünün tanınmış olması. Böyle bölgelerde ağaç kesmek ve ateş yakmak tamamen yasaklanmış. Bu alanlar şimdi yalnızca kamp amacıyla ve vahşi yaşam koruları olarak kullanılıyor. Ormanda ateş yakmanın çok riskli olduğu zaten kabul gören bir gerçek. Sırası gelmişken ekleyeyim, Ekotopya'daki bu tür ormanların bizdeki ormanlara kıyasla anlaşılmaz biçimde sakin olması, çekme bisikletlerin, ormanı boydan boya kateden araçların, tepeden geçen uçakların, kışın motorlu kızakların hiçbirine rastlanmaması hakikaten ilginç bir durum. Herhangi bir yere gitmenin tek yolu ayak izlerini takip etmek olduğundan, çok hızlı bir şekilde dolaşmanız da mümkün değil.

Bu kadar geniş miktarda alanın ormana çevrilmesi Ekotopya hayvancılığına ya da tarım üretimine zarar vermiş mi? Görünüşe bakılırsa, hayır; sebzeler, tahıllar ve et makul derecede ucuz. Asla zorla beslenip şişmanlatılmak üzere arazilerde toplanmasalar bile, sığırlar doğal manzaranın bir parçası. Yani neredeyse ölmüş bir meslek olan kovboyluk tekrar canlanmış. Sierra tepelerindeki sığır çiftlikleri, eskiden yazları uygulanan, sürülerin nemli yayla çimenlerinde otlatıldığı yüksek vadilere gitme alışkanlığını yeniden edin-

mişler. Otlak aramanın, iklime daha iyi adapte olan devedikenlerinin saldırısına karşı dayanıklı olan yerli türlerin yayılmasına yol açtığı söyleniyor. Otlaklar ise yalnızca birkaç bölgede ve yalnızca süt veren sürüler otlayabilsin diye sulanıyor.

Ama Ekotopyalıların gerçek sevgilisi, ormanlar. Öngördükleri biçimde ormanlarda kalıcı bir denge sağlamak amacıyla çok titiz davranıp büyük gayret sarf ediyorlar. Bu açıdan yeniden doğal bir ortam sağlama kampanyalarında büyük başarı kaydettikleri söylenebilir.

(18 Mayıs)

Marissa şiddete katlanamadığımı söylüyor. Ayrıca Amerikan savaş teknolojisiyle alay ediyor, artık insanları süngülemeye dayanamamızdan ötürü bu teknolojiyi geliştirmek zorunda kaldığımızı, bunun yerine stratosferden vurarak suçluluk duygusundan kurtulmak amacıyla en az elli bin dolar harcadığımızı ileri sürüyor. Çünkü geçen gece savaş oyunları ayininin beni dehşete düşürdüğünü dile getirdim. "Dinle" dedi keyifle: "Sen bu oyunu seveceksin, *artık hazırsın!" Birdenbire dişleri parladı: Beni hâlâ korkutuyor biraz, bazen kuvvetinin -ehlileşmemiş hayvan kuvvetinin- tamamen farkında. Ardından ağız dolusu kahkahalar. Beni, kendisinin bazı arkadaşlarının da katılacağı, fazla kuzeyde olmayan bir savaş oyununa götürmeyi organize etmek üzere telefona sarıldı. Ayarlamaları yaparken gözlerinden hep hınzırca parıltılar yayılıyordu. Daha görüntülü telefonu yeni kapatmıştı ki gene birbirimizin üzerindeydik. Önünü alamadığımız biçimde kıkır kıkır gülüyorduk.*

Benim Ekotopya'daki davranışlar ve ahlak anlayışına ilişkin net bir fikir oluşturamayışımı komik buluyor. Onun gözünde çocuk gibi israfçıyım da. Bu sabah bir sayfaya birkaç cümle karaladım, sonra yazdıklarımı beğenmedim ve kâğıdı buruşturup kenara koydum. O ise hemen çattığı kaşlarıyla eline aldığı kâğıdı işaret ederek, "Bunun yalnızca küçük bir parçasını kullandın" dedi. "Evet, iyi olmadı; ben de yeniden başlamak istedim." "Niçin yeni başlangıcını kâğıdın altındaki boş yerde yap-

mıyorsun? Başlayan sensin, zavallı kâğıt değil! Onun yapıldığı ağacı düşün." Kâğıdı paramparça edip yüzüne fırlattım... Bir an için dikkatsizce davranacak ya da basit Amerikan işadamları gibi hareket edecek olsam hemen gözleri çakmak çakmak olup beni duyarsızlıkla ve zalimlikle suçluyor. Bazen ses çıkarmadan yatıyor, düşünüyor veya yazıyorsam, bana sanki Ekotopya'daki komik bir yabancıymışım gibi değil de sıradan bir arkadaşıymışım gibi bakıyor. En şefkat dolu sevişmelerimizin böyle zamanlarda gerçekleştiğinin farkındayım.

Ertesi sabah trenle şehre geri dönmek ve bir sonraki haberim üzerinde çalışmak için erken kalktım. Birlikte bisikletle istasyona kadar gittik. Trenin hareket zili çaldığında kendimi şaşılacak derecede mahrum hissedince, ağzımdan, "Marissa, benimle gel" sözcükleri dökülüverdi. Marissa bana sımsıkı sarıldı ve "Gelmek istiyorum, ama yapamam" dedi. "Ama yarın uğrayacağım. Gurup vaktinde." Tren ağır ağır hareket etti, rüzgârı bizi arkaya itiyordu. Bindikten sonra tren iyice uzaklaşana kadar kocaman pencereden birbirimizi seyrettik. Yüzündeki ciddi, gergin ifade, Ekotopya'nın nüfus politikası üzerine haberimi bitirmek üzere çalışmaya oturmuşken hâlâ aklımdan çıkmamıştı. Yarın gece burada olacak, benim odamda...

Franklin'in Yeri'ne geri dönmek iyi bir duygu. Burada insanları tanımaya, Amerikalı olduğum halde bir meslektaş ve insan olarak kabul edilmeye başlandığımı hissediyorum. Bert çoğu Ekotopyalı gibi son derece cömert, bana gerçekten bir kardeş gibi davranıyor. İlişkimizi etkileyebilecek rekabetçi havadan eser yok. Burada işlerin nasıl döndüğüne ilişkin bazı ipuçları vermeye büyük zaman harcıyor, beni önemli simalarla tanıştırıyor, gömlek veriyor; hatta çok beğendiğim bir dolmakalem bile hediye etti. Cömertliğinin nedeni biyolojik bolluk ekonomileri olsa gerek.

Yazdığım yazıları okuyor. Bazen Times'*da "Weston'ın İlerlemesi" başlıklı bir makale çıkacağı konusunda espriler yapıyor. Gelgelelim ciddi biçimde "önyargılarımı" aşmaya çaba harcadığımı da düşünüyor. Kereste konusundaki haberimi çok iyi bulduğunu söylerken, şaka yollu Marissa'nın bana biraz*

ilham vermesi gerektiğini belirtiyor (ayrıntılarına inmeden karşılaşmamızı anlattım ona). Alviso üzerine yazımı da sevdi. "Yalnız spor haberin korkunç. O tür yazıları yazmasan daha iyi olur. Hem sahiden, savaş oyunları ayinine katılmayı deneyecek misin?" Marissa'nın birkaç gün içerisinde bu ayinlerden birini görmem için gerekli düzenlemeyi yapmış olduğunu söyledim. Bana boş boş baktı. "Umarım her şey yolunda gider" dedi. "Sanırım burada karşına çıkacak en zor haber konusu olacak. İstersen sana biraz yardım edebilirim. Yazının taslağına memnuniyetle göz atar, belki biraz temel bilgi veririm."

"Elbette görebilirsin" diye karşılık verdim: "Ama yazıyı kendi istediğim gibi yazarım."

Bunun üzerine Ekotopya usulü el sıkıştık.

(Daha geç)

Yeraltındaki insanlarla buluşmamı her nasılsa duymuş olan Ekotopya karşı-istihbaratından tatsız bir gece ziyareti (sakın gizlice takip edilmiş olmayayım?). "Tabii ki" dediler, "Ekotopya'da bulunduğunuz sürece herkesle görüşmekte sonuna kadar özgürsünüz. Ama bizim de hükümetinizin gizli operasyonları konusunda saf olduğumuzu sanmamalısınız. O mesajı Washington'a iletmekten vazgeçmek sizin için akıllıca olur."

"Ya vazgeçmezsem?" "O zaman buradaki dostlarınızın başına daha fazla dert açılır." "Onlar benim dostlarım değil." "Öyleyse mesajlarını niçin iletiyorsunuz?" "Gözdağı verilmesinden hoşlanmam."

Bu sözü duyunca gülümsediler. "Bizimki gibi küçük bir ülke sizinki gibi büyük bir ülkeye 'gözdağı versin'. Saçmalamayın." Bir suskunluk oldu. Söylediklerimin ne kadarını bildiklerini merak ediyordum. "Weston, sen aptal değilsin. Senin casus olmadığını biz de biliyoruz. Ama bizim yerimizde sen olsan, bir casus gibi davranan birinin Başkan tarafından kabul edilmesini bekler miydin?"

"Tamam" diye yanıtladım. "Kazandınız. Mesaj yok."

Beni buram buram terleten bir deneyim; adımlarıma dikkat etmek zorunda kalacağım. Ekotopyalılar göründükleri kadar yumuşak başlı değiller. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu kafamı rahatlatıyor, o muhalif insanları zaten gözüm tutmamıştı. Elimdeki isim listesini ve randevu noktalarını yaktım. ✍

Düşüşsüz gerileme mi? Ekotopya nüfusu meydan okuyor

San Francisco, 20 Mayıs. Ekotopya'nın nüfusu yavaş yavaş azalıyor ve bu eğilim galiba on beş yıldır sürmekte. Ekotopya'yı ABD'den ve Japonya hariç diğer ülkelerden ayıran bu çarpıcı olgu, bu ülkede sınırsızca kürtaj uygulandığına, hatta bebeklerin doğar doğmaz öldürüldüklerine dair spekülasyonlara yol açmış. Oysa şu ana kadar bir haber hazırlamaya yetecek çaptaki araştırmalarıma göre Ekotopya'da nüfus azalması tamamen insani önlemlerle başarılmış.

Bağımsızlık ilanından önce bile ABD'nin diğer bölgelerinin çoğunda görüldüğü gibi şimdi Ekotopya'yı meydana getiren bölgede de nüfus artış oranının yavaşlamakta olduğunu nedense hep unuturuz. Amerikalı nüfus uzmanlarına göre, bunun nedeni, kısmen kalıcı enflasyon-resesyon olgusu, kısmen kürtaj yasalarının gevşetilmesi, herhalde en önemlisi de oldukça ileri bir sanayi toplumunda fazla çocuk sahibi olmanın aile açısından bir avantaj değil, daha çok bir yük olabileceği görüşünün zamanla yaygınlaşmasıydı. Tarım toplumları ya da azgelişmiş toplumlardaki durumun tam tersini yansıtıyordu bu. Ayrıca, Pakistan, Hindistan, Bangladeş ve Mısır'da "Yeşil Devrim"in milyonlarca insanın mahvolmasıyla sonuçlanan açlıklar doğurması da bize aşırı nüfusun tehlikeleri konusunda yeni ve acımasız dersler öğretmişti.

Ekotopyalılar, ayrılma olayından sonra, tabii ancak çok uzun ve sert tartışmalar sonucunda nüfusun azaltılmasını resmi bir amaç olarak belirlemişler. Kaynaklarla diğer canlı türleri üzerindeki baskının azaltılması ve yaşamın konforlu ve hoş yönlerinin çoğaltılması için nüfusun *bir ölçüde* azaltılmasının bir zorunluluk olduğu

zaten geniş ölçüde kabul görüyormuş. Ancak, nüfus azalmasının tam olarak nasıl kotarılabileceği ve bunun nereye kadar götürüleceği konusundaki düşünceler farklıymış. Bu sürecin eninde sonunda ulus çapında bir tükenişle noktalanacağı yönündeki korkuların körüklenmesi nüfusun azaltılmasına karşı olanlara yüklüce bir cephane sağlıyor, buna karşılık ekonomistler de mali kaoslar yaşanacağı uyarısında bulunuyorlarmış.

Nihayet üç aşamalı bir program benimsenmiş. Hemen başlatılan birinci aşama, kesinlikle bütün kadınların çeşitli doğum kontrolü araçları konusunda bilgilendirilmesini amaçlayan kitlesel bir eğitim ve tabbi bakım kampanyasını kapsıyormuş. İsteğe bağlı olarak kürtaj yapılmasına izin veren bir yasa çıkarılmış ve operasyon fiyatı hemen düşürülen bu işlem için hem yerel kliniklere hem de hastanelere yetki verilmiş. Böylesine kısa bir dönemde istatistiklere geçirilebildiği kadarıyla, bu programla doğum sayısı ölüm sayısına oranla yaklaşık yüzde 20-30 azaltılmış. Aslında hâlâ uzayan ömür süresini dengeleyebilecek bir gelişmeymiş bu (ironik bir durum olarak, Bağımsızlık ilanının gerçekleştiği o heyecanlı günlerde gebelik sayısının olağanüstü arttığı da saptanmış!).

Tedrici bir biçimde yürürlüğe konan ikinci aşama, ülkenin ekonomik yaşamının radikal ölçüde ademi merkezileşmesiyle ilintiliymiş. Dolayısıyla daha politik nitelikli olduğu söylenebilir. Bu dönemde Ekotopyalılar ulusal vergi ve harcama sistemlerini tepeden tırnağa değiştirmişler. Bütün temel yaşam sistemleri üzerindeki denetim yeniden yerel topluluklara verilmiş. Bu sayede insanlar kolektif yaşamlarını nasıl düzenlemeyi istedikleri, bunun nüfus düzeyi ve nüfus dağılımı açısından ne anlama geldiği konusuna bilinçli biçimde kafa yormaya başlamışlar. Kırsal bölgelerdeki koşulların iyileştirilmesiyle San Francisco, Oakland, Portland, Seattle, hatta daha küçük metropollerde büyük yığınlar halinde yaşayan halkın bir derece dağılması sağlanmış. Elverişli yerlerde transit hatlardan oluşan bağlantılar zinciriyle yeni mini şehirler boy göstermiş: Sonunda kirliliğin yok edildiği, dolambaçlı, Seine'e benzeyen bir nehir üzerinde kurulmuş Nepa, boğaza doğru alçalan sıra tepelerde uzanan Carquinez-Martinez ile ülkenin diğer köşelerindeki mini şehirler ortaya çıkmış. Bazı eski şehirlerdeki yerleşim alanları terk

edilip yıkılırken, bu araziler ya parklara çevrilmiş ya da yeniden ağaçlandırılmış. Placerville gibi nüfusu on-yirmi bin arasında seyreden bazı taşra kasabaları, on yıl içerisinde nüfuslarını kırk-elli bine çıkararak (bir şehir nüfusu olarak ideal sayı bu kadar düşünülüyormuş) uydu mini şehirlere dönüşmüşler.

Ademi merkezileşme yaşamın her yönünü etkilemekteymiş. Sağlık hizmetleri de yaygınlaştırılmış. Bekleşip duran uzun hasta kuyruklarıyla kuşatılan şehir merkezlerindeki kalabalık hastanelerin yerine, her tarafta küçük hastaneler ve klinikler açılması, civar yörelere bakan yardımcı doktorlar sistemi kurulması savunuluyormuş. Okullar parçalanıp öğretmenlerin denetiminde yeni bir temelde örgütlenmişler. Tarım, balıkçılık ve ormancılık alanındaki işletmeler de yeniden örgütlenip ademi merkezileştirilmiş. Bağımsızlık'tan önce tamamen ihmal edilen arazi sulama düzenlemelerinin sıkı biçimde uygulanmasıyla büyük fabrika çiftlikleri parçalanmış ve hem komün hem de genişletilmiş aile çiftliklerinin kurulması teşvik edilmiş.

Bana bilgi aktaran kişilere bakılırsa, bütün bu değişiklikler aşırı nüfus sorunlarında dikkate değer yeni ayarlamalar yapılması demekmiş. Üstelik nüfusun azaltılması aleyhindeki bazı argümanların öngörüleri gerçekten doğrulanıyormuş: İnsan sayısı eskisi kadar fazla görünmüyormuş.

Böylece nüfus denetimi önlemlerinin artırılması yönündeki baskılar iyice azalmış. Ama on yıl kadar sonra kesin istatistik sonuçları alındığı zaman nüfusun aslında ilk defa fiilen düştüğü görülmüş: Bütün Ekotopya çapında aşağı yukarı on yedi bin kişi azalmış nüfus. Bu sonuç yaygın kanıların aksine hiç de histeriyle karşılanmamış. Amerikan toplumunun, geniş biçimde reklamı yapılan aşırı nüfusuyla, aynı dönemde üç milyon daha arttığı haberi herhalde insanlarda hınzırca bir tatmin duygusu da yaratmıştır.

Üçüncü aşama, öyle diyebilirsek eğer, bugüne kadar süregelen bekle-gör aşamasıymış. Kürtaj bedelleri daha da düşmüş ve yıllık kürtaj sayısı belli bir istikrara oturmuş. Gebeliği önleyici araçların kullanılması yaygınlaşmış (hemen belirtelim ki bu araçların hepsi

de kadınların denetiminde; Ekotopya'da "erkek hapı" yok). Nüfus yaklaşık on yılda altmış beş bin kişilik bir azalma eğilimi sergilediğinden, Ekotopya'nın ilk baştaki on beş milyonluk nüfusu şimdi on dört milyon civarına inmiş durumda. Bazı aşırılık yanlıları, nüfus artmasının kişi başına yıllık fazlayı kaydadeğer ölçüde artırdığını, Ekotopya'nın ekonomik yaşamının canlılığının bir ölçüde bununla açıklanabileceğini ileri sürüyorlar. Nüfus azalması politik ve ekonomik atmosferi kuşkusuz etkilemekle beraber, doğrudan etkileri konusundaki tereddütlerim hâlâ ortadan kalkmış değil. Çünkü azalma ne de olsa binde üçü geçmiyor.

Ekotopya nüfusunun gelecekteki düzeyi ne olacak? Bu noktada insanların çoğu sürekli ve ağır bir azalma görüleceğini tahmin ediyorlar. Onlara göre, daha hızlı bir düşüş görülmesi, ülkenin geleceğini tehlikeye sokabilir ve Amerika Birleşik Devletleri'nin saldırılarına karşı ülkeyi daha zayıf bir duruma düşürebilir. ABD'nin "kayıp toprakları"nı geri almayı isteyeceği korkusu hâlâ egemen. Diğer yandan, bazı insanlar Amerikan nüfusunun çok geçmeden azalacağını umut ediyorlar. Bu ihtimal gerçek olduğu takdirde, birçok Ekotopyalı nüfuslarının sınırsız derecede azaltılmasını kabullenmeye hazır. Aslında, Yaşam Kavgası Partisi'nin bazı radikal düşünürleri, nüfusta uygun olan ölçünün, İspanyollarla Amerikalıların istila etmesinden önce bu topraklarda yaşayan Kızılderililerin sayısını geçmemesi gerektiğine inanıyorlar. Bu sayı da tamamen ufak ufak dağınık gruplar halinde bütün ülke içinde bir milyondan fazla değil. Oysa çoğu Ekotopyalı problemin artı sayıyla ifade edilemeyeceği kanısında. Şehirlerinin mini şehirler olarak yeniden örgütlenmesiyle yaşam koşullarının iyileşeceğine ve durmadan kırlara yayılma eğilimine umut bağlamışlar. Radikaller bununla bağlantılı olarak tren yolculuğundan hiç para alınmamasını öngören bir kampanyaya hazırlanıyorlar: Onlara bakılırsa, tren yolculuğundan para alınmaması, şehrin sunduğu zevklerle, olanakları daha cazip bulan insanların, hemen her istediklerinde şehre kolayca dönebilme olanağı bulacaklarından kır yaşamına kaymalarını sağlayacak.

Amerikalılar, yaşam koşullarında iyileşmenin yalnızca ekonomik büyüme ve nüfus artışıyla sağlanabileceğine inanmaya alışmışlar. Ekotopya'daki deneyler ise, görünüşte hangi başarıları ge-

tirmiş olursa olsun, bu temel düşünceyi yıkmak için daha bir hayli yol katetmek zorunda. Her şey bir yana, Ekotopya'nın koşulları ABD'nin diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında olağanüstü derecede elverişli. Ekotopyalılar, verimli tarım alanlarındaki özel üstünlükleri, konut olarak kullanılmaya uygun siteleri ve kendine daha fazla güvenen bir Batı geleneğine sahip olmaları sayesinde, yalnızca enerji ve madenlerde karşılaştıkları (belki de kendilerinin yarattıkları) darlıklardan ziyade fazla üretimin çıkardığı sorunlarla uğraşmak durumunda kalmışlar.

Amerikalılar, yukarıda değilen nüfus azalmasının yanı sıra, bildiğimiz haliyle çekirdek ailenin de hızla aşınmaya yüz tuttuğuna bakarak Ekotopya'nın nüfus politikalarını ürkütücü buluyorlar. Ekotopyalılar hâlâ "aileler"den söz açıyorlarsa da bu terimle kasdettikleri şey, beş ile yirmi kişi arası insandan oluşan yaşama grupları. Bir arada yaşayan bu grubun bir kısmı birbiriyle fiilen ilişki kurarken, bir kısmı da kurmuyor. Bu tür ailelerde hem yemek yapma ve ev işleri, hem de çocuk bakımı herkes arasında paylaşılıyor. İşlere ayrılan zaman açısından erkeklerle kadınların payı eşit; yalnız, aralarında bizim alışık olmadığımız bir güç ilişkisi var. Ekotopya yaşamı genelde hayran olunacak derecede eşitlikçi: Kadınlar sorumluluk gerektiren işleri üstlenebiliyor, eşit ücret alıyor ve tabii ki Yaşam Kavgası Partisi'nin denetlenmesine katılıyorlar. Kendi bedenleri üzerinde de mutlak bir denetime sahip olmaları, açıkçası başka toplumlarda dolaylı biçimde var olan ya da hiç var olmayan bir gücü (çocuklarının babalarını seçme hakkı) kullanmaları anlamına geliyor. "Hiçbir Ekotopyalı kadın, kendisinin özgürce seçmediği bir adamın çocuğunu doğurmaz." Bu konudaki tavırları çok kesinmiş, öyle söylüyorlar. Çocukların büyütülmesi görevi eşlerin ortak sorumluluğunda, ama kadınlar bu alandaki egemenliklerini sürdürüyorlar. Erkekler haliyle bebeklerin bakımı ve yetiştirilmesinde önemli rol oynuyorlar, gelgelelim ikisinin anlaşamadıkları durumlarda son sözü daima kadınlar söylüyor, erkeklerin en küçük bir söz hakkı olmuyor. Bana çok garip gelen bir yan da, babaların bu duruma sanki son derece doğalmış gibi rıza göstermeleri. Çocukları daha fazla etkilemek için daha ilerideki yaşlarda onlara da sıra geleceğini, doğrusunun da böyle olduğunu düşündükleri çok açık.

Dışarıdan bakan birisi için bu komünal grupları bir arada tutan bağların neler olduğunu saptamak bir hayli güç. Gerçi ekonomik zorunluluğun da önemli bir payı olduğu besbelli, ama kilit faktör herhalde çocuklar. Ziyaret ettiğim komünal bir aile, Amerika'da geçmişi epeyce eskilere dayanan manevi büyükbaba ve büyükanne geleneğini hatırlattı: Bu insanlar, akrabalıkları olsun olmasın, çocukların yetişmesinde belli bir sorumluluk üstlenir, onlarla özel olarak ilgilenir, yaşamlarını renklendirmelerine yardımcı olur ya da anne babaları karşısında onlara sığınılacak bir kucak sunarlarmış! Oysa Ekotopyalı çocuklar zaten normal koşullarda bir sürü öz olmayan "büyükbaba ve büyükanneler"le sarılı bir halde yaşıyorlar. Şimdiye kadar hiç görmediğim derecede neşeli bir çocuk topluluğu var. Çocukların yetişmesine yardımcı olma isteği bu "aileler"den birine üye olabilmek için temel şartlardan galiba. Çocuksuz "aileler"e de rastlanıyor. Doğal olarak bu "aileler"de bambaşka bir atmosfer egemen oluyor; genellikle daha geniş ve gelip geçici üyeleri de daha fazla. Bazıları mesleklere göre kurulmuş; gazeteci grupları, müzisyenler, bilimle uğraşanlar, zanaatkârlar ya da okul veya fabrika gibi bir kuruluşa bağlı olanlar. Meslek gruplarının üyeleri çoğunlukla daha genç, oysa çocuklu ailelerin oldukça yaşlı üyeleri var (bizde çok sık rastlandığı gibi, tek başına yaşayan bir Ekotopyalı ihtiyar bulmak çok zor; çoğunlukla da çocuk bakımında ve ilk eğitimin verilmesinde önemli rol oynadıkları ailelerde yaşıyorlar).

Amerikalılar Ekotopya'da cinsel yozlaşmanın her tarafı kapladığı söylentilerine alışmışlar, ama gördüğüm kadarıyla, bu ailelerin cinsel yaşamları neredeyse bizdeki kadar istikrarlı. Genellikle uzun süreli heteroseksüel ilişkilere rastlanıyor. Hem erkek hem kadın homoseksüel çiftler de var, ama bana kalırsa aynı cinsiyetten çiftlerin ilişkilerinde karşılaşılan psikolojik sorunlar bizdekine oranla daha az. Tek eşlilik resmen ilan edilmiş bir ahlaki değer değil, ancak çiftler (yalnız her yıl dört tatil gününe denk düşen, geceyle gündüzün en uzun sürdüğü ve eşit olduğu günlerde rastgele cinsel ilişkiye girilmesini saymazsak) genellikle tek eşli. Aile fertleri sevgililerini sık sık dışarıdan seçtiklerinden, sonuçta ailelerin sayısı

ya bir artıyor ya da bir eksiliyor. Aile üyeliklerinde sürekli, ama ağır bir değişim gözleniyor. Bizim birkaç kuşak önceki "geniş ailelerimiz"de de buna benzer bir değişim yaşanmıştır herhalde.

ABD'de ateşli tartışmalara yol açmış olan soyaçekime dayalı nüfus planlaması konusunda Ekotopya'da ne gibi tavırlar benimsendiğini geniş biçimde araştırdım. Bu yöntem, ya kasıtlı bir tercihle doğal seçmeye yardımcı olmayı ya da üstün bireylerin asıl genetik kopyalarının üretilmesini, hatta bir süpermen ırkı yaratmak üzere gen yapılarında değişiklik yapılmasını hedefleyen ihtimalleri kapsıyordu. Bununla beraber, hiç hoşlanmadıkları bu tür konuları tartışmaya istekli tek bir Ekotopyalı bilimci ya da yurttaş görmedim. Dahası, insanın ancak, maymun türü ile geleceğin üstün insanı arasındaki "kayıp halka"yı temsil edebileceği hipotezini ortaya attığımda, bilgiç bir kuşkuculuk dışında en ufak bir tepki alamadım. Böyle spekülasyonlara girmekte gönülsüz davranmaları, Ekotopyalıların modern bilimsel ilerlemelerin sunduğu heyecan verici ihtimallere gözlerini ne denli kapatmış olduklarının bir göstergesi sayılabilir. Ama aynı zamanda, şu anda sahip olduğumuz biyolojik yapılarımızla birlikte yaşamaya daha istekli olduklarına da işaret eder.

(21 Mayıs)

Birdenbire herkes televizyonlarının başına geçti. Hem nükleer serpinti hem de genel kirlenme açısından son derece gelişmiş gözüken Ekotopya'nın monitör sistemleri, Pasifik'ten esen havadaki radyasyon düzeyinin aniden arttığını saptamıştı. Radyasyon artışının nedeni hâlâ bilinmiyor. Caddelerde ve medyada spekülasyon üstüne spekülasyon: Çin'de kontrolden çıkan bir nükleer patlama mı? Bir Japon nükleer tesisinde kaza mı? Çin-Rus sınırında çatışma mı? Açık denizde bir nükleer denizaltı kazası mı? Halk endişeli, kederli, kızgın. Bunalım içinde, gergin gruplar halinde izledikleri televizyonlarının başında duruyorlar. Ancak Amerikalılarda olduğu gibi pasif, kaderine boyun eğmiş bir bekleyiş değil bu. Avazları çıktığı kadar bağırıyorlar. Telefon santralları görüntülü telefon çağrılarıyla dolup aşıyor. Vera Allwen ile Dışişleri Bakanı, bir saat içinde televiz-

yona çıkıp savunma yapmak, hükümetlerinin niçin eli kolu bağlı oturduğuna ilişkin kışkırtıcı ve yanıtlanması güç sorular soran kızgın yurttaşları yanıtlamak zorunluluğunu hissettiler (atıklarını havaya ya da denize boşaltan Japonya, Çin ve Sibirya'daki tesislerin sökülmesi için komando ekiplerinin gönderilmesi gerektiğini savunan öfkeden kudurmuş insanlar da var!). Vera Allwen, bu olaydan kimin sorumlu olduğu anlaşıldığı zaman çok sert bir protesto çekmeye hazırlandığını açıklıyor. Bu arada Ekotopya gemileriyle ajanları alelacele kirlenmenin kaynağını saptamaya çalışıyorlar. Şu ana kadar Vancouver'da dinleyip buraya iletilen ABD haber ajanslarında ölüm sessizliği hâkim, ancak bana kalırsa, bizim uydu sistemlerimiz sorunun kaynağını kesin olarak saptamıştır.

Teknolojik felaketlerin sorumluluğunun Amerikalılara yıkılması yönünde yaygın bir eğilim gözlendiğinden, son birkaç saatten beri bana pek hoş bakmadıklarını fark ettim. Beraber olduğum, şu anda Allwen'i ve diğer ulusal politikacıları izleyen gruplar, Ekotopya hükümetinin dışarıdan gelen kirliliğe karşı fazla hoşgörülü davrandığını düşünüyor olmalılar. Televizyondaki konuşmalarda "tazminat" istemekten söz ediliyor. Benim anladığım, uluslararası düzeyde kirlilik yaratanları cezalandıran bir sistem öneriliyor. Bu öneri Japonların hoşuna gider.

Gelişmeleri daha çok, henüz bugün taşındığım Franklin'in Yeri'nden izliyorum. Beni onlar davet ettiler (en çok istekli olan da otelleri hiç sevmeyen Marissa'ydı). "Sen bir gazetecisin, değil mi?" diye sordular, "Öyleyse bizimle yaşamalısın!" Güzel bir düşünce. Sanırım yemek pişirme ve temizlik ekiplerine yardımcı olabilirim. Benim küçük odam en üst katta. Çatı penceresi, sevimli turuncu fener kulesiyle koyda hayal meyal seçilen yeşil bir tepecik olan Alcatraz'a bakıyor. Bu denli huzurlu, yeşillik bir adanın bir zamanlar en gözü dönmüş haydutlarımızın yerleştiği, beton ve çelik yığınlarından ibaret bir yer olduğuna inanmak çok zor.

(Daha geç)

Çalışma ekibinin hareketlerini biraz isteksizce buldum. Ben

çalışmaya ilk kez akşam yemeğinden sonraki temizlikte katıldım. Amerikan tarzında, tabakları hızlı hızlı lavabo kısmına taşıyarak işe giriştim. Az sonra insanların gevezelik yapmayı bırakıp bana baktıkları dikkatimi çekti. "Tanrım, Will" dedi Lorna: "N'apıyorsun, yarışta mısın?" Herkes kahkaharla güldü.

Birden kızardım ya da kızardığımı hissettim. "Ne demek istiyorsun?" "Tabakları, tabak başına para alıyormuşsun gibi taşıyorsun. Hiç Ekotopyalı bir davranış değil!" Çevreme bakındım, o anda benden başka herkesin zaman öldürüyormuşçasına çalıştıklarını anladım: Lorna ile Brit, bulaşıkları sırayla yıkayıp sonra birbirlerinin sırtlarına vurdukları bir tür oyun geliştirmişlerdi. Bu arada Bert, o gün kendisini dövme tehdidini savuran bir okurla eğlenceli karşılaşmasını anlatmaktaydı. Red ise bira içiyor, hemen hiçbir işe el atmıyordu; zaman zaman, dikkatini kirli bir kap falan çekince, onu lütfen lavaboya götürüyordu.

"İşin hemen bitmesini istemiyor musunuz?" diye, kendimi savunurcasına yanıtladım. "Yapacak bir işim olunca onu hemen bitirmek isterim. Biraz çalışkan olmanın ne zararı var?" "Yavaş yap, uzun sürsün" dedi Lorna da. "Bizim bakış açımız böyle: Bir iş yapılmaya değerse, zevk duyulabilecek şekilde yapılmalı. Aksi takdirde gerçekten *yapılmaya değer olmaz."*

"O zaman işler nasıl yürüyor" diye sordum öfkeyle. "Bulaşık yıkamanın çok eğlenceli olduğunu söylemeyeceksiniz herhalde?" "Biz neşeyle yıkarız" dedi Bert: "Gözünü amaca değil, sürece dikersen hemen her iş böyle yapılabilir."

"Peki" dedim: "denerim." Bunun üzerine Ekotopya usulüne göre ben de kaytarmaya başladım, biraz bira içtim, bıçaklarla çatalları lavaboya fırlatarak attım, o gün duyduğum bir espriyi anlatım, sonra da âdet yerini bulsun diye birkaç masa sildim. Gene de hızımı yavaşlatmam zor, diğer insanlarla iyi bir ilişki tutturmak daha da zor benim için. Dikkatimi işime verip onları yok saydım. Ama onlar bunu fark edip oyun icat ettiler. "Hey, Will!" diye bağırıyorlardı: "Biz buradayız!" Birisi gıdıklıyor, başkası hafif bir fiske atıyordu. Anlaşılan beni yeni baştan eğitecekler.

(23 Mayıs)

Marissa'dan olumlu bir hipnetik güç yayılıyor: Marissa buradayken zamanla, yükümlülüklerimle, Amerikan önyargılarımla bağımı kaybediyorum. Varlığıyla çevremi doğrudan algılamamı engelliyor. Kafasının çok arkasında bir yerlerde orman kampı, başka bir yerinde sorumlulukları, başka bir yerinde ise yarınki geri dönme planları yer alıyor olmalı. Ama aynı zamanda bunların hepsini bir çırpıda unutup şimdiyi yaşayabilecek yapıda. Her şeyi yapabilecek gibi görünüyor, şimdiye kadar tanıdığım en özgür ve en kaygısız insan. Bunu paylaşabileceğim ölçüde, sanki uyuşturucu alıyormuşum gibi hafiflemiş ve biraz yabancı hissediyorum kendimi. Hep onun vahşi bir hayvana benzediğini düşünüyorum: Elbette çevredeki diğer hayvanların (ben dahil) etkileriyle yaptırımlarına karşılık veriyor, ancak bu tepkiler kafasının içinde yer etmiyor. Yarın ne olacağını hiç kestiremiyor, içe kapanık ve her an değişebilir, yalnız nerede bulunursa, daima, ister benle ister başka biriyle, bütün benliğiyle orada *(güzel bir projektör ışını gibi dikkatini başka birine yönelttiği zaman kıskançlıkla nasıl başedeceğimi bilemiyorum. Ama dayanırım.)*

Hep yatakta kalmıyoruz, aslında oldukça meşgulüz. Onun tanıdığı insanları ziyaret etmek için sağa sola uğruyor, bana San Francisco'da en çok sevdiği yerleri gösterebileceği gezilere çıkıyor, özgün ufak restoranlarda yemek yiyor, gülüyor, sırası geliyor yalnızca oturuyor, insanları, kuşları, hatta ağaçları izliyoruz. Marissa'nın her tarafta özel ağaçları var, bu ağaçlara gerçekten önem veriyor (Ekotopya'nın ağaçları üzerine bir yazı yazmam gerektiğini düşünüyor!). Ağaçların karakterlerini inceliyor, ne kadar büyüyüp değiştiklerini görmek amacıyla tekrar tekrar yanlarına gidiyor, bazılarının tepesine tırmanmaktan büyük haz duyuyor (oldukça çevik ve ayağını sıkı basıyor), boy attıklarını görünce korkunç mutlu oluyor, gelişmiyorlarsa canı sıkılıyor. Onlarla konuşuyor bile; daha doğrusu, benim delilik diye düşüneceğimi bildiğinden, fısıldaşıyor.

Ona müthiş derecede bağlandığımın farkındayım. Eğlence olsun diye, sürekli seyahat eden bir adamın olağan kısa süreli

kaçamağı diye başlayan ilişki çok çabuk ciddiye biniverdi. Marissa güçlü ve ilgi çeken bir kişi. Saçmalıklarımı anlıyor, ama altında değerli bir cevher de görüyor. Buna karşılık Pat'i düşündüğümde, yavan, katı ve korkunç, hakikaten korkunç kontrollü, neredeyse suni bir kişilik hatırlıyorum. Francine, birlikte bol bol gülüşüp birbirimizden zevk aldığımız sevgili, tatlı Francine'im bile gözümdeki önemini kaybediyor. Marissa'yla daha önce var olduğunu hiç bilmediğim duygular tadıyorum: Bütün benliklerimizi ve bedenlerimizi en derin, en yoğun ve ürkütücü biçimde paylaşıyoruz. Reddetmiyorum; birbirimize âşık olmaya başlıyoruz. Özgür geleneklerine, kampta hâlâ Everett'le yaşamasına rağmen, beni sahiplenen bir damarı var, ne zaman geri dönmenin lafı açılsa müthiş öfkeleniyor.

Dün Franklin'in Yeri'nden birkaç insanla beraber koyda deniz gezisine çıktık. Marissa erkek kardeşi Ben'i de davet etti. Kardeşinin yaşı daha büyük; anlaşılan kaba ve hırçın bir Amerikan düşmanı. Koyda biraz açılır açılmaz birtakım argümanlar ve suçlamalarla üstüme geldi. Kibarca kurtulmaya çalışsam da hiçbir faydası olmadı. Mevsimin daha başı, rüzgâr henüz kuvvetli esmiyor, bu yüzden bir süre yelkeni açmaya çalışarak yol aldık. Ardından herkes, biraz güneşlenip suyu seyretmek için ön güverteye uzandı. Biz Ben'le birlikte oturmak üzere teknenin arkasına gittik, ben dümenin başına geçmeyi önerdim. Bana kötü kötü bakarken, birden, alçak bir sesle, "Kızkardeşimin peşinde ne bok yemeye dolanıyorsun? Lanet olası Amerikalılar hiç rahat durmazlar zaten!" dedi. Kibarca yanıtladım: "Biz birbirimizden hoşlanıyoruz, bunun neresi yanlış?" "Neyin yanlış olduğunu biliyorsun, seni piç kurusu; onu gerçekten etkiliyorsun, sonra da arkana bakmadan çekip gideceksin." "Niyetlerimi hiçbir zaman kimseden gizlemedim, Ben." Gözlerini bana dikti. "Seni denize atmalı, sonra da sırtımı dönüp gitmeliyim!" Elleriyle ani bir hareket yapınca, hakikaten bir deliliğe kalkışabileceğini düşünerek parmaklığa yapıştım. Pis pis sırıttı.

"Seni sürüngen!" dedim. "Kızkardeşinin hayatını kurtarmaya çalışmakla neyi kastediyorsun? Tehditler savurmak mı? Kendini mafya falan mı sanıyorsun?" Bu sözlerim üzerine bizi duyan diğerleri yerlerinden kalkıp geminin arkasına geldiler. Ben'le birbirimize dik dik bakıyorduk. "Ufak-bir tartışma yapıyorduk" dedi. Ben de ayağa kalktım ve güvertenin öbür tarafındaki Marissa'nın yanına oturdum. Marissa önce bana, sonra Ben'e baktı. "Daha sonra anlatırım" dedim. Durduğu yerden, "Ben de" diye hırladı o da.

Koyun doğu tarafında terk edilmiş bir balina avcılığı istasyonuna doğru yol alıp bir süre orada mola verdik. Burası şimdi bir müze; balinacılıkla ve genelde nesli tükenen memeli hayvanlarla ilgili tüyler ürpertici örnekler sergiliyorlar. Ben, Amerikalıların ve onların teknolojilerinin bu trajik ve geri dönüşü olmayan süreçte nasıl önde gelen bir rol oynadıklarını ifade etmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Aslında tablonun bu kadar korkunç olduğunun farkında değildim: İnanılmaz derecede korkunç bir hikâye. Bu cinayetteki rolümüz büyüktü. Bir zamanlar bu topraklarda yaşayan binlerce harika yaratık şimdi evrenden tamamen yok olmuş. Kendi sayımızı düşüncesizce çoğaltarak hepsinin canına okumuşuz. Şu anda yeryüzündeki insanların fiziksel ağırlığı, bütün vahşi memeli hayvanların toplamından kırk kat daha fazla!

Marissa çoğunlukla balina hayatıyla ilgili sergilenenlere baktı (Ekotopyalıların vahşi yaşamı sergileyen inanılmaz fotoğrafçıları var. Sözcüğün tam anlamıyla, filmini çektikleri canlılarla birlikte yaşamış olmalılar. Gene de bana kalırsa, Ekotopyalılar bizim gibi o anı hemen donduran tipte enstantane fotoğraflar çekmeye pek yanaşmıyorlar). Anlaşılan Marissa yunuslarla beraber yüzmüş, gelgelelim korkunç heyecan verici ve ürtücü olmasının dışında bu deneyimle ilgili fazla bir şey anlatmıyor.

Dönüş yolumuzda karides sandallarının ve diğer küçük balıkçı teknelerinin yanından geçtik. Görünüşe bakılırsa geçmişte açık bir lağım çukuru durumundaki koy, haliçin doğal özelliği olarak (ateşli anlatıcım böyle söylüyor) verimli bir doğal orta-

ma dönüşmüş yeniden. Tonlarca ufak, dolgun koy karidesinin tüketilip günübirlik nakledildiğini gururla anlatıyorlar. Eskiden Kızılderililerin kabuklarını işe yaramaz şeyler olarak kenara attıkları istiridyeler bile med-cezir alanlarına geri dönmüşler.

Rüzgârdan sersemlemiş, biraz güneşten yanmış, biraz da sarhoş bir halde alacakaranlıkta yerimize ve yatağımıza döndük. "Ben gerçekten iyi bir kardeş, ancak hiçbir zaman onun nerede duracağını bilemedim" dedi Marissa, özür dileyen bir ifadeyle (biz geminin çarkını düzeltmeye çalışırken Marissa'nın kardeşine uzun bir nutuk çektiğini fark etmiştim). "Hiçbir zaman beni anlamasını sağlayamasam bile, benim üzerime titriyor. Riske girdiğimi görmek asla hoşuna gitmiyor. Sanırım, kadınların bağımsızlığı olmadığı düşünülen aile geçmişinin bir kalıntısı. Oysa ben, riske girmeden yaşadığımı hissedemem." Bana tatlı, ama esrarlı bir içtenlikle gülümseyip kendini kollarıma bırakıverdi.

Bu inanılmaz kadına ne ifade ediyor olabilirim? Benim hakkımda ne düşündüğünü her soruşumda başka bir konuya geçiyor. Kereste kampına geri döndüğünde belli ki eskisi gibi Everett'le uyuyup yaşıyor; ama boş zamanının giderek daha fazla kısmını benimle geçiriyor. Sanki kendisi gelişkin bir insan, bense bir tür aptal, henüz tam anlamıyla uygar yaşama alışamamış biriymişim gibi ekolojik hatalarımı (bulaşık suyunu veya elektriği boşa sarf etmek gibi) düzelterek benimle güzel güzel eğleniyor.

Bazen, Ekotopyalıların veya kendisinin bana nasıl göründükleriyle ilgili bir söz sarf ettiğim zaman, çok sakin ve nazik bir tavır takınıyor. Geçen gece, bana çok uzun gelen bir süre göz göze bakışmalarından, bunun bende zaptedilmesi zor duyguları nasıl harekete geçirdiğinden söz açtım. "Hangi duyguları" diye sordu. "Sinirlilik, ferahlama arzusu, bir an düşüncelere dalma." "Peki ya, sinirlerine hâkim olup bakmaya devam edersen?" (bütün bunları kocaman koyu gözlerini benimkilere dikerek söylüyor tabii). "O zaman şefkat ve dokunma arzusu hissederim. Korkarım beni ağlatır." "Nè acayipsin, elbette ağlayabilirsin!" Beni hiç bırakmamacasına sıkı sıkı kucakladı.

Açıklama yapmak zorunluluğu hissettim. "Bizim *ülkemizde ağlayamazsın! Ama burada bana öğretebilirsin belki. Burada seninleyken kendimi kollama ihtiyacı duymuyorum.*" *"Pekâlâ" dedi, gözlerinde belli belirsiz bir şaşkınlık vardı. Onun gözüne esrarengiz bir yabancı, kendime rağmen egzotik biri gibi görünüyor olabilir miyim?* ✍

Geri getirilen vahşilik: Ekotopya'nın karanlık tarafı

Marshall, koyun yanı, 24 Mayıs. Uzun görüşmeler sonucunda, uygar insanları Ekotopya'ya karşı dehşete sürükleyen canavarca geleneği, Savaş Oyunları Ayini'ni izlememe izin verilmiş bulunuyor. Dün, bildiğim kadarıyla bu tüyler ürpertici gösteriye tanıklık eden ilk Amerikalı oldum. Yol arkadaşlarımla birlikte şafak sökmeden önce kalkıp San Francisco'dan kuzeye, Marshall kasabasına giden bir trene bindik. Oradan yirmi dakikalık bir yürüyüşle (Ekotopya'nın manzarasına benek benek yayılan, küçük, el yapımı türbelerden ikisinin yanından geçerek), suyun bataklık kenarına doğru akan deresiyle inişli çıkışlı açıklık bir alanı yukarıdan gören bir tepeye ulaştık.

Oraya vardığımızda törenin hazırlıkları epeyce ilerlemişti. Derenin iki tarafında iki grup genç adam toplanmıştı. İki tarafta da yaklaşık yirmi beş kişi vardı. İki grup da bir ateş yakmış, büyükçe bir kazanda bir tür içki (anlaşılan, çok yakın olan dehşet anlarına karşı kendilerini uyuşturmaya yarayacak bir uyarıcı) hazırlamıştı. Hepsi de (yaşları on altı ile otuz arasında değişiyordu) sivriltilmiş siyah taştan ucuyla kocaman, tehlikeli bir mızrak taşıyordu. Ve hepsi de kendilerini ilkel, vahşi şekillerle rengârenk boyamışlardı.

Bir süre sonra, yüz kadar seyirci toplanınca, kocaman bir gongla başlama işareti verildi. Bir anda seyircilerin yüzleri gerginleşti ve ortalığı bir sessizlik kapladı. "Savaşçılar" aralarına bir mızrak uzunluğu mesafe bırakarak derenin her iki kıyısına yayıldılar. Daha saldırgan görünen grup, bir parça bizim spor karşılaşmalarındaki alkışları da hatırlatmakla birlikte, oldukça kana susamış sözleri olan bir savaş şarkısına başladı. Diğer grup tereddüt edip dere-

den geri çekilir izlenimi verince, saldırgan grup mızraklarını sallayarak dereyi geçti ve öteki tarafa doğru hücum etmeye başladı.

Ama savunma durumundakiler paniğe kapılmadı. Saldırganlar ne zaman onların adamlarından birini sıkıştırırsa, yanındakiler bağırarak ve mızraklarıyla yardımına koşuyorlardı. Bu esnek, değişken saldırı ve savunma modeli sıranın her tarafında uygulanmaktaydı. Zaman zaman bir grup toplanıp rakibinin hattına hücum ediyor ancak bu saldırı hemen, sık sık keskin taştan bıçaklardan zar zor kurtulmak pahasına karşılanıyordu.

Toplanan kalabalık giderek heyecanlanırken, bağrışlı çağrışlı bu kavga herhalde yarım saat kadar sürdü. Bu arada savaşçılar ikide bir yiyecek içecek kazanlarının başına geliyorlardı. Derken sıranın bir ucundan bir çığlık sesi yükseldi. Aynı anda dikkatimi başka bir tafa yoğunlaştırmış olduğumdan ölümcül darbenin fiilen nasıl indiğini göremedim, ancak daha sonra bir savaşçının hamle yaparken çimende kayıp düştüğünü, rakibinin de bunu fırsat bilerek mızrağını köküne kadar omuzuna saplamayı başardığını öğrendim.

Tam bu anda düşmanca tavırlarını mucizevi biçimde bırakıverdiler. İki kabile ilk baştaki mevzilerine çekildi. "Kazanan" tarafın yandaşları neşeli, neredeyse kendilerinden geçmiş bir halde birbirlerinin sırtlarına vurup kucaklarlarken, kaybedenlerin yandaşları oldukça kederliydi. Seyircilerin arasında göze çarpan doktorlar yaralı adamın başına geldiler. Çimene epeyce kan akmıştı, ama kulağıma çarpan yorumlardan, kurbanın ağır yarasına rağmen sağlığının ciddi ölçüde tehlikeye girmediği sonucunu çıkardım.

Galipler kutlama dansına başlamışlardı. Yandaşları onlara katılmak üzere tepeden aşağı iniyorlardı. Müzisyenler çalmaya başlayınca dans hareketlendi. Savaşçılar heyecanlı bir zafer şenliği havasıyla kazanlarını herkesle paylaştılar. Galip gelen taraftaki öncü savaşçılardan bir kısmı kadınlarla çalılıklara seğirttiler. Kaybeden taraftan ise kesik kesik dövünme, ağlama ve debelenme sesleri geliyordu. Aradan biraz vakit geçince gene ateşler canlandırıldı, ortaya yiyecek getirildi ve bir ziyafet ortamı şekillenmeye başladı. Ziyafet galiplerin kampında hazırlanıyordu; yenilen tarafı cömertçe ziyafete katılmaya çağırdılar, onlar da ses çıkarmadan kabul ettiler.

Yakınlarda beklemekte olan bir ambulansın yaralı adamı (şimdi düzgünce bandajlar takılmıştı) az sonra götüreceğini öğrendiğimden, onunla konuşmak için yanına gittim. Yaralıyı, üzerinde beyaz haç olan kırmızı kumaştan bir tür sedyeye yatırmışlardı. Kol ve ayak bilekleri kayışlarla bağlanmış, bedeni şaşırtıcı biçimde, haçı andıran bir şekilde yerleştirilmişti. Sedyenin yanında inleyen ve ara sıra yaralının alnını ıslak bir bezle silen kadınlar duruyordu.

"Ah, ne kadar acı çekmişsiniz!" diye ağlıyordu birisi. Adam, oldukça kuru bir ses tonuyla, "Bir erkeğe yakışanı yaptım" diye yanıtladı. "Zavallı vücudunuz yaralanmış, ölebilirdiniz!" dedi kadın. "Beni düşünmeyin, ailemizi düşünün: Onlar için yaralandım." "Hepimiz acı çekiyoruz!"

Bu sözler üzerine genç adam kadınlara neredeyse acıyan gözlerle baktı. "Bitti" dedi sakince ve gözlerini kapattı. Konuşmasına bakarak, doktorların yanıldığını, ölmek üzere olduğunu düşündüm bir an. Oysa sırf kadınların yanından gitmesini isteyen bir işaretmiş bu. Zira kadınlar gittikten sonra gözlerini yeniden açtı ve son derece neşeli bir havayla etrafına bakındı.

Fırsatı kaçırmayıp ona doğru yürüdüm. "Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"

"Bir erkek gibi" diye yanıtladı, eski sıkıcı tavrını takınarak. "Bir kere daha hayatta kaldım." "Savaşın neyle ilgili olduğunu söyleyebilir misiniz bana?" "Elbette onlara karşı biz. Kimin kazanacağını görmek için." "Başka bir neden yok mu?"

Bana tuhaf tuhaf baktı. "Bir de kendimizi sınamak için; korkutulmanın ve sizden istenileni yapmanın insana ne kadar iyi geldiğini anlamıyor musunuz?" "Tekrar yapar mısınız?" "Tabii. Zaten yapacağız, herhalde bundan sonraki ikinci dolunayda. Sen yabancı mısın?"

"Ben bir Amerikalı gazeteciyim" dedim. "Gazetem için makaleler yazıyorum. Bir resminizi çekebilir miyim?" Hiç itiraz beklemeden fotoğraf makinemi çıkardım, ama genç adam bağırıverdi: "Hayır! Kesinlikle olmaz! Sende terbiye yok mu?" Genç adamın bağırması üzerine yakındaki bir grup tehditkâr bakışlarla bize doğru yöneldi.

Ciddi bir gaf yaptığımı fark ederek, "Özür dilerim" dedim. Ma-

kineyi çabucak gözden kaybettim (daha sonra, Ekotopyalıların fotoğrafın biyolojiyi aldatıp, değişime ve ölüme meydan okumak anlamına geldiğini ve zamanı durdurma çabasının bir yolu olarak karanlık ve sihirli bir yanı bulunduğunu düşündüklerini öğrendim. Onun için böyle bir zamanda özellikle uygunsuz kaçacaktı). Ekotopyalılar hemen ayrılıp gitmediler. Daha yaşlı olanlardan birisi bana doğru gelip yanına oturmamı istedi; bir etli pasta ısmarlayıp, tanık olduğum savaş oyunlarının anlamı üzerine uzun bir nutuk çekti.

İhtiyarın anlattıklarına bakılırsa, Ekotopyalılar antropolojiyi her zaman büyük pratik öneme sahip bir alan olarak değerlendirmişler; bu yüzden Bağımsızlık'tan sonra antropolojik hipotezleri gerçek yaşama uyarlamaya yönelik deneylere girişmişlerdi. Savaş ayini gibi radikal bir fikir ancak etkili bir direnişi -en iyi avukatların yaratıcılığıyla- aştıktan sonradır ki hukuksal olarak uygulanabilir duruma gelmişti. Bu fikri savunanlar, insanın biyolojik programlanışında içkin olarak var olduğu düşünülen fiziksel rekabetin bir şekilde, kamusal olarak açığa çıkarılmasının temel önem taşıdığında, aksi takdirde savaş gibi sapkın biçimlerin ortaya çıkacağında ısrarlı olmuşlar.

Bu yolun, nasıl bir yıkımın bizi beklediğini öğrenmelerine yarayacağından, Ekotopyalıların fiili savaşlara girmek zorunda kalmayacaklarını umuyorlardı. Öbür yandan, insanın her zaman için rutin barışçı yaşama uygun yapıda bir yaratık olmadığı da tartışılmaz bir gerçekti. Bilhassa genç insanlar, kendilerine "başkaları"yla savaşma, saldırıp kaçma, yoldaşlıklarını sınama, o güzelim hız ve kuvvet kaynaklarını kullanma, adrenalinlerini dışarı boşaltma, cesur olma ve korku duyma fırsatı tanıyan bu şansa ihtiyaç duyuyorlardı. Yanımdaki adam çok bilmişçe sırıtarak şunları söyledi: "Amerika'da aynı amaçların bir kısmına savaşlarınız ve otomobillerinizle ulaşırsınız. Onlar sayesinde rekabetçi ve saldırgan yanlarınızı tatmin eder, birbirinizin hayatlarını riske atma olanağı bulursunuz. Tabii, profesyonel futbolunuz da var. Oysa futbol yalnızca bir seyir sporu. Zaten oyuncular da öldürücü silahlara sahip değiller. Gene de ondan bazı fikirler kaptığımızı kabul etmeliyim."

Ekotopya'daki savaş oyunları ayininin aslında çok az kayıpla

sonuçlandığını da iddia etti. Her yıl yapılan oyunlarda elli kadar genç ölüyordu ki bizim yılda yaklaşık yetmiş beş bin kişilik trafik kayıplarımızla ve yılda ortalama beş bin civarındaki savaş ölülerimizle karşılaştırıldığında makul bir sayıydı bu. Üstelik kadınların savaş oyunlarına hiç katılmadıklarını da belirtelim; ancak bizim feminist militanlarımızın, konuya atlamadan önce, oyunların Yaşam Kavgası Partisi'nin genel işbirliği amaçlı programının bir parçası olarak yerleştiğini, Ekotopyalıların kadınların yarışçılıklarını başka şekillerde göstermelerini (politik liderlik yarışlarıyla, mükemmel bir performans gösterdiklerine inanılan iş örgütlenmesiyle ve çocuklarının babası olacak erkekler üzerindeki rekabetleriyle) tercih ettiklerini de bilmeleri gerekir.

Demek ki oyunlara esasen gençler katılıyor ve karşılaşmalar ağırlıkla komşu gruplar arasında düzenleniyor (bizim lise atletizm yarışlarımıza benziyor, ancak çok daha küçük çaplı olarak). Söz gelimi, bugünkü oyun, civar bölgelerde yaşayan iki komün arasındaydı. Bir grup yünü için koyun, sütü için inek yetiştirirken, öbür grup koydaki haliçte istiridye "büyütüyor". Anlaşılan şehirlerdeki rekabet genellikle mahalleler ya da çalışma grupları arasında (bizim sınai kuruluşlarımızı kapsayan bowling liglerimizde olduğu gibi fabrikalar ve mağazalar arasında) geçiyor. Gelgelelim lig, flama gibi şeyler yok. Her ayin kendi içinde tamamlanan bir olay; kendi başına bir amaç.

"Ya, haçın işi ne" diye sordum.

"Eh, Ekotopya bir Musevi-Hıristiyan mirasla var oldu." Yanıt buydu. "Bu mirastan mümkün olduğunca yararlanıyoruz. Bunun pek çok ifadesine kültürümüzde de rastlarsınız. Konumuz olan örnekte genç adam belli ki kendi ailesi, yani 'kabile'sinin acısını çekiyor. Zaten bir sürü şiirimizin ve şarkımızın konusu da hem bu acılar hem cesaret hem yiğitlik. Yaralı adam hastaneden geri getirilince de küçük bir tören yapılıyor. Buna ne ad verildiğini kestirebilirsiniz: Canlandırma. Yaralı ayağa kalkıp yürüyor."

Yani, güzelim genç insanların birbirlerini bilerek öldürmeye çalışmalarına dayanan bu iğrenç gösteri yarı dinsel bir ayin ve biz

Amerikalılar ne düşünürsek düşünelim, ciddi biçimde kurumlaşmış bir pratik. Aslında bunun emsalleri boğa güreşleri kurumunda, futbolda, ekmek şarap ayininde ya da vahşi kabilelerin savaş ayinlerinde bulunabilir: Ama onun anlamsız şiddeti, haklı bir neden olmaksızın kan dökülmesine izin vermesi, uygar uluslar arasında Ekotopya'nın adına kesin bir kara leke olarak geçecektir.

(25 Mayıs)

Lanet olası kadın, olamaz! Savaş oyunlarında gerçekten aklımı çeldi; kavga boyunca, gördüklerimizi fısıltılı, heyecanlı bir sesle açıklayarak yanımda kaldı. Kavga bitince hızla kazana koşturdu, kocaman bir tas dolusu içti, davet edici bakışlarla gözlerini etrafında gezdirdi ve kazanan savaşçılardan birisi yanına gelip ona yatma teklifinde bulunup kucağına aldığı zaman en ufak bir direniş göstermedi (tahminime göre altmış kilo falan çekiyordu, ama adam pek zorlanmış görünmüyordu.) Kafasını çevirip bana bakmadı bile.

Daha geç bir vakitte, geri kalanımız yemeğe oturmuşken, ayaklarını sürüye sürüye geri geldi, kıpkırmızı olmuştu ve terli görünüyordu. Benim surat asmamı görmezlikten geldi. Marshall oteline geri döndüğümüzde gevşemiş ve bitkin bir haldeydi. Onu yatakta biraz kabaca ters çevirdim, yüzüstü dönmesine izin vermeden ırzına geçtim. Sanki bu hareketi bekliyormuş gibi bir tavır takındı. İlk başta kendimi tuhaf hissettim, nefret ile arzu arasında gidip geliyordum, oysa daha sonra nefret ve arzu duygularım sert, sıkı sıkıya bir kucaklamada birleşti; çok tatlı bir kıçı var, içine gömülüyorum sanki. Serbestliğini, incitici olduğu zaman bile seviyorum.

Uyanıp savaş oyunları haberimi yazmaya başlamadan hemen önce berbat bir rüya gördüm. Baştan aşağı boyanmış, savaşa hazır bir haldeydim. Vücudum yağlıydı, pırıl pırıl parlıyordu ve güzeldi. Çok canlı, çok güçlü hissediyordum kendimi. Kenarda duran kadınlar bana bakıp gülümserken, hepsiyle birden sevişmek istiyordum. Ardından korkunç bir gong sesi geldi, başı-

mın içinde yankılandı ve paniğe kapılıverdim. Mızrağımı kapıp diğer grubun üstüne saldırdım. Ancak dövüş hattına gelip birbirimize girdiğimizde, aniden yüzlerini çevirip onlardan biri olmadığımı fark ederek hayretler içinde bana baktılar. Bunun artık benim için dövüşmeyecekleri anlamına geldiğini bildiğimden, birden üzerime ağır bir umutsuzluk çöktü. Onların kabilelerinden değildim. Burada, düşmanın keskin mızraklarına hedef olan bir yabancıdan başka bir şey değildim ve zamanım gelmişti...

Ter içinde, ellerim rüyadaki mızrağı sıkı sıkı kavramış bir şekilde uyandım. Keşke New York'taki güvenli evimde olsaydım.

Vahşiler! ✍

Onların plastikleri ve bizimkiler

San Francisco, 25 Mayıs. Ekotopya ile çağdaş Amerika arasındaki şaşırtıcı benzerliklerden birisi, her iki tarafta da muazzam miktarda plastik madde kullanılması. İlk başta bunu bizim yaşam tarzımızın çok köklü biçimde değiştirilmediğinin bir işareti saymıştım. Ancak daha yakından inceleyince gördüm ki yüzeysel benzerliklere rağmen, iki ülke; plastik maddeleri bambaşka biçimlerde kullanıyor.

Ekotopya'daki plastik maddeler bizimkiler gibi fosilleşmiş kaynaklardan (petrol ve kömür) ziyade, tamamen biyolojik kaynaklardan (bitkiler gibi) elde ediliyor. Bu alanda Bağımsızlık ilanından hemen sonra yoğun araştırmalar yapılmış ve çalışmalar halen devam ediyor. Bilgi aldığım kimselere bakılırsa, esas olarak iki amaç saptanmış. Amaçlardan birisi, plastiği düşük maliyetle ve çok çeşitli tiplerde (hafif, ağır, katı, esnek, berrak, şeffaf olmayan, vb.), kirlilik yaratmayan bir teknolojiyle üretmek iken; diğer amaç, bunların hepsini *biyolojik açıdan çözünebilir*, yani çürüyebilir hale getirmek olmuş. Bu da yeni ürünleri besleyecek ve gerektiğinde gene plastiğe dönüştürülebilecek gübreler olarak tarlalara dönebilecekleri anlamına geliyor. Ekotopyalılar bu sonsuz döngüye, neredeyse dinsel bir şevkle, "kalıcı sistem" diyorlar.

Biyolojik çözünebilirliği sağlamak için geliştirilen ilginç bir strateji, belirli bir dönemden sonra ya da belirli koşullarda kendini otomatik olarak yok edecek, kısa ömürlü olması planlanan plastik madde üretimini gerektirmiş (Ekotopyalılar, tipik biyolojik-merkezli düşünce yapılarıyla çözünmeye başlayınca "ölen" plastikten söz ediyorlar). Bu tip plastik madde bira ve yiyecek kutusu yapımında, selefona benzer paketleme malzemelerinde vb. kullanılıyor. Söz konusu malzemeler yaklaşık bir ay içerisinde, bilhassa ultraviyole güneş ışınlarına maruz kalınca "ölüyorlar." Genellikle üstü başı temiz Ekotopyalıların sağa sola boş bira kutusu bırakmakta (ve üzerine basıp ezmekte) bir an dahi duraksamadıklarını fark ettim; demek ki kalıntıların birkaç haftada un ufak olacağından ve çürüyüp toprağa karışacağından eminler. Aynı biçimde Ekotopyalı aileler de genel çürüme ortamında verimli bahçe gübresine dönüşeceğinden emin olarak, ip, kâğıt, sargı gibi ambalaj malzemelerini gübre yığınlarının içine atıyorlar.

Başka bir plastik geliştirme yöntemiyle de madenlerin yerine, gün geçtikçe daha fazla ihtiyaç duyulan çeşitli dayanıklı maddeler ortaya çıkarılmış. Ekotopya'nın ilk dönemlerinde madenlerde kasıtlı bir darlık yaratılmış; süregitmekte olan sınırlı madencilik ve maden tasfiye çalışmalarının yerini tamamen kırıntılara dayanan bir metal sanayii almış. Bu darlığın hoş bir yönü, tıpkı bizdeki gibi Ekotopya manzarasını dolduran hurda arabaların yeniden değerlendirilmesini hedefleyen ulus çapında bir kampanya açılması olmuş. Eskiden değersiz görülen hurda yığınları yıldırım hızıyla değerlenince, dere yataklarından çıkarılmış, boş arsalardan toplanmış, terk edilmiş ambarlardan bulunmuş ve elbette hurda depolarından kurtarılmışlar. Buna paralel bir kampanyayla da milyarlarca bira ve soda kutusu toplanıp yeniden değerlendirilmiş.

Ekotopya'daki minibüs gövdelerinde, ayrıca "püskürtme evler"de, paralarda, şişelerde ve çeşitli mekanik nesnelerde kullanılan dayanıklı plastiklerin bizim plastiklerimize benzer molekül yapıları var ve normal koşullarda çürümeye karşı dayanıklılar. Özellikle toprakla temasa geçmedikleri sürece. Ekotopyalı bilimciler, şimdiye kadar gizli tutulan birtakım kimyasal gelişmeler sayesinde, bu moleküllere bir tek topraktaki mikro-organizmalarla açı-

labilecek "anahtar delikleri" takmışlar! Kilitler açılınca bütün yapı hızla çözünüyor.

Bu acayip ama ustaca sistem, kocaman bir plastik nesnenin dahi, uzunca bir dönem nemli toprakla temasta kalırsa, eninde sonunda çürüyeceği anlamına geliyor. Ne var ki plastik nesneler yeniden değerlendirildiği zaman, kolayca yeni şekil verilebilecek parçalara ayrılıyor ve "biyotekneler"e (topraktaki mikro-organizmalara elverişli ortam hazırlayan, özel bir topraktan yapılma dev fıçılar) atılıyorlar. Zaman içinde bu sürecin ürünleri çamur haline getirilip toprakta yeniden değerlendiriliyor (P işaretli yeniden değerlendirme kutularının içindekiler böyle fıçılara boşaltılıyor).

Bu plastikler, hangi üstünlüklere sahip olurlarsa olsunlar, Ekotopyalıları, özellikle ağaca düşkün olanlarını bir nebze olsun etkilemiyor. Kuşku yok ki eğilip bükülebilmesi sayesinde plastiğin, ağacın uygun olmadığı şekillere sokulabilmesi, daha kuvvetli, daha esnek ve sıklıkla daha dayanıklı olması, elbette onu daha avantajlı kılıyor. Ancak aşırılar, plastiğin ekolojik açıdan ideal bir dünyada yeri olmayan, doğaya ters bir madde olduğuna inandıklarından *her türlü* kullanımına sırt çeviriyorlar. Bu kadar katı bir tutum takınan aşırılar salt ağaçtan yapılmış evlerde yaşayıp, yalnızca tahta kutular, fileler, örme sepetler ve çömlek gibi kaplar kullanıyorlar. Plastik maddenin kullanılmasını savunanların da kendilerine göre etkili ekonomik argümanları var ve onlar da "plastik" etkisini ve görüntüsünü daha az veren plastikler üretiyorlar; bence bunda bir hayli başarılı olmuşlar.

Gelgelelim, Ekotopya'nın plastik alanındaki yadsınamaz bilimsel başarılarına rağmen, gelecekte püritenler söz sahibi olabilir. Zira, yaşamın pek çok alanında olduğu gibi bu alanda da Ekotopya'da ne kadar zararsız olurlarsa olsunlar, modern teknolojinin bütün meyvelerinden, "doğa"ya şiirsel ama pahalı bir geri dönüş adına vazgeçme doğrultusunda kuvvetli bir eğilim gözleniyor.

(26 Mayıs)

Savaş oyunları ayininin haberi üzerine Bert'le fena kapıştık. Kavganın konusu haberin kendisi değil, önceden söylemiş oldu-

ğum gibi yazının üzerinde onunla birlikte çalışmamış olmam. "Daima son anda fikir değiştirip kendi kafana göre hareket ediyorsun" dedi sinirli sinirli. "Bir şeyin eksik olabileceğini düşünmüyor musun? Kolektif çalışmadan alabileceğin şeylerden haberin yok mu senin?" "Biliyorum" dedim savunmaya geçerek. "Çok acelem vardı, seni etrafta göremedim ve..." "Bahanelerini sikeyim" dedi pervasızca. "Seninle bir kardeş gibi çalışmayı önerdim. Önemliydi bu. Bizim gözümüze ne kadar rekabetçi ve fevri göründüğün konusunda bir fikrin var mı?" Bert öfkeliydi. İşin kötüsü, benim içimde de onun haklı olduğu konusunda rahatsız edici bir duygu uyanmıştı. Önemli bir fırsatı kendi ayaklarımla tepmiştim. Bir süre daha konuştuk, ona kendimi o anda nasıl hissettiğimi anlattım, ancak onunla yeniden dürüst ilişki kurmak bayağı zor olacak. Bu olay beni tahmin edeceğimden daha fazla üzdü; çünkü Bert'le sahiden dost olmuştuk.

Bu gezide çocukları her zamankinden daha çok ihmal etmeye başladım; nedenini ise bilmiyorum. Tanrı biliyor ya onları evimdeyken de ihmal ederdim. Ne zaman olağanüstü bir işim çıksa, hafta sonlarımı onlardan uzakta geçirir, daha sonra ilgisizliğimi hediyelerle telafi etmeye çalışırdım (gerçi şimdiye kadar Ekotopya'dan onlara herhangi bir şey satın almış değilim; zaten burada eve götürmeye değer bir şey de göremedim. Daha doğrusu, burada değerli olan bir sürü şey var da, ne satın alınabiliyor ne de taşınıp götürülebiliyor). Çocukların burada benimle olmaları, benim gördüklerimi görmeleri, tanıdığım insanlarla karşılaşmaları çok hoşuma giderdi. Peki, Marissa hakkında ne düşünürlerdi? Marissa onların yeteneklerini, hatta hangi konularda şımarıklık yaptıklarını derhal anlar, çocuklar da ona saygı gösterir ve onu severlerdi. Fay bir keresinde, altı yaşında kadarken, Francine'e güvenmediğini ağzından kaçırmıştı. Marissa'ya güvenmek kolay. Ama hiçbir zaman bu riskli değilmiş gibi bir havaya da bürünmüyor.

Bugün erken saatlerde Franklin'in Yeri'nde yaşayan bir çocuk olan Kenny'yle konuştum. Annesi bir haftadır uzaktaymış. Annesi yokken kendisini yalnız hissedip hissetmediğini sor-

dum ona. "Niçin yalnız hissedeyim. Herkes burada" dedi. Aniden çocuklarımın bensiz çok uzaklarda, tehlikelerle dolu ve gün geçtikçe kötüleşen bir ortamda yaşadıklarını düşününce içim parçalanacak gibi oldu. Canımı sıkan, her yerde suç işlenmesi ve ortalığın çılgın insanlarla dolu olması değil, aynı zamanda çocuklarımızın çocuklarının da dumanlı ve kimyasal maddelerle zehirlenmeye devam edecek olmaları (yoksa, New York ve Tokyo'da karbon monoksidi soluyabilecek, genleri değişmiş bir ırk mı üretilecek?)

Benim çocuklarım Ekotopyalı çocuklar olarak doğsalardı nasıl bir yaşam sürerlerdi? Ne bale sınıfları ne siteyşın arabalar ne de mağazalara alışveriş gezileri olacaktı. Bahçelerde, dükkânlarda ve okullarda yetişkinlerin yaptığı ağır işleri yapacaklardı. Daha hızlı büyümelerini sağlayacak cinsel titreşimlere ve görüntülere açık biçimde, bir sürü insanla kucak kucağa yaşayacaklardı. Bu durum gerçi beni korkuturdu, ama eminim daha güçlü de olurlardı (ben onların korunmasını isterim). Gene de itiraf etmeliyim ki New York'tan daha gerçek bir dünyaları olurdu. Temel doğal süreçlerle, insanların gerçek yüzüyle daha yakından tanışırlardı. Yaşamlarında akla hayale sığmaz bir dönüm noktasını temsil ederdi bu. Gelgelelim başarılı da olup olmayacaklarını nasıl bilebilirim?

Sütunum için tasarladıklarıma tam uymayan bazı gelişigüzel notlar:

Dalgıç elbisesine benzeyen giysilerin ne olduğunu keşfettim. İnsanlar onlara "kuş elbisesi" diyor ve genellikle üzerine kuş desenleri işliyorlar. Ama bu üniforma değil, sadece yeni bir tip bir giysi. Ekotopyalıların birçoğu teknik avantajlarına rağmen bu giysiden hoşlanmıyor ("kuş elbisesi" denmesinin nedeni vücudu kuşların tüyleri kadar iyi ve sık sarmaları!) Yeni bir iplikten dokunmuş. Karışık bir hikâyesi var; bazılarına göre keratinden -ki bu kemik, hayvan toynağı, saç kullanılması demek- bazılarına göre elyaftan yapılıyor. Her neyse, iç tabakası örme, kalın ve süngerimsi (kalınlığı bir santim kadar). Güya oldukça

sihirli özelliklere sahip: Yağmur yağdığı zaman üst tabakadaki pamuklu elyaf şişiyor ve yağmuru geçirmeyecek şekilde vücudu sıkı sıkı sarıyor; hava sıcak olduğu zaman iç tabakadaki elyaf gevşiyor, daha az hava tutuyor, tabii vücut ısısının daha hızlı dışarı çıkmasını sağlıyor, havanın soğuk olduğu zamanlarda ise büzülüyor, daha fazla hava tutuyor ve böylece vücudu iyice ısıtıyor (Bu yüzden elbisenin açıkça vücuda yapışması gerekiyor). Derinin ferahlamasını sağlayacak pürüzsüz bir iç tabaka daha var. Ben de denedim ve işin doğrusu eve götürmek üzere iki tane satın aldım. New York sokaklarında onların içinde görünmeyi asla istemesem bile! Sıfır dereceye inen havalarda denemek ilginç olur, ama yanıma bir de palto alırım.

"Önleyici ulaşım." Marissa'nın kuzeni, alaycı ama iyimser Doktor Jake, bisikletleri böyle tanımlıyor. Her kalp krizinin sağlık sistemine, hastanın birlikte yaşadığı gruba, hastanın çalışma ekibine vb. ortalama bir-iki yıllık ücrete mal olduğunu iddia ediyor. Yani bir kalp krizini önlemekle, beş yüz kadar Provo bisikletinin masrafı çıkmış oluyor. Bundan başka, bisikletin estetik bakımdan göze daha hoş göründüğünü, hareketli bedenler için tasarlanmış, mil başına, kişi başına düşen enerji kalorisi bakımından en etkili araç olduğunu -dev uçakların bile daha fazla enerji tükettiğini- söylüyor (Fiziksel bir nümuneymişim gibi gözlerini üzerime diktikten sonra, bir Amerikalı için çok da biçimsiz olmadığımı belirtti. "Birkaç hafta kaldıktan sonra büyük ihtimalle kendinizi daha iyi hissedeceksiniz. Yiyecek, hava, kendinizle daha yakından ilişki kurma." "Ne demek istiyorsunuz?" "Bizim yaptığımız gibi, kendinizi yeryüzünde yaşayan bir hayvan yaratık olarak tanıyacaksınız. Bu sizi kendi yaşam tarzınıza göre daha rahat hissettirebilir." "Bakalım, göreceğiz" dedim).

Dış ticaret notu: Doğal kauçuk Vietnam'dan ve Endonezya'dan geliyor. Plastik ve plastikle imal edilen makineler başlıca ihraç maddeleri. Bazı Japon elektonik malları ithal ediliyor. Dünyanın her tarafından -ABD hariç- kitaplar, plaklar, video diskler, müzisyenler, oyuncular! Bunu nasıl beceriyorlar?

Geçen gece iyiydi: Bert, eski Dupont sloganıyla (Kimyayla

Daha İyi Yaşamanın Daha İyi Yolları) alay edip durdu. "Bütün bunların anlamı" diyordu: "Naylon, orlon ve Delaware eyaletinin toptan fahişeliğe sürüklenmesiydi. Biz biyolojiyle daha uyumlu yaşamak istiyoruz. 'Şeyler' bazında düşünmüyoruz, şey diye bir şey yok, yalnızca sistemler var." İlk defa anlaşılmaz bulmadığım bir söz. Kendim için de geçerli bu: Ben de sistemlerden yanayım. Hiç kimse, kendim bile, beni bireysel bir varlık olarak ayıramaz (bunun farkına varışım, tatsız olmayan bir tür eziklik duygusuyla birlikte geldi. Hmmm?)

Katlanılmaz derecede kendini beğenmiş bir halk: Yaşı yirmi civarındaki budala gençler, "Otomobiller on dokuzuncu yüzyıldan kalma eşyalar, niçin hâlâ kafayı onlara takıyorsunuz?" diyorlar. Gene de Ekotopyalılar bazı açılardan gerçekten Amerikalılar gibi. Tuhaf bir Fransız etkisi de var üzerlerinde: Tren tarifeleri ve fiyat listeleri gibi şeylerde çok katı bir sistemlilik görülüyor. Bu entelektüel katılık, kişisel yaşamın hafifliği ve gevşekliğini dengelemek açısından zorunlu herhalde.

Para: Ekotopya'daki kâğıt paralar ilk gördüğümde bana çok komik gelmişti. Ama aradan üç hafta geçince cüzdanımda kalan yeşil banknotlardan daha güzel ve albenili buluyorum. Çok romantik bir desen işlenmiş: Acayip hayvanlar ve harika bitkilerle cafcaflı, Rousseau tarzı, neredeyse tropik sahneler. Ünlü Ekotopyalı liderlerin resimleri basılmamış. Neden liderlerin resimlerini koymadıklarını sorduğumda gülmekle yetiniyorlar. Belki paraya karşı laubali, faydacı tutumlarının bir ürünü. Parayı rulo şeklinde yuvarlayıp birbirlerine rastgele uzatıyorlar. Bunu bir tek kumarbazlarda görmüştüm.

Meskenler: Ekotopya evlerinde mağazalardan satın alınmış mobilyalara çok ender rastlarsınız. Çıplak zeminde şilte yataklarda yatıyorlar; sanki Vikinglere göre yapılmışçasına ağır kerestelerden imal edilen korkunç sert yataklar bunlar. Hiç karyolası olmayan, Japonlardaki gibi yalnızca geceleri serilen dürme yataklı evler de var. Ama çerçevesi, pervazları, yayları ve içten yaylı şiltesiyle düzgün, sıradan bir yatak kesinlikle yok!

Çok kısa bir süre önce bazı Ekotopyalı aile gruplarını ziyaret ettim. Sakinliklerine hayran oldum. Anlattıklarına bakılırsa,

Bağımsızlık'tan sonra gürültü geçirmeyen şeyler yapmak için büyük çabalar harcamışlar. Pek çok makine ile aletin hemen hiç ses çıkarmayan modellerini geliştirmeye çalışmışlar. Böylece bizde, belli bir tekerlek oynaması, sallama, hırıltılı sesler çıkarma ve gürültü payıyla üretilen buzdolaplarının, evde fosseptik çukurundaki metan gazıyla çalıştırılan sessiz modelleri imal edilmiş (çok basit bir tasarım; buzlanma yapıyor, ama çok daha az enerji sarf ettiği söyleniyor). Şehrin gürültüsünün diğer büyük kaynağı olan arabalar da kaldırılmış tabii ki. Sessiz olamayacak çamaşır yıkayıcılarıyla kurutucuları genellikle ayrı kulübelerde tutuluyor. Belki de onları en çok kızdıran aletimiz bulaşık makineleri hiç imal edilmiyor.

Sessizliği dinlemeye katlanabilirseniz, yalnızca doğal gürültülerle kucak kucağa yaşamak hoş olabilir. Bir tek rüzgârın, başka evlerde çalınan müziğin, adımların, bebek ağlamasının sesiyle...

Orman kampında yazılarımı tamamlayabilecek miyim? Oradayken, çalışmalarına hiç destek olmuyorum diye Marissa'nın arkadaşları sitem edip duruyorlar. Marissa da, konumuma ne kadar anlayış gösterse de işlere daha fazla katılmam gerektiğini düşünüyor. Kendi "aile"sindeki bir sürü insana ilişkimizin bazı ayrıntılarını anlattığını öğrenince şok oldum. "Hiç özel yaşam duygun yok mudur senin?" deyiverdim. Bunu söyledim diye demedik laf bırakmadı. "Sen neden söz ediyorsun? Bu insanlar benimle yaşıyor ve beni seviyorlar. Doğallıkla neler yaptığımı bilmek isterler! Ben de anlatıyorum. Tepki gösteriyorlar, öğüt veriyorlar, bana bakıyorlar, kendimi hem onlara hem de kendime bakarak anlıyorum." "Gene de hoşuma gitmiyor. Hiç olmazsa anlatacağını söyleyebilirdin bana." Sözlerim öfkesini iyice artırdı. "Dinle, bu ilişkiden utanıyor musun? *Bunu insanlara anlatmamın neresi korkunç?"*

Sonunda anlaştık. Romantik takıntılarımın bana da abartılı gelmeye başladığını hissettim; onların pratiklerini ne kadar tuhaf karşıladığımı anlamasını istiyorum. O ise hep benim mü-

kemmel bir uyum gösterebileceğimi varsayıyor. Bu beni sıksa da övgü aldığım bir iş yaptığımda veya kişilerle ilişkilerimde gelişme gösterdiğim sahiden anlaşıldığı zamanlarda kendimi iyi hissetmeme yarıyor.

Marissa'yla daha fazla vakit geçirmek için yoğun bir istek duyuyorum, oysa buradaki kaynaklarımın çoğu şehirde. Onunla salt görüntülü telefonda konuşmak, ona dokunamamak çok acı veriyor. Ama bir kez daha bu kadar uzağa gelemez. Umarım bu akşam çıkar gelir, en azından bir geceliğine.

Ekotopyalılar gibi toprakla yakın ilişkiye girmenin biraz ürkütücü olduğunu fark ettim. Nasıl yapacağımdan emin değilim. Keşfettiğim şeylerden biri, küçük türbelerinin salt dindarca, doğanın kıymetini bilen semboller olmadığı. Ünlü bir cinayetin anısına yapılmış bir türbe bile var. Sanırım bizim Arizona'daki Tombstone'la ilgili mitik düşüncelerimizden çok farklı değil, gerçi çoğu, güya özellikle iyi günlerde (bazen de çocukların ölümü gibi kötü günlerde) yol gösteren ruhlara adanmış. Bazısı, çok geçmeden çürüyecek olan tahta kırıntılarına karalanmış şiirlerle donatılmış; belli ki geleneğin bir parçası bu. "Kurutulmuş mısır sapları gibi" dedi genç bir kız: "Bir süredir oralarda, öyle ki orada bir şeyin büyüdüğünü, ama hemen arkasından daima başka bir mevsimin geldiğini görebilirsiniz." En çok hoşuma giden, denize yukarıdan bakan bir tepede, parlak istiridye kabuklarıyla hazırlanmış, gösterişli, ustaca yapılmış şık bir labirent. Ortasına yerleştirilmiş, suların karaya getirdiği bir kereste parçasında şunlar okunuyor:

Güneş, burada seyrediyoruz batışını,
Sanki son defaymış gibi.
Getirdiğin sabaha şükranlarımızla. ✍

Kadınlar iktidarda: Ekotopya'da politikacılar, cinsiyet ve hukuk

San Francisco, 27 Mayıs. Ekotopya'nın devlet başkanı Vera Allwen'ın bir kadın olduğunu elbette herkes biliyor. Ancak çoğu

Amerikalı, Allwen'in başında bulunduğu Yaşam Kavgası Partisi'nin kadınların egemenliğindeki bir örgüt olduğunun, Bağımsızlık mücadelesinde kilit bir rol oynadıklarının farkında değil.

Yaşam Kavgası Partisi üyelerinin çoğunluğu kadın olmakla birlikte, erkek üyeler de var ve bazı erkekler sahiden partinin yüksek Kademelerinde görev yapıyorlar. Bununla birlikte, partinin işbirliği ve biyoloji yönelimli politikaları esasen kadınların tutum ve çıkarlarının ürünü olarak değerlendiriliyor. Ana muhalefet partisi İlerici Parti, Yaşam Kavgası yanlılarının iddialarının miyadını doldurduğunu söyleyerek, bireysellik, üretkenlik ve bununla ilintili konularda yıkıcı erkek tutumlarını savunmayı sürdürüyor.

ABD'deki gibi Ekotopya'da da nüfusun önemli çoğunluğu kadınlardan oluşuyor. Birtakım eski üyelerin anlatımına göre, Yaşam Kavgası yanlılarının ilk dönemlerdeki gelişmesi ve başarısı, şu olgunun doğal sonucuyla birlikte içtenlikle tanınmasından kaynaklanmış: Kadınların, bazı ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, iki yüzyıllık Amerikan egemenliğinde karşılanmayan, ayrı ihtiyaçları ve çıkarlarının olduğu. Yaşam Kavgası Partisi'nin etkili isimlerinden bir kadın, "İki yüzyıl katlandık, hiçbir faydası olmadı" dedi bana.

Çeşitli nedenlerle (özellikle de tarım alanında verilen su yardımları nedeniyle) batı eyaletlerinde yaygın bir huzursuzluk bulunduğu halde, istikrarlı, uzun vadeli, doğru dürüst bir yaşam sürdürmenin biricik umudunun ayrılmakta yattığını savunanlar görünüşte sırf Yaşam Kavgası Partisi üyeleriymiş. Ancak, sonradan Ekotopya'yı oluşturacak bölgelerde yaşayan yurttaşların tehlikelerle dolu bu politik alternatifi kabul etmeleri yalnızca köklü taktikler izlenerek sağlanabilmiş ya da en azından şimdi böyle anlatıyorlar. Unutmayalım ki kanun koyucuların üçte biri, ulusal temsilcilerinse bir çoğu kadınmış. Sonradan Ekotopya yönetiminin öncelikle alacağı önlemlerin birçoğunun ön hazırlığı, meclis toplantılarında bu insanlar tarafından yapılmış. Alınan önlemlerin nasıl pratiğe geçirileceği ve bunun için ayrılmanın özellikle zorunlu olup olmadığı konusundaki tartışmalar, duygusal sıkıntılara da yol açarak epeyce uzun sürmüş.

Kadınlar bu faaliyetleri yürütürlerken erkek politikacılar da boş

durmamış. Önde gelen bazı erkek liderler kadınların temsil oranını neredeyse yarı yarıya azaltacak bir cinsel ayrımcılık planıyla ortaya çıkınca esaslı bir kriz patlak vermiş. Bu öneri halkı kutuplara ayırıp birbirine düşürecek kadar şok ediciymiş. Washington cins ayrımcılarının lehine müdahale etmeye kalkıştığında da vergilerden kirliliğe kadar federal düzenlemeler aleyhinde yaygın bir itaatsizlik kampanyası başlatılmış. Birkaç ay süren kaos silahlı çatışmalara dahi yol açarken, yerel halk tarafından denetlenen yeni eyalet organlarının -işçi konseyleri ile yurttaş konseyleri- gelişmesini sağlamış. Şimdi bu sürece, Ekotopyalılarla birlikte bağımsızlığa kavuşma süreci demeliyiz.

Koşullarda genel bir istikrar sağlanınca, Yaşam Kavgası Partisi yanlıları meclis seçimlerini ezici bir üstünlükle kazanmışlar. Daha sonra, organik üretim ve tüketim yapılarıyla ilişkisi olduğundan modası geçmiş saydıkları ve ayrıca bölgesel ekolojik sistemlere uyarlanamayacak eyalet ve kazalardaki yönetim yapılarını yeniden düzenlemişler. Ülkeyi beş metropol, dört kırsal bölgeye bölüp bu birimler içerisinde yerel toplulukların yönetim birimlerinin yetkilerini bir hayli genişletmişler.

Bunun yanında ulusal tartışmanın ikinci aşamasını başlatmışlar: "Tek Ülkede Ekoloji"nin mümkün olup olmadığı, ya da Ekotopya'nın kendi varlığını sürdürmesinin, hayatta kalmayı öngören doktrinlerin dünyanın diğer bölgelerine ihraç edilmesine bağlı olup olmadığı. İkinci çizgiyi savunan radikaller şu ana kadar azınlıkta kalmışlar, ne var ki ekolojik felaketler sık sık ve gün geçtikçe artarak diğer ülkeleri de yokladıkça her geçen gün biraz daha güçleniyorlar.

Amerikalılar kadınların egemenliğindeki politik bir sistemin fiilen işleyeceğinden kuşku duyabileceklerinden, Yaşam Kavgası Partisi gruplarının çeşitli toplantılarını bizzat izlemeyi tercih ettim. Bu toplantılardaki gözlemlerime bakarak, bu partinin şimdiye kadar gördüğüm diğer partilere benzemediğini söyleyebilirim. Toplantıların resmi gündemi yok; tersine, katılanların "kaygıları"nı ifade etmeleriyle başlanıyor. Ortaya atılan konular tartışılırken (genellikle ya dostça gülüşmelerle ya da tek tük öfke patlamalarıyla) genel sorunlar birer birer şekillenmeye başlıyor. Fakat iç tüzük ku-

ralları yok, önerge yok, oylama yok. Bunun yerini, duyguların toplantının akışı içinde belli edilerek, bazı kişisel anlaşmazlıklarda ve bunların çareleri konusunda zamanla bir konsensüse varma çabası almış. Konsensüs bir kez sağlanınca, bu kez de konsensüse ulaşmak üzere taviz vermek zorunda kalan üyelerin duygularını yatıştırmaya büyük çaba harcanıyor. İşte ancak bu sağaltma sürecinin tamamlanmasından sonradır ki alınan kararlar resmen onaylanmış oluyor; üç-dört saat boyunca bizim bildiğimiz haliyle duyguların ya da olağan politik faaliyetin etkili olduğu tek eylem bu. Gene de kabul etmeliyim ki bu üç-dört saat içerisinde birçok şey kotarılıyor: Politik bir problemle karşı karşıya geliniyor, bu problemin çerçevesi çiziliyor ve sonunda bir karar alınıyor; elbette, bizde politikadan ziyade toplumsal yaşam alanında görüldüğü gibi, ele alınacak noktaların uzun uzadıya irdelenmesinden sonra. Öbür yandan, insanların bu tür toplantılardan *hoşlandıklarını* da itiraf etmeliyim. Onlardan alabileceğimiz bazı dersler var sanırım.

Bazı Amerikalılar Ekotopya hukukunun, hükümetin tiranlığını gizleyen bir örtüden ibaret olduğunu düşünebilirler, oysa daha yakından gözlenince hukukun çoğunlukla bizimkiyle aynı ilkelerle işlediği ortaya çıkıyor. Ekotopya anayasasına bizim Haklar Bildirgemiz de dahil edilmiş; ancak, bugün çoğu Amerikalının gözüne tehlikeli görünecek geniş kapsamlı ve sınırsız orijinal haliyle. Ekotopyalılar, Amerikalılar gibi, muazzam bir hukukçu ordusuna sahipler ve çeşitli anlaşmazlıkları mahkemelerde çözmeye eğilimliler.

Kuşkuşuz hukukun içeriği bir parça değişmiş. Ekotopyalılar bizde polisin ya da mahkemenin harekete geçmesini pek gerektirmeyen meslek suçlarından sayılan birçok eylemi barışın ağır biçimde ihlal edilmesi diye yorumluyorlar. Suyun ya da havanın bile bile kirletilmesi ağır hapis cezalarıyla cezalandırılıyor. Fahişelik, kumar oynama ve uyuşturucu kullanma gibi "kurbansız" suçlar ceza yasasından çıkarılmış, ama zimmete para geçirme, dolandırıcılık, sahtekârlık ve buna benzer "ahlaki suçlar" kişiliğe yönelik saldırı ve soygunculuk gibi suçlar kadar ağır biçimde cezalandırılıyor. Hemen belirtmeliyim ki Ekotopya'da, herhalde mahallelerin kişisel niteliğinden ve anonimliğin fiili olanaksızlığından dolayı ki-

şiliğe saldırı ve soygunculuk gibi suçlara çok ender rastlanıyor (yabancılar Ekotopya'da çok ilgi toplarlar, ancak bu her zaman dostça bir niyet taşımayabilir). Ekotopya mahkemeleri çok ender para cezası veriyor, onun yerine daha eşitlikçi bir ceza olduğuna inanılan hapis cezasını tercih ediyorlar. Yakın zamanda bir Ekotopya hapishanesini görmeyi umuyorum; bütün hapishanelerde mahkûmlara çalışma zorunluluğu getirildiğine ve bazı hapishanelerin köle emeği kamplarını andırdığına dair söylentiler dolaştığını bildirdiler bana.

Amerikan politikası, yıllar içinde, kirliliği denetlemeyi amaçlayan girişimlerle kısa süreliğine flört etmişti. Ancak Ekotopya'nın ekonomik yasası, bütün tarım ve sanayi işletmelerine kalıcı, yeniden değerlendirmeci bir yapı kazandırma çabasıyla bu işi çılgınlık noktasına vardırmış. İlk başta, ekolojik zararlarını azaltma konusunda kamuoyundan gelecek baskının sanayi kuruluşlarını ikna edebileceği umulmuş. Eğitim kampanyalarında sentetik elyaf üretiminin çok daha fazla elektrik ve su sarfına neden olduğu ve doğal elyaf üretiminden çok daha zararlı yan ürünler ürettiği, yüksek kompresörlü motorların daha fazla çelik, elektrik ve yüksek bedelli yakıta ihtiyaç duyduğu, alüminyum üretiminde korkunç miktarda elektrikli malzeme kullanıldığı, sentetik kimyasal maddelerin hem insana hem de çevreye, üstelik genellikle hiç umulmadık yollarla zarar verdiği anlatılmış.

Bağımsızlık'tan hemen sonraki coşku dolu aylarda bazı gelişmeler kaydedilmiş. Gelgelelim, sermayenin kaçışından sonra boy gösteren işletmeler bile kirliliğe karşı alınacak önlemlerde rakiplerinden daha fazla adım atmakta gönülsüz davranmışlar. Dahası, para cezası ve özel vergi uygulama girişimleri de bir işe yaramamış, çünkü kirliliğe neden olan firmalar maliyetleri her zaman müşterilerin sırtına yüklemeyi becermişler. Bu yüzden müşteriler, fabrikaların yaydığı kirlilikten zarar görmekle kalmayıp, bir de ürünlere daha fazla para ödemek zorunda kalınca, şikayetçi olmuşlar.

Dolayısıyla Yaşam Kavgası Partisi, zamanı gelince yüksek düzeyde kirlilik yaratan imalat ve işleme yöntemlerini kesinkes yasaklayan bir yasa paketini uygulamaya koymuş. Bu yasaklardan et-

kilenen firmaların ya satın alınacağı ya da riski mali açıdan dağıtan bir sistemle zararsız yöntemlere geçmelerine yardım edileceği açıklanmış. Buna rağmen birçok firma, böylesine ağır değişikliklere kalkışmak yerine kapatılmayı tercih etmiş.

Bu doğrultudaki önemli gelişmelere rağmen, Ekotopya'nın ilk dönemdeki politikaları, var olan hükümet aygıtının kaldırılması seçeneğine göre daha fazla yarar sağlamışa benziyor. Söz gelimi, Bağımsızlık'tan sonra devletin dev karayolu yapım departmanlarında çalışan personelin işlerine son verilmediği gibi, tam tersine, eski iş ortakları olan inşaat şirketleriyle yan yana, feci biçimde kirlenen limanları, göl ve nehir kıyılarını temizleme çalışmalarında istihdam edilmişler. O sırada Ekotopya'daki bu tür alanlar, şimdi Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, tamamen fabrikalara, antrepolara, kanalizasyon tesislerine, trenlerin manevra alanlarına, çöplüklere ayrılıyor, sevimli olmayan başka amaçlar için kullanılıyormuş. Bir Ekotopyalıdan dinlediğim kadarıyla, karayolu müdürlükleri, eskiden kullandıkları "dünyayı otomobiller için emin, insanlar için dayanılmaz bir yere çevirme"yi sağlayan istimlak yetkileriyle donanmış olarak, irili ufaklı bütün suyollarının kıyılarını kısa sürede temizleyip, Seine'e benzeyen setler, dar ve uzun parklar, küçük tekneler için iskeleler, çimenli ve kumlu kumsallar gibi yeni ve güzel yerler yaratmışlar. Karayollarıyla suyollarının kesiştiği yerlerdeki asfalt bölümlerin bir kısmı, restoran, dans salonu ve diğer eğlence binalarının temellerinde kullanılırken, geride kalan beton bölümler sökülüp setlerin yapımında yararlanılmış. Bütün yurttaşların sudan kolayca yararlanmalarını sağlamak amacıyla bisiklet yolları, minibüs hatları ve transit duraklar açılmış.

Demek ki suyolları, Puget Sound, Portland yakınındaki Columbia ve Williamette nehirleri, San Francisco koyu ve deltası gibi bölgelerde ulaşımı sağlamaya da yaramış. Küçük su taksilerinin sayısı çoğaltılırken, feribotlar daha uzun mesafelere sefer yapmaya başlamışlar. Ekotopyalıların suya bağlılıkları neredeyse ağaca bağlılıkları kadar güçlü; kürek çekme ya da sandallarla deniz yolculuğuna çıkma en çok hoşlandıkları eğlencelerden. Vaktinin bir kısmını balıkçılığa, yelkenciliğe, kürek çekmeye, yüzmeye, sığ suda oynamaya ya da sadece suyu seyretmeye ayırmayan tek bir Eko-

topyalı bile göremezsiniz. Ulusal kuşları ise, günlerini diz boyu bataklıklarda geçiren beyaz balıkçıl kuşuymuş.

Yaşam Kavgası Partisi yanlılarının ve Ekotopya hükümetinin izlediği politikalar bizim gözümüze belki aşırı ya da aptalca görünebilir, oysa çokça kuşkulanıldığı gibi insafsızca uygulanmamışlar. Söz gelimi, ulusal tren sistemlerinin inşa edilmesi işi fiilen sürerken, var olan çevre yolları da hızlı otobüs yolu olarak kullanılmış. Sol şeritlerden geçme hakkı yalnızca saatte yüz mil hızla giden körüklü otobüslere tanınmış. Bu geçici sistemin kazandırdığı deneyimden, tamamlandığı zaman tren sisteminin yönetilmesinde yararlanıldığı da belirtiliyor. Uzun sözün kısası, Ekotopyalılar aşırı hedeflere ulaşmak isterken ölçülü ve tedrici geçiş yöntemlerinden yararlanmakta pek maharetliler. Saptadıkları hedefleri beğenmeyebiliriz, ama hedeflerine ulaşmak için kullandıkları yöntemlere saygı göstermek zorunda olduğumuza inanıyorum.

(28 Mayıs)

Dün sabah Francine'den mektup aldım (Kanada'daki, daha önceden olağanüstü durumlar için ayarladığımız kurye tarafından gizlice ulaştırıldı). Mektubu alınca biraz sarsıldım; sahiden korkunç bir gelişme olmadıkça ondan mektup almayı beklemiyordum. Yaşamı her zamanki deliliklerle sürüyor: Sanat dünyasını şok edecek yeni tasarılar, bir konsolosluğun kokteyl partisinde büyük bir cinsel darbe. Onun ilk sahici büyükelçisi! Belki beni unutur, bu da bir dönüm noktası olur, diyesim geliyor. Ama nerede! Bunu kâğıt üzerinde asla kabul etmez, kesinlikle. Azami serbestlik: Oyunun kuralları...

Daha sonra bir Ekotopya fuarını görmeye gittim. Bu fuarlar birçok şehir ve kasabada her ay düzenleniyor. Benim gittiğim fuar şaşılacak derecede geniş ve iyi organize edilmiş. Süresi üç gün; yeri, kısmen asfalt döşenmiş olan, ama birkaç pınarla bir derenin de bulunduğu, dev ağaçların gölgelediği belediye meydanında. Büyük, eski belediye binasının basamaklarına kadar yayılmış (burası hem bando platformu, hem de oyunculara, pantomimcilere, hatta hokkabazlara sahne işlevi görüyor).

Meydanı her türden çadır ve standla doldurmuşlar: Zanatkârlar, satacak ürünleri olan çitfçiler, yiyecek ve içecek satıcıları, falcılar, portre çiziciler, müzisyenler. Manzaraya bir köy görüntüsü hâkim olmuş: Çadır sahipleri çadırlarını satacakları eşyanın hemen arkasına kuruyorlar; birkaç gün çadırlarının içinde yaşayacaklar artık.

Avare avare dolaşan binlerce insandan kaçının potansiyel müşteri olduğu, kaçının yalnızca satıcıların arkadaşları, aileleri ve çocukları olduğunu söyleyemem. Gene de ekonomik fonksiyonlar baskın değildi sanki. Esas olarak, alım satımın, takasın ve ticaretin sürüp gittiği dev bir partiye benziyor. İnsanlara başka alanlardaki arkadaşlarını görme fırsatı sağlıyor (tüccarların pek çoğu, kırda yaşayan; ancak ürünlerini satmak üzere fuarlara düzenli olarak katılan gruplardan). Kenarda köşede aletlerini tıngırdatan müzik grupları da var. İnsanların çoğunun bir araya toplandığı akşam saatlerinde de dans ediliyor.

Cinsel serbestliğin egemen olduğu söylenen, yılın dört hafta sonundan birinde değiliz (kış ekinoksu iki hafta önceydi), ne var ki buradaki ilişkiler kesinlikle her günkünden daha gevşek. Herhalde Francine'in sersemce mektubuna tepki olarak, kafayı bulup pervasızlaştım ve bana pas atıp duran iki genç kadını bir çadıra sürükledim. Ciddi ilişkiler kurma düşüncelerini silip atmak bazen hoş oluyor. Zaten onlar da anonimlik oyununu oynamak istiyorlardı. Hiçbir zaman aynı anda iki kadınla beraber yatmamış oluşum, sanırım püriten mirasımın bir ürünü (gene de bunu deneyecek kadar cüretkâr olmayı sık sık içimden geçirmişimdir). Bu kızlar kesinlikle soğukkanlı ve duygusuz, bu da işimi kolaylaştırdı. Bazen tek başlarına üzerime çullanıyor, bazen diğeriyle paylaşıyorlar. Sekse yaklaşımları bizim yemek yemeye, belki yürümeye bakışımızla hemen hemen aynı: Seks yoğun duygusal beklentilerin olmadığı, tatlı bir biyolojik işlev. Çok gevşetici...

Doğal nezaketle ilgili tuhaf bir not: Hiçbir zaman beni eş değişiminden ve çeşitli kombinasyonlardan dışlamadılar ya da yalnızca röntgencilik yapmamı beklemediler. Ve yaptığım hiçbir şey, başka bir ülkeden gelen katıksız bir yabancı konumun-

da olsam da onları şaşırtmadı: Herhalde yirmi iki yaşında falanlar, ama erkeklerin yaptığı hiçbir şeyden hayrete düşmüyor gibiler.

Tüketici bir geceydi; beni sersem etti. Şafak sökmeye yakın giyinip dışarı çıktım ve şehirden Franklin'in Yeri'ne kadar, sis düdüklerini dinleyip Marissa'yı düşüne düşüne yürüdüm. Her ne kadar onu kıskanmak bana ıstırap veriyorsa da Marissa'nın savaş oyunlarından sonraki, benimse bu akşamki davranışlarımız tuhaf biçimde birbirine paralel ve eşit görünüyor. Her neyse, kendimi suçlu hissetmiyorum.

Aklım gene evde. Francine'e diplomatik dokunulmazlık hakkı kazanmasını öneren ve kendi *maceramı anlatan bir not karaladım. Sabahleyin kalkınca da notu yırtıp attım ve tekrar çalışmaya koyuldum.* ✍

Ekotopya'da işçi denetimi, vergiler ve işler

San Francisco, 28 Mayıs. Ekotopya ekonomisi sosyalist midir? Bu soruyu yüksek makamlı bir hükümet sözcüsüne sordum. Ona Amerikalıların böyle olduğuna dair yaygın bir kanı taşıdığını, ama açıkçası son yıllardaki enformasyon eksikliğinin durumu berrak biçimde kavramayı zorlaştırdığını anlattım. Bu beyefendi, kendi nitelemesiyle, Amerikalıların kafa karışıklığı üzerine kibarca bir konferans çekti bana.

"Ekotopya ekonomisi" diye girdi söze: "Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi gibi karma bir ekonomi olarak değerlendirilmelidir." Yalnız bu karışımın bazı unsurları yeniyken, karışımın dengesi ekolojik ve politik etkenler yüzünden oldukça farklıymış. Bağımsızlık ilanının üzerinden çok geçmeden, Küba devriminden sonra yaşanana benzer sermayenin ülke dışına kaçışına tanıklık edilmiş. Çok zengin ailelerin büyük bölümü kaçarak ya Los Angeles'a, Doğu'ya ya da bazı durumlarda İsviçre ve Fransa'daki villalarına kapağı atmışlar. Ekotopya'daki işletmelerin yönetim kapasitelerine kuşkusuz büyük zarar vemiş bu gelişme,

ancak gene de göç edenlerin sayısı, kadınlarla çocuklar dahil olmak üzere, birkaç binden fazla değilmiş.

Halkını besleme, barınma ve giydirme zorunluluğuyla yüz yüze gelen Ekotopya hükümeti, başlangıçta, işletmeleri eski yöntemlerle çalıştırmayı amaçlayan ihtiyatlı bir deneme ile yeni ve plansız yöntemler uygulama arasında kararsız kalmış.

Ancak birkaç ay içerisinde fazla seçme şanslarının olmadığı açığa çıkmış. Zira insanlar, eski mülk sahilerinin ayrılıp gittiğini görerek, sahiden yeni bir çağın eşiğinde olduklarını fark edip kendiliğinden çiftliklere, fabrikalara ve mağazalara el koymaya başlamışlar. Kaotik, ama anarşik olmayan bir süreç yaşanmış; denetim yerel yönetimler ile yerel mahkemelerin elindeymiş. Genellikle bir kuruluşta çalışanların o kuruluşa "sahip olmaları" fikrinden hareket edilmiş. Başka destekleri olmadığından, Bağımsızlık ilanından sonra çözülmesi gereken en acil problem, işletmeleri ellerinden geldiğince iyi çalıştırmakmış. Halen yürürlükte olan bazı örneklerden, '60'lı yılların sonlarında Fransa'da çalışanların işletmelere el koyma yöntemlerinden de yararlanıldığı anlaşılıyor (kuşkusuz ABD'de de çeşitli şirketlerin sahipliği çalışanların ellerinde, ancak bu sırf yasal yollarla ve zaman içerisinde gerçekleşiyor).

Hep gündemde kalan temel ihtiyaç maddelerinin üretimi ve dağıtımı görevinin niteliğini, bu tür el değiştirmeler belirlemiş ve bu sistem fiilen işlemiş. Ancak en büyük ve en bariz ekonomik değişimler, tarım ve kanalizasyon alanındaki uygulamalarda kararlı sistemlerin oluşturulması için para ve insan gücünün dağıtılması ve doğal kaynaklardan elde edilen, biyolojik olarak çözünebilir plastik üretime dayanan yeni endüstrinin bilimsel ve teknik açıdan geliştirilmesi sırasında gerçekleşmiş (kalıcılık ilkesine ters düşen ulaşım sistemi de yine aynı dönemde bir sürü kaynağın boşa harcanmasına neden olmuş).

Hükümetin bu tür geniş ölçekli projelere hangi gelir kaynaklarını aktardığı konusunda bir araştırma yaptım. Bağımsızlık ilanıyla beraber eski dönemdeki vergi sisteminden tamamen vazgeçilmiş. Mülk sahiplerinin mülklerinin ellerinden alınmasını resmileştiren

yasalarla beraber, kamulaştırmadan doğan miras vergileri de yasallaştırılmış (hiçbir Ekotopyalı miras olarak kişisel eşyaları dışında bir şey alamıyor).

Ekotopyalı devrimciler bugün bile ağırlığını koruyan şöyle bir tutum benimsemişler: Kapitalizmin çok az fark edilen temel kusuru, mülk sahiplerini adil biçimde vergilendirememesidir, çünkü kapitalist yönetimde servet, vergi kaçıracak yeterli boşluklar bulmayı her zaman başarır. Ekotopya hükümetinin temel aldığı yeni vergi sistemi ise tamamen bizim şirket vergisi diyeceğimiz (bireysel zanaatkârlar da dahil olmak üzere, bütün üretken işletmelerden alınan) vergiye dayanmakta. Bunda kısmen net gelir, kısmen de "hasılat" ya da brüt gelir esas alınıyor. Yönetimin çoğu fonksiyonları gibi vergi toplama işi de bölgesel ya da ulusal düzeydeki yönetimlere çok sınırlı yetki alanı bırakan topluluklarca (esas olarak, şehir topluluklarınca) yürütülüyor.

Bana bu bilgileri aktaran üst düzey hükümet görevlisine göre, bu sistemin arkasında yatan akıl yürütme karmaşıkmış, ancak sorun sonunda gelip, bütün vergilerin, esasen hükümetin ekonomik üretimden bir pay alması ve bu payı kamunun belirlediği amaçlar doğrultusunda kullanması için bir araç olduğu, dolayısıyla el koyma işleminin doğrudan kaynağında, basit, anlaşılabilir ve adil biçimde, kamuoyunun gözü önünde yapılması gerektiği görüşüne dayanıyor (Ekotopya'daki vergi gelirleri bizdeki gibi gizli değildir).

Son yıllarda bu vergi politikasını tamamlayan, çalışanların konumunu -Amerikalı bakış açısıyla kökten değiştirerek- yeniden tanımlayan yasalar çıkarılmış. Bir Ekotopya işletmesindeki işçilerin hepsi şimdi "ortak" olmalıdır; bir insan kendi başına bir iş kuramaz, çalışanlara ücret veremez, onları artık ihtiyacı kalmadığı için işten çıkaramaz ve elde edebildiği bütün kârları kendi cebine atamaz. Ne kadar grotesk görünürse görünsün, bir işletmede yer alan bütün Ekotopyalılar şimdi, bizim üst kademedeki yöneticilerimizle aynı davranışlar içerisindeler. Tıpkı bizim yüksek kademe yöneticilerimizin kâr payı, mal opsiyonu, vergi kaçırma yolları, emeklilik planları vb. olanaklar aramaları gibi, sıradan Ekotopyalılar da bizzat katıldıklarını düşündükleri bir işletmeye ortak olmaya çalışıyorlar!

Ekotopya'da kişisel gelir, satış ya da mülk vergisi yoksa bile, yoğunlaşmayı özendiren ve Ekotopya şehirlerinin dikkat çekici sıklığını açıklayan bir arazi vergisi konmuş. Ya geriletici olduğu ya da insanlar arasındaki ayrılıkları körüklediği gerekçesiyle başka vergi çeşitlerine karşı yaygın bir hoşnutsuzluk gözleniyor; oysa işletme vergisinin, kolektif gruplardan alınıyor olması nedeniyle dayanışmayı yükselteceği düşünülüyor (bu grupların birbirleriyle kıyasıya rekabet etmelerine bakarsak herhalde paradoksal bir nosyon).

Kanıtlaması elbette son derece güç ama, Ekotopya'da süper zengin bir sınıfın olmadığı iddia ediliyor. Ulusal eğitim politikaları, farklılaşmaları ılımlı ölçülerde tutmaya çalışsa da sanatçılar, bilimciler ve bazı doktorlar gibi belli meslek gruplarının biraz daha fazla gelir elde ettikleri kabul ediliyor. Gelgelelim, Ekotopya'da artık üretim araçlarını denetlemesi ve başka insanların emek gücünü kiralaması sayesinde kişisel olarak zenginleşen tek bir bireyin dahi bulunmadığı söyleniyor. Ancak yer yer tuhaf anormalliklerle de karşılaşılıyor; bu durum bilhassa, bir işletme acilen ve çok miktarda talep edilen bir ürün veya hizmetle ortaya çıktığı zaman görülüyor. Örneğin, "kuş elbisesi"nin mucitleri ve fabrikatörleri, otuz kadar insandan oluşan küçük bir araştırma kolektifi zaten. Vücudu ustaca sıkı sıkıya saran giysilerin bir hayli ilgi toplaması nedeniyle, bu insanların, aralarına yeni üyeler de alarak haftalık normal yirmi saatten daha az çalışma yoluna gitmiş olsalar bile, son zamanlarda epeyce para kazandıkları söyleniyor.

Başarılı gruplar, elde ettikleri kârları, diğer işletmeleri ele geçirmek ya da çalışmadan hisse sahibi olmak için kullanmıyorlar mı? Bu sorunun yanıtı karmaşık, ancak bir işletmenin ya da başka işletmelerdeki kişilerin doğrudan işin başında değilken yatırım yapmasına izin verilmiyor oluşu, yanıta bir temel oluşturabilir. Demek ki elde edilen artıklar ancak ulusal banka sistemine borç vererek "yatırıma dönüştürülebiliyor" ve banka aracılığıyla tekrar işletmelere naklediliyor. '70'li yıllarda Yugoslavların öncülüğünü yaptıkları sistemi andıran bu düzenleme belli ki bankaya ekonomi üzerinde korkunç bir hareket kabiliyeti sağlıyor ve Ekotopya'nın gelişmesini karakterize eden bazı şaşırtıcı büyüklükteki kamusal yatırımları

olanaklı kılıyor (kuş elbisesini bulan insanlar gibi şanslı üreticilere sağlanan en büyük olanak, emekli olma ve kârları karşılığında alacakları banka faizleriyle yaşamlarını rahat rahat sürdürebilme fırsatı). Bizim ekonomistlerimiz bu süreci açıkça yakından incelemeliler. Ulusal bankanın büyük ölçüde özerk şubeleri bulunsa bile, Ekotopyalıların ademi merkezileşme taahhütleriyle çelişiyor gibi bu durum.

Ekotopya işletmeleri genellikle kapitalist işletmeler gibi çalışıyorlar: Hareket alanları çeşitli ekolojik düzenlemelerle kısıtlanmasına rağmen, birbirleriyle rekabete giriyor, satışlarını artırmanın ve kârlarını azamiye çıkarmanın yollarını arıyorlar. Ürünleri hakkında belli oranda sahtekârlık yapıp yapmadıklarından, yanlış iddialarla insanları yanıltıp yanıltmadıklarından emin değilim ama.

Bununla beraber, bir işletmenin üyelerinin, o işletmeye fiilen ortaklaşa (herkese bir oy hakkıyla) sahip olmaları, bu işletmelerin yapabileceklerine de doğal bir sınır getirmekte. Örneğin, işletmeleri sınırsız derecede genişletme eğilimi taşımıyorlar, çünkü ortak mülkiyetteki bir firmanın pratik azami büyüklüğü üç yüz kişiyi pek geçmiyor. Bu sayı aşıldığı zaman bürokratik, katı yöntemlere zemin doğuyor ve işletmeler hem kârlılıklarını hem de daha hoş ortamlar arayan üyelerini kaybediyorlar. "Küçük güzeldir" sözünü sık sık tekrarlıyorlar. İşletmeler kârla ilgilendikleri kadar, çalışma koşullarıyla da ilgililer. Bir sürü örnekte işletme üyeleri, rahat bir çalışma temposu sağlanması ya da işin insanlar arasında daha iyi ilişkiler kurulması amacıyla örgütlenmesi karşılığında, kâr ve ücret düzeyinin azaltılmasını kabullenmeye yatkınlar.

Başka işletmelerden gelen rekabet tehditleri gevşekliği belli sınırlarda denetlemeyi sağlıyor, buna rağmen Ekotopya'da üretilen ürünler yurt dışındaki daha etkin sanayilerin ürünleriyle rekabet edecek vasıflardan yoksun. Bir örnek verirsek, iç mağazaların dışında elbiselerle ayakkabıların fiyatları korkunç derecede fahiş. Asya'dan gelecek, kötü koşullarda çalıştırılan işçilerin ürünlerinin ülkeye girmemesi için çok yüksek gümrük tarifeleri konulmuş. Sonuçta Ekotopyalıların birçoğu, şimdiye kadar fazilet sayılan ev yapımı giysiler giyiyorlar.

Vergiler bir tek işletmelerden alındığından, Ekotopya'nın göreli

vergi yükünü hesaplayabilmek olanaksız. Öbür yandan, Ekotopya'daki ordu küçük (yaklaşık Kanada'nınki kadar) olduğundan ve bize çok pahalı gelen bazı yönetim fonksiyonları (eğitim gibi) garip biçimde serbest pazar ilkelerine dayanarak örgütlendiğinden, göreli toplam vergi yükünün bizdekinden çok daha düşük olduğu hemen hemen kesin bir olgu. Bağımsızlık'tan sonra Gayri Safi Milli Hasıla'da görülen düşüşün halkı niçin fazla sarsmadığını kuşkusuz buna dayanarak açıklayabiliriz.

Topluluk yönetimleri, vergi gelirlerini, yeniden değerlendirme tesislerini, konut, elektrik, su, telefon, sağlık hizmetleri, polis ile mahkemeler gibi hizmetleri ayakta tutmakta harcıyorlar. Vergi fonlarının belli bir orandaki payı bölgesel ve ulusal yönetimlere, tren, savunma, telekomünikasyon ve araştırma kurumları gibi daha büyük ölçekli sistemlerin işletmesine ayrılıyor.

Tuhaftır, Ekotopyalılar tarıma ve diğer kırsal faaliyetlere büyük önem atfettikleri halde; tarımsal bir çağdan miras kalan bizim anayasamızın kırı esas aldığı noktalarda, Ekotopya anayasası şehri esas alıyor. Bizde eyaletlerin şehirler üzerinde geniş yetkileri (onların hukuksal varlığını tanıma ve sınırlarını belirleme hakkı dahil olmak üzere) vardır. Ekotopya'daki bütün şehirler ise bölgelerine, herkese tek oy ilkesinin katı bir biçimde uygulanması sayesinde egemen oluyorlar. Bundan başka, yönetimde ilçe kademesi tamamen atlanıyor.

Bu tuhaf sistem vergi gelirlerinin dağılımı konusunda durmadan çatışmalara ve kıskançlıklara neden oluyor. Merkezi hükümet, dolaysız yollarla çalışan güçlü bir merkezi vergi toplama dairesine güvenmenin yerine, fon akışının kesilmemesini sağlamak üzere yerel yönetimleri sürekli olarak yatıştırıp ikna etmek durumunda kalıyor. Demek ki yüzeysel bir bakışla, ilkel kapitalizmde rastlanan küçük yönetim organlarına benzeyen Ekotopya'daki federal yapı, harcamalarının çoğunu, bütün yurttaşların mutlak anlamda eş biçimde yararlandıkları ve herkesin üzerinde anlaştığı alanlara ayırıyor. Ekotopyalıların asgari düzeyde yiyecek, konut ve tıbbi bakım konularında ömür boyu "güvence"den yararlandıkları düşünüldüğünde, olağanüstü derecede sınırlı bir ulusal refah sistemine sahip olmaları şaşırtıcı geliyor insana. Bazı yurttaşlar, özellikle sa-

natlarda denenmemiş gelişmeler üzerine çalışanlar, bu güvenceden hiç çalışmadan yaşamak (bazen yıllarca. Bizim genç sanatçılarımız çatlasın!) üzere yararlanırlarken, bazı insanlar da ya güvence düzeyinin varlıklarını sürdürmesine yetecek kadar yüksek olmadığını düşünüyor ya da kendilerine hareketli bir toplumsal yaşantı sağlayacak çalışma temposunu gönüllü olarak benimsiyorlar. Kuşku yok ki yaşlı ve güçsüz durumdaki insanlar yaşamlarını bu güvenceden yararlanarak devam ettirmeliler. Kendi gözlemlerime bakılırsa, bunun için gerekli olan yaşam düzeyi gerçi çok düşük ama, sanırım bizde sosyal güvenlik yardımı alanların durumlarından biraz daha iyi.

Uzmanlarımızın Ekotopya'daki ekonomi ve vergi sistemine yönelttikleri ağır eleştirilere rağmen yakından gözlemlere kalkıştığınızda Ekotopya sözcülerinin iddialarının doğrulanmasından başka sonuç çıkaramıyorsunuz: Sistem şu anda Ekotopya yaşamının denenmiş ve bütünsel bir parçası ve daha uzunca bir süre de böyle olacak.

(29 Mayıs)

Yazıların son ikisini yeniden okudum. Bu ülkeye karşı, tutumumun üç hafta içerisinde bayağı değiştiğini fark ediyorum (bu değişiklik sırf Marissa'ya bağlı değil herhalde). Yazılarımı daha yumuşatıyor muyum? Belki ekonominin esas niteliği hakkında sahiden hangi can alıcı soruların sorulacağını bilmiyordum. Belki üstünkörü methiyelere sarılmayı tercih ediyorum. Ekotopya deneyi, bana ilk başta, diğer bütün girişimler boşa çıktığı zaman başvurulan doğru dürüst bir toplum kurma yolunda aptalca bir taşra denemesi gibi gelmişti. Dünyanın diğer bölgelerindeki gözlemlerimden hareketle, bu tür deneylerin işlemeyeceğini, işin içinde bir düzenbazlık olması gerektiğini biliyordum! *Zorla çalıştırma, taş devrine geri dönüş gibi söylentilere ve buna benzer zırvaların hiçbirine inanmamıştım, ne var ki sahiden de ciddi bir öncelik tanımamızı gerektirmeyen, önemli bir aksaklığı olan, yürümeyen bir sistem görmeyi bekli-*

yordum sanırım; haberlerimle bu durumu belgeleyince işim sona erecek ve ben de çekip gidecektim...

Ama işler böyle gitmiyor. Aslında Ekotopya yaşamının dokusunu daha yakından gözlüyor, güçlü ve güzel yanlarını daha fazla kabul etmek durumunda kalıyorum. Bu ise yönümü toptan kaybetmeme neden oluyor. Belli bir bakış açısından yazamıyor gibiyim; bütün yapabildiğim, girişimleri tek tek gördüğüm kadarıyla aktarmak. Nesnelliğimi kaybediyor muyum? Max yazılarımı sahiden makaslayacak mı? Belki hakikaten olan biteni derinlemesine kavrayamıyor, en azından alıştığım düşünme biçimiyle bir çerçeveye oturtamıyorum.

Orman kampında Marissa'yı ziyaret etmeye gittim. Onu ağaçların içinde kaybolmuş, kesilecek ağaçları seçmeye uğraşırken buldum. Ağzımı açmamam koşuluyla yanında durmama izin verdi. Çok dikkatli bakışlarla ağaçların arasında ağır ağır geziniyor. Sonra oturup bir an düşünecek ve nihayet şu ya da bu ağaca yönelip ölüm hükmünü belirten bir kırmızı kurdele bağlayarak anlayamadığım birtakım sözler mırıldanacak. Marissa'nın böyle anlardaki yüz ifadesi kederli, ama kararlı da. Derken gevşiyor ve birlikte ormanın içinde başka bir yolda yürüyoruz. İşinin önemli bir parçası bu; bir tür ayin de olabilir, çünkü davranışlarından bir kutsiyet havası yayılıyor.

Sonunda Marissa ile Everett arasında pürüzler çıkmaya başladı. Ben onun yerinde olsaydım hissedeceğimi sandığım yenilgiye uğramış bir erkek havası yok Everett'te. Yalnız hangisinin ayrılıp gitmesi gerektiği hakkında kötü bir konuşma geçmiş aralarında (keşke Everett ayrılsa. Marissa'da ondan bir şeyler kalmasının bende korkunç bir kıskançlığa yol açtığını hissediyorum). Akşam yemeğinde Washington'la ilişkilerin yeniden kurulmasının iyi bir fikir olup olmadığı konusunda bir tartışma çıktı. Marissa, beni oldukça şaşırtarak ve bazı ustaca argümanlardan hareketle, hararetle ilişkilerin yeniden kurulmasını savundu. Sesimi pek çıkaramadığım halde bir sürü pis bakışa maruz kaldım. Ne de olsa Everett ailenin bir ferdi, bense hariçten gazel okuyan bir yabancıyım.

Yakındaki bir kasabadan kampın ihtiyaçlarının alınacağı bir alışveriş gezisine davet edildim. Dört kişi küçük bir elektrikli kamyonun arkasına atladık. İç mağazalardan birine gittik. Anlaşılan bu mağazalardaki mallar, hükümetin saptadığı niteliklere uygun biçimde otomasyona geçmiş fabrikalarda üretiliyor. Hepsi tek bir standartta; genellikle ilgi çekici olmakla birlikte çok düz, inanılmaz derecede ucuz. Çorap fiyatları bizdekinin yaklaşık dörtte biri kadar, ama ya siyah ya da beyaz renkteler; standart düz pantolonlar, gömlekler ve iç çamaşırlarının fiyatları birbirine yakın. Yeni bir tişörte ihtiyacım olduğu halde fiyat farkını düşünerek iki tane aldım (safran renginde!). İç mağazaların yiyecek bölümlerinde makul oranda kurutulmuş, dondurulmuş konserve mallar satılıyor. Eğer dilerseniz mütevazı bir gelirle kıt kanaat geçinebilirsiniz; zamanlarını daha iyi yiyecekler için gerekli geliri kazanmakla tüketmeye istekli olmadan, zar zor geçindiğini iddia eden tek tük sanatçılar ve egsantrik tiplerle karşılaştım. Ama pek çok Ekotopyalı da bu mağazalardan sadece ekmek, fasulye, pirinç, meyve ve benzer maddelerden alırken, et ve sebze gibi kalemleri ufak bağımsız dükkânlara ya da komün arkadaşlarının getirmelerine bırakıyorlar (kereste kampının eti, sütü ve sebzesi on beş mil uzaklıktaki bir tarım komününden geliyor).

Standartlaşma iç mağazalarda hayret verici boyutlarda ilerletilmiş. Konserve yiyecekler yalnızca üç boy kutuda (tabii ki hepsi de biyolojik açıdan çözünebilir kutular bunlar) satılıyor. Bunlardan biri küçük salamura karagöz kavanozu boyunda, diğeri büyük bir marmelat kavanozu kadar, üçüncüsü de bizim restoranlarımızda meyvelerin konulduğu türden kocaman bir kutu. Bunlar, bizim "dev", "jumbo" vb. ya da anlaşılmaz kutu ölçülerimizle değil, metre uzunluklarıyla anlaşılıyor. Ama etiketlerin tasarımları çok canlı. Bazı malların ayakkabı gibi modelleri de var.

Saç fırçamı her nasılsa kaybetmiştim; iç mağazalarda doğal domuz kılından yapılma tipleri satılıyor. Düzgün bir plastik kıllı fırça istediğimde yol arkadaşlarım tuhaf bakışlar fırlatıp beni bir "antikaryum"a götürdüler. Gittiğimiz yer, normal ma-

ğazalarda artık bulunamayacak malların (anlaşılan bizim ilaç, yiyecek, içecek, kozmetik satılan mağazalardaki birçok mal dahil) satın alınabileceği özel bir mağaza çıktı.

(Ekotopya "eczaneleri", reçeteli uyuşturuculardan başka bir şey satmayan küçük yerlere dönmüş. Ekotopya'da tıp mesleği Bağımsızlık'tan sonra sanki tamamen eczacılığa dönüşmüş; birçok sakinleştirici, güçlendirici, uyuşturucu hap ile soğuk algınlığı ilaçları en ufak bir tereddüt gösterilmeden hemen yok edilmiş. Aslında şu anda davranışları denetlemeye yarayan hiçbir *uyuşturucuya ruhsat vermiyorlar. Belki de okullarını yeniden organize etmelerine katkıda bulunan faktörlerden birisi bu: Çocukları okullara adapte olmaya zorlayamayınca, okulları çocuklara adapte etmek zorunda kalmışlar! Bir doktora uykusuzluğa nasıl çare bulduklarını sorduğumda, "Evet, bu toplumsal bir sorun, ama tıbbi bir sorun değil" diye yanıtladı. "Biz de o kişiye bedenini ilaçla doldurmaktan ziyade yaşamını değiştirmesini tavsiye ediyoruz, ki bu herhalde daha iyi sonuç veriyor. Hem Ekotopya'da gece boyunca uyanık kalmak eğlenceli olabilir, bunu biliyorsunuz. Yirmi saatlik çalışma haftası birçok şeyde bir hayli gevşeklik yarattı.")*

Neyse, antikaryumun müşterileri daha çok yaşlı kadınlarla epeyce çökmüş görünen birkaç gençten ibaretti. Durup durup gülüyorlar ve sanırım komik şeyler arıyorlar. Plasik fırçamı alırken, bunun eski tip plastikten üretilmesinden ötürü yeniden değerlendirilmesinin olanaksızlığı konusunda bir alay konferans dinledim. "Bu lanet şey yüzyıllarca yok olmayacak" dedi tezgâhtar, yüzünü buruşturarak. Hiç merak etmeyin, ayrılırken onu sizin pimpirikli ülkenizde bırakacak değilim...

Bu politikanın kökenlerini uzun uzun anlatan Marissa'yla arkadaşlarına göre, bütün binalar yenilenebilir ve biyolojik açıdan çözünebilir maddelerle inşa edilmeli. Bağımsızlık ilanından sonra sadece tahta yapılara izin verilen bir dönem yaşanmış: Bu dönemin yol gösterici dehası, Archibald Fir adında bir mimar. Fir, daha önceki ahşap yapılara ilişkin parlak, etkili bir inceleme kaleme almış ve plastiğin inşaat malzemesi olarak kullanılabilmesi için sahip olması gereken özellikleri saptama-

ya katkıda bulunmuş. Kendisine niçin belki bir Redwood değil de Fir adını uygun gördüğünü sorduğumda Marissa şu yanıtı vedi: "Eh, görüyorsun, gerçekten de mütevazı bir insan ve bir realist" (ayrıca, mega yapıları ağır bir dille eleştiren nefis bir metnin yazarıymış).

Bu gece şehre geri dönmeliyim. Marissa'nın da gelmesini sağlamaya çalışıyorum. Ama giin geçtikçe kamp yaşamının daha fazla parçası oluyorum. Bugün akşam yemeğinden önce hep birlikte oynayarak (gerçekten bunu anlatabileceğim başka sözcük yok) oturuyorduk. "Peki, Will" dedi birisi: "Bizi eğlendirmek için ne yapabilirsin?" Umutsuzca donakaldım. Herkes şarkı söyler, ben söyleyemem. Herkes espri yapar, ben esprileri hatırlayamam. Herkes gülüp bir vodvilde oynamış gibi birbirine takılır, ben asla düşmanca-dostça bir hareket yapamam. Zihnimde bir fantezi alevi parladı birden, "Size yaşam öyküm anlatabilirim" dedim, ama hemen bunu da yapamayacağımı fark ettim; çok sıkıcı olurdu, üstelik insanları cezbeden hiçbir yanı yok. Marissa'nın benden utandığını bilerek, ağzımdan anlaşılmayacağından emin olduğum şu sözler döküldü: "Yazık, bilmiyorum; korkarım sizi pek eğlendiremiyorum. Şimdiye kadar insanları nasıl eğlendireceğimi kimse öğretmedi bana. Sanırım bu işi televizyona bırakmıştık." Bunu kesinlikle kabul edemezlerdi; tatlı dil dökmelerini istediğimi sanıyorlardı. Ne demek istediğimi anladıkları zaman, benim adıma üzülüp sıkıldılar. "Dinle" dedi erkeklerden bir tanesi: "Sıranı savmana izin vermeyeceğiz. 'Fış Fış Kürekçi' şarkısını bildiğini de inkâr edemezsin ya, öyle değil mi? Hadi, hep birlikte söyleyelim." Böylece derin bir soluk aldım, birbirimize yakın bir perde tutturduk. Bir dakika sonra artık bülbül gibi şakıyorduk, hepsi de şarkıya neşeyle katılıyor, ritimle alay ediyor ve bana gülüyorlardı. Böyle giderse repertuvarımı genişletmek zorunda kalacağım. ✍

San Francisco, 29 Mayıs. San Francisco caddelerinde tek tük karaderili yüzü görünce çok şaşırdım. Bunun nedenini daha yeni öğrendim. Bağımsızlık ilanından sonra ayrılma ilkesi Ekotopya'nın politik yaşamında etkili bir faktör olmuş. Bu ilkeyi savunurken Thomas Jefferson ile diğer eski Amerikalı yurtseverlerin görüşleri temel alınmış. Bağımsızlık'tan önce bile, beyazların denetimindeki ekonomik yoksunlukları nedeniyle giderek milliyetçi ve ayrılıkçı görüşlere yaklaşan siyah nüfus, Washington'dan büyük kopuş gerçekleştiği zaman coşkulu havaya büyük bir şevkle katılmış. Gelgelelim bunu takip eden aylarda, Oakland ve San Francisco gettolarına siyah ayrılıkçı partiler egemen olmaya başlamış. Bu gettolar daha önceleri beyaz semtlerin arasında boğulup kaldığından siyah nüfus artık kendi bölgesini kendisi denetlemek istiyormuş. Uzun ve sert geçen bir politik mücadeleden sonra siyah bölgeleler (ve ayrıca San Francisco'daki Çin mahallesi) resmen Ekotopya içinde şehir-devleti unvanına kavuşmuşlar. Olağan vergileri toplayan kendi şehir hükümetlerini kurmuş, kendi polisleri ve mahkemeleri, kendi sanayileri olmuş, civar kırsal bölgelerdeki çiftliklerin mülkiyetini kendi üstlerine geçirmişler. İşin doğrusu, dış ilişkiler kurmanın dışında, ufak bağımsız ülkelerin sahip olduğu bütün özelliklere (posta pulları ve para çıkarılması dahil olmak üzere) sahiplenmiş.

Bu durum siyahların çoğunu bir ölçüde tatmin etmekle birlikte, diğerlerini içten içe rahatsız ediyor gibi. Böyle düşünen siyahlar uzun vadeli biricik çözüm olarak tam bağımsızlığı savunuyorlar. Şimdilerde üzerinde tartışılmakta olan bir tasarıya göre, bütün siyah nüfus Monterey Koyu ile Salinas Vadisi'ni de içine alan yeni bir bölgeye yerleştirilecek, bu da siyahların bol tarımsal kaynağa sahip olmalarını ve Pasifik Denizi kıyılarına doğrudan ulaşmalarını sağlayacak. Elbette dev boyutlu politik ve ekonomik problemlerle karşılaşacaklar. Bu tür deneye İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Doğu Avrupa'da da girişilmişti.

Bir avuç siyah da siyah bölgelerin (genellikle Soul City diye geçmektedir) dışında yaşayıp çalışmayı sürdürmeyi tercih etmiş. Bu kesim sık yapılan evliliklerle beyaz topluma tamamen entegre

olmuş gibi. Sınırlı gözlemlerimden hareket edecek olursam, siyah bölgelerdeki yaşam süresi, bir bütün olarak Ekotopya'ya oranla Bağımsızlık öncesi günlerden daha uzun. Aslında esrarengiz biçimde hâlâ az sayıda özel otomobile tolerans gösteriliyor ve insanlar eski usullerin bazı sembollerine bağlılıklarını sürdürüyorlar: Ekotopya'nın diğer yerlerinde bulunması çok zor olan yüksek kalite İskoç viski ile diğer lüks ithal mallarının ticareti çok canlı. Büyük ölçüde çalışma saatlerinin daha uzun olması -herhalde Bağımsızlık'tan önce siyahların tüketiminin geride kalmasının bir sonucu- nedeniyle kişi başına gelirin yaklaşık yüzde 10 daha fazla olduğu söylenmekte. Şık giyimli bir siyah bunu şöyle ifade etti: "Hâlâ kaybettiğimiz zamanı telafi ediyoruz."

Soul City'nin kültürü elbette genelde Ekotopya'nın kültüründen oldukça farklı. Soul City, hem Ekotopya'nın diğer bölgelerine hem de Avrupa'yla Asya'ya bol miktarda müzik, müzisyen, roman, film ve şiir ihraç ediyor. Gettolarda yetişen siyah mimarlar Avrupa şehirlerinin otomobil-merkezli olmaktan ziyade insan-merkezli ilkeler temelinde yeniden inşa edilmesinin başta gelen savunucuları olmuşlar. Bazı yerlerde, siyah işletmelerin beyazların ağırlıkta olduğu bölgelerdeki işletmelere kıyasla daha kolektivist olduğu da söyleniyor.

Ekotopya'nın ilk zamanlarında hüküm giyen suçluların önemli bir oranı -ABD'deki gibi- çoğunlukla siyah olduğundan, Soul City bu açıdan ciddi bir problemle yüz yüzeymiş. Bağımsızlık'tan sonra, marihuana ile bazı diğer uyuşturucu maddelerin yasallaştırılmasıyla birlikte, eylemleri artık bir suç oluşturmayan mahkûmlar için genel af çıkarılmış. "Seks suçu" ile aylaklık, sarhoşluk ve serserilik gibi suçlardan yatan az sayıdaki insan da serbest bırakılmış. Eroin trafiğinin hükümetin tekeline alınıp durdurulmasıyla Soul City'deki suç oranı azalırken, hapishanelerde hâlâ önemli sayıda mahkûm kalmış. Bu yüzden zenci ceza ve ıslah uzmanları hapishane reformunda başı çekmek durumunda kalmışlar.

Amerikalı bir gözlemci açısından en şaşırtıcı olgu, şiddet suçlarına verilen cezaların ağırlığı. New York'ta bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilecek tipte -herhalde fiilen on sekiz ayı çektiriliyor- sıradan bir yankesicilik vakası burada en

ufak bir şartlı tahliye ihtimali olmadan doğrudan beş yıllık hapisle cezalandırılıyor.

Ne var ki cezaların infazı bizim hapishanedekilerden çok farklı. Soul City'de olsun Ekotopya'nın başka yerlerinde olsun bizdeki gibi büyük tip cezaevleri yok. Mahkûmlar, her birinde yalnızca otuz-kırk hükümlünün kaldığı küçük kurumlara dağıtılıyor ve gün boyunca (az sayıda muhafızın korumasında, bazen de korumasız) toplumun genel yaşamına (tabii asgari iş ve ücret hakkına sahip biçimde çalışmak suretiyle) katılıyorlar. Diğer zamanlarda ise kapalı tutuluyorlar (karıları, kocaları ya da arzu ederlerse sevgilileriyle birlikte). Bu garip infaz politikasını dayandırdıkları sav ise, şiddet suçlarından sanık olan insanların serbest kaldıkları zaman genellikle yeni bir suç işleyip tekrar hapishaneye düşmeleri; gerçekte geleneksel hapishane yaşamı onların şiddet suçu işleme eğilimlerini artıran bir etken (genellikle eşlerini ya da tanıdıklarını öldürüp, aynı suçu çok ender olarak yeniden işleyen katilleri istisna tutmamız gerekiyor). Gene bu sava göre, Amerikan sisteminde hapishanelerin işlevi mahkûmların daha sonra işleyecekleri suçlar için eğitim okulları olmaktan öteye gitmiyor. Soul City ceza ve ıslah uzmanları, kendilerinin görece daha insani nitelikli politikalarının, mahkûmlara, gerçekçi yaşam koşullarında suç işlemeye dayanmayan bir yaşam tarzı geliştirmeye uygun zamanı ve fırsatı tanıdığına inanmaktalar. Kendi mahkûmlarıyla bizim mahkûmlarımızın yeniden hapishaneye düşme oranlarını karşılaştırarak etkileyici tablolar sunuyorlar, ama aktardıkları sayıları doğrulayacak bir aracım yok.

Çok ilginçtir, savaş oyunu ayini Soul City halkında da bir alışkanlık; yalnız burada mızrağa çok vahşi bir silah gözüyle bakıyorlar. Mızrağın yerini, daha çok Robin Hood'un adamlarının sopalarını andıran uzun, ağır sopalar almış. Ayine katılanlar miğfer takıyorlar. Dolayısıyla oyunlar genellikle derin bir yarayla değil, katılanlardan birisinin kaburgalarının kırılması, el veya ayaklarının acıması ya da yere serilmesiyle sona eriyor.

Ekotopya'nın hemen hemen bütün sakinleri İngilizceyi hâlâ ana dilleri saymakla birlikte, Soul City'nin kurulması okullarda Swahiliceye özel bir ağırlık verilmesini gerektirmiş. Şu anda pek çok yetişkin bu dili konuşuyor. Diğer siyahlar ise bunun yapay ve fayda-

sız bir adım olduğu kanısındalar. Onların dikkat çektikleri nokta, gerek standart İngilizcede gerekse sokak-lehçesinde ustalaşmaları nedeniyle genç siyahların zaten iki dili birden konuşuyor olmaları. Buna rağmen sokak lehçesi, Soul City'de iş ve meslek ilişkilerinde giderek daha çok yaygınlaşıyor. Swahilice, Afrika devletleriyle ticaretin gelişmesinde yararlı olabilir. Ekotopyalı siyahlar Afrika'nın varlığının bilincindeler. Ben, Ekotopya'nın Güney Afrika'daki devrimcilere önemli ölçüde para ve silah yardımı yaptığını tahmin ediyorum.

Bu durum, Ekotopya'daki ırksal görünümün diğer boyutları gibi, Amerikalılar açısından rahatsız edici bir ironiyi yansıtıyor. Güney Afrika'daki, egemen beyaz azınlığın yaşamın her alanında katı bir ayrımcılık uyguladığı apartheid toplumuna dehşetler içinde bakıyoruz. Ekotopya'daki siyah azınlık da benzer bir ayrımcılık uyguluyor: Tabii ikisinin arasında, Ekotopya'daki ayrımcılığın gönüllü olması, halbuki Afrikalılara beyazların zorla dayatmış olması gibi ciddi bir fark var. Ancak, ırkların uyum içinde bir arada yaşayamayacağının kabul edilmesi elbette Ekotopya'daki en hayal kırıklığı uyandırıcı gelişmelerden birini temsil ediyor ve ulusumuzun geleceği üzerine de hayli gölge düşürüyor. Soul City örneği, bizim büyük metropollerimiz adına kötüye işaret; çünkü bizdeki siyahların ağırlıkta olduğu şehirler de şimdiden ayrılık sloganlarıyla çalkalanıyor.

(30 Mayıs)

Marissa, sanki bir prensip meselesiymiş gibi ilk önce benimle şehre gelmeyi reddetti. "Hafta sonu" dedim: "Eminim bir iki günlüğüne kaçabilirsin!" "Niçin kaçmak zorunda kalan ben olayım? Niçin sen *gelmiyorsun? Niçin benim seninle gelmem gerekiyor? Ben burada* yaşıyorum, *sense Franklin'in Yeri'nde yalnızca bir ziyaretçisin!" İtiş kakışlarla, küfürlü sözlerle, homurdanmalarla, kin dolu bakışlarla kesilen tartışmalarımız şaşırtıcı derecede sertleşmişti: Biriken çok şey var. Ortalığı yatıştırmaya çalışarak, beline sarılıp biraz kanını tutuşturmak istedim; suratıma hafif bir tokat attı, uyku tulumunu aldı ve or-*

manın bir yerlerinde uyumaya gitti. Ben de sıkıntıyla yattım. Çok geç uyumuşum. Şafak sökmeye yakın onun yanımdaki yatağa süzüldüğünü hissettim. Omuzuma soğuk bir el dokundu. "Görüşmeyi sıraya koymayı öğrenmeliyiz" dedi. Kollarımızı birbirimize doladık ve uyuyakaldık.

Tabii hiçbir şey çözülmedi. Kendi yaşamına kendisinin yön vermesi duygusu hiç sarsılmıyor. Akşama doğru, sıra kendisinde olsa bile, hâlâ benimle şehre gelmek istemediğini söyledi. Onu ertesi gün, bana termal bir su enerjisi santralı göstereceklerı Punta Gorda'ya eşlik etmeye çağırmıştım. Bu iyi bir gelişme; bana yönelik resmi tavırda belli bir sıcaklık hissediliyor ve Vera Allwen'ı yakında görebileceğimi sanıyorum.

Oysa fikir Marissa'nın hiç hoşuna gitmemişti: Ağzından "yabancı önemli adamlar" hakkında ağır bir söz kaçırdı. Kuzeye trenle gitmek çok güzel olsa gerek. Bereketli tarlalar, dağ geçitleri, meyve bahçeleri. Oysa Marissa'ya hiçbiri cazip görünmüyordu. Gene de geziden döndüğümde yanıma gelmek istediğini söyledi. Bu, gerginliğimi biraz azalttı. Ama yalnızca canı istedikçe gelip gitmekteki ısrarını kabullenmek zor. Bence çok tuhaf bu, çünkü Francine de böyle davranır: Bunun nedeni ondan hiçbir zaman daha fazla bir şey istememem olabilir mi? Marissa gibi birisiyle beraber yaşamanın neye benzeyeceğini zihnimde tasavvur edemiyorum: Düşüncesi sevinç veriyor, ama ürkütücü de, bir deprem gibi (burada ilk depremi geçen gün yaşadım, odayı çok az salladığı halde ter içinde kendimi dışarı attım). ✍

Güneş ve su enerjisi

Punta Gorda, 31 Mayıs. Ekotopya bilimi ile teknolojisinin en az bilinen, ama şaşırtıcı başarılarından birisi, ziyaret etme iznini daha yeni aldığım, Punta Gorda'daki dev termal elektrik santralı (Monterey yakınlarında ve kıyı boyunca buna benzer, ama daha küçük başka santrallar da göze çarpıyor). Ekotopyalıların kirliliğe yol aç-

mayan enerji kaynakları bulma ideallerini gerçekleştirdikleri araçların herhalde en etkileyicisi bu santral.

Dünyanın diğer ülkeleri gibi Ekotopya da atomik füzyon* enerjisini pratik amaçlarda kullanmak üzere umut vaat eden denemeleri yakından takip ediyor. Gerçi böyle bir beklenti Ekotopyalıları bir sevinç sarhoşluğuna itmiyor değil; çünkü elektrik hatlarını kendi boş arazilerinden geçirmekten hoşlanmıyor ve dev enerji miktarlarını tek bir noktada toplayan süreçlerin doğal olmayan bir yanı bulunduğuna inanıyorlar. Dolayısıyla, enerjinin nerede gerek duyuluyorsa onun yakınında üretilmesini sağlayan teknolojilerle daha fazla ilgililer.

Gelgelelim Ekotopyalılar, bu konuda da bazı Amerikalıların düşündüğü kadar manasızca romantik değiller. Enerji Bakanlığı'nı ziyaret ettiğimde orada bulunan görevlilerin hepsi de tarihsel eğilimin, zengin enerjili kültürlerin yoksul enerjili kültürleri boyundurukları altına almak yolunu izlediğinin çok iyi farkındalar. Ekotopyalılar, halkta yaygın olan inancın tersine, taş devri yaşamına yönelmiş *değiller*. Kırsal arazilerini dolaşırken tahmin edebileceğinizden çok daha fazla elektrik sarf ediyorlar. Ancak hem enerji kaynakları hem de enerjiyi kullanma tarzları daha yaygın, gizli ve yepyeni.

Ekotopyalılar petrolle ve benzinle çalışan elektrik santrallarından (bunlar birkaç yıl önce kapatılmış) oluşan bir sistemi ve bir sürü atomik fisyon** tesisi miras almışlar. Radyoaktif yan ürünleri ve ısı kirliliğine yol açmasından ötürü fizyonun son kertede hoş

* Füzyon: Çekirdek kaynaşması olarak da bilinir. Hafif elementlerin atom çekirdeklerinin daha ağır bir elementin çekirdeğini oluşturmak üzere birleşmesidir. Birleşen çekirdeklerin küçük atom numaralı elementlerin çekirdekleri olması durumunda, önemli ölçüde eneji açığa çıkar. Bu enerjiden daha ucuz elektrik enerjisi üretiminde yararlanılmak üzere çalışmalar yapılmaktadır. Füzyon yoluyla enerji üretiminin, fisyon yoluyla enerji üretimine göre çeşitli üstünlükleri vardır. Füzyon ürünleri, fisyon ürünleri gibi radyoaktif olmadıklarından, çevreye zararlı etkileri bulunmaz. Ayrıca füzyonda kullanılan döteryum, fisyonda kullanılan yakıtlara göre daha bol ve daha ucuzdur. (y.h.n.)

** Fisyon: Çekirdek bölünmesi olarak da bilinir. Uranyum ya da plütonyum çekirdeği gibi ağır bir atom çekirdeğinin hemen hemen eşit kütleli iki parçaya bölünmesidir. Bölünmede çok büyük miktarda enerji ortaya çıkar. Bu enerjiden elektrik üretiminde, tıp, sanayi ve başka alanlarda kullanılan radyoaktif izotop elde edilmesinde yararlanılmaktadır. (y.h.n.)

görülemeyeceğine inanıyorlar, ancak uzak ve yerleşimin az olduğu bölgelere kurulan fisyon fabrikalarıyla (tabii nükleer patlama tehlikesine karşı mühendislik önlemleri iki katına çıkarılmış ve denize bir milden daha uzak sıcak su boruları takılmış olarak) geçici olarak birlikte yaşamayı da istemişler (tipik Ekotopya yaratıcılığının farkına varmaya başlıyorum: Deniz kıyısındaki tesisler hafif, suyun üstünde yüzer nitelikte olduğundan, atıklarını içindeki hava kabarcıklarını dışarı atan katı plastikten yapılma dev borularla boşaltıyorlar. Böylece borular suyun üstünde kalıyor ve okyanusun zeminine uzanan kablolarla, bir gemi boyu derinliğin hemen altına demirleniyorlar).

Bağımsızlık öncesi günlerden kalan başka bir miras da geleneksel olmayan ve ekolojik bakımdan uygun jeotermal enerji kaynağı. San Francisco'nun kuzeyindeki sıcak akıntı bölgesinde toprağın derinliklerinden fışkıran buharla işletilen türbinler var. Bununla cehennemi andıran bir manzara oluşuyor; borulardan ve kuyulardan fışkıran dev buhar dalgaları, ıslık sesine benzeyen yüksek gürültüsüyle toprağı her an patlatacakmış gibi görünüyor. Bizim sessiz sedasız çalışan elektrik üretim merkezlerimizle tezat oluşturduğu halde, bu jeotermal sistemin şöyle üstünlükleri var: Maliyet daha düşük, atmosferi hemen hemen sıfır derecede kirletiyor ve derelerin yanı başında biriken yağmur sularını harekete geçirmek için cüzi miktarda sıcak su yetiyor. Bu derelerden birisi kışları bile açık kalan bir yüzme havuzu haline getirilmiş.

Ekotopya, büyük dağ sıralarındaki barajlarla, sayısız hidroelektrik tesisler de devralmış. Oysa bunlara da geçici çareler gözüyle bakıyorlar; sombalığı ve doğal yaşam üzerinde zararlı etkileri bulunan bu tesislerin üstünün, birkaç kuşak sonra kumla örtülmesi düşünülüyor. Ekotopyalıların düşünceleri, güneş enerjisi, toprak ısısı, dalgalar ve rüzgârlar gibi, yerel biyosferi bile etkilemeden sonsuz çeşitlilikle değerlendirilebilecek enerji kaynaklarına kaymış (bunun için, hem şehirlerde hem de uzak bölgelerde yaygın olarak rastlanan değirmenlerin, bunların tepesinde rüzgârla çalışan jeneratörlerin varlığından çocukça bir sevinç duyuyorlar).

Ekotopya'daki temel enerji araştırma ve geliştirme hamlesi iki ana kaynağı harekete geçirmeyi gerektirmiş. Bunlardan birisi, doğ-

rudan güneş ışınlarından elde edilen enerji. Güneş enerjisi üretmek amacıyla birçok sistem geliştirilmiş. Bazı sistemler kocaman tesisleri gerektirirken, bazıları için küçük tesisler yetiyor, ancak çoğu da etkileyici büyüklükte. Bir türü, güneş ışınlarını bir noktaya toplayan, yaklaşık dokuz metre çapındaki, gümüşle kaplanmış bir parabol ayna. Güneş gün boyunca hareket ettiğinden güneş ışınlarını toplayan aygıt da durmadan dönmek zorunda. Bu tuhaf şekilli aygıt, ağının ortasındaki bir örümcek kafası gibi, kendisine bağlı ufak kabloların ortasında yer alıyor; azami sıcaklığa ulaşmaya çalışırken, öbür taraftaki jeneratörü işletsin diye esnek bir boruyla buharın taşınması sağlanıyor. Ekotopya'nın güney kesiminin büyük kesimi çöl. Ama bu tesisler daha kuzeydeki bölgelerde de epey işe yaramışlar.

Başka bir tür, uydularda kullanılana benzeyen, dev boyutlu bir fotosel bankası. Livermore'un güneyinde, gizli tipte alıcı aygıt kullanan bir pil bankasını ziyaret ettim. Usul usul uzanan yeşillik tepelerin karşısında, bir tarafı yaklaşık iki metrelik kareler halinde, güney tarafı ise camla kaplı bir yapının sonunda, sanki şehir blokları gibi kurulmuş. Tepelerde, belli ki çoğunlukla bir gece cam levhaları ıslatıp sildiklerini gördüğüm temizleme ekiplerine rahatlık sağlasın diye dar ara yollar açmışlar.

Gün boyunca yakıcı bir sıcak, göz kamaştırıcı bir ışık var, ama ortam sessiz, sakin ve huzurlu. Ara yollarda ve cam levhaların altında, yerden yaklaşık bir metre yükselen çimenler büyümeye devam ediyor. Bir çayır kuşunun sesini işittim; yerde bir tarla faresinin ayak izlerini gördüm. Bu pil bankası, her tarafında birkaç millik, belki otuz-kırk kilometre karelik bir alanı kaplıyor olmalı; büyük bir havaalanı kadar yani. Burada mini şehirler zincirine yetecek ölçüde elektrik üretiliyor. Ekotopyalı planlamacılar, bu tür tesislerin daha bulutlu iklimlerde de ekonomik açıdan uygulanabilir hale geldiğine inanıyorlar.

Ne var ki, kocaman sistem bile, çılgın bir dükün ortaçağ kalesinin yeniden yapılmış hali diye düşünülebilecek olan Punta Gorda'daki termal deniz enerjisi santralının yanında sinek gibi kalıyor. Bu santral kıyıya yakın bir yerde, birkaç mil açıkta, suyun derin ve buz gibi olduğu bir noktada kurulmuş. Deniz suyunu ko-

caman bir boruyla alıyor; jeneratörlere ve pompalara bağlanan başka borulardan da yararlanılıyor. Mühendislerin yaptıkları açıklamalara bakılırsa, bu sistem, tersinden işleyen dev bir buzdolabına benziyor. Su korkunç miktarlarda ısı enerjisi depolayabileceğinden, eğer uygun biçimde çok işlevli ısı ileticiler kullanılıyorsa, büyük miktarda enerji üretmeye görece düşük bir sıcaklık farkı bile yetebiliyor. Yalnız çok miktarda su pompalanması gerekiyor. Tesisin mimari yapısı muhteşem; sanki dalgaların uzayıp genişlemiş bir halini andırıyor (derindeki soğuk su besin bakımından çok zengin. Bu yüzden bir kısmı, su yüzündeki sıcak suyla sisteme bağlanmadan önce ısıtılmak üzere yakındaki havuzlara pompalanıyor; bu havuzlarda, tesisin önemli bir yan ürünü olan balıklarla kabuklu hayvanlar da besleniyor).

Gören herkeste büyük hayranlık uyandırması gereken bu dev projeden sonra, tuhaf ve hatta saçma olan Ekotopya usulü enerji üretme aygıtlarını tasvir etmek, sanırım ne kadar hayalperest bir halkla karşı karşıya olduğumuzu anlamaya yardımcı olur. Önceki günlerde bir Ekotopya "aile"sini kır evlerinde ziyaret ettim (Ekotopya'daki yaşam gruplarının birçoğunun ya orman içinde derme çatma bir kulübeleri var ya da vakitlerinin çoğunu geçirdikleri bir kır komününe üyeler). Bu neşeli inziva yeri tamamen dağlık bir ortamda; en yakındaki elektrik direğinden yüzlerce mil uzakta. Ama oraya vardığımda sesi sonuna kadar açılmış bir radyo gördüm. Galiba bir *su çarkıyla* çalışıyordu! Zeki bir mucit, nehrin ortasında kablolarla sarkıtılmış bir biçimde yüzen, böylece pahalı ve ekolojik bakımdan zararlı etkileri olmayan küçük bir çark imal etmiş. Çift akü yüklenen ve bir pompası olan bu alet, radyoyu rahat rahat çalıştırmaya yetecek 24 volt elektrik üretiyor. İnsanların erken yattıkları kırsal yerlerde çok az elektrik ışığına ihtayaç duyuluyor. Ev sahiplerim, bu inanılmaz düzeneğe hayran oluşumdan büyük sevinç duydu. Aslında evime götürmem için bana vermeyi de istiyorlardı; bereket versin yaklaşık on beş kilo çektiğinden bu söz konusu değil.

Gittiğim ev, şehirdeki pek çok ikamet yeri gibi, artık yaygınlaşmış olan sistemle (güneş ışınının yeraltındaki genişçe bir su tankında depolanıp oradan radyatörler aracılığıyla sıcak suyun yerleşim

birimlerine pompalanmasıyla) ısıtılıyor. Ekotopya binalarının güney cephesinde yer alan duvarların ve çatıların büyük kısmı tamamen bu aygıtların ısı toplayıcılarına ayrılmış, ancak bir evi ısıtmanın maliyetini epeyce azalttığı ve bunun yanında enerjinin merkezi bir kaynaktan alınması zorunluluğunu ortadan kaldırdığı için, Ekotopyalılar bu kısıtlamayı seve seve kabulleniyorlar. İşaret etmek istedikleri başka bir nokta da aynı sistemin belli bir adaptasyon sonucunda bulaşık suyunun ısıtılmasında ve deniz suyunun damıtılmasında kullanılabilmesi. Bunun yararı, yazın su kaynaklarının durumunun belirsiz olduğu kıyı topluluklarında daha çok görülüyor.

İşlediği takdirde hakikaten devrimci olarak nitelendirilebilecek son derece cesur bir projeden daha söz edilmezse, Ekotopya'nın enerji alanındaki gelişmeleriyle ilgili hiçbir araştırma tamamlamış sayılmaz. İyi bilindiği gibi, güneşten gelen ışınların fotosentezle değiştirilmesi büyüyen yeşil bitkilerin güneş enerjisini yakalamasını ve bu enerjiden kendi gelişmelerinde yararlanmasını sağlar. Ekotopyalı bilimciler yeni bir işlem geliştirdiklerine ve bu işlemin özellikle büyümüş bitkilerde doğrudan elektrik üretebileceğine inanıyorlar. İnanılmaz bir gelişkinliğe sahip bu sistem, Ekotopyalı bakış açısıyla neredeyse kusursuz olacak: O zaman bahçeniz, lağımlarınızı ve çöplerinizi yeniden değerlendirebilir, yiyeceğinizi sağlayabilir ve evinizi ışıklandırabilir!

(1 Haziran)

Bu öğleden sonra kuzeyden döndüm ve Marissa'yı kütüphanede "benim" koltuğumda kitap okurken buldum. Marissa'nın mütecaviz olmadan değişik ortamlara uyum sağlaması beni hep hayretler içinde bırakıyor. Bunun nedeni herhalde Ekotopyalıların kendi "aile" çevreleriyle güçlü bağlarının olması, kendilerini her yerde güvencede hissetmeleri. Ya da belki de bütün ülkenin çok küçük, bir bakıma kocaman bir aileyi oluşturması. Ne olursa olsun, Marissa burada kendi evindeki kadar rahat görünüyor.

Kol kola girmiş, birbirimize çok yakın ve samimi bir şekilde

odama çıktık. Onun tarafından istenilmek harikulade bir duygu: O dolaysız, güçlü ve tutkulu, bu yüzden onunla her şey mümkün. Onunla sevişmenin farklı olan yanını tam bilemiyorum. Bedenini dolaysız ve candan bir yakınlıkla, beni de aynısını yapmaya zorlayarak kullanıyor. Kendisiyle, *kendi biyolojik varlığıyla uyum içinde ve ondan bulaşan bir etkiyle aynı uyumu ben de hissediyorum. Onunla kendimi daha kuvvetli hissediyor, kendi bedenimi daha fazla seviyor, bedenimin fonksiyonlarına daha çok güven duyuyorum. Bedenimin üşümesi, hastalanması, bitkin düşmesi ya da cinsel açıdan iyi performans gösterememesi gibi kaygılara kapılmıyor; dahası, geçmişte yaptığım gibi, bedenim hakkında hemen hiç "düşünmüyorum. Ve aramızdaki cinsel bağ gün geçtikçe daha iyiye gidiyor. Birbirimize son derece açık, esnek ve güvenli davranıyoruz; bazen ortak duygu patlamalarıyla kendimizden geçiyor, öz bilincimizi kaybediyoruz. Onunla yakınlığım, onunla ulaştığım orgazmlar önceki yaşamımdaki deneyimlerime göre hakikaten bambaşka. Gene de bundan hiç söz açmıyoruz; yalnızca oluyor. Sorun garip, alışılmadık pozisyonlarda sevişmemiz falan değil. Bazen şu ya da bu biçimde oral seksle eğlendiğimiz de oluyor; oral seks eğlence olarak, oyun olarak ya da ön hazırlık olarak yapılırsa çok zevkli, ancak gerçek ilişki için her ikimiz de normal pozisyondan, her zaman el altında olan eski usulden hoşlanıyoruz (ne tuhaftır, seks konusunda çok serbest oldukları düşünüldüğünden,* dümdüz düzüşme dışında *hemen her pozisyona girdiklerini sanmıştım). Sevişmemiz, sevimli bir dağda avare avare yürüyormuşuz, tepeye varmakta hiç acele etmiyormuşuz gibi, ses tonlarımız ya da duygusal renklerimiz daima değişe değişe, yoğunluğumuz bir inip bir alçalarak, saatlerce sürüyor. Tabii sonunda, bazen yakınında olduğumuzun farkına bile varmadan, tepeye ulaşıyoruz. Manzara nefis, hava açık ve nihayet kendimi sahiden yaşıyor hissediyorum...*

Hep böyle gidebilir mi? Bilmiyorum, belli ki ona hiç doyamayacağım. Daima onu yatağa götürme fırsatını gözlüyor, düşüncelerimi neredeyse utanç verircesine hep bunda topluyor, bu olağanüstü deneyimi daha fazla yaşamak istiyorum... O

şimdi uyuyor ve ben yorganımın altında uzanıp yatarken onu inceliyorum. O kadar yoğun ki beni de kendine çekiyor. Onunlayken kendimi daha güçlü, sanki ayaklarım toprağa daha sağlam kökler salmışçasına, sözcüğün tam anlamıyla daha dayanıklı hissediyorum.

*Marissa'yla ilişkimin, erkeklerle kadınların birlikte neler*den hoşlandıklarına ilişkin fikirlerimi tepeden tırnağa değiştirdiğinin farkındayım. Francine'le iken tartışmasız doğru saydığım şeyler şimdi gözüme acayip gelmeye başlıyor. Erkekler hiçbir zaman, Francine'e yaptıkları gibi -ki onun parlak sarı saçları bir fenere benzer- Marissa'ya bakmak üzere kafalarını çevirmiyorlar. Marissa hiç makyaj yapmıyor, asla; bizdeki moda döngüsü gene koyu dudak boyasına ve kalın fara döndüğünden, ilkin onu biraz soluk ve ketum bulmuştum. Oysa gözlerinin çekikliği, ağzını hareket ettirişi, bedeninin canlılığı ne kadar seksi! Francine, cinselliği ve canlılığı çağrıştıran işaret ya da sinyallere sahip; oysa Marissa'da cinsellik ve canlılığın kendisi var, bu yüzden de işaretlere ihtiyacı yok...

Francine'le gösterişli bir lokantaya ya da bir kokteyle gitmekten özel bir zevk alırdım. Yarışta kazanılan bir ödülü sergilemek gibi bir şeydi. Ve Francine bunu fazlasıyla becerir, göğüsleri daima elbisesini patlatıp fırlatacak gibidir; o buğulu bakışı benden başkalarına kayar, başkalarını rekabete, kıyaslamaya ve flörte davet ederdi. Marissa'yla bir yere gelmek sadece o yere gelmektir. Orada karşılaştığımız insanlarla ayrı ayrı ya da birlikte ilişki kurar, nasıl denk gelirse, ya candan ilişkiye girer ya da hiç aldırış etmeyiz. Çoğu insan Marissa'yı çekici bulur; kendisini sevdirmekte ustadır, ama hiçbir zaman kendini elde etmek için çekişilecek bir nesne olarak sunmaz ve taşımadığı duyguları hissediyormuş gibi numara yapmaz. Buna rağmen benden derin bir duygusal bağlılık bekliyor. İlişkimize yaraşır biçimde davranmadığımı hissettiğinde korkunç sıkıntılı anlar yaşadık.

Arada bir Francine'in yokluğunu duyuyorum; onun hoppalı-

ğı, kaygısızlığı, sosyalliği ve hazırcevaplığı, Marissa'nın ise çekilmez ciddiliği. Marissa'nın kendini oyuna vermemesi beni bazen kızdırıyor. Sanırım başka konularla hiç ilgilenmediğinden Francine'e göre her şey oyun. Yoksa Francine'in cazibesi onunla birlikteyken sorumsuzca davranabilmem, o korkunç memeleri mıncıklayıp çocuksu *olabilmemden mi geliyor?*

(Öyleyse olgunlaşmakta neden bu kadar zorlanıyorum?)

İşte ben, otuz altı yaşında, kıtanın bir ucunda göz kamaştırıcı, neşeli, öbür ucunda tutkulu, ciddi bir kadınla uğraşıyorum. Marissa New York'taki her şeyden, Francine de Ekotopya'daki her şeyden nefret eder. Şanslı kadınlar; âşık olacak bu kadar ünlü bir şizofreni bulmak... Ama bu bölünmeyi daha ne kadar taşıyabilirim?

Belki her şeyden önce bir şair olmalıydım, henüz yirmi yaşıma basmamışken hep düşündüğüm gibi. Kişisel çelişkilerini, onları kendi işlerine yansıtarak sahiden çözebilenler sırf sanatçılar mıdır acaba?

Marissa'nın sorgu sualleri (sabırlı ama insafsızca sorular!) karşısında Pat'le evliliğimi yeniden düşünüyorum. Ekotopya'daki aşk ilişkilerine baktığımızda bizdeki berbat kısıtlanma duygusunu, katı, klişeleşmiş beklentilerin etkisini (birbirimizle sonsuza kadar beraber olmamızın yolu buydu ve düşman bir evrende bir şekilde hayatta kalmayı becereceksek böyle olmak zorundaydı) *görmüyorum. Ekotopyalıların evlilikleri; yavaş yavaş genişlemiş aile bağlarına, her iki cinsle de kurulan dostluk ilişkilerine doğru kayıyor. Bireyler belki kendilerini bizdeki kadar sivri biçimde öne çıkarmıyorlar; kendilerini birbirlerine problem ya da armağanmış gibi değil, eş olarak sunuyorlar. Burada hiç kimsenin vazgeçilmez (ya da feda edilebilir) bir yeri yok. Her şey bana korkunç karmaşık ve yoğun görünse de, onları bu yoğunluğun ayakta tuttuğunu anlayabiliyorum: Ne kadar yoğun olursa olsun, daima her ilişkinin iyi ve güçlü başka alternatifleri de var. Bir ilişki yalpalamaya yüz tuttuğu zaman, bizde şiddetli acılara neden olan endişelere yol açmıyor. Tabii bu beni bir parça üzüyor; en ufak bir romantizm izi yok. Her zamanki lanet olası realizmleriyle her şeyi hallediyorlar: Kendilerine,*

birbirlerine özenle yaklaşıyorlar. Buna rağmen, ara sıra onları aptallaştıran ve sorumsuzlaştıran şeyin tam da bu realizmleri olduğunu kestirebiliyorum. Yapılan hatalar asla tamir edilemez, kim ne yaparsa yapsın asla, asla tek bir kişiye yüklenemez... Belki bu yüzden evlilikleri daha iyi yürüyor. Bazı açılardan beklentileri bizden daha az. Evlilik bizdeki gibi kişilerin yaşamlarının odak noktası değil. Dolayısıyla tamamen tatmin olmak da o kadar can alıcı bir önem taşımıyor (sanki insanın tamamen tatmin olmasından söz edilebilirmiş gibi). Gerçi insanların derin acılar çekerek ayrı düştükleri konular olmuyor değil. Gelgelelim gerek Pat'in gerekse benim ayrıldığımız zaman hissettiğimiz boğucu başarısızlık duygusundan eser bile görülmüyor. Bu, üzerimize -elbette özellikle onun, ama aynı zamanda benim de- tam bir felaketin çöktüğü duygusuydu. Ya da bir şekilde doğru, *yani bizden beklendiği gibi davranamamanın, Pat'e kadınların kendilerine verilmesini (bir şeyleri kendileri için ya da kendi başlarına almalarından nedense hiç söz edilmez) bekledikleri şeyleri verememiş olmamın, dolayısıyla benim ve bizim başarısız olmamızın, bunun acısını muhakkak çekeceğimizin yol açtığı kusur işlemiş olma duygusuydu. Onlar bu tür suçluluk duygularına kapılmıyorlar. Bunu yaşamdaki yoğun ve kıymetli şeyleri sulandırmak gibi görsem de onları bir parça kıskanmaya, kendilerini ortaklaşa koruma yollarının, Francine'le ilişkimi gevşek, geçici ve sınırlı tutarak sürdürmeye çalıştığım bireysel savunma biçiminden daha sağlam ve işe yarar olduğunu anlamaya başlıyorum.* ✍

Ekotopya'da iletişim araçları: Basın, televizyon ve yayıncılık

San Francisco, 2 Haziran. Çalışan bir gazeteci olarak doğallıkla başka ülkelerdeki basını merak ettiğimden, buradaki editörler, yazarlar ve kadın-erkek televizyon habercileriyle epeyce vakit geçirdim. Onların çalışma koşulları bana veya meslektaşlarımın çoğuna göre kesinlikle katlanılmaz. Bununla beraber dürüstlüklerine, çalış-

kanlıklarına ve kendi anlayışlarıyla kamusal refaha adanmışlıklarına karşı içimde derin bir saygının doğduğunu söylemeliyim.

Ekotopya medyasının gerçek durumu esasen şöyle: Bağımsızlık ilanından sonraki politik kargaşa döneminde, var olan medya kuruluşlarını fiilen dağıtan yasalar çıkarılmış. Eskiden basılı yayın ve radyo-televizyon sanayilerine kol kanat geren eyalet meclislerindeki tanıdıklar artık iktidarda olmadığından, Ekotopya'nın temel basın yasası uyarınca yayın kuruluşlarının birden fazla mülklerinin olması her koşulda yasaklanmış: Yani dergilerin, gazetelerin, televizyon ve radyo istasyonlarının sahibi olan kuruluşlar bir şehirde bir tane kalacak şekilde bütün mülklerinden vazgeçmek zorunda kalmışlar. Onlar da genelde (ve anlaşıldığı üzere, yanlış biçimde) ellerinde yalnızca en büyük televizyon istasyonlarını tutmaya karar vermişler.

Oysa daha sonra çıkarılan bir dizi kamulaştırma yasasıyla da izin verilen reklam türleri ve miktarları iyice daraltılmış, "kamu hizmeti" gören yayıncıların kotaları artırılmış, vb. Tabii bu yasalar, mantar gibi bitiveren küçük, bağımsız girişimci gruplarına haksız avantajlar sağlamış. San Francisco'da eskiden bir tane günlük gazete çıkarken, şimdi altı gazete çıkıyor ve hepsi de başka başka eğilimleri temsil ediyor. Çeşitli haftalık, aylık dergiler ile belli gruplara hitap eden özel yayınlar da çıkıyor. Bu yayınlar eski San Francisco gazetesinin ulaştığı alandan daha geniş bir bölgeye dağılıyor, zira başkentteki iletişim araçları artık belli bir ölçüde ulusallaşmış. Tabii başka şehirlerde de gazete çıkarılıyor: Seattle'da dört, Portland ve Sacramento'da üç gazete var. Dergi alanında da paralel bir çoğalma gözleniyor. Bu parçalanmanın bireysel muhabirlere ve yazarlara sanıldığı kadar ağır bir yük yüklediğini gösteren hiçbir işaret yok. Bizim büyük medya kuruluşlarımızın verdiği güvenceyi aramayı düşünmüyorlar. Ömrü gözlü görülür derecede sayılı olsa bile. küçük bir yayın kuruluşunun hizmetinde akıllarına estiği gibi iyi işler yapmanın başarısı onları mutlu etmeye yetiyor.

Televizyon da ademi merkezileşmiş ve bütün ülkeye dağılmış durumda. İlk başta, gene merkezi haberlere izin verilmekle birlikte, her istasyonun yeterli sayıda yerel program hazırlaması zorunlu kılınmış. Hükümet de politik programlar hazırlamak amacıyla çe-

şitli kanallar kurmuş. Hem yerel hem ulusal hükümeti ilgilendiren gelişmeler (daha önceki bir yazımda bildirdiğim gibi) televizyonda açık oturumlar, komite toplantıları ve tartışmalar biçiminde az çok sürekli olarak izlenebiliyor.

Açıkça görülüyor ki, eğlence arka plana itilmiş. Eğlence programları ağırlıkla eski filmlerle bir sürü amatör şovdan (rock müzik konserleri, komedyenler, ekolojik sorunlar hakkında bitmek bilmeyen teknik tartışmalar) ibaret. Şovmenliğe daha az soyunan ve bizdeki sürrealist ticari reklamlara yer vermediğinden ayrıca sıkıcı olan bu programları seyredecek fazla Amerikalı çıkacağını kolay kolay aklıma getiremem doğrusu.

Ekotopya'daki haber yayınları ne kadar iyi? Buraya gelmeden hemen önceki aylarda bizim basınımızla yapılan spot karşılaştırmalar, Ekotopya'daki yayınların, ilgilenmeyi seçtikleri bölgeler açısından hayret edilecek derecede doyurucu olduğunu ortaya koyuyor. Kuşkusuz diplomatik ilişkilerin kesik olması nedeniyle Ekotopyalı muhabirler ABD'ye gelemiyorlar, bu yüzden ABD'deki gelişmelerle ilgili bilgileri yarım yamalak ve daha çok Avrupa basın ajanslarından alıyorlar. Oysa dünya haberleri mükemmele yakın: Söz gelimi, Ekotopya gazeteleri, Brezilya'daki en son Amerikan hava akınlarını bizim gazetelerimizden bir hafta daha erken yayımlamıştı...

Ekotopya medyasında sanki anarşik bir ademi merkezileşmenin hâkim olduğu, ancak en güçlülerin hayatta kaldığı bir cangılı andırdığı izlenimi doğmakla birlikte, bu konuda da bir sürü paradoksla karşılaşıyoruz. Zira bizdeki küçük resimli gazetelerden de ufak olan gazeteler sokak büfelerinde, kütüphanelerde ve elektronik yazıcı terminallerinde satılıyor; bu terminaller merkezi bilgisayar bankalarına bağlı. Yayıncılar işte bu bankaların sağladıkları çeşitli olanakları "kiralıyorlar." Yeri gelmişken belirtelim, iki tip yazıcı mürekkebi var: Birisi sonsuza kadar silinmeden kalırken, diğeri gazete kâğıdının hemen yeniden değerlendirilebilmesi için bir iki hafta geçince silinip yok oluyor.

Bu sistem kitap yayıncılığıyla da bütünleşmiş. Popüler kitapla-

rın birçoğu normal yollarla basıldığı ve büfelerle kitapçılarda satıldığı halde, uzmanlık konularındaki yayınlara ancak özel bir yazıcı hattıyla ulaşılabiliyor. İsteyen kişi önce bir katalogda kitabın sıra numarasını buluyor, bu sayıyı parayla çalışan otomatik pikap türü bir klavyeye yüklüyor, kapak yazısını inceliyor, numune paragraflar istiyor ve eğer satın almak istiyorsa ekranda beliren fiyatın karşılığı olan parayı uygun göze sokuyor. Birkaç dakika içerisinde istediğiniz kitabın bilgisayar çıkışlı sayfaları delikte görünüyor. Şehirde oturan kişilerin bu terminalleri fazla kullanmadıklarını söylediler, onlar daha dokunaklı olan basılı kitapları tercih ediyorlarmış. Ülkenin her köşesine yerleştirilmiş olan bu yazıcılardan, hem o an çok tutulan hem de uzmanlık kitaplarını edinmek isteyen kırsal bölge sakinleri rahatlıkla yararlanabiliyor. Bu yazıcılarda Bağımsızlık'tan bu yana Ekotopya'da yayımlanan altmış bin küsur kitabın hepsiyle birlikte, daha eski döneme ait yaklaşık elli bin kitap mevcut. Bu sayının zamanla yüz elli bine çıkarılması planlanmış. Berkeley'deki dev ulusal kütüphanede bulunan kitapları incelemek ve edinmek üzere özel siparişler de verilebiliyor, yalnız bunun bedeli daha yüksek oluyor.

Bu sistemin oturması, Ekotopya kitap yayıncılığını bizimkine nazaran çok daha hızlandıran aynı olguyla sağlanmış: Yazarlar kaleme aldıkları son taslakları, ayrıca manyetik bir nüsha da çıkaran elektrikli bir daktiloda diziyorlar. Bu nüsha iki-üç dakikada kalıba aktarılabiliyor ve aynı anda merkezi hafıza sistemine yüklenebiliyor, sonuçta aynı anda yazıcı terminallerine de ulaşılmış oluyor.

"Profesyonel" yayıncılığın dışında, oldukça geniş çaplı "amatör" sanayi de destekleniyor. Daha ilk günlerden itibaren taşınabilir, bozulmaz, kolay tamir edilebilir ofset matbaalar kurulup, bunlar her yere (okullar, bürolar, fabrikalar, vb.) yayıldığından, yazarlar, sanatçılar, politik gruplar ve uzman kuruluşlar eserlerini kolayca ve ucuz yoldan bastırabilmişler. Sekiz yaşındaki Ekotopyalı çocuklar bile bu makinelerin nasıl verimli çalıştırılacağını biliyorlar.

Böylece aklın alamayacağı kadar çok materyal basılıyor: Yemek kitapları (kuşkusuz Fransızlarla kültürel bağlarının bir göstergesi olarak güzel yemeklere çok düşkünler), politik broşürler,

bilimsel tebliğler, komik kitaplar (olağanüstü başarılı sanatçıların bazıları komediyi seçtiklerinden mizah kitapları garip bir gelişme gözleniyor), deneysel yayınlar, şiir, çeşitli zanaatlar ya da becerilerin el kitapları, vb. Kitapların biçimi ise ucuz ve adi el yapımı kapaklardan, enfes kişisel ve yaratıcı özellikler taşıyan tasarımlara kadar değişiyor.

Ekotopyalıların zanaatçılara, loncacılara ve nesnelere karşı sanki ortaçağı andıran düşkünlüğü, modern teknoloji uygulanmasına rağmen yayıncılıkta da belli oluyor. Her gazete, dergi ya da kitabın bir künye bölümü var. Orada el yazmasını kimin hazırladığı, kimin daktiloya çektiği, matbaayı kimin çalıştırdığı, ciltlemeyi kimin yaptığı vb. teker teker yazılıyor. Yaptıklarının modern dünyada görgüsüzlük olarak algılandığını söylediğimde, bunun gösteriş merakıyla uzaktan yakından ilgisi bulunmadığını, asıl çıkış noktasının mümkün olan her yerde, ademi merkezileşme ve kişiselleştirme aracılığıyla sorumluluğun kime düştüğünün gösterilmesi olduğu karşılığını aldım.

(3 Haziran)

Dün geceyi Franklin'in Yeri'nde ateşin etrafında otururak, değişe değişe eski gazetelerdeki haberleri karıştırarak ve bu arada kaynatılıp içine baharat ve şeker katılmış şaraptan içerek geçirdik. Arada bir akşamın serinliğinden çıkıp gelen yeni birisi, usul usul yanımıza sokuluyor ve ısınmak üzere aramıza katılıyordu. Beni kızdırmak hâlâ hoşlarına gidiyor. Nitekim çok geçmeden Bert takılmaya başladı: "Haydi, Will, bize Times'*ın şimdiye kadar örtbas ettiği en büyük haberin ne olduğunu söyle." "En büyük derken neyi kastediyorsun?" diye kaçamak bir yanıt verdim. "Sence en önemli neyse onu. Sanırım Domuzlar Körfezi olayı epeyce önemliydi, ama üzerinden çok zaman geçti ve zaten üç günlük gecikmeyle olsa bile o habere yer vermişlerdi."*

Kaşlarımı çatıp sert bir ses tonuyla, "Bunun teşhir edilmesine itiraz ediyorum" dedim. "Bu haberi, bildiğim kadarıyla, diğer gazetelerin haberi makaslayacağını fark ettikten sonra

bastılar. O zaman bile ihtiyar, Başkan'a ihanet ettiği duygusuna kapılmıştı. Bu sözümü, beni kesinlikle şaşırtmayan kaba kahkahalarla karşıladılar: Ekotopyalıların ABD hükümetinin politikalarına ya da kişilerine sempatiyle baktıklarına tanık olamazsınız. "Duyduğum kadarıyla, gazete ondan sonra da her şeyi yayımladı. Pentagon belgelerinden haberiniz yok mu?" dedim.

"Tamam, onları yayımladılar" diye sözlerimi onayladı Tom: "Bayat haberler olsa bile."

"Bak, Will" dedi Bert, ciddi bir işe soyunduğu zaman yüzünü kaplayan dikkatli bir ifadeyle geriye yaslanarak: "Helikopter savaşı hakkında ne yazacaksın? Bağımsızlık'tan bu yana hasıraltı edilen en ciddi haberlerin bu olduğunu düşünüyoruz. Biliyorum, o zamanlar sen yalnızca on dokuz veya yirmi yaşlarındaydın; ben de. Ama bu konuda sizin büyük gazetelerinizde tek bir satır haber bile çıkmadı. Yeraltı gazetelerinizde biraz yer aldı gerçi, ama onlar da hiçbir zaman olayı doğru yansıtmadılar. Onların yazdıkları, üçüncü elden edinilmiş paranoyak hezeyanları andırıyordu."

Ölüm sessizliği; herkesin gözü benim üzerimde. Birkaç derin soluk aldım. O sıralar bir öğrenci gazetesinde basit bir muhabir olsam bile, bir süre Ekotopya sınırlarındaki sorunlarla ilgili söylentiler dolaştığını biliyorum. Benden bir iki yaş daha büyük olan, konuyla ilgili bazı genç arkadaşlarım sınıra kadar gidip işin içyüzünü anlamayı çok istemişlerdi. Ancak telgraf idaresinin Reno'da iyi bir adamı , tabii Los Angeles'ta da mükemmel bir bürosu vardı. Editörler önemli bir gelişme olsa hemen haberleri olacağını sanıyorlardı. Çok geçmeden ordu helikopter takviyesi yapılması amacıyla acele sipariş verdi, yalnız bu siparişin, o günlerde başlamakta olan Latin Amerika yığınağının bir parçası olduğu açıklaması yapıldı. Kaldı ki o sıralar ayrılmanın şoku büyük ölçüde atlatılmış, okurlar Ekotopya haberlerinden bıkmışlardı. Halkın dikkati kronik ekonomik krizde yoğunlaşmıştı. Kamuoyu anketleri, Ekotopya'daki gelişmelerden kimsenin memnun olmadığını gösterirken, kimsenin memnuniyetsiz de olmadığını ortaya koyuyor-

du. Hükümetimizin gizli bir işgal girişimine kalkışması ihtimali düşük görünüyordu; bu yüzden endişelenip tek bir gün dahi uykusuz kaldığımı hatırlamıyorum.

"Beni biraz aydınlatır mısın?" dedim. "Hangi helikopter savaşı?" "Oh, hadi" dedi Bert kızgınlıkla. "Bize yine o eski dalgayı mı kakalıyorsun?" *"Bir iki söylenti duymuştum" diye itiraf ettim. "Halkımız bunu incelemiş olmalı. Ne oldu, sınırda çatışma falan mı çıktı?" "Be adam, ortalığın amına koyan bir savaş yaşandı! İki taraftan da binlerce insan öldü!"*

Yaklaşık elli yaşında olması gereken Red, kenardan lafa karışmıştı. Çoğu Ekotopyalıdan daha az konuşkan olduğundan sözcüklerini tane tane tartarak kullanıyor. Basitçe "Ben de savaşın içindeydim" dedi. "Yarın sabah size ikna olacağınız bir şey gösterebilirim." Ama bunun ne olduğunu söylemeyecekti.

Gece boyunca bunu konuştuk. Anlattıkları hikâyeler uydurma olamayacak kadar birbirini tutuyor. Ortaya şöyle bir manzara çıkıyor: Neredeyse tamamen gizli tutulan ufak çaplı bir savaş olmuş. Sadece birkaç gün sürmüş, ancak iddialarına bakılırsa yeni ülkenin kendini korumasında ciddi bir dönüm noktası anlamına gelmiş. Ekotopyalılar, Washington'un ayrılma olayına hemen ve gerekirse soykırımla "çözüm" bulunmasını isteyen şahinlerle dolu olduğunu biliyorlarmış elbet. Ekotopyalılar, şahinlerin görüşlerinin şimdiye kadar asla (kısmen Ekotopya'yı yeniden ilhak etmenin o zamanlar yaratacağı ekonomik problemlerden, kısmen de ayrılmadan sonra New York, Chicago, Washington ve diğer şehirlerin atom silahlarıyla mayınlanmasından korkulduğu için) üstünlük kazanmadığını da biliyorlarmış.

Red'in anlattıklarına göre, Bağımsızlık'tan hemen sonra Ekotopyalılar öncelikli olarak anti-helikopter aletlerin geliştirilmesi gerektiğini fark etmişler ve bu doğrultuda çok sayıda yepyeni araçlar üretmişler. Ekotopyalıların ayrılma sonucunda ABD ordusundan devraldıkları ve daha sonra Sacramento ve San Francisco yakınındaki eski füze tesislerinde imal ettikleri bu araçlardan birisi, tek bir erkeğin (ya da kadının) taşıyabileceği ağırlıkta, radarla hareket eden bir roketmiş. Roketin bazu-

ka benzeri mermisi ateşlendikten sonra, ateşleyici silahı hareketli hedefe kilitliyor, radar sinyalleri de hedefi vurana kadar roketi yönlendiriyormuş. Başka tip bir alet ise Fransız ve Rus ortak yapımı, füzeyle uçan bir hedefi vurmak için kızılötesi ışınları yönlendiriyormuş; bu aletler bilhassa geceleri işe yarıyormuş. Başka ve çok daha ucuz bir alet ise helikopterin pervanelerine dolanıp kontrolden çıkmasını sağlayan ve kolayca düşüren, uzun telleri takip eden çok basit bir roket fırlatıyormuş. Bu silahları anlaşılan ülkenin dört bir yanına dağıtmışlar. "Bütün silahlı birimlere, bütün evlere ve yaşam gruplarına" dedi Red gülümseyerek: "Her yerde var, yüz binlerce hem de, ister inanın ister inanmayın."

Red'in söylediğine göre, ABD ordusu ile hava kuvvetleri, Güney Kaliforniya, Colorado ve Montana'daki üslerle açık denizdeki çeşitli kariyerlerden avcı uçakları eşliğinde havalanan dev helikopter filolarıyla Ekotopya sınırlarını bombaladığı, geniş çaplı, gizli bir saldırı başlatmış. Ekotopyalılar mükemmel bir istihbarat ağları olduğunu iddia ettiklerinden bu saldırıya herhalde şaşırmamışlardır. Vietnam onaylı teknikle yerleşim yerlerini "yumuşatmayı" deneyen jetler elbette büyük hasara yol açmışlar. Ama çok sayıda jet de vurularak düşürülmüş. Daha kötüsü, helikopterler menzile girdiği zaman, sınırlardan ve bütün kıyıdan hassas noktalarını hedef alan yoğun yer atışıyla karşılanmışlar.

"Hemen hepsini düşürdük" dedi Red sakince.

"Hepsini düşürdünüz ha? Olanaksız bu!"

"Sen öyle sanabilirsin" diye karşılık verdi Red. "Ama çoğu kez helikopterlerinden daha fazla roketimiz vardı. Geldikleri kadar hızlı biçimde yere indiriyorduk hepsini. Hep birlikte vadide açık bir alanda toplansalardı yere inebilirlerdi. Ancak kendilerine çok güveniyorlardı, ülkemizdeki her şeyi yok etmeye programlanmışlardı. Evet, üç gün içinde yedi bine yakın uçak düşürdük. Çoğunu sınır yakınında, ama hepsi de havadayken. Kayıplarını sayıp yerde adamları kalmadığını anlayınca saldırıyı durdurdular."

"İnanmıyorum" dedim. "Olayların akışını hemen kestirip

ona göre stratejilerini değiştirirlerdi." "Belki bilgisayarları buna göre düzenlenmemişti" dedi Bert kuru bir sesle. "Hem bir parça iletişim kanallarına da sızmıştık. Aralarında konuştuklarını sandıkları zamanların yarısında aslında bizim adamlarımızla konuştuklarını dinlemiştim. Onlara, hımm, epeyce yanlış bilgi verip, yanlış yerlere sürüklediler. Gene de onları esas durduran etken, herhalde, saldırı bir gün daha sürerse Amerikan şehirlerindeki mayınları patlatacağımızı açıklamamız oldu. Böylece savaş bitti."

İç savaşların nasıl yürüdüğüne ilişkin bilgim olsa da bu kardeş katliamı beni serseme çevirmişti. "Savaş esirlerini ne yaptınız" diye sordum. "Fazla yoktu" dedi Red. "İnfilak eden bir helikopterin enkazından genellikle sağ çıkamazsınız. Savaşın gerçekten bittiğinden tamamen emin olana kadar pilotları birkaç ay serbest bırakmadık (Sizin halkınız o günlerde Brezilya'yla uğraşmakla meşguldü). Esirlerle bir süre görüşmeler yaptıktan sonra Los Angeles'a bıraktık. Duyduk ki içlerinden bazıları daha sonra yaşamak için buraya gelmişler."

Konuşmamız gece yarısına kadar uzadı. "Pekâlâ, sen ne yapacaksın" diye sordu Bert. Kahretsin, benden ne söylememi bekliyorlardı acaba? "Öncelikle daha fazla araştırma yapacağım" diye yanıtladım. "Sonra da bunun ortalığı kızıştıracak sonuçlara yol açmaması için bir yol bulmak zorundayım. En az sizler kadar ben de yeni bir savaş istemiyorum."

"Ne var ki üstünde dünyayı kolayca taşıyabileceğin genişlikte omuzların var!" Bert bunu söyleyince güldü. Yanıtım herkesi hayal kırıklığına uğratmışa benziyordu. Ancak ben, aklıma gelen her şeyi yazabilecek kadar sorumsuz bir çatlak değilim. ✍

Ekotopya eğitiminin sürpriz yanları

San Francisco, 4 Haziran. Ekotopya toplumunun herhalde en antika yönü okullar. Bizim bilgisayar denetimindeki bireysel öğretimimizin bir karşılığı yok burada. Öğrenciler ders görmek adına hâlâ

gün boyunca bir araya geliyorlar (aslında, öğrencilerin öğretmenlerle ve diğer öğrenci arkadaşlarıyla iç içe bulunmasının zaten yeterli derecede eğitici bir etki yaptığı inancıyla, öğretimde elektronik araçların yardımına çok az başvuruluyor). Sahiden, benim ziyaret ettiğim Crick School örnek alınırsa, Ekotopya okulları daha çok çiftliğe benziyor. Bu gözlemimi aktardığım bir Ekotopyalı öğretmenden şu açıklamayı dinledim: "Tabii, biz biyoloji çağına atladığımızdan. Sizin okul sisteminiz hâlâ fizik ağırlıklı. Okullarınıza tamamen hapishane atmosferinin hâkim olmasının nedeni de bu. Bu havayla herhangi bir şeyin *gelişmesini* sağlayamazsınız."

Crick School, Reliez adındaki mini şehrin eteklerine kurulmuş. Okulun yüz yirmi beş öğrencisi her gün açık arazide zahmetli bir yürüyüş yapmak zorunda (şehrin çevresini halka gibi saran buna benzer bir düzine okul var). İçinde bir koruluğun ve bir derenin de bulunduğu okul, aşağı yukarı dört dönümlük bir alanı kaplıyor. İsmi, DNA yapısını keşfedenlerden biri olan Francis Crick'in anısına konulmuş. Kaydadeğer nitelikli tek bir kalıcı bina bile görülmüyor; tam tersine, dersler ya binaların dışında ya da ancak bir öğretmenle on öğrenciyi alacak büyüklükte olan, okul bölgesinin şurasına burasına yerleştirilmiş küçük, geçici görünüşlü tahta barakalarda yapılıyor. Müdürlüğün yerini bulamadım ve nerede olduğunu sorduğumda olmadığı yanıtını aldım. Kayıtları bir çekmece dolusu kartlardan ibaretmiş! Sadece altı öğretmeni bulunan okulun koordinasyonu ve yönlendirilmesi gündelik yaşamın bir parçası aslında. Ders süreleri akla geldiği gibi değiştirildiğinden (ders zili çalmıyor) öğretmenler canları isterse bir araya geliyor, daha geniş kapsamlı tartışmalar için de bir gece topluca akşam yemeği yiyorlar.

Herhalde bize inanılmaz gelecek ama, çocuklar günlerinin ancak bir saatini falan ders görerek geçiriyorlar. Öğretmen başlarında yokken okulun tarumar edilmekten nasıl korunduğunu sorduğumda, öğrencilerin genellikle kendi "projeleri"yle meşgul olduklarını söylediler. Bu tür projelerin kanıtlarını her adımda görebildiğimden, bu açıklama, -bize ne kadar iyimser bir abartı gibi görünse görünsün- sanırım gerçeği yansıtıyor.

Esas faaliyet alanı koruluk. Altı ya da sekiz kişilik kabile birim-

leriyle karşı karşıya gelen oğlan çocukları için özellikle. Günlerini korulukta ağaçtan evler, yeraltı sığınakları, ok ve yay yaparak, tepeyi dolduran sincapları yakalamaya çalışarak ve genellikle mutlu vahşiler gibi yaşamlarını sürdürerek geçiriyorlar. Diğer yandan, konuşmalarında biyolojik terminolojinin esintileri görüldüğünün, hayranlık uyandırıcı bilimsel bilgileri olduğunun da farkındayım (sürüngen bir böceği inceleyen altı yaşındaki bir öğrencinin, "Oh, evet, henüz larva aşamasında" dediğini duydum). Kız çocuklarının egemenliğinde yürütülen geniş bir bahçe ve bir örgü barakası gibi projeler de var, ancak kızların bir kısmı ağırlıkla erkek gruplarının üyeleri. Ama çocukların öğrenim ve çalışma saatlerinin büyük bölümü karma gruplarla yürütülüyor.

"Çalışma" derken kastettiğim, okullarında çocukların günde en az iki saatlerini sözcüğün tam anlamıyla *çalışarak* geçirmeleri. Okul bahçeleri bu anlamda önemli bir yer tutuyor, çünkü öğle yemeği bahçede hazırlanıyor. Anlaşılan çoğu okulda küçük çaplı atölyeler de var. Crick School'daki atölyede iki tür küçük tahta eşya -galiba kuş yuvası ve fidelik- yapmakla uğraşan yirmi kadar oğlan ve kız çocuğu gördüm (bereket versin fideliklerin boyu ve modeli hep aynı). Kuş yuvalarını ise gösterişli biçimlerde, farklı farklı boyutlarda yapıyorlar. Bu çifte standart tesadüfi değil. Bu sistemle çocuklara çalışmanın insan yaşamının normal bir parçası olduğunun öğretilmesi ve Ekotopya'daki işyerlerinin denetlenmesine ilişkin fikirlerin aşılanması amaçlanmış: Atölyede "patron" yok; işin nasıl yapılacağını çocuklar kendi aralarında tartışıp karara bağlıyorlar. Atölyede başka projeler de yürütülüyor. Yarım saatlik gözlemlerime dayanarak, projeleri yürüten çocukların geometri ve fizik kavramlarını kullanmaya ihtiyaç duyduklarını, karmaşık hesaplara daldıklarını ve marangozlukta hayli hüner kazandıklarını aktarabilirim. Gerekli bilgileri, bizim çocuklarımızın önceden paketlenmiş formel bilgileri yutmalarından tamamen farklı bir gayretle öğreniyorlar. Ayrıca atölyenin kârından da pay alıyorlar. Paranın bir bölümü tek tek çocuklar arasında (eşit biçimde) dağıtılırken, bir kısmı da okula malzeme almaya harcanıyor: Bu yolla henüz yeni satın alınmış, çok güzel bir okçu seti gösterdiler.

Ziyaretim sırasında hava güneşliydi, ancak Crick School yağ-

murlu kış havalarında diz boyu çamura bulanıyor olmalı. Okulda bir ölçüde koruma sağlamak ve toplantılara, partilere, film ve video gösterilerine yer tahsis etmek amacıyla dev boyutlu, Kızılderili çadırlarına benzer bir çadır bulunuyor. Çadırı kaplayan beyaz bez eskimiş ve üzerinde çeşit çeşit sevimli, süslü yamalar yer alıyor. Genelde bezin alt kenarı baş hizasına kadar kıvrılıyor ve çadır böylece bir tür panayır pavyonuna dönüşüyor. Çocuklar sağanak yağmurlarda bazen burada oynuyorlar (yağmurlu havalarda dışarıya çıkmak kesinlikle yasak değil; yalnızca ıslanmamaya dikkat etmeyi öğrenmeleri isteniyor). Tam orta yerdeki büyükçe çukur, ara sıra bir geyik (ya da okulun domuzlarından birisi) yenmek istendiğinde hayvanın çevrilerek kızartıldığı bir ziyafet yeri olarak kullanılıyor. Çadırın bir tarafında yer alan mutfak, çocukların öğle yemeği ya da atıştıracak şeyler hazırlamalarına da yarıyor.

Aşırı düzensiz olan bu atmosfer çocuklarda yabani davranışlar doğurmuyor mu? Bilebildiğim kadarıyla hayır. Aslında okula garip bir sessizlik hâkim. Küçük küçük gruplar şurada burada esrarengiz ama düşündürücü meşgalelerin peşinde dolaşıp duruyorlar. Tek tük gruplar top oynuyor, ancak okulun genelinde bizim okul bahçelerimizde alışkın olduğumuz telaşlı, gürültülü havadan pek eser yok. Doğrusunu isterseniz, otuz, hatta kırkı aşkın çocuğun gevezelik etmeden düşünceye daldıklarını fark ettiğimde ilkin gözlerime inanamadım. Sırası gelmişken belirteyim, kabile şeklindeki oyun gruplarını yaşıtlar oluşturmuyor; her grupta liderliği üstlenmiş daha büyük yaşta çocuklar da var, ama bunlar zorbaca davranmıyorlar. Benim anladığım, öğretmenlerin özendirdiği (en azından, caydırmadığı) bir sistem bu; zira genel bir gelişme düzeyindeki gruplarla çalışıyorlar, ama yaşı daha büyük veya küçük bir çocuk gruba katılmayı ya da salt derslerden birini izlemeyi isterse buna itiraz etmiyorlar.

Bazı öğretmenler, özellikle küçük çocuklarla uğraşanlar, akla gelen her şeyi öğretiyorlar. Bir ölçüde uzman denebilecek öğretmenler de var: Bunlar, müzik, matematik, "mekanik" (bununla yalnızca fiziğin bir dalı değil, ayrıca fiziksel nesnelerin yapımı, tasarımı ve onarımı da kast ediliyor) dersi veriyorlar. Bu şekilde kendi ilgi alanlarında yoğunlaşmakta özgür kalıyorlar ki bunun da çocuk-

lar üzerinde eğitici bir etkisinin olduğu düşünülüyor. Dolayısıyla zihinlerini canlı tutmuş oluyorlar. Öğretmenlerin hepsi, tabii bir miktar biyoloji dersi de veriyor. Hangi konulara ağırlık verilip öğretileceği konusunda esnek davranılıyor. Bunlara öğretmenler kendi aralarında tartışmalarla karar veriyorlar.

Okulun genel işleyişi gibi, bu esnekliği sağlayan da Ekotopya'daki okulların özel girişimler olmaları. En çarpıcı özellikleri bu. Daha doğrusu, nasıl Ekotopya'daki çoğu fabrika ve atölyenin mülkiyeti oralarda fiilen çalışan insanların elindeyse, okullar da onları idare eden öğretmenlerin hem kolektif hem bireysel mülkiyetindeki işletmeler. Crick School hukuksal açıdan bir şirket; okulun arazisi binaları ve şöhreti (olduğu kadarıyla) öğretmenlerin. Öğretmenler okulu diledikleri gibi çalıştırmakta, istedikleri eğitim felsefesini izlemekte özgürler. Anne babalar da çocuklarını Crick School'a veya *kendi* istedikleri başka bir okula göndermekte özgürler.

Okullar üzerindeki tek denetim kaynağı -azami ücret sınırı ile tesisat ve binaların sağlam olması dışında- her çocuğun on iki ve on sekiz yaşlarında girdiği, ulus çapındaki sınavlar. Anladığım kadarıyla doğrudan bir idari denetim bulunmamakla birlikte, anne babalardan bu sınavlara (ve hayata) hazırlanmaları için çocuklara dolaylı baskılar geliyor; öyle ki okullar da bu nedenle öğrencilerini iyi eğitmekte ciddi çabalar harcıyorlar. Sınavlar her yıl saygın bir komitenin yönetiminde yapılıyor. Komite üyelerinin görev süresi yedi yıl; dolayısıyla, bizdeki senatörler veya yargıçlar gibi, kısa dönemli politik baskıların bir ölçüde dışında kalıyorlar.

Aslında okullar arasında yoğun bir rekabetin var olduğu seziliyor. Çocuklar sık sık okul değiştiriyorlar. Ortaokullar galiba biraz bizdekine benziyor; çok sayıda bilimci ve politik lider çıkarmış olan San Francisco yakınındaki bir okulda kayıt olmayı bekleyenlerin uzun bir listesi var.

Çocukların, Ekotopya yaşamının bazı düzeylerinde gevşeklikle birlikte rastlanan rekabetçiliğe nasıl tepki gösterdiklerini anlatmak zor. Yaşı daha büyük çocukların okul işlerinde kendilerinden daha küçük çocuklara yardım etmelerine çok sık rastladım. Bazılarının daha bilgili olmaları ve onlara yardım etmeleri herkesçe uygulanan

bir değer. Ancak daha becerikli olmak, peşinde para ve güç gibi ödüller getiriyor diye, bizdeki gibi kıskançlıklara yol açmıyor. Becerilerine daha çok, birbirleriyle paylaştıkları yetenekler olarak bakıyorlar. Crick School'da, kendi kızımın gittiği Amerikan okulunda tanık olduğum davranışlarla (bir çocuk kendisi kadar hızlı kavrayamayan başka bir çocuğa "aptal" diyordu) bir kez dahi karşılaşmadım. Ekotopyalılar başarıyı ödüllendiriyor, ama insanların farklı alanlarda ustalaştıklarını, birbirlerine çok farklı düzeylerde destek olabildiklerini de sezgiyle biliyorlar.

Okul taksiti maliyetleri göz önüne getirildiğinde, daha yoksul anne babaların çocuklarını hiç okula göndermek istemeyebilecekleri ya da isteseler bile gönderemeyecekleri gerçeğini kabul ediyorlar mı? Ekotopyalılar bu can alıcı konuda daha geri çağların düşüncelerine teslim olmamışlar. Ancak, burs sisteminden ziyade, gelirleri belli bir düzeyin altında kalan ailelere değişik oranlarda yardımda bulunuyorlar. Bunların bir kısmı okul taksitine ayrılıyor. Ekotopya devleti, eğitimin yükünü anne babaların sırtlarından tamamen almayı istememekle (dolayısıyla daha geniş aileleri özendirmekle!) birlikte, yurttaşları çocuklarını bir şekilde eğitmeye zorlamaya hâlâ istekli. Taksit uygulaması ilk çıktığında ABD'de görülen türde "anlaşmalı okullar"ın yaygınlaşması ihtimali, çocukların refahının aralıksız olarak tartışıldığı (ve çocukların, kendi okullarını komik yollarla eleştiren, sistemin temelini rahatlıkla işledikleri okul gazetelerini genellikle kendilerinin çıkardıkları) Ekotopya'da, fazla endişe uyandırmıyor.

Kısa süren ziyaretimdeki değerlendirmelerime bakarak, resmi bir müfredat programının bulunmaması Crick School'daki öğrencilerin okuma, yazma ve aritmetiğin temelini sökmemeleri anlamına gelmediğini, bilakis, öğrencilerin bunları somut ortamlarda öğrenmeye daha eğilimli olduğunu söyleyebilirim. Bunun yanı sıra değişik bilgi ve beceriler de öğreniyorlar. Ekotopya'da on yaşındaki bir çocuk, gözlediğim kadarıyla bir barınağın nasıl yapılacağını (her ne kadar oğlanların yaptıkları derme çatma kulübelerin bazıları acayip görünüyorsa da), yiyeceğin nasıl yetiştirilip toplanacağını ve nasıl pişirileceğini, basit elbiselerin nasıl dikileceğini, hem kendi okulları civarındaki hem de sırt çantalarıyla çıktıkları gezi-

lerde keşfettikleri alanlardaki yüzlerce tür bitki ve hayvanın nasıl yaşadığını biliyor. Dikkat çekebilecek başka bir nokta da Ekotopyalı çocukların birbirleriyle, bizdeki büyük, kalabalık, disiplin delisi okullardaki çocuklardan daha iyi ilişki kurmaları; belli ki kendi yaşamlarının akla uygun bir düzen ve yönelimle nasıl düzenleneceğini iyi öğreniyorlar. Yani, ilk başta kaotik ve düzensiz görünmekle beraber, Ekotopya okulları çocukları toplum yaşamına hazırlamayı iyi başarıyor.

(6 Haziran)

Bu sabah Red'le birlikte San Francisco'nun güneyindeki gizli bir hurdalığa gittik. Orada, bizim hurda otomobilleri yığdığımız araba mezarlığını andıran dev yığınlar halinde yüzlerde ABD ordusu helikopterinin enkazıyla karşılaştım. Çoğu ağır hasar görmüştü. Kurtarma ekipleri işe yarar malzemeleri alıp götürmüşler (aletler, kablolar, motorlar vb. hep sökülmüş). Ancak ABD uçakları olduğu kesin; hepsi son model. Beni altüst eden bu bilgiyi aktarayım diye Marissa'ya aradım. "Ne yani, sahiden *kuşkun mu vardı" diye sordu. "Hâlâ insanların seni aldatmaya çalıştıklarını mı düşünüyorsun?" "Artık ne düşüneceğimi bilmiyorum. Senin dışında." "Ne demek bu?" "Görüştüğümüzde anlatırım."*

(7 Haziran)

Helikopter savaşı üzerine Ekotopya'nın resmi görüşünü öğrenmeye çalıştığım Savaş Bakanlığı'ndan daha yeni döndüm. Bakanlık, San Francisco'daki eski federal binanın üç katına sıkışmış durumda. Basına bilgi aktaran bir bölüm yok. Binaya girer girmez bir ofise alınıp, genç bir adamla tanıştırıldım. Omuzunda rütbe işareti yoktu; daha sonra onun bir tür general olduğunu çıkardım. Önceden dinlediğim hikâyeyi ana hatlarıyla doğruladı. Düşürülen helikopterlerin kesin sayısı olarak 7679 rakamını verdi. "Ama tahmin edersiniz, bu sayının bir kısmını paramparça olmuş enkazlara bakarak saptadık" dedi.

Bana asıl anlatmak istediği, Ekotopya'nın Bağımsızlık ilanından sonra benimsediği milis sistemiydi. Bunu büyük bir toplumsal yenilik sayıyordu, bu sistemin 1789'da denenmiş olduğunun ve işlemediğinin farkında değil gibiydi (ve şimdi denemeye kalksak herhalde silahlı çapulcular çetesine döner!). Yerel cephaneleri var; erkekler her yıl "talime katılıyor" ve birkaç haftalığına çeşitli projelerde çalışıyorlar. Örgütlenmeleri gerçek bir ordudan ziyade gerilla çetelerini andırıyor, ama görülen o ki mükemmel bir radyo iletişimleri, çok etkili bir ulusal kumanda sistemleri var. Sınırlara yoğun istihkâm yığınağı yapmayı reddediyorlar, ancak sınırlar zaten çoklukla dağlık bölge olduğundan sızmak fiilen pek kolay değil. "Dienbienphu'yu hatırla!" deyip güldü. Oldukça ademi merkezileşmiş silah araştırmaları kurumlarının yerlerini gösteremeyeceklerini belirtti. İşe yarayan bir sürü askeri düşüncenin yurttaşlardan geldiği söyleniyor: "En ucuz anti-helikopter silahlarımızdan birisini (helikoptere dolanan telleri takip ederek hedefi bulan basit bir roketi) icat eden kişi sıradan bir insan. Kendisi kötü bir nişancıymış; onun fikrinden yararlanarak, küçük bir hedefi vuramasanız bile bir helikopter indirebilirsiniz."*

Genç adam, ordularını (şu anda Kanada ordusunun büyüklüğüne ve bütçesine eşdeğerde) zamanla tasfiye etmekten memnun olacaklarını, ne var ki henüz ABD'ye yeterince güvenemediklerini söylüyor. Sanırım çok kurnaz ve çalışkan bir subay. Bizim ordu kademelerimizin başına bela olan, her kademeyi gerektiğinden fazla elemanla dolduran bürokratik zihniyetin en ufak bir izi bile yok. Bahse girerim, Washington'u mayınladıkları iddiası doğrudur.

(Daha geç)

Sonunda helikopter savaşı üzerine bir dosya hazırlamamaya karar verdim. Aradan bunca zaman geçtikten sonra yararlı bir

* Dienbienphu: İ. Çinhindi Savaşı'nın (1946-54) sonucunu belirleyen çarpışma. Vietnam sınırında, Laos yakınlarındaki küçük bir dağ ileri karakolunun denetimini ele geçirmek amacıyla, Fransız ve Viet Minh kuvvetleri arasında geçmiştir. Viet Minh'in bu çarpışmadaki zaferi 8 yıllık savaşı kesin olarak sona erdirmiştir. (y.h.n.)

amaca hizmet edeceğini düşünemiyorum. Evet, Times *o günlerde bu haberi kovalayıp basmamakla yanlış yapmış. Ve sanırım, kabullenmek zor da olsa, yakın ulusal tarihimizde buna benzer bilinmeyen başka alçakça sayfalar (yanlış adımlar, ciddi riskler, gün ışığına çıkarılıp didik didik edilmesi ve tartışılması gereken olaylar) bulunabilir. Ancak eski yaraların hepsini deşersek nelerle karşılaşabileceğimizi de kestirebiliyorum (elbette bunları Max'in yazacağım haberi, eğer gönderirsem, basacağı varsayımıyla söylüyorum ki en azından henüz bu yazıyı yazıp yazmayacağım belli değil). Yazarsam bizim halkımız ile Ekotopya arasında yeni bir düşmanlığa vesile olurum. Sağcılarımız dönek diye, "sırlarımızı ele verdin" diye üzerime çullanırlar. Ve itiraf edeyim ki bu suçlama beni biraz incitir; aptalca, ama böyle. Dizi haberim zihinlerde karşılıklı olarak hangi tohumları ekerse eksin, baştan ölü doğar. Sonuçta öyle bir gerginlik yaşanır ki Başkan Allwen'la ciddi bir tanışma görüşmesi yapabilmek (hatta bu ülkede daha fazla kalmak!) kesinlikle olanaksızlaşır (Bu günlerde Allwan'ın sekreterinden gelen mesajlar biraz daha sıcak. Ekonomi hakkındaki yazımı olumlu bularak yorumladı hatta. Gene de Başkan'la görüşme konusunda net bir gelişme yok.)*

"Hakikati bilirsen, hakikat de seni özgürleştirir." Bu vecizenin belimi nasıl büktüğünü tüylerim ürpererek hatırlıyorum. Hakikatin; otomatik olarak "bilinebilecek" en kolay şey olmadığını, olguların, çıkarsamaların, bilançoların her an değişebilen bir bileşimini yansıttığını, doğası gereği her şeyin çıplak gözle görülebildiği durumlarda bile varsayımdan öteye gidemediğini öğrenmek zorundayım. Galiba, bilim gibi. Yıllarca saflaştırmayı sürdürür, ama hiçbir zaman gerçek anlamıyla saflaştıramayız (bu durumda, özgürlüğümüzün de koşullu olduğu söylenebilir mi?). Bir gün helikopter savaşının hikâyesini yazacağım. Ama şimdiki görevimin kapsamına girmiyor.

Artık alt kata inip Bert'le diğerlerinin iğnelemelerine katlanmalı. Şanslı piçler. ✍

Santa Cruz, 8 Haziran. Biz plastik sucuk bağırsaklarını, kabloları, bahçe hortumlarını, alüminyum kalıpları ve bir şürü maddeyi kalıplardan çıkarırız, oysa Ekotopyalılar bütün odaları kalıplardan çıkarıyorlar. Yaklaşık dört metre genişliğinde ve üç metre yüksekliğinde oval kesimli boru üreten makineler geliştirmişler; duvarlar on beş santim kalınlığında ve iç tarafı dümdüz. Borular sıkılaştırılabilirken, pencereler de yanlardan zımbalanabiliyor. Uçları kare köşegen şeklinde kesilmiş olarak satın alınabiliyor. Bu tekniğin ürünü olan evler çeşitli biçimlerde olabiliyor -aslına bakarsanız, birbirine benzeyen iki ev bile görmedim- ama jet uçaklarının kabinlerinin metreyle satın alındığını ve kafanıza esen biçimlerde monte edildiğini hayal edebilirseniz, kafanızda genel bir izlenim oluşturabilirsiniz.

Yaptıkları binaların çoğu, en tutkun oldukları malzeme olan ağaçtan. Oysa ağaç evlerin yapılması zor ve üstelik pamuktan türetilmiş bir plastikten yapılmış püskürtme evlerle karşılaştırıldığında bir hayli pahalı. Püskürtme evlerin taşınabilir olmak (yaklaşık dört metre yüksekliğindeki standart bir bölümü dört kişi tarafından kolayca kaldırılabilir ağırlıkta) gibi bir üstünlüğü var ve Ekotopyalılar bunlardan yararlanmakta oldukça usta.

Tek bir açıda kesilip birbirine monte edilen evler kare şeklinde çıkarken, farklı bir açıyla üretilenler altıgen ya da sekizgen oluyor. Çeşitli parçaları düzensiz, zikzaklı biçimde de monte edebilir veya dalları ya da çıkıntıları olan, çeşitli şekillerde uzun bir dikey şerit haline getirebilirsiniz (açık arazide yaşayan aile grupları genellikle bu modeli tercih ediyorlar). Bunların ortasına tahtadan ya da taştan bir mekân yerleştirebilir, dış kenarlara püskürtme odalar ekleyebilirsiniz. Kapılar ya da pencereler birkaç dakikada rahatlıkla kesilebilir durumda. Evin parçaları hiçbir hüner gerektirmeyen bir çalışmayla birbirine monte edilebildiği gibi, maliyeti de çok düşük. Oda büyüklüğündeki bir parça, pencereler dahil olmak üzere, standart büyüklükteki bir odanın maliyetinin beşte birinden daha aza çıkarılabiliyor. Bunun, kol emeğiyle çalışmak yerine, hakikaten sınai bir verimlilikle ev yapmanın şaşırtıcı bir ürünü olduğunu söylüyorlar.

Püskürtme evlerin üretildiği tesislerden birisini daha yeni inceledim. Bizim araba yıkama istasyonlarımıza benziyor. Burada, çeşitli parçalar kocaman bir fıçıda ısıtılıp köpük tipinde, istenen kalıba sokulabilen plastiğe dönüştürülüyor. Bu köpük daha sonra gene kocaman bir oval yivin baskısıyla püskürtülüyor ve havayla temasa girer girmez katılaşıyor. Peşinden silindirlerle preslenip arzu edilirse pencere delikleri açılıyor ve içi dışı sert yüzeyli bir plastikle kaplanıyor. Garip bir biçimde rengi ayırt edilemediğinden kurutulmuş mısır yaprağını andırıyor (mısır bitkisinden üretildiğini düşünürsek bunun şaşırtıcı bir yanı da yok). Ayrıca yıkanabiliyor, boyayı çok az Ekotopyalı sevse bile, istenirse boyanabiliyor ve doğal manzaraya iyi uyum gösterebiliyor. Son olarak, bu borular farklı uzunluklarda kesilip ihtiyaç duyulana kadar yakındaki bir tarlada bekletiliyor.

Plastik borunun döşemesinde elektrik kabloları ile su borularına uyacak biçimde yanlardan şekil verilen oluklar bulunuyor; elektrik kabloları ve su boruları da standart parçalarda mevcut olup prizlere, tuvaletlere vb. bağlanıyor.

Ekotopyalılar daima "entegre sistemler"den söz açıyor ve bununla ekolojik fetişlerinden birkaçına aynı anda çözüm bulan aygıtları kastediyorlar. Püskürtme ev sistemi çeşitli örnekler sunuyor. Herhalde evlerin en şaşırtıcı yeri banyosu. Bizim mimarlarımızın eski düşüncelerinden birisini hayata geçirip, bütün banyoları, portatif odanın bir bölümüne düzgünce kaydırarak yerleştirilecek boyutta, büyükçe bir parça halinde üretmişler. Şofben de dahil olmak üzere bir banyoda aranan her şey var. Banyoya bitişik olan kocaman bir plastik tank ise dıştan gömülmüş ve iki gevşek hortumla bağlanmış. Öyle görünüyor ki bir fosseptik kutusu bu; hem atıkları boşaltmaya hem de ısıtıcıyı çalıştıran süreçteki metan gazını üretmeye yarıyor! Diğer uçtan akıp giden madde kesinlikle tiksinti verici değil, bilakis bahçelerin sulanması için çok temiz ve kaliteli; bunun için bahçeler hep banyoyla yan yana tasarlanıyor. Sulu çamur iki-üç yılda bir tanktan çıkarılıp gübre olarak kullanılıyor. Bu sistem bazı insanların midesini kaldırabilir, oysa özellikle kırsal alanlarda büyük avantajlar sağlıyor. Ekotopya'da benzinin ve elektrik enerjisinin aşırı pahalı (bizdekinin aşağı yukarı üç katı) ol-

duğunu aklınıza getirirseniz, böylesine alışılmadık; ama tasarruflu bir düşüncenin neden bu kadar yaygınlaştığı kolayca aydınlığa kavuşur. Ekotopyalıların iftihar ettikleri başka bir entegre sistem de hava pompalı solar ısıtma aygıtı; bu aygıtlar bilhassa püskürtme odalarda etkili. Ne fosil yakıt ne de su tüketiyor ve pompalarının çalışması için az miktarda elektrik yetebiliyor.

Hemen bir not düşelim, Ekotopya'da enerji maliyetinin yüksek olmasının tuhaf bir belirtisi, evlerin çok yetersiz aydınlatılıyor olması. Okuma ve çalışma amacıyla kullanılan çeşitli lambalar var, ancak Ekotopyalılar ışığı kesik kesik yaydığı ve titrek parıltıları insan gözüne zarar verdiği için floresan lambalardan uzak duruyorlar. Ama birbirlerini görebilmeleri için evlerde küçük ampuller, hatta mum (atalarımızın yaptığı gibi hayvan yağlarından üretiyorlar mumu) yakılıyor.

Buna benzer özgünlükler bir yana, püskürtme evler alışmaya başlayınca bir rahatlık duygusu uyandırıyor. Duvarlarla tavanın iç içe geçmesi ilk başta biraz huzursuz edici, ancak aynı zamanda rahat ve güvenli de. Ekotopyalılar evlerini değişik biçimlerde süslüyorlar, yalnız püskürtme evlerde yaşayanlar, herhalde yapının sert geometrik çizgilerini yumuşatmak amacıyla olsa gerek, daha fazla kilim, çarşaf, battaniye ve diğer örme eşyaları kullanma eğilimindeler. Koyun postu ve kürk kilim de yaygın. Köpük tabakanın son derece iyi yalıtma sağlaması ve havayı tutması sayesinde püskürtme evleri ısıtmak kolay. İşin doğrusu, pencereler genelde ardına kadar açık tutuluyor. İnsanlar evlerin içinde çoklukla ince elbiseler giyiyorlar (bir kısmı da çıplak olmayı hiç umursamıyor. Bir keresinde bir evde üzerinde hiçbir şey olmayan bir Ekotopyalı tarafından karşılanmıştım).

Şimdiye kadar ziyaret ettiğim en hoş evlerden birisi, püskürtme odaları ortadaki taştan bir merkezin etrafına tekerlek çubukları gibi dizilmiş olan bir evdi. Oturma, yemek pişirme ve yemek yeme alanı sekizgendi ve üstte yarı şeffaf bir kubbe vardı. Evin içinde, kubbenin altındaki minyatür bahçede beş metreye yakın bir ağaç uzanıyordu. Ana sekizgen modelin bir tarafı, evin taşlarının getirildiği nehre doğru açılmaktaydı. Diğer tarafta bir dizi tüp odaya açılan raylı kapılar vardı. Tüp odaların beş tanesi şöyleydi: Yatak, ça-

lışma ve dinlenme odaları, ferah ve lüks bir banyonun şömineyle tamamlandığı bir oda ile küçük bir banyosu olan çalışma odası. Her yerde görülen bitkiler ve dokuma bezler, soluk renkli, zarif köpüklerle güzel kontrastlar oluşturuyordu. Yatak odalarından birinde duvarlar, pencere düzeyine kadar yumuşak, kalın tüylü bir kilimle kaplanmıştı. Odanın uç köşesine dizilen bir sıra dolabı saymazsak, alçak bir yatağın dışında mobilya yoktu. Anladığım kadarıyla, bunlar püskürtme odaların diğer bölümleri gibi prefabrik olarak hazırlanıyor. Ama insanlar da kendilerinden bir şeyler katmak amacıyla büyük bir sanatkârlık sergiliyor, eşyalarını fantastik güzellikteki tahtalarla, çok ince işlemelerle süslüyorlar.

Köpükten evlerde bizim karavanlarımıza yerleştirilmiş aletler eksik, ama herhalde çok daha dayanıklı; on beş yıldır hiç yıpranmadan kullanılanları var. Evler sakinleri tarafından kolayca tamir edilebiliyor. Bir keresinde gösteriş yaparak bunu kanıtlamak isteyen bir Ekotopyalı, oradan kaptığı bir baltayla evinin duvarında derin bir delik açtı! Ardından bütün aile bir araya geldi, deliği ince şeritler halindeki köpüklerle tıkadılar ve bir parça plastik kaplamayla güzelce yapıştırdılar. Kahkahalar atarak yürüttükleri bu iş yaklaşık on dakika sürdü.

Ekotopya'da imal edilen plastik maddeler gibi püskürtme evler de parçalanıp biyoteknelere atılabiliyor, mikro-organizmalar tarafından sindirilerek gübrelerin arasına boşaltılıyor ve böylece kendi malzemesinin temin edildiği toprakta yeniden değerlendirilmiş oluyor. Bunların ilk kullanılışında karşılaşılan ciddi bir problem, sert rüzgârlarda yerinden oynayıp esnemeye yatkın olmalarıymış. Ne var ki bizim derin kazılmış temellerimiz yerine, her köşeye demirlenen; ama toprağın yüzeyine de hiç zarar vermeyen geniş, ayarlanabilir ayaklar kullanmayı tercih ediyorlar.

Konut otomasyonunun bu ürünlerine düşkün olanların sayısı bir hayli kabarık. Tabii oldukça laubali bir düşkünlük bu; onlara yaklaşımlarında ağaçtan yapılara gösterdikleri dinsel saygıdan eser yok. Eğer bir aile mensubu ölür ya da ayrılırsa, odası dilim dilim kesilip yeniden kullanılabilir. Bir bebek doğduğu ya da gruba yeni birisi katıldığında, eldeki yığından yeni bir oda monte edilebilir; yetişkinlere uzun, çocuklara kısa oda. Kendisine saygısı olan bir

mimarın böyle bir perspektif karşısında mutlaka tüyleri ürperecektir, ama buna dayanarak evlerin, içlerinde süren yaşarın doğrudan bir ifadesi olduğunu da söyleyemeyiz.

(9 Haziran)

Görünen o ki Marissa'yla şimdi daha esnek bir ilişki tutturduk. Helikopter savaşıyla ilgili haberi doğrulattıktan sonra biraz dinlenmek amacıyla kampa gittim ve dün Marissa püskürtme tesisine benimle birlikte geldi. Hiçbir zaman portatif bir evde yaşamamış olduğu anlaşılıyordu (onlardan uzak durmak için bir hayli enerji tüketmiş olmalı!) ve yapıları berbat buldu. Benim epeyce etkilenip büyülendiğimi görünce öfkeden deliye döndü. "Biliyordum! Sizin Amerikalı hurdalarınızın bir parçası!" Düz kaplamalara hızla bir tekme savurdu, bana da korkunç bakışlar fırlatıyordu. İlk anda onu pek ciddiye almadım, ama ansızın tepkisinin tamamen kişisel olduğunu ve çok daha önemli bir nedenden kaynaklandığını fark ettim: Kötü yola saptığım, burada olduğum sürece kendisinin ve diğer Ekotopyalıların bana zorlaya zorlaya benimsettikleri duyguları kaybettiğim sanısına kapılmıştı. Birden ağlamaya başladı. "Sen nasıl hem ağaçları sevdiğini söyleyebilir, hem de bu deli saçması çöplük yığınlarına sempatiyle bakabilirsin? Dokun, dokun ve hisset!" (Evet, hissediyordum. Marissa haklı: Şekilsiz, renksiz, yapışkan bir duygu veriyor, kokusuz, dokusu yok gibi). Tir tir titreyerek gene ağlamaya başlıyor: "Ben asla, asla, asla bunlardan birinde yaşamayacağım, asla!"

Aniden anlamadığım yeni gelişmelerin eşiğinde olduğumuzu, her şeyin yeni ve gizli bir önem kazandığını sezinledim; beni ilk baştaki alaycı kültürel kavgadan farklı bir şekilde gözlediği ve değerlendirdiği doğdu içime. Bende neye dikkat ederse etsin, bunu sahiden *iyi beceriyor... Cinsel ilişkimizde yeni, daha gevşek bir dengeye de ulaştık. Haftalardır ona duyduğum cinsel açlığı doğanın gelip geçici bir sapkınlığı sayıyordum. Şimdi ise çok daha iyi denge yakalamış durumdayız. Benim onun peşinde*

koşturduğum kadar o da benim peşimde koşturuyor. Birbirimize arzu dolu, sevgi dolu bakışlarla bakıyoruz. Onu düşünürken göğsümde tuhaf, kabaran, patlayacakmış gibi kıpır kıpır bir duygu seli var. Sanki kalbimle ona akacakmışım gibi. "Duygusal olmak bana hep endişe verir" dedim dün gece. "Bana âşık mı oluyorsun?" "Senin yoğunluğuna ve özgürlüğüne. Beraberken sevinç dolu olmamıza; yalnız yatakta değil, diğer zamanlarda da."

"Pekâlâ" dedi sözlerini titizlikle tartarak. "Ben de sana âşık olmaya başladım. Senin zekâna, nazikliğine âşık oluyorum. Ve anlaşılmaz görüşlerinle beni ürkütüyorsun. Doğrusunu istersen, seninleyken, başkalarının yanında olduğumdan daha neşeliyim. Belki beni bir şekilde özgürleştiriyorsun. Bu günlerde yaşamımdaki en güçlü insan sensin."

"Güçlü demekle ne anlatmak istiyorsun? Washington'da dostlarımın olmasını mı?"

Güldü. "Tanrım, hayır! Sadece başkalarında hissettiğimden daha güçlü bir sevgi duyuyorum sana."

"Bir eşe duyacağın türde mi?"

Bir an ciddi bakışlarla birbirimizi süzdük. Nihayet, "Emin değilim" dedi. "Ekotopyalı olsaydın emin olurdum. Belki de seninle dolaşmanın bu kadar heyecan vermesi bir Ekotopyalı olmamandan *kaynaklanıyordur. Bizden daha siniksin, bu yüzden senin aleyhinde olan her şeyi sınamak isterim! Hem, o kadar köksüzsün ki.."*

O anda beni hayretler içinde bırakarak hıçkırmaya başladı. Doğrusunu söylemek gerekirse, ansızın bütün keyfim kaçtı. O haklı: Ben yurtsuz bir gezginim ve bu gezi çözüldüğünü sandığım şeylere (Pat'le benim, birbirimizle ve çocuklarla ilişkimizi çözüş biçimimiz, Francine'le rahat ve gevşek ilişkim) yeni ufuklar açıyor. Anlamaya başladığım şey şu: Daima geri dönecek güçlü bir kolektif dayanağı, bir yeri ve o yerde tanıdıkları olan bir Ekotopyalının gözünde, benim varoluşum hüzünlü bir güvensizlik barındırıyor olmalı. Bundan şimdiye kadar kesinlikle yakınmadım. Oysa belki de yakınmam gerekiyor. ✍

Berkeley, 9 Haziran. Bizde bilimsel yeniliklerin başlıca kaynağı üniversitelerdir. Amerikan üniversiteleri toplumsal politikaların formüle edilmesinde de önemli bir yer işgal eder. Oysa Ekotopyalılar, küçük ölçekli örgütlenmeye duydukları eğilim doğrultusunda, araştırma fonksiyonlarını öğretim fonksiyonlarından ayırmayı denemişler. Bu da yerden biten mantar gibi küçük araştırma enstitülerinin çoğalmasına neden olmuş. Araştırma enstitüleri genellikle üniversitelerin yakınına kurulmuş; personeli ise kısmen devamlı üyelerden, kısmen de yıllık rotasyon usulüne göre araştırma görevlerini yürüten üniversite öğretim üyelerinden oluşuyor. Enstitülerde yaklaşık otuz ile yüz arasında bilimci, teknisyen, bakım ve tamir uzmanı, vb. görev yapıyor. Profesyonel rolleri bizdeki gibi kesin çizgilerle belirlenmediğinden kimin hangi konumda bulunduğunu saptamak zor. Bu enstitülerden ziyaret ettiğim, Monterey yakınlarında kurulmuş olan bir tanesi, okyanus coğrafyasını ve bununla ilgili biyolojik sorunları inceliyordu. San Francisco'nun güneyindeki bir başkasının ilgi alanı astronomi, astrofizik, vb. idi. (Mt. Hamilton teleskoplarının, Bağımsızlık'tan bu yana hava kirliliği ve şehir aydınlatması düzeylerindeki düşme sayesinde, bugün yeniden kullanılabildiğini anlatıyorlar). Buna benzer bilim enstitüsü laboratuvarları, mesleğin dışında duran; ama yeterince bilgi sahibi olan bir insanın durumuna benziyor. Ekotopyalı bilimciler sık sık uluslararası kongrelere davet ediliyorlar. Çünkü çalışmaları, elbette bizim kadar geniş kapsamlı olmamakla birlikte, üstelik mali kaynakları bizdekinin yanına bile yaklaşamasa da, özgünlükleri nedeniyle büyük saygı görüyor.

Yüklendikleri ulusal sorumluluğu dikkate alırsak, araştırma enstitülerinin atmosferi inanılmaz derecede neşeli. Kahve, çay ya da marihuana içerek oraya buraya oturanlar mı istersiniz, projelerde sürekli olarak çocuklara göre yapılmış malzemelerden yararlananlar mı dersiniz, hepsi var. Birçok laboratuvarın elektrik donanımı oynamaya da uygun; bazı şaşırtıcı ve yararlı fikirler bu tür oyunlar sırasında şekillenmiş.

Ekotopya, genellikle iki-üç kişilik laboratuvarlarda, tamamen

bağımsız, çok küçük araştırma araç gereçleri imal etmeyi de başarmış. Bilim adamları Ekotopya bilimindeki en parlak fikirlerin (pek iyi anlaşılmayan nedenlerden dolayı, ama bağımsız beyinlerin özgür koşullarda hevesle çalışmak isteyecekleri bir inziva yeri yaratmış olmasına da dayanarak) bu ufak gruplardan geldiği görüşündeler.

Küçük projelerin nasıl finanse edildiği, hele nasıl denetlendiği (denetleniyorlar mı ki?) hiç belli değil. Görünen bir şey varsa, o da merkezi hükümet fonlarının bizdeki Ulusal Bilim Vakfı gibi bir kuruluş aracılığıyla dağıtıldığı ve genellikle genç bilimcilerin önerdiği risk oranı yüksek projelere kaynak yaratmak açısından bu kuruluşun bünyesindeki danışma komitelerine başvurulması gerektiği. Önerilen projelerin yüzde biri ilginç bir keşifle sonuçlanırsa, ayrılan paranın iyi harcandığına inanılıyor. Bana aktarılan en büyük örnek, elektrik enerjisini doğrudan deniz yosunlarından ve büyüyen diğer bitkilerden elde edebilecek bir fotokimyasal mekanizmanın bulunuşuydu. Buluş, yirmi altı yaşlarındaki iki genç delikanlının eseriydi ve bildirildiğine göre bu çocuklar epeyce antisosyal tiplerdi. Botaniği, bitki fizyolojisini ve elektronik minyatürleşmeyi alışılmadık biçimde bir araya getiren bayağı tuhaf ilgi alanları vardı (söz konusu başarı henüz pratik elektrik üretimine yansımamış olmasına rağmen, mucitlerine Nobel Ödülü kazandırmış).

Kendi bilgilerim bu iddiaların bir kısmını değerlendirmeye yeterli değil; ancak, bizim kömürden ve petrolden çıkardığımız kimyasal maddelerin üretimi için doğal süreçlerin adapte edilmesi çabalarına büyük ağırlık verdikleri de ortada. Bizim likör yapmakta yararlandığımız fermantasyonla tahıl, şeker pancarı ve diğer ürünler alkole dönüştürülüyor ve bu sayede gerek ısınmada ve yemek pişirmede, gerekse diğer kimyasal maddelerin üretilmesinde kullanılıyor. Ekotopyalılar, petrol ürünlerini sırf makineleri yağlamada kullanıyor oluşlarıyla aşırı iftihar ediyorlar. Sebze kaynakları kullanılarak yoğun ve dayanıklı kayıt üretiminde de ilerlemeler kaydedilmiş. Bitki yetiştirme uğraşı çok gelişmiş. Bitki bakımı Japonlardaki gelişkinlik düzeyine ulaşmış. Okyanus araştırmasındaki özel yöntemlerde de bir hayli ileriler. Örneğin, yunusların ve balinaların

"konuşma" şifrelerini çözmek amacıyla yıllardır faaliyette olan bir deniz üssü var. Tıpkı etnografların bilinmeyen bir kabilenin dilini öğrenmeyi istediklerinde yaptıkları gibi, özel donanımlı dalgıçlar da uzun sürelerle denizde, yunusların içinde yaşıyorlar. Güneş, rüzgâr ve med-cezir enerjisini harekete geçirmenin başka yollarını bulmak amacıyla da araştırmalar sürdürülüyor.

Ekotopyalı bilimadamları bizde olduğu gibi özellikle gizlice yürüttükleri projelere yeterli fon bulamamaktan yakınıyorlar. Bağımsızlık ilanından hemen sonra hayli pahalıya patlayan yüksek enerjili nükleer ve füzyon araştırmalarının sona erdirilmesini isteyen şikâyetler bile duyuluyor. Oysa geniş kapsamlı temel biyolojik araştırmalara rahatça para tahsis ediliyor. Bağımsızlığın hemen peşinden ulusal üretim teknolojisinin yeni bir yörüngeye oturtulması, ancak dev bilimsel çabalar sonucunda gerçekleştirilebilmiş.

Ekotopya biliminde, bazı alanlarda ABD'den ayrılmanın derin etkisinin yansıması olarak değerlendirilebilecek, çarpıcı bir eksiklik var. Üniversitelerde olsun, araştırma enstitülerinde olsun, bir zamanların önü açık disiplinlerinde (siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji) faaliyet gösteren profesörlere rastlayamıyorsunuz. Çünkü pratisyenleri başka alanlara (felsefe, biyoloji, vb.) kaymış. Siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji gibi alanların konularını işleyen bir sürü kitap basılıyor hâlâ, ama artık bunlara yurttaşların genel ilgi alanlarının bir parçası gözüyle bakılıyor ve "bilimsel" bir konum atfedilmiyor. Öte yandan tarih, tarihçilerin çoğu dikkatlerini yalnızca Bağımsızlık'tan önceki dönemin arşivlerini taramaya adamış olsalar da epey rağbet gören bir akademik disiplin (bizde çok az bilinen bir dal olan "sanayi tarihi", Amerikan sanayi önderleriyle şirketlerinin -bunların kayıtları ayrılma günlerinde halkın eline geçmiş- işledikleri iddia edilen suçları araştırmakla uğraşıyor). Gerçi aldığı yön bizim ekonomistlerimizin çoğuna tartışmalı görünecektir ama, ekonomi de burada aktif bir çalışma alanı. Antropolojide ise büyük bir canlılık var. Akademik alandaki bu tuhaf dengesizlikler, Ekotopya yaşamının genel düzensiz ve kaotik niteliğini açıklamaya yardımcı olabilir.

Üniversitelerdeki öğrencilerin hoşnutsuzlukları bizdekinden bile daha kronik. Berkeley'i ziyaret ederken, üniversite kurulundaki çıbanbaşı bir dekanı birkaç fakültenin ve öğrencilerin ortak oylarıyla görevinden aldılar. Üniversiteler, buradaki ademi merkezileşme anlayışına ayak uydurmak çabasıyla, Bağımsızlık'tan sonra ayrı ayrı, merkezi bir yönetimin yardımı (ya da müdahalesi!) olmadan kendi işlerini yürütecek şekilde yüksek okullara bölünmüşler (zamanla üniversiteler de okullar gibi genişleyip yayılarak tamamen hükümetle bağı olmayan kurumlara dönüşecekler).

Profesörler, dönüşümlü olarak kampuste geçirdikleri yıllarda (görev dönemlerinde, yerleşim birimine çevrilmiş olan eski resmi binalarda kalıyorlar) bütün enerjilerini öğretime harcıyorlar. Her yüksek okulda bizzat öğrencilerin tuttuğu ve ücreti doğrudan öğrenci harçlarıyla karşılanan bir grup profesör çalışıyor. Kadrolu meslektaşları tarafından parlak, ama aykırı kişiler olarak alaya alınan bu "yüksek okul" profesörleri bazen bir yıllığına başka üniversitelerden ayartılıyor; bazen de en seçkin yazar, bilimci, politikacı ya da öğrencilerin sözlerini dinleyip ayrıntılı tartışmalar yapmak istediği olağanüstü deneyimli basit insanlardan oluşuyor eğitim kadrosu.

Başka bir sürpriz de şu: Yüksek eğitim veren çoğu Ekotopya kurumunda, öğrencilerin sayısı oldukça azalmış. İnsanlar üniversiteye pratik ya da saklı dürtülerle değil, oradaki entelektüel yaşamı sevdiklerinden geliyor gibiler. Ekotopya toplumu deneyimi ve etkinliği, kimlik kartı, yetki belgesi ya da vasıflı olmaktan daha fazla önem taşıyor. Salt bir diplomaya sahip olmak fazla statü kazandırmıyor. Bizdeki gibi doktorluk payesi kapalım diye kıyasıya bir yarış içinde değiller (gözleyebildiğim kadarıyla, bir diplomanın mutlaka şart koşulduğu herhangi bir iş de yok Ekotopya'da). Dolayısıyla, insanların saygınlık kazanmaları pratik başarılarına bağlı; hem dikkat çekici kişisel vasıflar olarak hem de topluma yararı dokunmasından ötürü yaratıcılığa ve mucitliğe büyük ödüller veriliyor.

Demek ki sertifikaya bağlı uzmanlıkların ve sınırları belli meslek alanlarının önemi azalmış; tabii bu çok ciddi sonuçlar da doğuruyor. Berkeley'deki muhteşem departman sistemi ve standart ge-

lişkin müfredat programları yürürlükten kaldırılmış. Dersler en iyi profesörlerce videoya kaydediliyor ve öğrencilere video kasetler halinde ulaştırılıyor; bu kasetler televizyonda aralıksız olarak yayınlanıyor. Bağımsızlık'tan sonra eğitim faaliyetleri iyice yaygınlaşmış. Yüksek okulda sınıflarda sürdürülen eğitim belirgin yeniliklerle donatılmış. Her öğrencinin çeşitli departmanların tekliflerinden birini tercih ederek katılabileceği seçim sistemi, video sayesinde kamusal bir kurum halini almış; her yurttaş video kurslarına kaydolarak biyoloji, mühendislik, müzik ya da istediği alanda eğitim alabiliyor. Kampusteki öğrencilerden ise, entelektüel ve yaratıcı yetenekler havuzuna katacakları becerileri geliştirmeleri bekleniyor. Dolayısıyla her öğrenciye, beşeri bilimler, biyoloji ve fizik ile politik düşünce alanına uygun zihinsel süreçlerde becerilerini arttırmaları öneriliyor.

Bize ne kadar inanılmaz görünürse görünsün, bu beceriler objektif yollarla tanımlanıp test edilecek şekilde düşünülmüş; bu konudaki başarılar yirmi öğrencili küçük öğretim gruplarıyla çalışan hocalar ile öğrencilerin ortak sorumluluğuna bırakılmış. Testler görünüşe bakılırsa oldukça zorlu. Her yıl alınan temel derslerdeki sınavlar yalnız yıl sonunda düzenleniyor ve üniversiteler arası profesörler kurulunca planlanıp hazırlanıyor. Test kâğıtlarından bazılarına şöyle bir göz atma fırsatı buldum. "Genel bir eğitim almış insan"ın açıkça gamelan* orkestraların tonal sisteminden ve kedinin iç salgı fonksiyonlarından anlayabileceğini varsayıyorlar. Kulak misafiri olduğum bazı garip konuşmalardan vardığım sonuç, sistemin aklımızın almayacağı kadar iyi işlediği! Bazı uzmanlık dersleri de veriliyor, hatta temel dersler bile uzmanlık bilgileri içeriyor, ama bizde ihtisas eğitimi denen öğretim burada çoğunlukla araştırma enstitülerinde, çiftliklerde, fabrikalarda ve toplumun diğer üretken kurumlarında sürdürülen çıraklık programlarına dönüştürülmüş. Parlak, kısa bir tebliğin yayımlanması, birçok uzun, sıkıcı tebliğin yayımlanmasından daha önemli görülüyor. "İcatlar", ister soyut fikirler, ister daha yetkin üretim süreci önerileri, isterse yaratıcı çalışmalar olsun, büyük saygı topluyor ve geniş biçimde tartışılıyor.

* Endonezya'da flüt, ud, zil, trompet ve bambu ksilofon gibi nefesli, yaylı ve vurmalı enstrümanlardan oluşan bir müzik topluluğu. (ç.n.)

Herhangi bir topluluğa, yani bir üniversiteye, bir yaşam grubuna ya da bir mesleki derneğe katılmak ise herkesçe önemli sayılıyor (yalnızlık tutkunu muhalif tipler bu eğilime "bir arada bulunma testi" adını veriyorlar). Diyeceğim şu ki bizde hâlâ egemen gibi görünen, üniversitenin hizmet istasyonu ve diploma fabrikası olduğu anlayışı burada tamamen ortadan kalmış. Üniversitelerin, Bağımsızlık'tan önce iş çevrelerine ve hükümete sundukları araştırma, silah geliştirme, politika formüle etme ve benzeri alanlardaki hizmetler, tamamen yeni kuruluşlar tarafından yerine getiriliyor olmalı. Bu denli büyük bir kopuşu kolaylaştıran etken, kuşkusuz Bağımsızlık zamanında hemen hemen bütün üniversite araştırmalarının temel dayanağını oluşturan Washington'daki federal hükümet desteğinin bir anda kesilivermesi olmuş. Onun yerine kurulanlar ise, Beyaz Saray'a ve Wall Street'e bağlı olan eski üniversiteler kadar görkemli değil galiba.

Diğer yandan, çok sayıda Ekotopyalının ancak çok dar bir çevrenin bilebileceği konuları rahatlıkla tartışacak kadar uzmanlaşması (bazen sırf başarıyla savunup savunamayacaklarını anlayabilmek amacıyla) entelektüel uğraşların saflığıyla ve alışılagelmiş disiplinler arası sınırların olmayışıyla açıklanabilir. Entelektüel tartışmadan, sanatla uğraşır gibi, sırf tartışma olsun diye hoşlanıyorlar. Ve Ekotopya üniversitelerinin cesaretlendirdiği bu zihinsel değişiklik çok sayıda şaşırtıcı yeniliğin çok çabuk ve fazla karışıklığa yol açmadan benimsenmesini kolaylaştırıyor olmalı.

(10 Haziran)

Başkan Allwen'ın bürosundan cesaret verici bir mesaj geldi: Yazılarımın ilgisini çektiğini ve benimle görüşmeyi yakında programına alacağını belirtmiş. Gerekirse burada kalma iznimi on gün daha uzatmam için besbelli yeterli bir gerekçe bu. Max'e bir mesaj gönderip durumu Francine'le Pat'e anlatmasını rica ettim. Kadınlarımdan söz ederken kendimi tuhaf ve biraz da suçlu hissettim.

Daha kötüsü, sersem gibi, Başkan'la yakında yapacağım görüşmeden ve daha sonra New York'a dönmekten söz edince,

Marissa'nın yıkılışı oldu. Bana sanki kafası kesilerek öldürülecek bir idam sanığıymışım gibi baktı. "Sen alçak, rezil bir piç kurususun!" dedi ve bir tokat attı. Bir süre birbirimizi hırpalaya hırpalaya boğuştuk, sonra ikimiz de gözyaşlarımızı üzerimize akıtarak ve birbirimize sımsıkı sarılarak hıçkırmaya başladık. Hiçbir şey söylemeden, yalnızca uzun uzun ağlayarak, ayrılmaya katlanamayacakmışız gibi. Marissa az sonra kalktı ve hâlâ gözü yaşlı durumda evin yolunu tuttu.

Aramızda çok kolayca ve doğal yollarla gelişen ilişki, sanki kontrolden çıkmış gibi. Belki baştan beri kontrolden çıkmıştı da ben anlayamamıştım. Belki kontrol altına almak istemiyordum, *kim bilir? Gelgelelim, ikimize de korkunç acılar vermeden daha ne kadar sürebilir? Aşk böyle mi, çılgınca bir tuzak, acı için bir peşrev mi?*

Burada, içim boşalmış, tükenmiş, gözlerimin altı morarmış, Alcatraz'ın yanındaki sis bulutunun ilk yaz dansını seyrederek ve gözlerimi koyun tepesinden vadinin etkileyici derinliklerine dikmiş bir halde oturuyorum. Günün ortası olmasına rağmen burundaki sis düdüğü feryat etmeye başladı. ✍

Ekotopya'da müzik, dans ve diğer sanatlar

San Francisco, 10 Haziran. Ekotopyalılar nasıl profesyonel bilim ile amatör bilim arasındaki farklılığı silmişlerse, aynı şekilde sanatlarda da amatörler ile profesyoneller arasında hemen hiç ayrım yapmıyorlar. Her düzeydeki hünerli ve yaratıcı insan kendisini hiçbir çekingenlik duymadan öne atıyor. Ülkenin dört bir yanındaki bütün gençler ya bir enstrüman çalıyor, dans ediyor, tiyatroyla ilgileniyor, şarkı söylüyor, yazı yazıyor, heykel ve resim yapıyor, video filmi çekiyor ya özgün bir sanatsal etkinlikle uğraşıyorlar. Gelgelelim içlerinden çok azı tanınıp eserlerinden geçimlerini sağlayacak kadar para kazanabiliyor.

Ve rekabet başka açılardan da çok sert. İzleyicilerin kötü oyunları ıslıklayarak, ağızlarını yüzlerini buruşturarak ve alay ederek

protesto etmeleri bir yana, başarılı sanatçılar bile bizim resmi düzeyde tanınan sanatçılarımızın umutsuzca peşinde koştukları gibi bağış koparmak üzere vakıflara başvuramıyorlar. Genç Ekotopyalı sanatçılar salt sanatlarıyla geçinemezlerse iki alternatifle yüz yüzeler: Ya asgari ölçüde güvence buldukları bir standartta yaşamlarını sürdürüp ün kazanma çabalarına devam edecekler ya da bir işe girip sanatlarını serbest zamanlarında sürdürme yoluna gidecekler.

Çok tuhaf, neredeyse bütün Ekotopyalıların bir sanatla uğraşmalarında sergiledikleri hırs da, bir sanatçı olarak başarıya ulaşmalarını güçleştiriyor, çünkü böylece "isim sahibi" sanatçılara duyulan saygı azalıyor. Örneğin müzikte, insanlar sevdikleri grupların plaklarını topluyor, ama turneye çıkan bir grubu dinlemek için -kendi parçalarından birini çalsalar bile- yollarını uzatma zahmetine katlanmıyorlar. Sevdikleri resimlerle heykelleri topluyorlar ama, bunları dostlarından aldıkları ya da bizzat kendilerinin yaptıkları eserlerle karışık bir şekilde tutuyorlar. Uluslararası gezginci sanat sergileri Ekotopya müzelerine de geldiği halde, New York'ta bizim duyduğumuz coşkulu heyecanı kesinlikle duymuyorlar. Ekotopyalılar değerlendirmelerinde aşırı rahatlar; en üstün başarılara karşı nerdeyse taşralılara özgü bir soğuklukları, yaratıcı başarı karşısında aşırı demokratik bir esneklikleri var. Yani, sanat herkesin uğraştığı bir dalsa, bir Picasso'nun, bir Van Gogh'un kadar özel bir yeri olmamalı diye düşünüyorlar.

Ekotopya'da nam yapmış mimar da yok galiba. İnsanlar yaşam gruplarının ya da işletmelerinin yapılarını, hayret edilesi bir beceriklilik ve tahayyül gücüyle, genellikle şimdiye kadar pratikte halk mimarisi kalitesinde kalan standart tasarımlar ve malzemeler kullanarak, kendileri tasarlayıp inşa ediyorlar. Topluluk yönetimlerinin kamu binaları için (ve sanırım yapım işinden önce planları denetlemek amacıyla) ayırdıkları tasarımcı kadroları var, ancak mimari kesinlikle uzmanların tekelinde değil.

Ekotopyalılar bütün sanatlar arasında en çok müziğe önem veriyorlar. Her fabrika, çiftlik ya da her geniş ailenin bir müzik grubu var. Zaten profesyonel statüdeki müzisyenler de ilk adımlarını genellik-

le böyle yerlerde atıyorlar. Yeni müzik stilleri geliştirmişler. Siyah topluluklar kökü bizim Chicago ve New York'tan tanıdığımız caza ve bluesa, ayrıca Karayip müziğine dayanan bir müzik yapıyorlar. İspanyol kökenli gruplar açıkça Latin Amerika esintileri taşıyan parçalar yaparlarken, beyaz gruplar Bali adasının gamelan orkestralarını andıran türde (elde yapılmış trompetler ve üstlerine takılmış zillerle karmakarışık, duygulardan çok beyne hitap eden, ama hareketli bir caz türü) müzik yapmaya yatkınlar (bu türün kaynağının eski rock tarzı olduğu söyleniyor). Klasik enstrümanlar keman, klarnet, flüt, vb.- çalarak şimdiye kadar hiç duymadığım türden gizemli, doğaçlama müzik yapan gruplara da rastlanıyor. Bazı müzisyenler tamamen elektronik, kendiliğinden ses çıkaran enstrümanlar çalıyorlar. Gelgelelim, bütün müzik tarzlarının baskın bir özelliği, güçlü bir dans ritimlerinin olması. Aslında, etrafta dans eden insanlar olmadan çalan bir gruba çok ender rastlanabiliyor. Elbette, klasik müziğin dinlenmesi de çok yaygın, bilhassa sokak müzisyenleri tarafından çalınıyor.

Şarkıların sözlerine kulak vermek benim için zor. Bunları bir kâğıda yazmalarını istemem kimsenin hoşuna gitmiyor. Gene de bugünlerde çok popüler olan bazı şarkıların temalarını sökebildim. Orman köylülerimizin yaptığı müzikten hiç farkı olmayan romantik yas şarkıları ağırlıkta. Terk edilmeyle ilgili yakınmalar, gerçek aşkın mutsuz sonuna yakılan ağıtlar, öfke ya da umutsuzluk öyküleri. Şarkıların bir kısmına azalıp çoğalan bir mizah duygusu hâkim, ama Ekotopya devrimi, ne tür başarılara imza atmış olursa olsun, insanlık durumunun değişmez acılarının hakkından gelememiş.

Müziklerinin en yakıcı sorunu şimdilerde elektrifikasyon. Bağımsızlık günlerinde rock müzik bütünüyle elektronikmiş ve gruplar gittikleri yerlere bir kamyon dolusu ağır amplifikatörler götürüyorlarmış. Tabii hemen, yalnızca flavta, banco, gitar, piyano gibi geleneksel enstrümanları, ud gibi antika, sitar gibi Doğu aletlerini kullanan "folkçular"ın saldırılarına uğramışlar. Folkçular, pahalı elektronik aletlere bağlı kalınırsa hakiki bir halk sanatı yaratılamayacağını ileri sürüp, müziğin elektriğin yapay yardımından kurtulması gerektiğini savunmuşlar. Başka bir tezleri de yüksek sesli mü-

ziğin, kulak zarlarını zedelemesi nedeniyle biyolojik suç kapsamına girmesiymiş. Küçük, ucuz amplifikatörlerin geliştirilmesi birinci savı çürütmüş. İkinci savları ise zaten genç müzisyenleri bizdekinden daha fazla ilgilendirmiyormuş. Bu tartışma halen bütün yoğunluğuyla devam ediyor.

Buradaki birçok sanatçı Paris ve Tokyo'daki gösterileriyle uluslararası bir statü kazanmış anlaşılan. Ekotopya sanatçısının esas faaliyet alanı abartılı bir saplantı derecesinde ülke içine yönelik. Genç bir sanatçı, benim yazılarım aracılığıyla bütün dünyaya yayılmasın diye bana adını söylemekten dahi kaçındı. "Biz Balililer gibiyiz" diye bastırdı. "Bizim 'sanat'ımız yok, biz yalnızca elimizden geldiğince her şeyi yaparız." Bu tavrın etkileri hem zanaat (çömlekçilik, dokumacılık, kuyumculuk, vb.) ürünlerinin enfes güzelliğinde hem de mobilyaların, kap kacakların ve ev dekorasyonlarının kalitesinde gözlenebilir. Burada edindiğim bir dosttan aldığım harika bir kuştüyünden mandalaya* benzeyen bazı eşyalar esas anlamıyla sanat eseri olmadığı gibi, başka bir şeye de benzemiyor. Ama birbirlerine sundukları estetik hazlara kesinlikle katkıda bulunuyorlar.

(13 Haziran)

Ellerim pas tutmadan aklımdakileri kâğıda geçirmeliyim.

Dün sabah uyandığımda herkesin harıl harıl bir şeylerle meşgul olduğunu, bizim ekibimizin de katılacağı savaş oyunlarının heyecanını taşıdığını gördüm. Bilhassa Tom yerinde duramıyor, aslında herkes *kendini havaya kaptırmış. Lorna'nın çok ateşli olduğunu fark edince ağzım açık kaldı. Benim yanımda bile neşeli konuşmalar yapıyor, bundan hiç utanmıyor, hiç tereddüt etmiyorlar. Tamamen gerçek ve geçerli saydıkları bu durum* hoşlarına gidiyor. *Çok geçmeden ağzımdan laf çıkmaz oldu: Heyecanlı bir dünya kupası maçında, "Bu kadar şamatanın nedeni ne? Hepsi hepsi peşinden koşulan bir top!" diyen budalanın birine benzettim kendimi.*

* Hinduzim ya da Budizmde evreni, totalliği veya bütünlüğü simgeleyen, üzerine geometrik şekillerin, tanrıların resimlerinin vb. işlendiği, kolyeye benzer daire şeklindeki bir takı. (ç.n.)

Kahvaltı her zamankinden daha değişik, törensel bir havada yapıldı; kavun karpuz ve şampanya. Oysa insanlar pek aç değil. İtiraf etmeliyim ki heyecan bulaşıcı bir duygu, benim bile dizlerimi bir titreme aldı. İnsanlar kurusıkı palavralarla şakalaşıyorlar. Birisi havanın sıcaklığından bahsedince, Tom, ovalarda yaşayan eski Kuzey Amerika Kızılderililerinin şu deyişini hatırlattı: "Ölmek için iyi bir gün."

Tören saat ondaydı. Erkekler ne yaptıklarının bilinciyle yerlerinden kalkıp birbirlerine baktılar. Topluca kucaklaşıldı, kapıdan çıkarken son bir kez bakışıldı. Tom'un arkadaşı Nina etkilenip biraz hıçkırınca Tom'un canı sıkıldı: "Ağlama, onları haklayacağız" dedi. Ama Nina bu kez hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ben de onlara katılıp töreni baştan sona seyredecektim. "Böylece adam olacaksın" diye takıldı Bert. Mızraklarını aldılar ve birbirimizi ite kaka büyük kapıdan topluca caddeye fırladık: Savaş ekibi yaklaşık on beş kişi, geri kalanımızsa herhalde otuz kişi falandık. Savaşçılar mızraklarını sallayarak yürürlerken bir şarkı tutturdular, bizler de onların peşine takıldık. San Francisco için sisli, sıcak bir gün, rutubetli ve hafif rüzgârlı.

Karşılaşmanın yapılacağı kocaman, vahşi bir parka ulaşmak için birkaç mil yürümek zorundaydık. Cesur adımlarla, erkeklerin söylediği şarkılarla oraya yöneldik. Seyirciler olarak bazen de şarkıların nakaratlarına katılıyorduk. Yol boyunca dizilmiş insanlar geçerken bizi izliyorlardı. Savaşçılardan birisi mızrağıyla bir hareket yapar ya da hafifçe zıplarsa neşeyle gülümsüyorlardı. Gençliğimdeki liselerarası futbol maçlarını aklıma getirmeden edemiyorum. Biz seyirciler de oyun öncesi yarışı izlemeye gelen meraklı anne babalar gibiydik...

Hava çok sıcak. Kahvaltıdaki azıcık şampanya beni çarptı. Süveterimi çıkarıp kadınlardan birisine uzattım. Brit miydi, Lorna mıydı, emin değilim. Şarkıyı söyleyenlerin sesleri iyice gürleşti ve grubun havası değişti. Parka yaklaştıkça gerilim aniden yükselmişti sanki. İnsanlar bir halka oluşturuyor, tuhaf bakışlarla birbirlerini süzüyorlardı; yürüyüşün temposu sertleşiyor, giderek asker yürüyüşünü, savaş dansını andırıyordu.

Ansızın caddeden parka doğru saptık. Kenarından sarkan vahşi taslarıyla güneşte pırıl pırıl parlayan ayin kazanı bizi bekliyordu. Birkaç yüz metre ileride, çayırın öte yanında, kazanlarının etrafında kümelenmiş düşman duruyordu. Sırtımdan aşağısını bir titreme aldı, hayretten donakalmıştım. Ben de onlardan nefret ediyordum! *Üstelik kazanımızın etrafına toplandıkça savaşçılarımızla müthiş gururlanıyordum. Ne kadar güzel, ne kadar gözükaraydılar! Teker teker sokak elbiselerini çıkarıp savaş elbiselerini giydiler: Bazısı astrolojik, bazısı hayvan totemi, bazısı da sırf çiçekli yapraklı şekillerin olduğu göz alıcı desenlerle süslenmiş deri ceketler ve şortlar. Bardaklar dolaşmaya başladı (kimse kendisi alamıyor; sadece bir kardeşin uzattığı bardaktan içebiliyorsunuz). Bir araya toplanmış, tempo tuta tuta yandaşlarımızı destekliyorduk.*

Ondan sonra olup bitenleri tam olarak hatırlamıyorum. Birisi -sanırım Bert'ti- elime bir bardak uzattı, elimle sıkı sıkı tutmamı sağladı ve beni kolumdan kavradı. Gene de yüzünü hatırlamıyorum. Sanki elimle bardağı tutamayacak kadar bitkin düştüğümü ve hainee bardağın yere düşmesini beklediğimi hatırlıyorum ama. Tutmak için çaba harcadım mı harcamadım mı, onu bilmiyorum. Biraz içmiştim yalnız. Birden bir feryat koptu, bir sürü el sırtıma vurmaya başladı, benim için bir takım savaş elbisesi sağlandı ve elime bir bardak içki daha tutuşturuldu. Yan gözle Marissa'ya benzeyen bir kadının siluetini gördüm; ansızın böğrüme bir sancı saplandı. Bakmak üzere kafamı çevirdiğimde onu hiçbir yerde göremedim (Tanrım, diye düşündüm, bu kadını ne kadar çok seviyorum). Kalbim küt küt atıyor, her tarafımdan enerji taşıyordu. Yeniden canlanmıştım. Kaslarımda acayip bir kuvvet toplanmıştı.

Savaşın başladığını bildiren gongu çaldılar. Adamlarımızın hareketlerini mızraklarıyla bahçedeyken seyretmiştim, oysa gerçek silahlar ağır ve korkunç görünüyordu. Deneyimsizliğimin kardeşlerimin başına bela olmasından korkuyordum. Ama hepsinin gözleri çakmak çakmak parlıyordu ve hep birlikte ileri atılıp düşmanlarımızla, daha önce dehşete kapılmış halde rüyamda gördüğüm feci bir dansa başladık. Düşmanın ilk saldırı-

sıyla paniğe kapıldım Daha önce başka hiç kimsenin gözlerinde caniyane bakışlar görmemiştim. Boyun eğip merhamet dilenmemek kolay değildi. Ama toparlandık, yeniden bir grup oluşturduk, mızraklarımızla geçilmez bir cephe meydana getirerek onları geri püskürttük. Az daha bastırırsak içlerinden birinin ölümcül bir yara alacağını kestirebiliyorduk. Bir falso yaparsak fırsatı kaçırmak da istemedikleri için adım adım geri çekildiler.

Tam bu anda, yanlış hatırlamıyorsam, ben ya da yanımda duran biri zafer edasıyla bir hayvan gibi homurdanmaya, insanın kanını dondurucu gürültüler çıkarmaya başladı. Hiç o andaki gibi bir duyguyla dolmamıştım bugüne kadar. Düşmanın ilerlemesinin saldığı korkunun yerini, hep birlikte paylaştığımız ve paylaştığımızı bildiğimiz, tarif edilemez bir kudret duygusu almıştı. Mızraklarımızla hamleler yapıp düşmana vurarak ve naralar atarak cepheye yayıldık. Ara sıra zayıf noktalarını yokluyor, içlerinden birinin üzerine çullanıp tek başına kıstırmaya çalışıyorduk.

İleri hamlelerimizden birinde heyecana kapılıp kontrolümü kaybetmiş, mesafeyi iyi hesaplayamamış olmalıyım. Savaş oyunlarında, göründüğünden daha hassas bir denge tutturmak gerekiyor. Çünkü öbür taraf bir saniye içerisinde üstünlük sağlayabilir. Neyse, bir iki adım ileride ya da çok sağda veya solda kalmış olmalıyım. Düşman aniden karşı saldırıya geçince sol tarafımın boşaldığını gördüm. Solumda duran Jerry, Tom onu desteklemek üzere ileri atılacak zamanı bulana kadar, bir an geri sıçramak zorunda kalmıştı ve işte o anda belimin üstünde, yandan bir mızrağın saplandığını hissettim.

Hayal meyal çığlıklar ve bağrışmalar, beni kanlı çimenlere yatırmak için uzanan eller hatırlıyorum. Hemen bayılmış olmalıyım.

İnsanlara daha sonra sorup öğrendiğime göre, bir doktor yaramı sarmış ve en yakındaki küçük bir hastaneye götürmüş; günlüğümün bu satırlarını o hastanede yazıyorum. Anlaşılan yaram derin, ancak hayati tehlike söz konusu değil. Felaket sancısa da dayanabilirim. Ameliyata almaları, yaramı açıp te-

mizlemeleri ve tekrar dikmeleri topu topu bir saatlerini aldı. Alacakaranlıkta ayıldım. Başıma Linda adında oldukça güzel bir hemşire dikmişler. Anestezinin etkisinden çıktığımı söyledikten sonra, "Çok cesurdun" dedi bana. Savaş oyunlarını mı, yoksa ameliyatı mı kastediyordu? Hangisi olduğunu soramayacak kadar sersemlemiştim. Hastane boş galiba; hemşirenin bana bakmaktan başka görevi yok. Tabii bu çok hoş, gözlerimi kapatırsam hâlâ savaştaymışım gibi sanrılar görebilirim, onun için uyuma fikri bana çok tatsız geliyor...

(14 Haziran)

Dün gece günlüğüme yazacaklarımı bitirdikten sonra Linda'ya gördüğüm sanrılardan söz ettim. Bana uyku hapı vereceğini ima etti, ama hemen ardından da anlatmamı istedi. Alnıma ve omuzlarıma yaptığı masaj zihnimi yatıştırmaya yaradı. Az sonra elini göğsüme koymuş vaziyette oturarak beklemeye başlamıştı. Sakin sakin, hemşire gerekirse bütün gece başımda duracakmış gibi uykuya dalmışım. Sabahleyin uyandığımda Linda hâlâ yatağın yanındaki sandalyede oturuyordu. Gece boyunca nöbet beklediği belliydi (odanın köşesindeki kanepe buruş buruştu, üzerinde uyuduğu anlaşılıyordu). Ekotopya hastanelerinde sıradan bir davranışmış bu.

Çekingen çekingen yatağın kenarına otururken uzun saçları arkaya savruldu. "Kendini nasıl hissediyorsun" diye sordu. Yanıtlamak güçtü. Daha saatlerce uyuyabilecek kadar yorgundum. Güneş çok güzeldi, bende doğrulup oturma isteği uyandırıyordu. O anda bandajlarımın ve hareket etmenin canımı acıttığının bilincine vardım. Gerisin geriye uzanıp gözlerimi Linda'ya çevirdim.

"Arkadaşlarından birisi az sonra seni ziyarete gelecek" dedi. "Ama belki ondan önce kahvaltı yapmak istersin." "Evet, çok açım." "Doktor az sonra bakmaya gelir. Önce seni güçlendirelim. Ne yemek istersin?"

Bir dakika düşündüm. "Çiftçi kahvaltısı isterim: Biftek, yumurta, patates, etli börek, domates suyu, kahve, kızarmış

ekmek." Yüzünde bir gülümseme belirdi. "İyileşmek istiyorsun, değil mi? Pekâlâ, bakalım aşçımız sana ne pişirebilir." Yatağın baş ucundaki bir düğmeye bastı. "Düğmeye basarsan karşılık gelir, benim nerede olduğum, ne yaptığım hiç önemli değil." Belindeki ufak radyo alıcısını gösterdi.

Linda dışarı çıkınca kendimi otomatik makineden para almış gibi hissettim: Kendinizi kaderin kararsız parmaklarına emanet etmişsiniz ve kaybetmeyi beklerken kucağınız birden parayla doluyor. Hâlâ yaşıyorum, güneş ışıl ışıl parlıyor ve birisi bana baksın diye bu mucize kadını gönderdi...

Sandığım kadar aç olmadığımı fark ettiğim halde kahvaltıda ne gelmişse çabuk çabuk tıkındım. Derken doktor geldi. Görüntüsüyle bir hekim olarak güven vermiyor. Uzun saçlar, bol ve gösterişli bir elbise. Geçmişimle, işimle bir casus gibi ilgilendi, ama işinin de ehli. Beni muayene etti, oramı buramı yoklayıp dinledi ve hızla iyileştiğimi bildirdi. Antibiyotikler etkisini gösteriyor demek ki: En ufak bir enfeksiyon belirtisi yok. Yarın ayağa kalkıp dolaşabileceğimi açıkladı. "Bugün pasif zevklerle idare etmek zorundasın. Söyleyeyim, Linda sana bir banyo yaptırsın. Şimdilik biraz masaj da iyi gelebilir."

Birisinden Marissa'ya benim adıma telefon açmasını istemeyi düşünüyordum ki Linda imalı bir ses tonuyla kendisinin zaten ilgilendiğini söyledi. Şimdiyse gevşemek ve biraz masaj yaptırmak hoşuma gidecekti. Sevimli bir duygusal deneyim olacaktı anlaşılan. Linda'nın amacı bedenimdeki her kası ve siniri ısıtıp yumuşatmaktı. Beni yarı baygın, bir yandan da rüya görür hale getiren yumuşak, kesintisiz bir tempoyla ovalayıp hamur gibi yoğuruyordu. Linda işini yaparken ben zevkten ve keyiften dört köşe olmuş, iç çekmekten kendimi alamıyordum; bu hareketim ona büyük haz vermiş olmalı. Sonunda masajı bitirip yanıma oturdu, üstümü örttü, bana sarıldı ve "Sen kesinlikle kıymet bilen bir insansın!" dedi.

"Doğru, daha önce hiçbir hastanede bu kadar iyi muamele görmemiştim. Bizim hastanelerimiz... Neyse, tıbbi açıdan mükemmel yerler elbette, ama kişisel ilgi sıfır. Hemşireler hep çalışıyor, fazla mesai yapıyorlar ve hiç güzel değiller." "Herhal-

de ben de senin şu anda düşündüğün kadar güzel değilim. "Yo, güzelsin." "Çok değil." Geriye yaslandı, ben de sevinçle gözlerimi kapattım. Gene uykuya dalmışım. Birden sesler duyarak uyandım. Odada, Franklin'in Yeri'nden arkadaşlarla beraber yüzüme alaycı bir sempatiyle bakan Marissa vardı. Sakinliği ve becerikliliğinden dolayı Linda'yı tebrik etti; görevini tam olarak yaptığına kanaat getirmişti besbelli (ne var ki Marissa, kendisi varken Linda'nın yanıma yaklaşmasına izin vermiyordu; bunu fark ettim. Linda, hastanın nasılsa yakında kendine kalacağından emin olarak bu davranışı görmezlikten geldi). Konuklarım beraberlerinde bir piknik sepetiyle birkaç şişe iyi şarap getirmişlerdi ve hemen şişeleri açmaya koyuldular. Sanki bir hastane odasında böyle şeyler yapmak yaşamın olağan bir parçasıymış gibi, Linda da kutlamaya katıldı. Ağaçların yarı yarıya gizlediği koyu görebileyim diye yatağımı yukarı kaldırıp pencereyi açtılar. Aradan çok geçmeden oda şişelerle dolmuştu, herkesin önüne yemek için küçük peçeteler dizilmişti ve topluca kahkaha atılıp gülüşülüyordu.

Marissa'nın bana yaklaşımı biraz değişmiş. Galiba savaş oyunlarına istemeyerek de olsa katılmam yüzünden: Daha iyi bir insan -daha güçlü, daha gerçek- olmuşum gibi davranıyor (dolaylı yoldan onu parkta gördüğümü sandığımı çıtlattım. parka gelmiş olabilir miydi? Marissa güldü ve hemen inkâr etti). Neyse kendimle gurur duyuyorum. Yaramın üstüne titreyeceğim. En önemlisi bana, şakalarıyla bile, artık bir yabancı gibi davranmadığını gözlüyorum: "Boş ver" dedi, "şimdi damarlarında biraz Ekotopya kanı taşıyorsun!" (Ameliyatım sırasında biraz kan verilmişti).

Şarapla ve iyi bir grupla daha çok bir partiye benzemişti bu ziyaret. Odak merkezi olmak hoş bir duygu. "Biliyorsun, acı çektiğimi düşündüğüm zaman mutlu olmaya pek alışkın değilim!" diye kaçırdım ağzımdan. Herkes makaraları koyverdi. Linda koruyucu bir edayla bana baktı, sanki gülünç; ama sevimli bir laf edince etrafımı neşeye boğan bir çocuktum. Âdeta sihirli bir andı. Gerçekten iyileşmekte olduğumdan emindim "Hastaneleriniz kesinlikle çok eğlenceli" dedim. "Biz kendimi-

zinkilerde kalmamak için elimizden geleni yapıyoruz, sizinkiler ise herhalde en hoş yerler."

"İşin püf noktası bu" dedi Linda. "İnsanlar mutluysalar çok çabuk iyileşirler. Biz tıp ile yaşamı birbirinden ayırmıyoruz; onun için de hastaneleri en iyi yerler durumuna getirmeye çaba harcıyoruz. Sen acı deyince bizim gözümüze kaçık gibi görünmenin nedeni bu."

"Peki, hastalar hastanede kalma sürelerini sonsuza kadar uzatmaya çalışmıyorlar mı" diye sordum. "Niçin evlerine dönüyorlar?"

"Hayır, gerçekten istemiyorlar. Sahiden iyileşip yaşamı sürdürmek istiyorlar. Bunu göreceksin. Birkaç gün içinde..." Tatlı bir bakışla gülümsedi.

(Anlamıyorsun, ona anlatmak istedim, ister Marissa'dan isterse senden ya da başkasından gelsin, ilişkiye, sevgiye, içli dışlı bir insana hâlâ ihtiyacım var, seni seviyorum, çünkü vücudum ve ruhum yaralıyken uzun gece boyunca yanı başımda oturdun, çünkü neye ihtiyacım olduğunu biliyordun, en çok ihtiyacım olduğu kısacık sürede onu bana verdin, karşılığında sana verecek hiçbir şeyim olmadığı halde...)

(15 Haziran)

"Senin yaşama gücünü artırdığımıza inanıyoruz" dedi doktor, Linda'nın masajlarından büyük zevk duyduğumu dile getirdiğim zaman. Peşinden, yarı yarıya ıslak süngerle yıkamasını beklerken (doktorun emriyle mi yoksa kendi inisiyatifiyle mi?) şakayla karışık okşayarak beni ereksiyon durumuna getirdi ve ellerini çekti. Dikişlerim ve bandajlarım aklımdan tamamen çıktı, içimde kuvvetli bir arzu duydum. Marissa, yanımdan ayrılırken Linda'ya sert sözler söyleyerek kampa geri dönmüştü. Linda'nın elleri ve sessiz gülümsemesi beni büyülüyor, ancak hâlâ bandajın verdiği acı yüzünden kalça kemiklerimi fazla kımıldatamıyorum. Tam onu sikecek kadar iyi olduğum anda hastaneden çıkacak kadar iyileşmiş sayarlar mıydı beni?

(Daha geç bir vakit)

Kaldığım yerden gönderilen telgraf: "NİÇİN BİR GİTAR ALIP BAŞKANIN BALKONUNUN ALTINDA ŞARKI SÖYLEMİYORSUN STOP ÜRKEK ADAMLAR ASLA EŞİT BİR GÖRÜŞME YAPAMAZLAR STOP SEN GENE KIÇINI SAĞLAMA ALMAK İÇİN BURAYA DÖN STOP FRANCİNE." Lanet olası kadın bütün planlarımı gene berbat edebilir. Tek umudum Ekotopya gizli polisinin espri duygusu taşıyıp, hâlâ kadın kısmını anlayabilmesi. ✍

Hastaneler ve sağlık bakımı: Ekotopya tarzı

San Francisco, 15 Haziran. Talihsiz bir kaza yüzünden Ekotopya hastanelerinin işleyişini ilk elden gözlemleme fırsatı buldum. Son birkaç günden beri ağır bir yaranın iyileşmesini bekliyorum. Şimdi daha iyiceyim ve yarın hastaneden taburcu olmayı bekliyorum.

Ekotopya hastaneleri ile bizdekiler arasında en önemli farklılık, büyüklükleri. Gördüğüm tedavi en gelişkin düzeyde olduğu halde, etrafıma bakarak ufak bir kır hastanesinde bulunduğumu söyleyebilirim. Hepsini toplasanız otuz hastayı geçmez. Bakıcı personelin sayısı bizden daha fazla (çalışma saatleri bizden daha uzun, ancak bunu, iş sırasında daha fazla izin alarak telafi ediyorlar). Hastanenin dış görünüşü bir parça köy evi izlenimi verebilir, oysa röntgen filmleri, cerrahisi, anestezisi ve diğer hizmetleriyle tam teçhizatlı bir yer. Duvarları kiremitten değil; hastanelerde duymaya alıştığım dezenfektan kokusunu da almadım. Her yer temiz ve tertipli. Doktorlar, Amerikalı hastaların beklentilerine aşina olmadıkları kesinse de, hep hizmete hazır bekliyorlar. Çok iyi eğitim aldıkları belli.

Bir açıdan bizdeki modern hastanelere göre gözle görülür derecede farklı bir uygulamaları var. Bir bakım merkezinde birden çok hastanın aynı anda izlenmesini sağlayan elektronik kameraları kullanmıyorlar. En önemli unsur olarak hemşirenin kişisel varlığını ve bakımını görüyorlar. Kullanılan biricik elektronik aygıt, hemşirenizi kimseyi zahmete sokmadan hastanenin herhangi bir yerinden ge-

tirebileceğiniz küçük bir radyo çağrı cihazı. Hemşireler birçok uzmanlık alanında (örneğin, vücudun iyileşme gücünü uyaran masaj yapmada) iyi yetişmişler.

Ekotopyalılar, sağlık sistemini köklü biçimde etkileyen beşikten mezara sağlık sigortası kapsamındalar. Klinikler ve hastaneler, mesleki denetimin yerine topluluklara (normalde on bin kişiden oluşan mini şehir birimleri) karşı sorumlular. Gerçi doktorlar çeşitli toplulukların maaş teklifleri arasında daima tercihte bulunma olanağına sahipler, ancak hekimin kendi ücretini belirleme yetkisi elinden alınmış durumda. Sayıları bizdekine kıyas daha kabarık olduğu halde en yüksek gelir elde eden dilimde sayılıyorlar. Buradaki doktorlar, bizim daha uzmanlaşmış sistemimizde hemşirelere ya da teknisyenlere düşen birçok görevi de üstleniyorlar; buna karşılık hemşirelerle teknisyenler de bizde doktorlara düşen birçok hizmetin üstesinden geliyorlar. Doktorlar, diğer personel ve hastalar arasındaki konuşmaların bizdekinden daha canlı olduğunu da gözlemledim; açıkça görülüyor ki doktorun ahlaki ve bilimsel otoritesi daha gevşek. Koşulları çok kötü olamaz, zaten öyle olsa çok daha fazla doktor ülkeyi terk ederdi; ilk dönemlerde ancak birkaç yüz doktor ayrılmış (bunlar da ağırlıkla çok yüksek ücret alan uzmanlar), son zamanlarda ayrılan tek bir kişi dahi yok. Ekotopya bizim hâlâ mecbur kaldığımız gibi hastaneleri dolsun diye yabancı eğitimli doktor getirmeye ihtiyaç duymuyor. Tıp okullarının kapasiteleri Bağımsızlık ilanından hemen sonra neredeyse iki katına çıkarılmış.

Kuvvetimi toplayamadığım için hastanede yatarken fazla araştırma yapamıyorum. Gördüğüm kadarıyla Ekotopya tıbbının en ciddi problemi hakikaten en üstün vasıflara sahip uzmanların eksikliğinin çekilmesi. Uzmanlar yok değil ve ara sıra onlara danışılıyor, ama bu insanlar genel pratik işleri de yürütmek zorundalar. Bu müsrif sistemi, bütün halkın sağlık ihtiyaçlarıyla teması kaybetmemelerine dayanarak haklı göstermeye çalışıyorlar; oysa uzman eğitim ve yeteneklerden en iyi biçimde yararlanmaya ciddi bir sekte vurduğu gün gibi ortada. İşin gerçeği, bazı uzmanlık dalları tamamen yürürlükten kalkmış. Örneğin, tek tük görülen komplikasyon vakaları dışında, bebekler hemşire ebeler tarafından evde doğurtu-

luyor. Hastanelerde ne anne koğuşları var ne de doğum uzmanları.

Yoğun bakım üniteleri de bizdeki hastaneler kadar gelişmiş değil. Bu da Amerikan hastanelerindeki inanılmaz derecede gelişmiş teknolojiyle yaşatılamayan ölümcül ya da durumu çok kritik hastalara karşı belli bir acımasızlık içeriyor. Bir ölçüde ekonomik zorunlulukla açıklanabilir bu, gelgelelim Ekotopyalıların ölüme karşı tuhaf bir kaderci yaklaşımları olduğu da not düşülmeli. Daha çok evde ölmeyi tercih ediyorlar. Yaşlılar zamanlarının ve enerjilerinin büyük kısmını ölmeye hazırlanmaya harcıyorlar. Amerika Kızılderilileri gibi ölüm günlerini kendilerinin seçebileceklerini ve tek başına öleceklerini söyleyenlerle dahi karşılaştım. Ne olursa olsun, sıralarının geldiğini hissettikleri zaman, ekolojik dinleri sayesinde huzura erişip gidiyorlar: Kendi vücutlarının da yeniden değerlendirileceğinden eminler.

Ekotopya tıp sistemi önleyici tedaviye de büyük ağırlık veriyor. Yöresel klinikler bütün yurttaşlara düzenli olarak check-up yapıyor ve daha ciddi sorunlar doğurabilecek ufak operasyonları gerçekleştirecek kapasitedeler. Hiçbir Ekotopyalı pahalı diye ya da sağlık tesislerine ulaşamadığından dolayı tedavisiz kalmıyor.

Ekotopya'daki bütün doktorlar bizim deyişimizle psikiyatri eğitimi alıyorlar. Ancak psikoloji ile psikiyatri artık ayrı ayrı alanlar oluşturmuyor. Söz gelimi benim doktorum, tıbbi yaralarıma olduğu kadar psikolojik durumuma da hayli ilgi gösterdi. Bağımsızlık ilanından bu yana akıl hastalıklarında bir gerileme saptandığı da iddialar arasında. Ne var ki koşulların kökten değişmiş olması nedeniyle bu tür iddiaları değerlendirebilmek son derece zor. Bununla beraber, Ekotopya caddelerinde, bizim şehirlerimizde görmeye alıştığımız türden tipik delilerin cirit atmadığını doğrulayabiliriz. Diğer yandan, yoğun, son derece kişiselleşmiş komşulukla ve geniş aile yapılarıyla sağladıkları itimat ve emniyet duygusu da anonimlikten ve özgürlükten vazgeçmek pahasına sağlanmış. Bir doktorun sözleriyle, "asla yalnız olmamak" gibi bir duyguya sahipler. İnsanların doktorlara gitmelerinin en yakın psikiyatrik belirtilerinden birisi, yalnızlıkla ve şiddete dayalı suçlar işlemekle ilgili fantezilerinin olması (savaş oyunları ayinlerinin tuhaf bir sonucu da bu tür şiddet dürtülerinden ağırlıklı olarak, oyunlara katılmayan

yaşlılarla kadınların şikâyetçi olmaları). Bazı insanlar, bir süre tamamen yalnız kalabildikleri durumlarda yorucu yürüyüşlere çıkarak vahşi doğayla başbaşa kalmayı yararlı görüyorlar. Buna rağmen, Ekotopyalıların Amerikalılardan daha mutlu olduklarından kuşkuluyum. Değişik yaşam tarzlarının, kazançları dengeleyen kayıplar, kayıpları dengeleyen kazançlar getirmesi muhtemel görünüyor. Ekotopyalıların mutlu ya da mutsuz olmaları herhalde ancak bizimkinden farklı yollarla mümkün.

(15 Haziran, daha geç)

Az önce Başkan'ın yardımcısından bir mesaj aldım: Yeterince iyileşmiş olduğumu umuyorlar. Tekrar ayakta durabildiğim zaman onlara bildirmeliymişim. İyi haber!

Kalın taş duvarlardaki kapılar açıldı. Komşumla (bir balıkçı gemisinde vinç kazasında bir kolunu dibinden kaybetmiş olan kırk beş yaşlarında bir kadın) gevezelik edebilirim. Onun bakıcısı da otuz yaşlarında, iyi hikâyeler anlatan ve herhalde başka şeyleri de iyi yapan güleryüzlü bir adam. Kadını durup durup güldürüyor, bazen tatlı tatlı yüzünü kızartıyor. Artık dışardaki tepeye kadar kısa yürüyüşler yapmama izin veriyorlar. Genellikle -her zaman olmamakla birlikte- karşı cinsten bakıcıların eşliğinde gezinen diğer hastaları görebiliyorum. Linda'ya candan ilişki kurarak tedavi etme yöntemlerinin bazen bakıcıların başına dert açabileceğini söyledim. Olaya bakış açıma sinirlendi. "Öncelikle" dedi, "her tedavinin apayrı bir yeri vardır. İkincisi, her insanda değer verilecek ve sevilecek yanlar vardır." Sözünün burasında gülümsedi ve devam etti: "Senin gibi beyinsiz, şovenist çirkin bir Amerikan piçinde bile. Üçüncüsü, bakıcılar da insandır ve biz ne yapıp ne yapmayacağımızı kendimiz denetleyebiliriz. Senin kölen falan olduğumu mu sanıyorsun?" Suratını buruşturdu, omuzuma bir yumruk attı, ardından beni tekrar içeri soktu. Doğrusunu isterseniz, onun haklı olmasından korkuyorum. Aldığım kültür yüzünden bu dünyanın pek çok nimetinden yararlanamıyorum.

Bir sürü Ekotopya romanı okudum. Âdeta on dokuzuncu

yüzyıl romanları gibi tuhaf bir güvenlik duygusu saçıyorlar: Bu duygu, galiba buradaki kalıcılık nosyonundan gelen, dünyanın bazı aksaklıklara rağmen doğru dürüst ve tatmin edici biçimde yaşayabileceğimiz bir yer olduğu duygusu. Elbette korkunç dramatik olaylar ve psikolojik bakımdan yıkıcı deneyimler anlatıyor, ancak bunların hiçbirisinde bizim romanlarımızdaki beyni uyuşturucu, nihilist paranoyalardan eser yok. Dinlediğim öyküler ilk başta muamma derecesinde yavan gelmişti bana; neye dayanarak ilginç bulunduklarını kestiremiyordum. Böyle heyecanlı kâbusları nereden çıkarıyorlardı? Bir kısmı mutlu sonla bile bitiyor... Bir süre sonra yaşam daha hoş görünüyor; evet, iyi vakit geçirilen ve güven veren bir yer. Buna kafa yormaya başlıyorum. Nitekim bakıma ihtiyacım olduğu zaman bana iyi baktılar.

(16 Haziran)

Yarama yeni, çok küçük bir bandaj taktılar. Linda'yla uzun süren; ama hafif hareketler yaptığımız bir sevişme seansına başladık. Fazla acıtmadan, ara sıra ağrıdan kaynaklanan kısık kısık iniltilerle.

Linda, farkına varmaya başlıyorum ki, sahiden ilk başta sandığım kadar güzel değil. Herhalde dünyanın en etkileyici ve en zeki insanı da değil. Ama doğuştan hemşire. Müthiş derecede nazik, sıcak, olağanüstü uyumlu, sevgi dolu; fiziksel varlığıyla hastaları canlandırıyor. Ayrılıp gitmemi mi, yoksa daha fazla kalmamı mı istiyor? (Tahminime göre, civar yörede ailesi ya da arkadaşları olan bir Ekotopyalı olsa, yarın hastaneden çıkıp evine giderdi). Oysa bundan hiç söz etmiyor. Hep, biraz dargın bir sesle, "Bu konuda söylenecek bir şey yok" yanıtını veriyor. "Yeterince iyileşince çıkacaksın. Bunun zamanını ise sen tayin edersin."

"Ya başka bir hastaya âşık olursan?" "Budala." Bu gibi konularda kafam karışınca kendimi toplayamadığımı bildiğinden eğiliyor ve bana sarılıyor. "Sen taburcu olursan, ben izin alır, tren pasomla herhangi bir yere gidebilirim. Çölde yürüyü-

şe çıkmayı tasarlıyorum. Hep aklımda olacaksın. Ve günlüğünde benden de söz edeceksin." (Defterimi keşfetmiş).

"Tabii." Verebileceğim bütün yanıt bu oluyor. Ben de ona sarılıyorum, içimden ağlamak geliyor. Bu ülke kesinlikle ağlamayı öğretti bana ve her nedense iyi geliyor, sanki açılan yalnızca gözyaşı damarlarım değilmiş gibi.

(17 Haziran)

Bu sabah hastaneden ayrılıp Marissa'yı görmek üzere kampın yolunu tuttuğumda, fantastik kamp malzemesi mağazalarının birinin önünde durdum ve Linda'ya yeni bir uyku tulumu; ufak bir kumaş torbası şeklinde yuvarlanan ve buz gibi soğuk çöl gecelerinde rahat ve sıcak tutacak bir tulum- aldım. Koyu yeşil, kahverengi, mavi ya da ateş rengine yakın turuncu renkleri vardı. Ben turuncuyu seçtim. Aptalca bir duyguyla karta, "Seni sıcak tutsun. Sevgiler" şeklinde yazdım. İzni başlamadan önce eline geçsin diye de hemen hastaneye teslim ettim.

Marissa beni görünce deli gibi sevindi. Linda'nın üzerime titremesi hakkında gıcık gıcık sorular sordu, ısrarla yara izime bakmak istedi, "Zavallı yaralı Willie'ye bakan güzel hemşire"yle alay etti. Birlikte güldük ve neşe içinde atla dolaştık: Tekrar onunla beraber olmam onu heyecanlandırdı.

Ama söz nereden açıldıysa, birden feci bir tartışmaya daldık. Ağzımdan çıkanları bilmez bir halde buradaki görevim bitince onu da New York'a götürmek gibi aklıma sık sık gelen bir fanteziden söz açtım. Lafı ağzıma tıkarcasına tepki gösterdi: Dangalakça, saçma bir fikirdi bu. "N'apacağım orada ben? Olsam olsam senin gölgen olurum. Öylesi bir toplumda kendi başıma yaşayabilmemin başka yolu yok." Şaşkınlıkla bunun beni müthiş derecede incittiğini hissettim: Sanki birbirimize duyduğumuz aşkın gerçek dünyada bir yansıması olamazdı. Öfkelendim, bağırdım çağırdım, onu benimle ilgilenmemekle, sürekli benimle olmayı istememekle suçladım. Beni sevdiğini defalarca yineledi, sorunun kökünde yatan bu değildi. Tir tir titrediğimden her tarafımdan soğuk terler fışkırıyordu. Umut-

suzca onunla sevişmek istiyordum, ancak cinsel duygularım nedense tükenmiş gibiydi; hiçbir şey olmayacaktı.

Sonunda ormanın içinde uzun bir yürüyüşe çıktık. Ağaçlar hakkında kapıldığı duyguları anlamaya başlıyorum. Ağır ağır vadinin derinliklerine kadar gittik, sonra ilk kez sahiden sevişti-ğimiz içi oyuk ağacın yanına döndük. Gözümüzde sihrini hâlâ koruyan bir yerdi. Yalnız bu sefer, havanın alacakaranlığa dönmesini seyrederek, birbirimize hafifçe dokunarak ağaç gövdesinin içinde sessiz sessiz oturmaktan başka bir şey yapmadık. Kavga etmemize rağmen kendimi uzun süredir olduğundan daha mutlu hissediyor, ilişkimizin sonuna gelmesinden ürküyordum. Şehre geri dönmeyi bir gün daha erteleyecek, daha sonra buradaki görevimi bitirecek olan randevuma gideceğim.

(18 Haziran)

Sabahleyin Vera Allwen'ın beni bugün saat dörtte göreceğini, ancak görüşmede kesinlikle not tutulmayacağını ve gayri resmi bir nitelik taşıyacağını söylediler. Onun bürosundan şimdi döndüm. Şimdi aramızda geçenlerin ana hatlarını aktaracağım.

Başkan dobra bir insan. Ufak tefek ve biraz topluca olmasına rağmen güçlü bir otorite havası yayıyor. Belli ki gücünü kullanmaya alışmış. Ama kafaları para hesaplarından ziyade iktidar dengelerindeki değişikliklerle ilgili şahsi olmayan hesaplarla dolu olan bizim politikacılarımızdan farklı olarak, klasik işadamı tavırları ve soğukluğundan eser yok. Gücünü bir bürokrat ya da bir kurumun başı olmasından değil, bir insan olmasından alıyor. Bunu ifade etmek zor (eski dönem komünist liderlerden Ho Chi Minh ve Mao Tse-tung gibi bazılarının da bu yeteneği taşıdıklarını duymuştum). Çok daha iyi oyuncu olduğu anlaşılan (oysa esrarengiz biçimde klasman dışı kalan) insanlarla satranç oynuyormuş gibi bir duygu doğdu içime. Hakikaten çarpıcı bir kadın. Çareyi özel görevle gelen birisi olduğum duygusuna sığınmakta buldum. Kendimi onunla karşılaştıramam, ama en azından benim de yerine getirecek bir misyonum var.

Ekotopya'ya getirebileceği avantajları -esas olarak ekonomik avantajlar bunlar- tek tek izah ederek, başkanımızın ilişkilerin normalleştirilmesi hakkındaki düşüncelerini aktardım. Allwen normalleştirilmeye karşı değil; Ekotopya'nın zaten bir sürü ülkeyle belli oranda ticarete girdiğini, aslında bazı fazlalık ürünlerde (bilhassa şarap) yeni bir kanal yaratmak açısından bu öneriyi memnunlukla karşılayacaklarını ve satacakları ürünlerin karşılığında (bunun nasıl hesaplanacağı belirsizdi) bizden bazı mallar alabileceklerini söyledi. Para olarak herhalde yen kullanılır, ama bu bizim halkımızdan gizlenebilirdi.

Allwen bana, Ekotopyacı fikirlerin gençlerimiz arasında şimdiden bazı huzursuzluklar yaratmış olduğunu hatırlatarak, büyük şehirlerimizde Ekotopya konsoloslukları açma riskine girmeye hazırlanmamızın nedenini sordu. Buna uygun bir karşılık verip veremediğime emin değilim. Tehlikeyi önemsemiyorduk, güven duyuyorduk, falan. İstihbarat servisleri tahmin ettiğim kadar iyiyse gülünç derecede saf görünmüş olmalıyım. Zira benim bütün bildiğim, Büyük Göller Bölgesi'nde ve Güneydoğu'da fark etmeye başladığımız ayrılıkçı hareketlere para yardımı yapıyor olabilecekleri.

Kilit nokta: Yeniden birleşme umudu kesinlikle söz konusu değil, ne şimdi ne de ebediyen. Bu konuda uzun, ateşli bir söylev dinledim: Bu düşüncenin bizim hükümetimizin gerçekliği hiç kavrayamadığını gösterdiğini, yeniden birleşmenin gerçekleşmesi halinde her temel toplumsal sorun açısından Ekotopya'nın kaybeden taraf olacağını (bir liste çıkarıp uzattı), şimdiki problemin Amerika Birleşik Devletleri'nin Ekotopya'yı izlemesinin nasıl sağlanacağı -tersi değil- olduğunu, bütün *geniş ülkelerin küçük birimlere bölünmesi gerektiğini,kendi hükümeti yeniden birleşmeyi istese bile buna halkının karşı çıkacağını ve bunun gibi şeyler söyledi. Aşırı milliyetçi, rahatsız edici ölçüde ayrılıkçı, alaycı bir eleştiri hâkim. Derken konuşmayı bıraktı, gözlerini gözlerimin içine dikti ve "İsteğinizde ciddi olamazsınız" dedi.*

"Benim hükümetim.. diye başlayacak olduysam da bunu der demez sözümü kesti. "Siz *ciddi olamazsınız." Suskunluk.*

Uzun bir suskunluk. Gözü hâlâ üzerimde, geriye yaslanmış beni bekliyordu. Tedirgin edici bir an. Yeniden birleşme doğrultusunda bazı adımlar atılmasının sahiden ne yararı olacağından artık emin değilim elbette. Ne ABD'ye ne de -kendim dahil olmak üzere- başka birisine.

Hafiften alaycı bir gülümsemeyle bana döndü. "Anlıyorsunuz" dedi: "Bir yetkili olarak söylemem gereken her şeyi söyledim size. Belki bundan sonra konuşmamızı iki sıradan insan gibi sürdürebiliriz." Masasının yanındaki raftan bir brandy alıp doldurdum (dikkat ettim, Fransız değil Ekotopya yapımı). Ayağa kalkıp biraz daha yakınıma oturdu. "Bugün cuma, öğleden sonra, uzun bir haftanın sonu. Artık iş yok; yalnız, senin ülkemiz hakkındaki gerçek düşüncelerini, neler görüp neler yaptığını dinlemek isterim. Elbette, hazırladığın haberleri dikkatle okuyoruz. Samimi olmamı istersen, yazılarında doğruluk payının devamlı artması, alışılmadık bir merakı yansıtması benim için çok hoş bir sürpriz oldu. Galiba Ekotopya'da umduğundan daha iyi vakit geçirdin, değil mi?" Gözlerini neredeyse haince bir gülümsemeyle kırpıştırdı. Şaşırıp ürkmüş bir halde boş boş baktım. Nihayet ağzımdan şu sözler döküldü: "Hımm, evet, aslında doğru."

"Yazılarını bizim gazetecilerin eğilimli oldukları gibi kişisel bir bakışla kaleme almadığından, aramızda iyi vakit geçirip geçirmediğini tam olarak değerlendiremiyoruz."

"Kişisel deneyimlerimi günlüğüme aktardım. Çoğu oldukça başarılı, ama yayımlansın diye yazmadım. Takdir edersiniz ki yazılarım bizim *standartlarımıza göre herhalde epeyce kişisel kalıyor."*

"Evet, biliyorum. Burada elinizden geldiğince Ekotopyalılar gibi davrandığınızı da biliyorum. Ilımlı yaklaşımınız için size minnettarız. Ancak tabii biz daha fazlasını da istiyoruz. Sanırım size verecek başka şeylerimiz de var, henüz kavramadığınız şeyler." "Ancak Başkanımıza birleşme için gerçek bir umut vaat edemeyeceğimi doğru kavramış olmalıyım."

"Evet, en ufak bir umut yok."

"Peki, ya bizde şahinler baskın çıkarsa?"

"Sizin şahinleriniz Bağımsızlık ilan edildiğinde de yeniden birlik olmak uğruna ülkeyi harabeye çevirecek kadar deli görünmüyorlardı, onun için şimdi nasıl davranacaklarından emin olamayız. Neyse, bu konuyu kapatalım. Bizimle beraberken neler hissettiğini *bilmek isterim. Açık yürekli olabilirsin; bu mevkiye dedikoduculuk ederek gelmedim, senden duyacağım hiçbir söz bu duvarların dışına çıkmaz. Seni beğeniyorum; cesur ve yararlı işler yaptın. Burada önüne çıkan* her şeyle *ilgilendin."*

Konuşmanın bundan sonrası tatsız kişisel laflarla geçti, onun için kâğıda dökemem. Psikiyatrik bir görüşmeye benziyordu. Gerçi hissettirmemeye çalışıyordu ama, sadakatimle ilgili sorular sorup duygularımdaki belirsizlikleri araştırmasından beni sınadığı izlenimine kapıldım. Önceki yazılarımda ihtiyatla kaleme aldığım gözlemlerimi aktardım. Her lafımın arkasından imalı bir yanıt veriyor, sözümona zihnimin nasıl çalıştığını anladığını ortaya koyuyordu. Anlaşılan Marissa'yı bile tanıyordu. Bunda şaşılacak bir yan olmasa gerek (küçük bir ülkedeki sıradan konuşmalar, büyük ülkelerde gizli servisin varlık nedeni olan bir işlev mi görüyor?).

Sanki kafamın üstüne çok ağır bir yük koymuşum gibi konuşmayı bitkin, canı sıkılmış bir halde noktaladım. Bu ülke sahiden çok fazla. Başkan bile ruhunuza nüfuz etmek istiyor... Görüşmede umduğum şeyleri bulamadım. O da umduğunu bulamamış olmalı. Hayal kırıklığına uğradığı belliydi, açıkça daha fazlasını umuyordu. Yanından ayrılırken, birden onun bana, hayal kırıklıkları ailemdeki birçok kuşak tarafından yeniden yaşanan büyükannemi hatırlattığını fark ettim.

Herkesin olup bitenleri öğrenmek için meraktan çatladığı yerimize geri döndüm. Ama suratım asık biçimde yanlarından geçtim, bu notları kâğıda aktarmak üzere üst kata çıktım. Bugün hava gün boyunca bulutluydu. Her tarafta uğursuz kehanetler.

(18 Haziran)

Başkan'a yaptığım ziyaret gerçekten de bütün keyfimi kaçırdı. Şimdi gezimi baştan sona yeniden değerlendirdiğimde zama-

nı boşa harcamışım gibi geliyor. Biz burayı çoktan kaybetmişiz. Bunda en ufak bir şüphe yok! Ebediyen. Ortak yerimizdeki gazeteciler görüşmemizi anlatmam için peşimde dolanıp duruyorlar. Ağzımdan tek söz çıkmıyor. Aptal da olmadıklarından buraya yaptığım ziyaretin salt röportajla sınırlı kalmayan nedenleri olabileceğinin farkındalar. Şu andaki üzgün halimden de -her ne ise- bu işi yapamadığımı çıkarabilirler. Bana gene sempatiyle yaklaşıyorlar, ancak Başkan'la görüşmemden bu yana aramızda belli bir mesafe doğdu.

Galiba gribe yakalandım. Başağrısı, boğazımda gıcıklanma, hafif ateş (termometre santigrada ayarlandığından ateşimin kaça çıktığını bilmiyorum, yalnız kesinlikle normalin bir derece üstündedir). Dün gece gözümü bile kırpmadım. Ara sıra bir iki lokma atıştırmak için aşağı indim, o zaman da herkes peşime takıldı. Bert bile. Ona açıkça peşimde dolanmaktan vazgeçmesini söylemek zorunda kaldım.

Kafamda şekillenen deneyimlerimi yeni bir yolla tasnif etmeyi denemeliyim. Marissa'nın gelip beni böyle yıkılmış bir halde göreceği düşüncesi zaten yeterince ürkütücü. Bende sevdiği yan olduğunu söylediği "perspektif" duygum darmadağın oldu galiba. Onu telefonla arayıp hasta olduğumu bildirmeliyim ki yanıma gelmeye kalkmasın.

"Ekotopya" başlıklı bir bilanço hazırlayıp iki uzun sütunda bütün artı ve eksileri alt alta sıralama hayalini kuruyorum, liste acayip biçimde uzuyor, kafamdaki görüntü bulanıklaşıyor, Marissa'nın kahkahasını işitiyorum. Sonunda listeyi yırtıp atıyorum; başım fırıl fırıl dönüyor ve ben umutsuzluk içinde yüzüyorum.

Ekotopya: Meydan okuma mı yanılsama mı?

San Francisco, 19 Haziran. Ekotopya gelecekte nereye yönelecek? Bu ülkede altı haftayı aşkın bir süredir yaptığım yoğun incelemeler sonucunda bir tahmin yürütmek bana hâlâ rizikolu geliyor. Kuşku

yok ki burada girişilen riskli toplumsal deneylerin biyolojik düzeyde işlediğini görmezlikten gelemem. Ekotopya'nın havası ve suyu her tarafta kristal berraklığında. Toprağa iyi bakılıyor ve verimli. Yiyecek bol, sağlığa yararlı. Bütün yaşam sistemleri kalıcı bir temelde işliyor ve bu sonsuza kadar böyle sürebilir. Halkın sağlık ve genel refah koşulları gözardı edilemeyecek kadar iyi. Toplumun aşırı ademi merkezileşmesi ve duygusal serbestliği bir Amerikalı için ilk bakışta hayli yabancı görünürken, bunların yararlı yönleri üzerine söylenebilecek sözler de var. Ekotopya bu açılardan eminim bize güçlü bir şekilde meydan okuyor. Sağladıkları başarılara yaklaşmak için bile daha çok uzun bir yol katetmemiz gerekiyor.

Tabii bu gelişmeler için yüklü bir bedel ödenmiş. Ekotopya'nın sınai kapasitesi ve tüketim standardı bizimkine kıyasla gözle görülür bir derecede, Amerikalıların kesinlikle tolerans gösteremeyecekleri bir oranda düşükken, Ekotopya politik sistemi de benim aşırı tehlikeli diyebileceğim varsayımlar üzerinde temelleniyor. Önceki yazılarımda Ekotopya'nın halihazırda ayrı durumdaki şehir devletlerini anlatmıştım. Bugünlerde de San Francisco'nun İspanyolca konuşan topluluklarıyla Japon topluluklarının resmileştirilmesinden dem vuruluyor. İkinci ihtimal, Japon sermayesinin ipleri eline geçirme tehdidi yüzünden ekonomik bakımdan uğursuz bir gelişme elbette. Yahudi, Amerikan ve Kızılderili topluluklarıyla diğer azınlıklar arasında da kendi halklarına daha fazla özerklik isteyen militanlar var.

Kendi toplumu, '60'lı yılların bütünleşmeci kampanyası fiyaskoyla sonuçladıktan sonra, gün geçtikçe daha fazla ayrışan -bir parça daha eşit biçimde- bir Amerikalının bu tür eğilimleri eleştirmesinin oldukça zor olduğu çok açık. Bununla beraber, kadın erkek herkesin yasa önünde eşit olması, büyük ve güçlü bir ülkenin yurttaşları olarak eşit statüde bulunması Amerikalılar için hâlâ bir ideal. Ekotopya'nın ayrılma ilkesi ise bu umudu ve inancı yerle bir ediyor. Görünüşte idealist denebilir belki, oysa derin bir kötümserliğin yansıması. Sonuçları da açıkça ortada. Ekotopya ideologlarının telaffuz ettikleri yol, "denizden denize" ruhuyla tekvücut olmuş eski Amerika'nın büyüklüğünden, Balkanlaşmış bir kıtaya (hepsi de küçük kültürel farklılıklarını koruyan ufak, ikinci sınıf ül-

kelerden oluşan bir kargaşa) doğru. Amerika'nın Kore, Vietnam ve Brezilya savaşlarıyla (kendi iç savaşımızı anmaya bile gerek yok burada) bağlılığını koruduğu, barış ve özgürlük dünyasına ulaşmayı hedefleyen uzun yürüyüşü sürdürmek yerine, Ekotopyalıların bütün önerdikleri, ayrılıkçılıktan, edilgenlikten, Ortaçağ Avrupası'nın beş para etmeyen prensliklerine, belki balta girmemiş orman kabileciliğine geri dönüşten öteye gitmiyor.

Ekotopyacı fikirlere göre, nihai bir dünya devleti vaadi peşinde koşturan büyük ulus-devletler çağı sona erecek. Dünya çapında bir iletişim ağı ve uçak yolculuğu sistemi yarattığımız halde, insanlık küçük, kültürel bakımdan homojen gruplaşmalara bölünecek. Yeats'in (ufacık ve ayrılıkçı bir ülke olan İrlanda'da yetişen yirminci yüzyıl başı şairlerinden) sözleriyle, "merkez dayanamaz."

Ekotopyalılar ayrılıkçılığın tercih edilmesini hem ekolojik hem de kültürel gerekçelere dayandırıyorlar (küçük bir bölgesel toplum, dünya sistemi bünyesindeki kendi "hücre"sini süper devletlerden daha ustaca, daha zengin ve daha etkili yollarla -kuşkusuz yıkıcı etkilerini daha azaltarak- değerlendirebilir). Gene de bence bunda belli belirsiz bir ademi merkeziyetçilik fetişizmi seziliyor. Süper devletlerin muazzam biçimde bir merkezde toplanmış kaynaklarının akıllıca kullanılmasının insanın doğası gereği olanaksız olduğu varsayılıyor. Bizim hükümetlerimizin ve uluslararası şirketlerimizin dev yönetsel aygıtlarının zaman zaman hata yapıp bazı fırsatları kaçırmadıklarını reddedecek son kişi ben olurum. Ancak, onları işlevsizliğe mahkûm edip Ekotopya deneyimini model alan küçük ölçekli yenilikler lehine ortadan kaldırmak da uygarlık bebeğini kirli banyo suyuna atma riskini göze almaya benziyor. Kendimiz ve torunlarımız adına daha iyi yaşam koşulları yaratmak istiyorsak, bunu başarmanın biricik yolu, bence kesinlikle en iyi bildiğimiz yöntemlerden daha akıllıca yararlanmaktan geçer.

(20 Haziran)

Falan filan. Son yazımı yeniden okumaya bile katlanamıyorum. New York'ta severler *herhalde. Ne pahasına olursa olsun bazı sonuçlara varmaya çalışan, gerçek "objektif" sözde-*

düşün... Ama artık gezimi burada kesip soluğu New York'ta almaya karar verdim. Kalırsam herhalde zatürreeye yakalanacağım. Hep peşimde dolansalar da Bert'le ya da diğerleriyle konuşmaya katlanamam. İlgi toplamak bazen iyi geliyor, ancak buna izin veremem artık, yoksa ipin ucunu tamamen kaçıracağım. Bu yüzden odama kapandım, pek beceremesem de uyumaya çalışıyorum. Umutsuzca Marissa'yı görme arzusu ile devamlı düşünmenin dehşeti arasında gidip geliyorum. Burada gerçekten yapacağım başka iş kalmadı. Taş çatlasa bir iki yazı daha çıkarabilirim. Eğlenceli ayrıntılar, şu ya da bu konunun biraz daha genişletilmesi, falan. Ama temel olarak bilmem gereken her şeyi biliyorum.

Marissa yanıma gelip beni neşelendirmek istediğini söyledi. Dayanabilir miyim, bilmiyorum, sonra ayrılacağım... Bavulumu çıkarıp içine bir iki parça eşya attım. Akşam treniyle Sierralara ve Reno'ya ulaşabilirim. Ya da Los Angeles'tan dolaşarak dönebilirim. En iyi veda hiç veda etmemektir.

Dün gece zorlukla uyudum. Allwen'la görüşmeden kopuk kopuk anılar, zihnimde yüzüp duran deneyim parçaları. Söyleyecek hiçbir söz bulamadığımız, yalnızca hafif hafif dokunarak birbirimize bakmakla yetindiğimiz zamanlarda Marissa'yla geçirilen günler. Sıcacık anorağıma sarınmış, sis içindeki San Francisco caddelerinde yürüyüşüm. Solar türbindeki alıcı levhalar, güneşi sabırla, sessizce emişi; en ufak bir hareket olmadan, hoş bir şarkı söyler gibi. Ve buradaki insanların birbirlerine bakışları; fantezilerimde yüzlerini çevirip bu sefer beklentiyle bana bakmaları, gözleriyle buluşamamam. Marissa'nınkiler dışında. Umarım kriz geçirmiyorumdur. Buradan gitmek zorundayım.

(21 Haziran)

Not defterimi elimden alabilirler, gene de bu satırları yazatacağım. Ben kaçırıldım! Dün eşyalarımı bavula doldururken üç adamla bir kadın odama dalıp kendileriyle birlikte gelmemi söylediler. "Hangi cehenneme" diye sordum. İki tanesini tanı-

yordum. Birisi, yüzüne şeytansı bir görüntü kazandıran kalın, çalı gibi kaşları olan, Marissa'nın erkek kardeşinin arkadaşlarından (ilk aklıma gelen Ekotopya mafyasından olduklarıydı). Oysa kalın kaşlı adam içeri girince gülümseyip elini bir an omuzuma koydu. Diğerini ise partilerden tanıyordum, ayrıca Franklin'in Yeri'nin civarında Bert'le konuşurken de gözüme çarpmıştı. Bilimci galiba. Biraz ürpertici, "titreşimler"le ilgili konuşmalar hatırlıyorum (böyle insanların üçkâğıtçı mı, yoksa deha mı olduklarını asla kestiremezsiniz). Seçebildiğim kadarıyla diğer ikisini daha önce görmemiştim. Kız çekici, kıvırcık ve sarışın. Anlaşılan hepsi iyi arkadaşlar.

"Haydi" diyerek beni kapıya doğru sürüklemeye başladılar. Bir tanesi ortalıkta kalan elbiselerimi bavula tıkıştırıverdi. Birden emin oldum: Gizli polistendiler. Merdivenlerden salona inene kadar bekledim, sonra "İmdat!" diye bağırdım. Bert'le beraber orada yaşayan insanlardan yedi sekiz tanesi etrafımıza toplandılar. İçimin rahatladığını hissettim. Oysa beni kaçıranlar hiç tedirgin olmamışlardı. Birinden Washington'u aramasını istememe gerektiği geldi aklıma. Beni kaçıran gruptan birisi oradakilerden birkaçını kenara çekti ve duyamadığım birtakım sözler sarf etti. Bana doğru baka baka tartıştılar biraz, ama sonra anlaştılar galiba. "Will" dedi Bert: "Bize kalırsa onlarla gitmek senin hayrına olur."

"Ne demek, hayrıma?" diye bağırdım. "Ben gitmek istemiyorum. *Burası özgür bir ülke mi, değil mi? Birisi lütfen telefon etsin. Bu büyük bir diplomatik kargaşa yaratacak, anlıyor musunuz? Dışişleri Bakanlığı'yla, gerekirse Beyaz Saray'la bağlantı kurmak istiyorum. Gülünç bir şey bu!"*

Bert üstüme doğru gelip beni yana çekti. "Bak, Will" dedi: "Senin Vera Allwen'la görüştükten sonra kötü günler geçirdiğini biliyoruz. O odada kalmak sana yaramıyor. Biraz değişiklik iyi gelebilir. Bu insanlar dost, buna emin ol. Seni birkaç günlüğüne, buranın yakınındaki sahiden olağanüstü sevimli bir yere götürmek istiyorlar. Zor günler geçirdiğimde ben de oraya gittim. Hepimiz bunun iyi bir fikir olduğu kanısındayız. Şimdi seninle gelebilirim, ama yarın mümkün değil. İstediğin zaman bu-

raya telefon edebileceğine söz verdiler. Yarın akşam uğrayıp seni göreceğim."

"Şimdi bütün istediğim bu siktiğimin ülkesinden çekip gitmek!" diye patladım. "Ve hemen şimdi! Beni tren istasyonuna götürün!"

"Zaten oraya götürüyorlar" dedi Bert. "Ama Ekotopya'dan bu ruh haliyle ayrılırsan senin açından yenilgi olur. Bunu onlar da biliyor. Haydi, Will, sözümüze güven. Kaygın buysa onlar polis değil. Senin için önemli dersen içimizden birisi seninle gelebilir."

Bu sözler beni biraz yatıştırdı. Galiba delinin biriyim, ama en alışılmadık durumlarda bile Bert'e güvenmeyi öğrendim. Washington'a uzun bir yol var ve şimdi geri adım atarsam kendimi berbat hissedeceğim. "Kaçırıcılarım" da buradaki insanlarla konuştukça daha yumuşak davranmaya başladılar. Birden beynime, Ekotopya polisinden değillerse, bizim CIA'den olabilecekleri düşüncesi saplandı: Başkanımız benim misyonuma sahiden büyük önem atfediyorsa, burada görevimi yerine getirmeme yetecek kadar uzun kalmamı sağlayacak ayarlamalar yapmış olabilir! Tanrı biliyor ya, Allwen'ı ziyaret etmenin beni ne kadar yıktığını burada bilmeyen yok; birkaç kişi de koridordaki bölmeden bavulumu aldığımı görmüştü...

Beni trene bindirdiler. Hızla güneye yöneldik, ama üçüncü durakta trenden indik. Ardından dağlara doğru, doğuya dönen bir minibüse aktarma yaptık. Derken yarı orman, yarı otlak bir alanda küçük bir nehri süratle geride bıraktık. Yolun sonunda, güneşin daha alçaktan battığı, bir topluluktan ziyade sayfiye yerine benzeyen bir noktaya vardık. Sağ tarafta, verandalarında ağır ağır gezinen gevşek insanların göze çarptığı genişçe, alçak bir bina duruyor. Her tarafa küçük sundurmalı, sert tahtadan kulübeler yerleştirilmiş.

"Az sonra bir şeyler yeriz" dediler, "ama ilkin hamamlara bakacağız." Burası bir Japon komününün onarıp eski haline getirdiği ünlü bir kaplıca yeri anlaşılan. Kaçırıcılarım buranın sözde iyileştirici güçlerine inanıyor gibiler. Bagajlarımızı kabinlerden birisine bırakıp tepeden aşağı inmeye koyulduk. Öf-

keli bir suskunluk içinde olduğum yüzümden anlaşıldığından gıkları bile çıkmıyordu. Kaçma ihtimallerini tartmak için çevreme bakındım. Belde boyunca her taraf açık arazi. Bir gözden kaybolsak iyi bir kaçma fırsatı yakalarım. Koşarak kaçmanın birtakım engelleri var. Saklanması kesinlikle zor olan açık arazide altı-sekiz mil kadar gerideki istasyona ulaşmak büyük problem. Onun için planımı gece uygulamak zorundayım.

Hamamlar güzel, ama basit yapılar. Her binada ter atılan bir oda var. Hamama elbiselerinizi bırakıp çıplak vaziyette giriyorsunuz; yaklaşık dört metrekare büyüklüğünde ve bir metre derinliğinde bir küvet var. Bir duşun altında sabunla yıkanıyor, daha sonra santim santim buharlı sıcak suya giriyorsunuz. Biraz alışık olmadığım türden bir koku, ipeksi bir duygu yayıyorsa da, aslında pis kokmuyor ve bu da beni ferahlatıyor. Topluca güzel güzel suya giriyoruz, kaçırıcılarım bana gülümsüyor, suda gürültüyle mutluluk çığlıkları atıyorlar. Gerilim bir parça azaldı. Havuz, içinde dolaşılabilecek kadar büyük; sırtınızı sürtebileceğiniz pürtüklü duvarları, suyun altında üzerine oturabileceğiniz bir bankı da var.

Yanımızda, gözleri kapalı halde ve bizi hiç umursamadan köşede oturan bir çift duruyordu. Yaşlıca bir Japon ikide bir başını suya daldırıyor, sonra ağır ağır "Aaah" diye tekrar çıkarıyordu. Suyun içinde on beş dakika kadar kaldıktan sonra çıktık, kocaman havlulara sarındık ve terlemek için yere uzandık. Terleme odasının geniş pencerelerinden bulanık gökyüzünü, hafif hafif sallanan ağaçları görebiliyorum. Gevşeyince azıcık kestirmişim. Sanırım bu gece uyuyabileceğim.

Kaçırıcılarımın konuşmamayı sürdürmeleri beni hâlâ kızdırıyor, onlar başlatana kadar beklemeye karar verdim. Tek ricam Franklin'in Yeri'ni aramak oldu. Telefon etmeme akşam yemeğinden sonra izin verdiler. Biliyorum, Bert ertesi güne kadar gelemez, gene de onunla konuşmak içime su serpiyor, burada olduğumu Marissa'ya daha önce haber verdiğini bildirdi. Ardından esas istirahat odasında geniş koltuklara kurulduk.

Hava iyice soğumuştu. Biz de ateş yaktık; bu iyi geldi. Birisi odanın bir köşesinden bir şişe brandy çıkardı. Bardaklar istendi ve hep birlikte içkilerimizi dağıtanın şerefine kaldırdık. Satranç, domino ve go oyunları oynanıyordu. Halimizden memnunduk, ama sinirlerimin gene gerildiğini fark ettim. Arkadaşlarım bir şeyi -ya da birisini- sabırla bekliyor gibiler. Bu boşboğazlar ülkesinde şimdiye kadar karşıma çıkan en sessiz *Ekotopyalılar.*

Sonunda kararımdan caydım. "Pekâlâ" dedim, "başlayalım. Benden ne istiyorsunuz? Bu ufak oyunun anlamı ne?"

"Senden hiçbir şey istemiyoruz" dedi Ben'i tanıyan şeytan bakışlı (adı Ron). "Sadece birkaç gün hava değişimi fırsatı veriyoruz. İstediğin her şeyi yapabilirsin." "Yetki kimde?" dedim, "hem siz kimsiniz?" "Bunu hemen şimdi söyleyemeyiz. Ama biz dostuz. Saçının teline bile zarar gelmeyecek. İsteriz ki bize dost gibi davranasın. Şimdi Marie'yi hatırlarsın, bu Vince, bu da Allen."

"Beni irademdışında burada tutmak zarar vermek değil mi sizce?" Sorumu kimse yanıtlamadı; yalnızca, herhalde huzursuz biçimde, oturup bana bakmakla yetindiler. Kılları bile kıpırdamıyordu. "Bakın" dedim, "kimin adına çalıştığınızı bilmiyorum, ama beni kaçırmak birinin başına hayli dert açacak."

"Niçin birisi adına çalıştığımızı düşünüyorsun" diye sordu Marie. Hemen karşılığını yapıştırdım: "Açık değil mi? Bir kere, yasadışı bir hareket yapıyorsunuz. İkincisi, ülkeye yarı resmi görevle gelen bir ziyaretçi var karşınızda, onun rahatının hükümetinizi ilgilendirmediğini söyleyemezsiniz."

"Bu doğru" dedi Marie, "peki, şu andaki ruh halin hakkında ne söylersin?" "İrademdışında alıkonulmaktan rahatsızım. Durumumun sizi ilgilendiren tek yanı bu olabilir." "Hayır" dedi Ron "bu konuda yanılıyorsun. Bizi her şeyin ilgilendirir." Rencide olmuş görünmüyordu; diğerleri de kafalarını salladılar. Kollarımı göğsüme kavuşturdum, başka söz söylemeyecektim. Birkaç dakika içinde hep birlikte kulübeye yollandık. Ron ile Marie uyumaya gittiler. Vince'le Allen ise günlüğüme şu satırları yazmamı seyrederek yanımda oturuyorlar.

(22 Haziran)

Dün gece gene çok zor uyudum. Beni gözlemeleri sıkıntımı artırıyor. Uyumayacağımı anladıklarından, sanırım nöbet değiştirmek üzere saat üç civarında Ron'la Marie'yi uyandırdılar. O sırada bütün sinirlerim tepemdeydi, dışarı çıkıp biraz dolaşıp dolaşamayacağımı sordum. Marie bana eşlik etmeye gönüllü oldu. "Bağırınca duyulacak bir mesafede olacağız" dedi.

Çevrede yürüdük biraz. Dostça bir havası vardı, koluma girdi. Bu kadar yakınlaşması cinsel duygularımı kabarttı, buna şaşırdım aslında, ancak küçük bir manevrayla ayartılmaya karşı koydum. Acemi bir amatör psikolog gibi meraklı sorular sorarak iyice üstüme geldi: "Niçin bize açılıp düşüncelerini anlamıyorsun? Hepsini içinde tutmaya çalışman insanca değil!"

Kolumu kurtararak geri çekildim. "Niçin seninle konuşayım? Bana mantıklı bir neden göster." "Bak, burada hepimiz yanındayız." "Bunu fark ettim. Artık bana iyi *haber ver."*

Beldenin avlusunda sesizce yürüdük. Elimden tuttu. Birden bu kızın olsa olsa yirmi yaşlarında olduğunu anladım. "Tamam" dedim, "sana bir şey söyleyeyim. Bu ülkeden kaçıp evime gitmek istiyorum. Buradaki her şey beni alt üst ediyor. Gerçek değil, sanki gerçek değil hiçbir şey."

"Bizim için gerçek. Sen de kendin için gerçek olmasına fırsat vermiyorsun." "Tabii, ben buraya iş icabı geldim. Başkası da gelebilirdi. Şimdiyse gitme vakit geldi."

"Niçin bunun işten ibaret olduğunu düşünüyorsun" diye sordu. "Demek istediğin buysa, tamam, aynı zamanda bir macera." "Hâlâ macera. Biz maceranın bitmemesini sağlamaya çalışan kişiler olsak bile." Bunları söylerken sırıttı. Kulübeye geri döndük. Ron bizi merakla karşıladı; ben hiçbir şey söylemedim, Marie de ağzını açmadı. Bir iki saat kestirmiş olmalıyım; şu anda saat sabahın altısı. Günü bir şekilde geçireceğim. Üşüdüm. Daha fazla kahve içmeye cesaretim yok.

(22 Haziran, akşam)

Sabah ve öğleden sonraları hamama girip biraz yürüdük.

Neyi beklediklerini bilmiyorum. Ekotopya hakkındaki düşüncelerimi, burada başıma gelenleri, bundan sonra ne yapacağımı sahici bir merak ve ilgiyle öğrenmeye çalışıyorlar. Sabah banyosunda terledikten sonra bu konuda onlarla biraz çene çalmak istedim. Fikirlerimi ve duygularımı aynı zeminde tutmak benim için çok zor. Olup bitenlere karşı kör bir öfke duyuyorum ve bu duygumu dizginlemeye çabalıyorum. Çok sayıda veri topladım ve bu verilerin çoğunu kabullenmek rasyonel açıdan hiç kolay değil. Ayrıca ilginç kişisel deneyimler yaşadım. Hepsini topladığımda ortaya çıkan tablo iyi mi kötü mü? Dürüst konuşacak olursam, bundan hiç emin değilim.

Ülkenin bazı yönleri beni düpedüz büyülüyor. Güzelliği, hatta bizim yaşadığımız cehennem hayatıyla zıtlık oluşturan şehirleri. Bazı yönleri (Marissa'yla ilintili her şey, savaş oyunları ayininin dehşeti, hastanenin ve kaldığım yerin güvenliği) bir iki hafta önce rüyamda görsem inanamayacağım şekilde duygularımı ayağa kaldırıyor. Diğer yandan ise sadece esrarengiz görünüyor, ekonomik sistemleri gibi. Her tarafa uçucu bir inançsızlık perdesi sinmiş; bu perdeyi yırtmak ya da altına saklanmak istiyorum.

Söylediklerimi dikkatle dinledikleri halde, verecek yanıtları yokmuş gibi davrandılar. Bir ara Ron sabırsızlıkla söze karıştı: "Tamam, ne düşündüğün konusundaki saçmalıklarını dinledik. Kabul, ilginç; ancak nasıl düşündüğün, *ne* hissettiğin *ve ne* yapacağın *konusunda zaten çok şey biliyorduk."*

"Ne demek istiyorsun? New York'a geri döneceğim, elbette" Tam bunu söylerken başıma aniden şiddetli bir sancı saplandı. "Tanrım" dedim, "başım feci ağrıyor." Sendeleyerek yatağa kadar gittim ve uzandım. Vince alnıma buz gibi bir bez koydu. Paranoyak fanteziler: Hamam sefaları kandolaşımımı hızlandırmış olmalı! Daha önce hiç başıma böyle bir şey gelmemişti. Çok endişelenmişlerdi. Vince ofise gidip kaplıcada kalan bir doktorla geri döndü. Doktor kadındı. Beni muayene etti, şehre döndüğüm zaman yaptırmam gereken testlerin isimlerini saydı, ama yüzde doksan dokuz psikolojik kaynaklı olduğunu söyledi. Kesinlikle hamam değildi nedeni.

İkindi vaktiydi. Başağrım hafiflemişti. Tekrar kaplıcalara gittik. Ron, sanki kendimi daha iyi hissetmemi sağlarmış gibi, yazmış olduğum en kısa hikâyelerden birini onların hesabına telefonla geçmemi önerdi. Bunun üzerine, en çok beğendiklerinden biri olmasa bile, bir tanesini iyice süsleye süsleye anlattım; gene çalışmak iyi geldi ama. Max'e kaçırılmam hakkında bir mesaj göndermeyi geçirdim aklımdan. Gelgelelim uluslararası düzeyde bir kapışma riski doğurabilirdi bu. Kaldı ki benim için kişisel bir tehlike de söz konusu değil şimdi. ✍

Ekotopyalılarda iş ve oyun

Gilroy kaplıcaları, 22 Haziran. Ekotopyalıların çalışma alışkanlıkları konusunda ne kadar çok bilgi edinirsem, sistemlerinin işleyişine o kadar hayran oluyorum. Yirmi saatlik çalışma haftasını benimsemeleri bir yana, bir Ekotopyalının ne zaman çalıştığını, ne zaman dinlendiğini anlayamıyorsunuz. Bir hükümet dairesinde önemli bir tartışma sırasında ansızın herkes saunaya gitmeye karar verebiliyor. Gerçi, gayri resmi düzenlemeler hazırlıyorlar; kendi dedikleri gibi birbirlerini "kolluyorlar", telefonlara bakıp ziyaretçileri idare etmek için geride bir kişi bırakıyorlar. Bizim tartışmamızın daha kişisel düzeyde saunada bile devam ettiği, bunun herkesi memnun ettiği de doğru. Gelgelelim Ekotopya toplumu zevke ve eğlenceye o kadar çok fırsat sunuyor ki insanların şu andaki etkinlik düzeylerini nasıl koruduklarını bile anlamak herkesin harcı değil.

Fabrikalarında, antrepolarında ve mağazalarında yapılan işleri görseler, bizim yönetici ve denetleyicilerimizin ağızları bir karış açık kalır. Bütün bir bölümün hiçbir açıklama yapılmadan kapatıldığına bile şahit oldum; tam sandıkların ve makinelerin başındayken biri bira ya da marihuana çıkarıp bir parti başlatabiliyor. İşletmelerde çalışan işçilerde normal bir işçi tavrı yok. Herhalde mülkiyette payları olduğundan tesisleri kendi evleri, en azından kendi bölgeleri sayıyorlar. Denetime kesinlikle katlanamayan bir

yapıdalar: Çalışma planlarında en ufak bir değişiklik yapılması önerisi, denetleyicilerin (bunlar seçimle geldiklerinden güçlü bir konumda değiller) alaycı sorular yağmuruna tutulduğu ve orijinal planlarını hemen hiç kabul ettiremedikleri bir grup tartışmasına vesile oluşturabiliyor. Denetleyiciler de işçilerin daha iyi fikirler ürettiğini öne sürüp sorunu iyi niyetle halletmeye çalışıyor ve bir kişiye düşen saat başı üretimin hayli yüksek bir oranda olduğuna inanıyorlar. Olabilir.

Eklemeden geçmeyeyim, entelektüel insanlar bile sıradan fabrika ve tarım işlerini üstleniyorlar. Bunun bir nedeni galiba sınıf farklılaşmasına görece fırsat tanınmayışı; bir nedeni de öğrencilerin dönüşümlü olarak öğretim sürelerinin bir yılını çalışarak geçirmelerini gerektiren bilinçli politikaları. Gerek öğrencilerin eğitiminin uzaması gerekse işletmelerinde hâkim olan yeni politikaların çoğunun sorumluluğunun onların ideolojik etkisine bağlanması nedeniyle, Ekotopya ekonomisindeki en çarpıcı düzenlemelerden birisi bu herhalde (söz gelimi, işçi denetimi hareketini ilk başlatanların öğrenciler olduğunu anlattılar bana).

Her olaya fiilen haz alınacak, eğlenilecek ve yakın ilişki kurmaya yarayacak bir içerik kazandırmakta oldukça ustalar. Rastgele karşılaştıkları yabancılarla hemen kişisel sohbetlere dalabilmelerindeki rahatlık ilkin beni hayretler içinde bırakmıştı. Artık buna alıştım, aslında bilhassa tatlı Ekotopya kadınları söz konusuyken bayağı hoşuma da gidiyor. Sokakta rastladığım birisiyle on dakika kadar öylesine ve hiçbir baskı duymadan konuştuktan sonra, adam çalıştığını ve işinin acele olduğunu söylediğinde hâlâ zihnimin allak bullak olduğunu seziyorum. Ekotopya'da çalışma ile çalışmama arasındaki ayrım zamanla siliniyor gibi. Bizim işi "gerçek yaşam"dan ayıran yaklaşımımız da demode olmuş. İnanılmaz bir durum ama, Ekotopyalılar işlerini *seviyorlar*.

İşsizlik Ekotopyalıları kesinlikle kaygılandırmıyor. Zaten Bağımsızlık'tan önce bile tonlarca işsiz varmış. Yirmi saatlik çalışma haftasına geçerek iş sayısını hemen hemen iki katına çıkarmışlar. Gene de bazı işler ekolojik nedenli tasfiyeler ve basitleştirmeler

yüzünden fiilen ortadan kalkarken, çoğu ailenin ortalama reel geliri de elbette bir parça düşmüş. Dıştan bakıldığında, bütünüyle yeni bir yaşam standardı anlayışının gelişmekte olduğu geçiş döneminde, ani enflasyonist veya deflasyonist eğilimleri dengelemek amacıyla ülkenin para politikasında büyük esneklik gösterilmesi gerekmiş. Ortaya çıkan tabloya göre, işletmeler ciddi ölçüde üye işçi eksikliği çekerlerken, istemeden işsiz kalanların sayısında da kaydadeğer bir artış olmamış. Ne olursa olsun, asgari bir güvence sağlayan gelir sistemi ve iç mağazalar sayesinde, işsiz geçirilen dönemler, bireyler tarafından berbat ya da varlıklarını tehdit edici bir durum gibi algılanmıyor. İşsiz oldukları dönemi genellikle değerlendiriyor, hatta yaratıcı, eğitsel veya eğlence amaçlarıyla kasıtlı olarak uzatıyorlar. Ayrıca Ekotopya'da (genellikle eski işletmelerinin kapanması yüzünden) işsiz kalmış olan yakın arkadaşlar ayrı bir grup oluşturup kendi şirketlerini kurabilecekleri araştırmalara giriyorlar.

Ekotopyalılar çalışıyorlar mı yoksa oyun mu oynuyorlar, söylemek zor, zamanlarını şaşırtıcı bir cömertlikle kullanıyorlar. Örneğin, fabrikadaki birçok işçi parçalanmış haldeki makineleri takıp birleştirmek üzere fazla mesai yapıyormuş. Görülen o ki yirmi saatlik çalışma haftasını sırf üretken zaman sayıp makinelerin onarımını ayrı bir sorumluluk olarak görüyorlar. Belki de sadece tamirle uğraşmaktan hoşlanıyorlar: Ekotopya'da mallar öne çıkmasa da insanlar söküp takma işlerini seviyorlar. Bisikletinin zincirini kaybeden ya da lastiği patlayan bir sürücünün etrafı hemen gönüllü olarak yardım etmek isteyen beş altı insanla kuşatılıyor. Tesadüfi bir karşılaşma sonucunda bu ortaklaşa tamir işi sürdürülürken, öbür yandan da ortaya bir marihuana çıkarılıp elden ele dolaştırılıyor; birbirlerine şaka yapıyor, dokunuyor ve sırayla yardım ediyorlar.

Birbirlerine dokunma eğilimi özellikle dikkate değer. Çoğu Amerikalıya kalsa, özel durumlar dışında bir yabancının kendilerine samimiyetle dokunması saldırgan bir tutum olarak yorumlanır. Arkadaş olan insanlar bile fiziksel temastan uzak duruyor, bu duy-

guyu sevgililerine ve çocuklarına saklıyorlar. Bu tür âdetleri terk ettikleri anlaşılan Ekotopyalıların ilişkilerinde ise hemen hiçbir ayrım görülmüyor. Yetişkinler yanlarından geçen çocukları sırtlarına vurarak şımartıyorlar. Birbirlerini tanıyanlar, daha birkaç saat önce görüşmüş olsalar bile, her karşılaşmalarında rutin bir tavırla el sıkışıyorlar. Konuşmak üzere bir araya oturduklarında birbirlerine iyice sokuluyor, fazlasıyla samimi hareketlerle kollarını, bacaklarını birbirlerinin üzerine atıyorlar. Sokakta çekici bir kadının yolunu kesip gülümseyerek ona bir şeyler söyleyen, sarılıp omuzunu okşayan ve yürüyüp giden bir adama bile rastladım; kadın da arkaya doğru dostça bir bakış fırlatarak kendi yoluna gitmişti.

Bizde bu tür davranışlar yasak fantezilere girer. Onlar ise böylesi fantezileri her zaman gerçekleştirebiliyorlar. Serbestçe hep birlikte suya dalıp buhar banyosuna girebiliyorlar. Bırakın çocukları, erkeklerle kadınlar bile caddelerde kol kola dolaşıyorlar. Birbirlerini uzun süredir görmeyen eski arkadaşlar karşılaşınca sıcak davranışlarla uzun uzun kucaklaşıyor, bazen özür diliyor, hatta açıkça cinsel ilişkiye girmek amacıyla özel bir yere gidiyorlar. Çıplak mesaj vermek gruplar içinde yaygın bir zevk.

Kişisel ilişkilerdeki gevşeklik yaygın bir marihuana alışkanlığıyla sonuçlanabilir; onsuz da olmuyor zaten. Yeni hükümetin en riskli deneylerinden birisi marihuanayı bilinçli olarak yaygın bir ota dönüştürmek olmuş. Yasal engeller kaldırıldığı gibi, "kendi kafanı kendin bul" kampanyasıyla en kaliteli tohumlar da herkese serbestçe dağıtılmış. Sonuçta, her ev ve her apartmanda kenevir ekilen bir bahçe ya da pencere çiçekliği olabiliyor. Bizim mutfağımızdaki bedava bira veren üçüncü musluğumuz gibi. Çoğu Ekotopyalı marihuanayı gayet dikkatli biçimde kullanıyor. Bu politikanın herhalde en kötü özelliği, hükümeti yüklüce bir vergi kaynağından yoksun bırakması.

(23 Haziran)

Dün gece deneme yaptım. Asabım bozuk olduğundan saat iki gibi uyanmış olmalıyım; ansızın buradan ayrılmanın içimde yüreğimi sıkıştıran bir kaygı yarattığını hissettim. Dikkatlice et-

rafıma göz attım, hayretle hepsinin birden uyuyor olduklarını gördüm; beni izlemeyi gevşettikleri belli. Yüzümde kıskançça bir seğirmeyle Marie'yle Ron'un sarmaş dolaş yattıkları gözüme çarptı, lanet olsun diye söylendim içimden. Ellerimle arayarak elbiselerimi buldum ve battaniyenin altında usulca giyindim. Ayakkabılarımı elime aldım, sessizce kapıya doğru süzüldüm ve dışarı çıktım. Dışarısı sessiz, yaprak bile kıpırdamıyor. Bir süre yalınayak ilerledim; kendimi daha iyi hissediyordum. Binalardan tepeye doğru uzaklaştım. Az sonra, tepenin yamacına varınca güvenlikte olacaktım. Yarım ay olduğundan önümü kolaylıkla seçebiliyordum.

Bayırın üstündeki bir açıklığa ulaşınca direkler üzerinde yürüyen, kare şeklinde küçük bir yapıyla, çatısı olup da duvarları olmayan bir tür çadırla karşılaştım. Her nedense bu görüntüyle büyülendim. Çabucak göz atıp çıkayım diye emekleye emekleye merdivenleri tırmandım. Yolumu iyi seçmiştim. Ay ışığında manzara muhteşemdi. Sessiz sessiz kanat çırpan iri bir baykuş gördüm. Elli metre kadar uzakta olsa bile derenin sesini işitebiliyordum.

Ansızın çadırın döşemesinin hemen altında bir patırtı koptu, bir şey atladı ve yürek parçalayıcı bir feryat sesi geldi. Çatıyı destekleyen direklerden birisine yaslanmış halde donakaldım. Merdiven boşluğundan bakmaya bile cesaretim yoktu. Bir anda kaplıcadaki köpeklerin hepsi birden koro halinde havlamaya başladılar ve uzun adımlarla ormana doğru koşturan büyükçe, sarımtırak bir şekil görür gibi oldum. Çadırın altında yakaladığı tavşanı sürükleyen bir dağ aslanıydı! Neler olup bittiğini kavrayınca kanım donuverdi, artık çok geçti. Havlaya havlaya etrafı koklayan iki iri köpek göründü. Birkaç metre arkalarında da Vince geliyordu. Beni seçip seçmediğinden emin değildim, ancak yokluğumun fark edildiği açıktı. Oyun bitmişti. Oldukça keyifsiz, tahtalara tutuna tutuna aşağı indim. "Aslan platformun hemen altında bir tavşan öldürdü. Köpekleri havlatan buymuş" dedim.

"Ürkütücü, değil mi?" dedi Vince. "Oysa ne güzel bir gece. Ayı seyretmekten hoşlanıyorsun galiba?" "Aynen öyle. Bu lanet olası canavar çıkageldiğinde burada ayı seyrede seyrede oturuyordum."

Ses çıkarmadan bana baktı. "Ufak bir yürüyüş, ha?" "Evet, öyle" dedim.

Yürüyerek kulübeye geri döndük. Besbelli diğerleri de beni aramaya çıkmışlardı, ama az sonra geri geldiler. Kimse beni bir şeyle suçlamadı, yalnız havaya bir hayal kırıklığı duygusu yayılmıştı. Üzgündüm, zihnim karmakarışıktı. Gecenin kalan saatlerinde içlerinden birisi köşede karton ciltli bir kitap okuyarak nöbet bekledi. Marie de yatağına döndü.

Kahvaltı bitince, nihayet, bir süre daha bu keyifsizliği üzerimden atamayacağıma, bu sorunu halletmem gerektiğine karar verdim. Yardım isteyebilirdim. Bunun üzerine Marissa'ya telefon ettim. Beni kaçıranların kötü bir şey yapacaklarından kesinlikle endişelenmiyor Marissa; kaygılarımı tamamen silemedi, ancak hayli abartılı bulduğunu ima etmekten de geri kalmadı. Bugün yoğun ağaç kesimi işi varmış, ama geç saatlerde ya da yarın uğrayacak. Ben de ne yapıp edip biraz toparlanmalıyım.

(25 Haziran)

Rüya: New York'ta evde, kendi dairemdeymişim. Vakit gece olmalı, bir yazı üzerinde çalışıyorum. Marissa'yla konuşmak için bir türlü bastıramadığım bir dürtü duyuyorum. Ahizeyi kaldırıyorum. Uluslararası hatlar görevlisine talimatlar veriyorum, bir duraklama oluyor. "Üzgünüm, efendim, ama bu numarayı düşüremeyiz." "Neden olmuyor?" "Bu saatlerde San Francisco'yla bağlantı kurmamıza izin verilmiyor." Hayal kırıklığım ve çaresizliğim gittikçe derinleşirken, Vancouver yolunu kullanıp kullanamayacağımızı tartışıyoruz. Görevli kafasızlığıyla beni çıldırtacak. "Üzgünüm ama böyle efendim." Bir terslik mi var? Savaş mı çıktı? Bütün söylediği, kendi işini yapıyormuş. Öfkeden saçımı başımı yolacak vaziyette uyanıyor, San

Francisco telgraf dairesindeki, asla *yalnız kendi işini yaptığını düşünmediği için, beni deliye döndüren manyak Jerry'yi hatırlıyorum. Jerry beni belki epeyce uğraştırır, ama Timbuctu yolunu kullanmak zorunda kalsa bile istediğimi yerine getirmenin akıllıca bir yolunu mutlaka bulurdu.*

Rüyadan uyanınca bir süre uyanık halde öylece yattım. Kulübenin içine baktım; şaşkınlıkla kaçırıcılarımın gene uykuya daldıklarını gördüm. Belki artık benimle ilgilenmiyorlardı. Ayağa kalktığımı, yerde sürünerek dışarı çıktığımı, onlar uyandığında Los Angeles yakınındaki sınırı bir ihtimal geride bırakmış olacak trene kadar güç bela yürüdüğümü hayal ettim. Akşam yemeği saatinde gene New York'ta olabilirdim! Max hâlâ ofisinde çalışıyor olur. Francine'i yakalayabilirim. Birlikte şehrin altını üstüne getirir, sağ salim geri dönüşümü kutlarız.

Niçin daha cazip görünmedi bu düşünce? Hayalimi biraz daha genişletip gecenin sonuna doğru Francine'le birlikte olmayı, Francine'in her seferinde, daha önce hiç görmediğim nefis yeni numaralarını da dahil ettim. Gene bir şey olmadı. Bütün hissettiğim, battaniyelerimin sıcaklığı, yüzüme çarpan kır havasının hafif serinliği, içimden taşan sırf burada yatma, rahatımı bozmama, şafağın sökmesini bekleme, yarın neler olacağını görme isteğiydi.

Marie'nin gözleri açıldı, beni yokladı ve uyanık olduğumu anladı. Fısıltıyla, "Daha iyi görünüyorsun" dedi, "gene uyu!" Sersem kız sonra dudaklarıyla elime bir öpücük kondurup bana sarıldı. Kendime geldiğimde sabah olmuştu.

Benden başka herkes erkenden kaplıcalara gitti, benimse içimden gelmedi. Gribimin tekrar nüksetmesinden korkuyorum. Ron yanımda kaldı; köşeye kıvrılmış, şiir okuyor. Elbiselerimi düzenleyerek biraz vakit öldürmeye karar verdim. New York elbiselerimi silkeledim ve hepsini düzgünce yerleştirdim. Sonra, aylak aylak zaman geçirirken, eski gömleğimi giysem nasıl görüneceğimi merak ettim: En son yedi hafta önce giymiştim. Burada biraz kilo mu vermişim ne? Vücudumu serin tutan, ütüsüz gömleğimin içine rahatça sığdığımı fark ettim. Gömleğin ucunu kıvırarak sıkı pantolonların içine soktum. Haftalardır ilk defa

pantolonumun içine soktuğum bir gömlek giyiyorum. Beli hafif bollaşmış, ama çok kötü değil. Bir beden büyük. Bir de kravat taksam nasıl olurdum acaba? Kravatı boynumun etrafına dolayıp dalgın dalgın bağlamaya uğraşarak aynaya doğru yürüdüm.

Birden aynadaki suretimi yakaladım. Boynumun arkasındaki saçlarım dimdikti. Berbat görünüyordum, insana *benzer bir halim yoktu! Çizgilerim sert, gergindi. Sersemlemiş bir vaziyette oturdum. Gene kalkıp kravatımı bağladım, ceketimi üstüme geçirdim ve bir daha aynaya yöneldim. Bu defa çirkin Amerikalı ben, neredeyse iğrençtim; bir an kusacağımı sandım. Kendimi kaplıcaların sıcak suyuna atma arzusuyla doluydum. Bedenim bu korkunç elbiselerden kurtulmak ve tatlı, hayat veren suya dalmak, suyun üstünde kalmak için yanıp tutuşuyor. Elbiseleri çıkardım, bir iple bağladım ve Ron'a (elbise egzersizlerimi hiç yorum yapmadan seyretmişti) artık hamama gitmek istediğimi belirttim.*

Kaplıcada çok uzun kaldık. Dışarı çıkmaya katlanamıyordum ve borudan akan suyun etrafa sıçrattığı damlalara bakıp karmakarışık seslerini dinleyerek, boynuma kadar girmiş vaziyette suyun içinde oturdum. Vücudum sıcak, rahat; suda hafif hafif sallanıyor, sadece en ufak duyuları hissediyordum. Gözlerimi kapatıp, biraz daha derine daldım; suyun üstünde bir tek burnum kalmıştı. Bütün yön ve mekân duygularım, sıcak topraktan fışkıran suyun düzenli çağıldamasının dışındaki her şey silinmişti. O pozisyonda ne kadar durduğumu hatırlamıyorum, ama ansızın, "Ekotopya'da kalacağım!" diyen, şaşırtıcı derecede gür ve berrak sesimi duydum. Hemen başım hafifledi ve haftalardır bu sözleri söylemek için herhalde kendimle kıyasıya bir kavgaya tutuşmuş olduğumu anladım. Suda ayağa kalktım; üzerimden sular damlayarak, gülümseyerek ve titreye titreye öylece durdum. Odanın sessizliği Marie'nin sevinç çığlıklarıyla yırtılmıştı. Topluca sallana sallana merdivenlerden yukarı çıkıp sırayla sırtıma vura vura beni kucakladılar: Çıplak, oynayıp zıplayan, kahkahalar atan ve tempoyla alkış tutan beş yetişkin insan.

Orada uyuklayan insanların meraklı gülümsemeleri arasında terleme odasına geçtik. Derken Vince bir pançoyu andıran kocaman havlusuna sarınıp aceleyle dışarı çıktı ve bir dakika içinde Marissa'yla geri geldi. Anlaşılan Marissa önceki gün geç saatlerde gelmiş, ancak kaçırıcıların ona benim "karar vermek" üzere olduğumu sandıklarını bildirmiş, o da beni görmek için sabırsızlıktan çatlasa da kendi varlığıyla süreci etkilemek istememiş. Fevkalade neşeli görünüyordu. Özgürleştirici ve sıcak gözyaşlarıyla bağıra çağıra birbirimizi kucakladık. Diğerleri de çok memnun biçimde bize katıldılar. Sonra toparlandık, elbiselerimizi alelacele üstümüze geçirdik ve dışarı fırladık. Yakında, yumuşak kuru çam yapraklarının öbek öbek yığıldığı bir yer vardı. Dans etmeye, havaya fırlattığımız otları tekmelemeye, yuvarlanıp zıplamaya koyulduk. Ortada Marissa'yla ben birbirimize kur yaparcasına dans ediyorduk. Birlikte ayın seyredildiği verandaya kadar yürüdük. Kalın ve yeşil ilk yaz çimenlerinin boy attığı iri bir meşe ağacının dibine geldik. Ağır ağır, ciddi ciddi, altımızdaki toprağın sertliğini hissederek, bütün benliğimizi toprağa bırakarak, toprağın zenginliği ve bereketliliğinin kokusunu alarak seviştik. Marissa'yla beraberken evrenin bütün şehvetinin benden ona geçtiğini hissediyorum; bu, aynı zamanda son derece candan, neredeyse şahsi olmayan bir duygu. Sevişmemizin ardından Marissa tembel tembel gülümsedi. Gözlerini meşe ağacının etrafında gezdirerek, "Gebe kalmak için iyi bir yer" dedi. Ama bana âdet döneminde olup olmadığını, spiralinin hâlâ takılı olup olmadığını söylemeyecekti. Bütün söylediği, "Bu benim *bedenim" demek oldu. Ailesine ve kuşakların sürekliliğine bağlılığını bildiğimden bu fikir korkunç ürtücü geldi bana; gene de böyle bir şeye hazırım galiba.*

Az sonra tepeden aşağı indik, diğerlerini bulduk ve son defa hemencecik girip çıkmak üzere kaplıcaların yolunu tuttuk. Oradan ayrılınca doğru şehre, yerimize döndük. Büyük bir parti hazırlamışlardı (hazırlıksız kutlamalarda bayağı iyiler!). Hayretler içinde Marissa'nın erkek kardeşi Ben'in en önde yer aldığını ve ilk günlerdeki sertliği kadar kararlı bir coşkuyla ev sa-

hibi rolüne soyunduğunu gördüm: Kollarını açıp beni sıkı sıkı kucaklamış, dostça sırtıma vurup duruyordu.

Beni berbat bir haldeyken kaçırıp kaplıcalara götüren esrarengiz kaçırıcılarıma herkesin önünde teşekkür etmek istediğimde, ısrarla bu onurda Ben'in de payı olduğunu söylediler. "Peki" dedi Ben, "şimdi bir devlet sırrını açıklayacağım. Biliyorsun, Will, gözüm o kadar dönmüştü ki senin ülkeden kovulmanı sağlamak amacıyla Vera Allwen'a gittim. Tabii Başkan bu isteğime sıcak bakmadı. Tersine, kaplıcaların sana iyi gelebileceğini, seni tamamen iyileştirebileceğini düşündü."

Afalladım kaldım: O garip yaşlı kadın benim aklımdan geçirip kendi kendime bile itiraf edemediğim şeyleri anlamış olmalı. Ron kulağıma yanaşıp fısıltıyla, "Neyse" dedi, "Ben kardeşini korumayı başardı!" *Artık bu çok fazlaydı. Işıl ışıl parlayan yüzlerin ortasında mutluluktan hüngür hüngür ağlamaya başladım.*

Bu satırları kâğıda aktarırken sabah yeni aydınlanıyor. Marissa, siyah saçları yastığa yayılmış, hâlâ uyuyor. En az Marissa kadar onun ülkesine de âşık olduğumu anlamaya başlıyorum. Hem Marissa hem halkı sayesinde içimde yeni bir benlik şekillendi. Bu yeni ben, bir yabancı, bir Ekotopyalı ve onun doğuşu içimi dehşetle, heyecanla ve kuvvetle dolduruyor... Ama artık hazırım. Bütün bunların ne anlama geldiğini, nasıl, hatta nerede yaşayacağımızı bilmiyorum. Gelgelelim, ihtimallerin hepsini de doğal ve cazip buluyorum. Bir süre orman kampında kalmalı; daha önce doğal çevreyle bunca yakın temas halinde hiç yaşamadım ve ellerimle çalışmanın neye benzediğini bilmek istiyorum. Francine'le Pat'i sancılı krizler bekliyor. Gene de Pat'ten çocukları yazları göndermesini istemeyi kararlaştırdım. Diplomatik bir pasaport olsa, evet, Başkan bana bir lütuf borçlu! Tabii farklı konularda yazmayı denemek de istiyorum. Ekotopya'nın, dünyanın geri kalanının öncelikle bilmesi gereken daha birçok şey var. Belki bu konuda yardımcı olabilirim. ✍

EDİTÖRLERİN SONSÖZÜ

Okuduğunuz metin William Weston'un Ekotopya'ya yaptığı gezide doldurduğu defteri ile kaleme aldığı haberlerden hazırlanmıştır. Defterdeki bazı bölümler tartışmalı olmasına rağmen, Weston'ın metnin kendi yazdığı şekliyle korunması isteğine sadık kaldık. *Times-Post* bürosuna ulaştığında Weston'ın defterine iliştirdiği ve baş editöre hitaben yazılmış aşağıdaki not belki okurların ilgisini çekebilir:

Sevgili Max,

Bana devam edip bütün hikâyeyi yazmamı söyledin, ama işin içine girdikçe bunu gerçekten yapamayacağımı anladım. Onun için sana, ne işine yarayacağından -yararsa tabii- emin olmasam da kendi defterimi yolluyorum. Bana sorarsan bürodakilere elden verebilir, arşive koyabilir ya da bastırabilirsin (lütfen, ya olduğu gibi göster ya da hiç elleme). Ben geri dönmeyeceğim, Max. Bunun nedenini defterimde okuduğunda anlarsın. Beni bu göreve gönderdiğin için sana teşekkür ederim; o zaman nasıl bir sonuç verebileceğini ne sen ne de ben biliyorduk. Bu görev sayesinde yuvamı buldum.

WILL

Hayal kurmak küçümseniyor!
Oysa kendi geleceğimizi kazanabilmek için önce hayal kurmalı, bize dayatılan hayatları sevmiyorsak kendimizi ifade edecek hayatları hayal etmeyi becermeliyiz. Zira, hayat hakkında çok kafa yoran ünlü sakallının dediği gibi "İnsan önüne sorun olarak koyduğu şeyleri çözer."
Bu kez bir "ekolojik ütopya" sunuyoruz sizlere...
Yayımlandığında çok tartışılan, sık sık basılan ve hemen türünün klasikleri arasına giren *Ekotopya*'da ABD'den ayrılarak yeni bir hayat kuranlar anlatılır.
Ekotopya'da insanlar varlıklarının anlamını yeryüzündeki bütün canlıları yok olmanın eşiğine getiren "üretim ve tüketim"de bulmazlar. Tersine, diğer canlılarla doğal dengeyi bozmadan yan yana yaşamayı hedeflerler. Mütevazıdırlar. Kusursuz olmak, büyümek, üstün olmak gibi bir amaçları yoktur.
Suyu ya da havayı kirletenlerin cezalandırıldığı; gazetelerin, kâğıdın yeniden kullanılması, başka ormanların yok edilmemesi için iki hafta sonra uçan mürekkeple basıldığı; atıkların % 99'unun yeniden değerlendirildiği ademi merkezileşmiş bir toplum kurmuşlardır. Dokunmanın, şakacılığın, duygusallığın çok geliştiği; iş ve oyunun birbirine karıştığı; tembelliğin garipsenmediği, marihuana kullanmanın normal bir keyife dönüştüğü; cinselliğin dolaysız yaşanması için özel bir çabanın gösterildiği bir hayat yaşarlar.
Hayalin gerçeğe dönüşmesinin hiç de imkânsız olmadığını gösteren az bulunan kitaplardan biri *Ekotopya*...
Sunulan hayatlara "hayır" diyenler için...

"Callenbach ekolojik olarak ayakta duran bir dünyaya ilişkin canlı, kapsamlı ve pozitif bir resim sunuyor. Yeryüzünün geleceğini dert edinen herkes için birincil önemde bir kitap."
Fritjof Capra

"Neredeyse her cümlede somut ve makul bir öneri getiriliyor... İstikrarlı ve insani bir toplumu nasıl kurarız sorusuna getirilen bir ilk cevap olarak, gördüğüm en iyi kitap."
Yeryüzü Dostları